

تەفسیری رەوان

بۆ تیگەیشتنی قورئان

بەرگی [۱۵]

نووسیناس

مەلا مەحمودى گەلاڵەيى

جزمى ۲۹

تەفسىرى رەۋان

بۆتىگە يىشتىنى قورئان

بەرگى پانزەھەم

نووسىنى

مەلا مەھمۇدى گەلا ئەلەيى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

-
- تەفسیری زەۋان بۆ تېگەشتى قورئان.
 - نوسىنى : مەلا مەحمۇدى گەلەلىي.
 - چاپى يەكەم.
 - چاپخانى ئۆفستى تېشك.
 - تىراز: (۵۰۰) دانە.
 - زەمارى سپاردن: (۳۶۹) ى سالى ۲۰۰۲
 - ماڧى چاپكردنەۋەى پارىزراۋەو تەنھا ھى نووسەرە.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره‌تی (تبارک)

(سورة تبارك) يان (سورة الملك). سى ئايه‌ته‌و دواى سوره‌تی (الطور) نازل بووه، له‌سوره‌ته مه‌ككه‌يه‌كانه.

ناو‌نراوه سوره‌تی (الملك) چونكه به ته‌عظيم و ته‌قديسى خودا ده‌ستى پى‌كردووه. نه‌وه راده‌گه‌يه‌نى: كه مولك و سه‌لته‌نه‌تى هه‌موو بوونه‌وه‌ر به‌ده‌ست خودايه‌و ده‌سه‌لاتى ره‌هاى هه‌يه. به ويستى خۆى له بوونه‌وه‌ردا ئالو گوڤ ده‌كاو چۆنى بوئى ئاوا هه‌ليان ده‌سورپىنى. ژيان ده‌به‌خشى و ده‌مرىنى، هه‌ندى كه‌س بالا ده‌ست ده‌كا و هه‌ندى زه‌ليل، هه‌ندى ده‌وله‌مه‌ند ده‌كاو هه‌ندى هه‌زار، ده‌به‌خشى و ده‌گرىته‌وه.

ئهم سوره‌ته پيشى ده‌وترى (الواقية) و (المنجية) چونكه خوينه‌رى له‌عه‌زابى قه‌بر ده‌پارىزى و شه‌فاعه‌تى بو ده‌كا، ئيبنو عه‌باس ناوى سوره‌تى (المجادلة) لى ئاوه، چونكه له‌ گوڤدا داكوكى له‌ خوينه‌ره‌كه‌ى ده‌كا.

سوره‌تى (الملك) وه‌كو باقى سوره‌ته مه‌ككه‌كانى تر گرنگى ده‌دا به‌بنه‌ماى عه‌قيده: كه برىتييه له (هه‌بونى خودا و تاك و ته‌نهاى زاتى پاكى و ده‌سه‌لاتى ره‌هاى، هه‌روه‌ها رابوونى رۆژى قيامه‌ت و زيندوو‌بوونه‌وه).

سه‌ره‌تا باسى ته‌مجيد و گه‌وره‌بى خودا ده‌كا، تاك و ته‌نيايى له ملك و سه‌لته‌نه‌تيدا، بالا ده‌ستى به‌سه‌ر كه‌ون و كاښناى دا، نه‌جا به‌لگه له‌سه‌ر

هه‌بوون و ده‌سه‌لاتی خودا دینیتته‌وه به‌وه‌ی که حموت ئاسمانه‌کانی به‌دی هیتان و ئاسمانی دونیای به‌ئه‌ستیره‌ رازاندۆته‌وه، ئهو ئه‌ستیرانه‌ی پام کردون بۆ راوه‌دونانی شه‌یاتینی ...

هه‌ندیک له‌ دیاره‌کانی ده‌سه‌لاتی خودا ئاماده‌کردنی دۆزه‌خه‌ بۆ تاوانباران، ئاماده‌کردنی به‌هه‌شته‌ بۆ خواپهرستان، هه‌روه‌ها برپیکێ تر له‌ نمونه‌ی ده‌سه‌لات و زانیاری په‌های، ئاگادارییه‌تی به‌سه‌ر هه‌موو نه‌ینی و ناشکرایه‌ک دا، دروستکردنی ئاده‌میزاد و رزق و رۆژی پیدانییه‌تی. هه‌روا راگرتنی ئاسمانه‌ له‌وه‌ی بروخی به‌سه‌ر زه‌ویدا، هه‌روه‌ها پارێزگاری ئاده‌میزاد ده‌کا له‌وه‌ی زه‌وی قوتیان بدا.

به‌کورتی ئهم سوره‌ته، له‌ ته‌وه‌ری سه‌لمانندی هه‌بوونی خودا و تاک و ته‌نهایی په‌روه‌ردگار له‌ زات و صیفاتێ دا ده‌سوپێته‌وه، ئاماژه‌ بۆ زانیاری و ده‌سه‌لاتی بی‌سنوری خودا ده‌کا، به‌باسی رابوونی قیامه‌ت و زیندو بوونه‌وه‌ی ئاده‌میزاد ده‌کا، له‌ عه‌زاب و ته‌نگ و چه‌له‌مه‌ی قیامه‌ت ده‌یانترسینی، باسی نازو نيعمه‌تی جو‌را و جو‌ری خو‌ی ده‌کا به‌سه‌ر به‌نده‌کانی دا.

ئایه‌تی سه‌ره‌تای سوپه‌ته‌که‌ کلیل و ده‌روازه‌یه‌که‌ لییه‌وه‌ ده‌چینه‌ ناویه‌وه، ئهو ئایه‌ته‌ کورته‌ هه‌موو مانای سوپه‌ته‌که‌ی له‌خۆ گرتوه‌وه، هه‌رچی هه‌قائیک و وه‌قائیه‌یک که‌ له‌ سوپه‌ته‌که‌دا باس کراوه، له‌و ئایه‌ته‌ کورته‌دا ئاماژه‌ی پێ‌کراوه.

خوێنه‌ری هیژا سه‌رنجی ئایه‌تی یه‌که‌می سوپه‌ته‌که‌ بده‌و لی‌ی وردبهره‌وه ﴿تبارک الذي بيده الملك وهو على كل شيء قدير﴾ بۆت ده‌رده‌که‌وی: که‌ له‌حه‌قیقه‌تی موڵک و سه‌لتنه‌ته‌وه و له‌حه‌قیقه‌تی ده‌سه‌لاته‌وه هه‌موو دیمه‌نه‌کانی ئاماژه‌پێ‌کراوی ناو سوپه‌ته‌که‌ به‌رجه‌سته‌بوون، له‌ موڵک و قوده‌ته‌تی خوداوه‌ مردن و ژیان سه‌ریان هه‌لداوه، دروستکردنی

ئاسمانه‌کان و جوانکردنیان به‌ئەستێرەو بەکارهێنانی ئەستێرە بۆ
راوه‌دونانی شەیاتینی دیاردەو نەتیجەیی ئەو دوو سیفەتە جەلالییە
پەروردگارن ..

هەروەها ئامادەکردنی دۆزەخ بەهەموو شیوەو چەندیەت و
چۆنیەتیەوه ، هەروەها ئاگاداریی خودا بەسەر هەموو نەهینی و
ئاشکرایەك دا ، رامکردنی زەوی بۆ ئەوەی ئادەمیزاد بتوانن لەسەری
هەلبکەن ، راگرتنی بالەندە بەحه‌واوه ، رژاندنی رزق و روژی بەسەر
زیندەوهران دا ، بەخشیینی ئامیتری بیست و یەنن و ئامیتری
تیگەیشتن، بلاوکردنەوه‌ی ئادەمیزاد بەناو زەوی‌دا، پاشان مراندن و
زیندوکردنەویان، زانیاری دەربارەیی قیامەت و کاتی‌هاتنی ، عەزابدان
کافرەکان و رژاندنی ئەو ئاوەی مایەیی.ژیانی.زیندەوهرانە لەسەر زەوی..
ئەمانەو گەلی شتی تر : کە لەسورەتە‌کەدا ئاماژەیان پێ‌کراوه‌ بپێکن
لە‌دیاردەو مۆلک و دەسەلاتی خودا.

بە‌کورتی هەموو حەقائیقە‌کانی ناو سورەتە‌کەو سەرباسە‌کانی، هەموو
دیمەن و رەنگدانە‌وه‌یه‌کیان ، لە‌روانگەیی مانای یە‌کەم ئایەتی سورەتە‌کەوه
سەرچاوەی گرتووه‌ شەرح و رافەیی ئەودوسی رستەو وشانەن.

بِرْیَ لَه‌بە‌لگەو نیشانەیی دەسەلاتی خودا

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تَبَرَّكَ الَّذِیْ بَیْدِهٖ الْمُلْکُ وَهُوَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ ﴿١﴾ الَّذِیْ خَلَقَ
الْمَوْتَ وَالْحَیْوةَ لَیَبْلُوْکُمْ اَیُّکُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِیْزُ الْغَفُوْرُ ﴿٢﴾
الَّذِیْ خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ طَبَاقًا مَّا تَرٰی فِیْ خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ

تَفَوُّتٍ فَأَرْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِنْ فُطُورٍ ﴿٢﴾ ثُمَّ أَرْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ
يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ
الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ
السَّعِيرِ ﴿٥﴾

﴿تبارک الذی بیدہ الملک و هو علی کل شیء قذیر﴾
پاک و مونه ززه هه له هه موو عهیب و خه و شیک نهو خودایه ی مولک و
سه لته نه تی هه موو بوونه وه ری به ده سته ، به ویستی خو ی بوونه وه ر
هه لده سورپنی ، نال و گوری تیدا ده کا . ده سه لات و توانای ره های هه یه ،
هیچی لی یاخی نابی، هه ندی کس عه زیزو هه ندی زه لیل ده کا، هه ندی
به رز ده کاو هه ندی نزم ، هه ندی ده وله مه ند ده کاو هه ندی نه دارا، ژیان
ده به خشی به ثم و نهو ده مرینی، کس نیه حو کم و بریاری
هه لوه شینیتته وه ، یان بتوانی کو سپ و ته گهره بخته به رده م ویسته کانی،
هه موو کاریکی له حیکمه ت و دانایینه وه هه لده قولی و هه موو بریاریکی
به جییه و به سهر هه موو شتیک دا بالاده ست و فرمانروایه .

﴿الذی خلق الموت والحیة لیلو کم ایکم أحسن عملاً و هو العزیز
الغفور﴾ خودایه کی وه هایه مردن و ژیانی به دیه یتاوه، له نه زهل دا
نه خسه ی کی شاو و مه زنده ی گرتوون .

مردن: مردنی پیش ژیانی دونیاو مردنی دواژیانیش ده گریته وه .
ژیانیش شامیله بو ژیانی دونیاو ژیانی قیامه تیش، هه ردوو جو ره
مردنه که و هه ردوک جو ره ژیانکه که دروستکراوی خودان، خو ی له نه زهل دا
ماوه ی مردن و ژیانی هه موو زینده وه ریکی ده ست نیشان کرده .

خودایه کی وه هایه ئاده میزادی دروستکردوه عه قل و هۆشی پی به خشیوه ، بۆ ئه وهی مانای ئه رک و پێداویستی سه رشانیان بزائن و ئه نجامی بدن، بۆ ئه وهی ده ربکه وی کێتان کرده وهی جوان و په سه ند ئه نجام ده داو پاداشتی له سه ر وه ربگره وه ، بۆ ئه وهی ئه وهی له زانیاریی خودا دا چه سپاوه له ئه زه ل دا، بێتسه وجود، بیانناسینی: کێیان طاعه تی زیاتره و دڵسۆزتره بۆ خوداو کرده وهی باشتره . خودا بالا ده ست و خاوه ن ده سه لاته هیچی لی یاخی نابێ و هه رچی بیه وی ببێ ده بی. لیخۆشبوونی زۆره و تاوانپۆشه، تۆبه قبول ده کا له وانیهی له تاوانه کانیان په شیمان ده بنه وه . واته: په روه ردگار و پرای بالا ده ستی و ده سه لاتی ره های خاوه نی ره حم و به زه یسه و لیخۆشبوونی بی شماره .. وه کوو له ئایه تی کی تر دا ده فه رموی: ﴿نبی عبادي اني انا الغفور الرحيم﴾ (الحجر/٤٩) .

ئایه ته که به پرونی ئه وه ده گه یه نی: که مردن ئه مریکی وجودیه و دروستکراوه، به پێچه وانیهی ئه وانه وه : که ده لێن: مردن ئه مریکی عه ده مییه ...

مردن بریتییه له دا برانی گیان له جه سه ته و لی جیا بونه وهی . ژیانیش بریتییه له په یوه ست بوونی گیان به جه سه ته وه . دروستکردنی ژیان بریتییه له به دیه ئنانی رۆح له و شتانه دا که ئاماده باشی ئه وه یان تێدایه گیان په یوه ندیان پێوه بکا ...

﴿الذي خلق سبع سموات طباقا، ما ترى في خلق الرحمن من تفاوت، فارجع البصر هل ترى من فطور﴾ په روه ردگار خودایه کی وه هایه حه وت ته به قه ی ئاسمانه کانی به دیه ئناون، چین له سه ر چین، هه موو ئاسمانیک له ئاسمانیکی تر جودایه، بۆشاییه کی زۆریان له نیوان دایه، هه ر خودا ده زانی نیوانیان چه نده و چۆنه .

ئەي بىنەر! ئەتۆ لەدروستکراوانى خودا دا هیچ نارىکوپىكى يەك نابىنى ، دەجاریكى تر چاۋ بگىزەۋە بەدروستکراوانى خودا دا ئایا هیچ درزو قەلشاۋى يەك دەبىنى؟ نەخىر چەندىك چاۋبگىرى هیچ درزو كۈن و كەلەبەرۈ نارىك و پىكى يەك نابىنى .

ئەمەش نىشانەي گەرەيى و بەتوانايى بەدبەيتنەرەكەيانە، بەلگەيە لەسەر ئەۋە: كە خودای بەدبەيتنەر خاۋەنى زانىارى رەھاو توانای بى سنوورە، ھەموو كەردەۋەيەكى بى عەيب و لەككەيە، كاردروست و كاربەجىيە . ۋەكوو لەئايەتلىكى تردا دەفرموى: ﴿الله الذي رفع السموات بغير عمد ترونها، ثم استوى على العرش، وسخر الشمس و القمر كل يجري لأجل مسمى﴾ (الرعد/۲) .

جا: كە تۆ لەسەر نىجدان و چاۋگىزانی جارى پىنشۈوت دا هیچ لەكەو عەبىيىكت نەبىنى، كۆل مەدە بەلكوۋ ﴿ثم ارجع البصر كرتين ينقلب اليك البصر خاسئا وهو حسير﴾ پاشان سەرنج بدەرەۋە، ھەمىسان ورد بەرەۋە ، جار لەدوای جار سەرنىجدانەكەت دووبارەو سى بارە بكەرەۋە، چاۋت دەگەرپىتەۋە بۆ لات بەماندوبىي و سەرشۆرى ، ھىچى لەو شتانە دەست ناكەۋى كە بۆي گەراۋە، ھىچ عەيب و كەم و كورپىيەك لەدىمەنى ئاسمان نابىنى، ھەر ماندوبوون و پەككەۋتەيى بۆ دەمىنىتەۋە، بەكورتى ھىچ كەس و بەھىچ جۆرىك چەندىك سەرنج بدات و لەئاسمان وردبىتەۋە، نارىك و پىكى نابىنى، كەۋاتە باملكەچبى و گوپرايەلى فەرمان و جەلەۋگىريەكانى خودای زاناو داناو بالا دەست بى .

﴿ولقد زينا السماء الدنيا بمصابيح و جعلناها رجوما للشياطين وأعتدنا لهم عذاب السعير﴾ بىگومان ئىتە ئاسمانى دونيامان بە ئەستىرە رازاندۆتەۋە ، ئاسمانى نزيك لەئىتەۋەمان بەئەستىرەي جۆراو جۆر ئارايشت داۋە .

بینگومان دیمه نی ئه ستیره کان له ناسمان دا جوان و قه شه نگه،
جوانیه که یان سه رنج راکیشه . هه رده مه و جوړه جوانیه که ده نویسن،
به گویره ی کاته کان جوانیه که یان ده گوړی، ده می به یانی جیاوازه له گه ل
سه ره تای شه ودا، شه وی مانگه شه و جوداوازه له گه ل شه وی تاریک دا ،
شه وی هه ساو جوداوازه له گه ل شه وی هه ورو هه لا، به لکووسات به سات
دیمه نه که یان ده گوړی، هه موو کاته کانیش جوان و رازاوه ن، ئه ستیره ی
واهه یه به تاقه وه یه، ئه ستیره ی واهه یه لی که نزیکن و دوو ده لینی
دوو چاوی که ژالن ده دره وشینه وه، هی واهه یه کو ن، ده لی ی هیشه
تری زلکه ن.

هه تا سهیری ناسمان بکه ی و له و ئه ستیرانه وردیته وه جوانییان
لی ده تکی و فره ح به خشن، تیکرای ئه ستیره کان به کوو بلاویان، ده لی ی
له کوړی رابواردن و فیستیقالی ناسمانی دا شه و به خه بهرن و جوانی به یه کتر
ده به خشن و پیکه وه ئاخاوتیان ه. دوو دوو سی گفت وگو ده که ن و
سه رگوزه شه و نه زیلان بو یه کتری ده گیرنه وه.

ویرای جوانی و رازاندنه وه یان بو ناسمان، گه لی سودی تریشیان هه یه،
وه کوو نه وه تیره ئه ستیره یان لی ده بیته وه راوه دوی شه یاتینی یه کان ده نی،
هه رکات شه یاتینی بیانه وی نزیکنه بینه وه له ناسمان و هه والی (ملا الاعلی)
بدزن، به تیر ئه ستیره ره جم ده کرین، ئیمه له پرۆژی قیامه ت دا عه زابی
کوشنده مان بو نه وانه ئاماده کردوه، پاش نه وه ی له دونیادا به تیر ئه ستیره
ده یانسوتین له قیامه تیش دا ده یانخه یه ناو ئاگری دۆزه خه وه،
چونکه خو یان گوهران و کهسانی دیکه گوهر ده که ن.

سودیکی تری ئه ستیره کان نه وه یه، ئاده میزاد له ناو ده ریاو ساراو
بیابان دا، ریه وی خو یانی پی ده دۆزنه وه. وه کوو له
ئایه تی کی ترده ده فره موی: ﴿وعلامات وبالنجم هم یه تدون﴾ (النحل/١٦)

له‌سوره‌تی (الصفات) دا ده‌فرموی: ﴿إِنَّا زَيْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ لَا يَسْمَعُونَ إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَىٰ وَيُقَذِّفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ إِلَّا مَنْ خُطِفَ الْخُطْفَةُ فَاتَّبَعَهُ شَهَابٌ ثَاقِبٌ﴾ (الصفات/۶-۱۰).

سزادانی کافرو یاخی بوان

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ
 إِذَا الْأَقْوَافُ فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ﴿٧﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ
 مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾
 قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ
 إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ
 السَّعِيرِ ﴿١٠﴾ فَأَعْتَرَفُوا بِذَنبِهِمْ فَسُحِّقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١١﴾

له‌وه پیش شه‌وی به‌یانکرد که شه‌یاتینی به‌کان ویرای شه‌وی به‌تیر
 شه‌ستیره له‌دونیا‌دا ده‌یانسووتینی، له‌قیامه‌تیش دا سزای سه‌ختی
 بو‌دانان، شه‌جار هه‌ره‌شه‌ی عه‌زایی دۆزه‌خی ناراسته‌ی هه‌موو
 کافرو بی‌بروایه‌ک ده‌کاو ده‌فرموی: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ
 جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ ناماده‌مان کرده بو‌هه‌موو شه‌وانه‌ی ئینکاری
 هه‌بوون و تاک و ته‌نهایی خودا ده‌که‌ن، پیغه‌مبه‌رانی به‌درۆده‌خه‌نه‌وه له‌
 ئاده‌میزادو جندۆکه‌م عه‌زایی دۆزه‌خ، به‌راستی خراپ شوینی‌که بو‌ی
 ده‌جن و تییدا ده‌حه‌وتنه‌وه .

نه هجار چوار دیاردهو ره وشتن ناگرس دۆزه خ دیارس ده کاو ده فهرموئ:
 ۲۰۱- ﴿اِذَا اَلْقَوْا فِيهَا سَمْعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورٌ﴾ هه رکاتی
 بی باوه ران تورده درینه ناو دۆزه خه وه دۆزه خ دهنگیکی ناخۆشی
 لی ده بیستری ده لئی لوشکه لوشک و پرمه و سه ره تای زه پینی گویدریژه:
 که ئالف و ئالیکیان لی تزیك ده که نه وه، چه ند ئه و ولاخانه
 له کاتی برسسیه تی دا تامه زرۆی ئالف و ئالیکن، دۆزه خیش
 ئه وه ند ه بۆ تاوانباران تامه زرۆیه؛ یان دهنگیکی ناخۆشی رقاوی
 لی دۆی له رقان دا خۆی ده خواته وه و لرفه ی دی، هه میشه وه کوو
 مه نجه ل ده کوئی !!

دیمه نه که تابلئی سه رنج راکیشه، دۆزه خ وانیشان ده دا شتیکی زیندوه و
 له داخا پیش ده خواته وه، پرمه و لوشکه ی دی له ناو خۆیا وه کوو مه نجه ل
 ده کوئی و ناخی پره له رق و کینه بۆ بی باوه ران، له داخا خه ریکه له تله ت
 له تله ت بی، ویده چی ته عبیره که مه جازی بی و نیشاندانی دیمه نی رقاوی
 دۆزه خ بی و مه به ست ئاماده کردنی سزای سه خت بی بۆ بی باوه ران،
 ویشه چی ته عبیره که حه قیقه ت بی، چونکه به گویره ی قورئان هه موو
 شتیك جوړه گیان و جوړه هه ست و شعوریکی هه یه تایبه ت به خۆیه وه،
 هه موو مه خلوقاتیک خودای خۆی ده ناسی و ته سبیح و ته مجیدی ده کاو
 به ندایه تی په روه ردگاری ده کا، هه لده سه له میته وه که ده بینئ ئاده میزاد
 برپا به هه بوونی به دیه ی نه ری ناکا، رقی هه لده ستی: که پیچه وانیه ی
 سروشت هه لئس و کهوت ده کاو خودای خۆی ناناسی.

به گویره ی ده قی قورئان بونه وه ره هه مووی ته سبیح و ته مجیدی خودا
 ده کا! ﴿تَسْبِحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَإِنْ مِنْ
 شَيْءٍ إِلَّا يَسْبِحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ﴾ (الإسراء/۱۶).
 ده ی ئه گه ره له ناو بونه وه ری پان و پۆردا زیده له و هه موو حه شاماته

به‌دیارو نادیاریه‌وه، کۆمه‌له ئاده‌میزادیك له‌كۆمه‌ل ته‌ره‌بین و هاوکاری بوونه‌وه‌ر نه‌که‌ن له‌خودا ناسی‌دا، دیاره‌ئهو مه‌خلوقاتانه‌ رقیان له‌و ئاده‌میزادانه‌ هه‌لده‌سی‌و له‌رقاندا له‌وانه‌یه‌ له‌ت و په‌ت بن . ئه‌ی ئه‌وه‌ نیه‌ قورئان له‌شوینیکی تردا ئه‌م راستیه‌ راده‌گه‌یه‌نی‌و ده‌فه‌رموی:

﴿تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتْفَطَرْنَ مِنْهُ ۖ تَتَنَشَّقُّ الْأَرْضُ وَ يُخْرُ الْجِبَالُ هُدًى، أَنْ دَعُوا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا﴾ (مریم/۹۰).

۳- دۆزه‌خ هه‌نده‌رق و کینه‌ی بۆ ئه‌و کافرا نه‌ له‌ناخ دا که‌له‌که‌ بووه‌ ﴿تَكَادُ تَمِيزُ مِنَ الْغَيْظِ﴾ نزیکه‌ دۆزه‌خ له‌رق و کینه‌و داخ له‌دلی خۆی له‌کافره‌کان، لیک بیته‌وه‌ و شه‌ق و په‌ق بی.

۴- ﴿كَلِمَا أَلْقَىٰ فِيهَا فُجْجًا سَالِمًا خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ؟﴾ هه‌رکاتیک کۆمه‌لیک له‌کافره‌کان تورپدرینه‌ دۆزه‌خه‌و «کاربه‌ده‌ستان و زه‌بانییه‌کانی دۆزه‌خ پرسسیاری گالته‌ ئامیزو سه‌رزه‌نشست شیوازیان لی‌ده‌که‌ن و پێیان ده‌لێن: ئه‌ری له‌ژیانی دونیاتان دا پێغه‌مبه‌ر نه‌هاته‌ سه‌رتان و له‌م رۆژه‌ نه‌ترساندن؟ پێی نه‌گوتن زینوبوونه‌وه‌ هه‌یه‌ و سزاو پاداشی کرده‌وه‌ کانتان وه‌رده‌گره‌وه‌؟ کافره‌کان وه‌لام ده‌ده‌نه‌وه‌و راستی ده‌درکێن.

﴿قَالُوا: بَلَىٰ، قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ، إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ﴾ ده‌لێن: بێگومان پێغه‌مبه‌ری خودا هاته‌ ناومان و نامۆژگاری کردین و له‌عه‌زایی ئه‌م رۆژه‌ی ترساندین، ئێمه‌ بروامان پێ‌ته‌کرد، و به‌درومان خسته‌وه‌، وتمان: خودا هه‌یج په‌یامی نازل نه‌کردوه‌و هه‌یج ئاده‌میزادیکی نه‌کردۆته‌ پێغه‌مبه‌رو فروستاده‌ی خۆی، تۆ که‌لافی پێغه‌مبه‌ریتی لی‌ده‌ده‌ی درۆده‌که‌ی هه‌یج نیگاو سروشیکت له‌باره‌ی غه‌یب و رابوونی قیامه‌ت و زیندوبوونه‌وه‌ی دوا‌رۆژو شه‌ریعه‌ت و یاسای ئاسمانیت بۆ نه‌هاتوه‌، ئێوه‌ ئه‌ی کۆمه‌لی پێغه‌مبه‌ران

ئیه له م ده عوایه تاندا: که ده لئین: ئیمه ره وانه کراوی
پهروه ردگارین، بههله چون و له حق و راستی لاتان داوه، گومپراو
سه رلی شیوان

نونه ی ئه م نایه ته نایه تیکی تره که ده فهرموی: ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا
فَتَحَّتْ أَبْوَابُهَا، وَقَالَ لَهَا خَزْنَتُهَا: أَلَمْ يَأْتِكُمْ رَسُلٌ مِنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ
آيَاتِ رَبِّكُمْ، وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا؟ قَالُوا: بَلَىٰ وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ
الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ (الزمر/۷۱).

ئمه به لگه یه له سه ر داد پهروه ری خُودا ، هیچ که س و کۆمه لئیک
عه زاب نادا تا ئیقامه ی حوجه یان له سه ر نه کاو پیغه مبهریان بۆ نه نیژی.
وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فهرموی: ﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا﴾
(الاسراء/۱۵).

ئه مجار کافره کان دان به تاوانباری خۆیان دا ده نین و ﴿وقالوا: لَوْ كُنَّا
نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ ده لئین: ئیمه سه رزه نشی
خۆمان ده که یین و په شیمانین له هه لۆیست و کرده وه مان، ئه گه ر ئیمه
ئامۆژگاری پیغه مبه رانمان بیستایه و گوپرایه لی فه رمان و
جله وگییرییه کانیا ن بوینایه ، عه قل و هۆشمان ببوایه ئاماده باشی هیدایه ت
وه رگرتمان تیدا بوایه ، له ئه هلی دۆزه خ نه ده بووین، له دونیا کافر
نه ده بووین و به گومپرایی ژیا نمان به سه ر نه ده بر دو ئیستاش نه ده بووینه
سوته مه نی دۆزه خ و ئه م جه حه نده مه نه ده بووه شوین و جیگامان .

﴿فَاعِزَّ فَوْقَ مَا يَنْزِلُونَ، فَسَحَقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ دان ده نین
به تاوانه کانیا ن داو خۆیان به شیایو ئه وه ده زانن عه زابی دۆزه خ به چیژن،
ده سا دووری له خودا، له ره جه ته تی خودا بۆ ئه وان به ی: که ئه هلی
دۆزه خن. ئای هاوار بۆ که سانی خودا دوعای شه رپان لی بکا،

وای بۆ کهسانی خودا لییان نارازی بی و له‌ره‌مه‌ت و سه‌زه‌یی خۆی دووریان بخاته‌وه.

هه‌لبه‌ته خودا سته‌م له‌به‌نده‌کانی ناکا، ئاده‌میزاد بۆ خۆی سته‌م له‌خۆی ده‌کا. خودا پیغه‌مبه‌رانی ناردون بانگه‌وازی ئاده‌میزادیان کردوه بۆ برپوه‌یتان، به‌لگه‌و نیشانه‌ی جو‌راو جو‌ری له‌ بونه‌وه‌ردا داناوه، عه‌قل و هو‌شی پێداون بۆ نه‌وه‌ی به‌راورد بکه‌ن و بیربکه‌نه‌وه، هه‌رچی خودا داوای ده‌کا له‌به‌نده‌کانی ده‌توانی ئه‌نجام بدری، ئه‌رکیکی وانیه له‌توانا دا نه‌بی ئه‌نجام بدری، خودا شتی‌ک داوا ناکا له‌به‌نده‌کانی نه‌توانن رهدامی بیتن و له‌ وزه‌یان دا نه‌بی. ئه‌و ئه‌رکانه‌ی خستویه‌تیه سه‌رشانی به‌نده‌کانی راست و گونجاون له‌گه‌ڵ سروشتی ئاده‌میزاددا، ده‌ی که‌سی وێرای نه‌وه ئیمان نه‌هیتی و ملکه‌چی شه‌ریعه‌ت و یاسای خودا نه‌بی، دیاره‌ می‌شک بۆش و گه‌للە پوچه، بی‌ترخ و نه‌فام و که‌وده‌نه ... شیایوی نه‌ویه له‌دۆزه‌خدا بیته‌ سوته‌مه‌نی و بۆ هه‌تا هه‌تایه سزای سه‌خت بجیژی.

واده‌دان به‌ خودا په‌رستان به‌ لی‌خۆش بوون

هه‌ره‌شه‌کردن له‌ کافه‌رکان

إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾
وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهَا وَإِلَيْهَا النُّشُورُ ﴿١٥﴾

دوای هه‌په‌شه‌کردن له کافره‌کان، په‌روه‌ردگار واده‌ی لی‌خۆش‌بون ده‌دا به‌خوداناسان و ئه‌وه راده‌گه‌یه‌نی: که پاداشی باشیان ده‌داتێ و ده‌یانخاته به‌هه‌شتی رازاوه‌وه. ئه‌جار ده‌گه‌رێته‌وه سه‌ر هه‌په‌شه‌کردن له کافره‌کان و ئه‌وه‌یان به‌گۆی‌دا ده‌دا: که ئاگاداری هه‌موو نه‌ینی و ناشکرایه‌که‌و هی‌چی لی‌گوم نابێ. ده‌فه‌رموی:

﴿ان الذين يخشون ربهم بالغيب لهم مغفرة و أجر كبير﴾ بی‌گومان ئه‌وانه‌ی له‌سزای خودای خۆیان ده‌ترسن و نه‌شیان دیوه، برۆیان به‌تاک و ته‌نهایی خودا هی‌ناوه‌و به‌ندایه‌تی ده‌که‌ن له‌ترسی عه‌زایی، به‌نه‌ینی و به‌ناشکرا ترسی خودایان له‌دل‌دایه، ریا‌بازی ناکه‌ن، که‌سیش ئاگای لی‌نه‌بی، له‌ترسی خودا تاوان ئه‌نجام ناده‌ن، که‌تاعه‌ت ده‌که‌ن بۆ خودای ده‌که‌ن. که تاوان ناکه‌ن له‌ترسی خودایه. ئه‌وانه لی‌خۆش‌بوونی خودایان هه‌یه‌و تاوانیان چاوپۆشی لی‌ده‌کری، پاداشی باشی به‌هه‌شتیان ده‌دری‌تی.

له‌فه‌رمووده‌ی سه‌حیحی پی‌غه‌مبه‌ردا هاتوه‌وه ده‌فه‌رموی: (سبعة يظلم الله في ظل عرشه، يوم لا ظل الا ظله...) هه‌وت که‌س، هه‌وت تا‌قم رۆژی قیامه‌ت خودا ده‌یانخاته ژێر سی‌به‌ری عه‌رش که هی‌چ سی‌به‌ری‌کی تر نه‌ له‌و رۆژه‌دا، یه‌کی له‌و هه‌وت که‌سه (رجل دعتة امرأة ذات منصب و جمال، فقال اني اخاف الله) پیاوی‌ک له‌شوینی‌کی چۆل و هۆل، ئافه‌ری‌کی خاوه‌ن جی‌گا و ری‌گا، داوای ده‌ست له‌گه‌ل‌تی‌که‌ل‌کردنی لی‌ب‌کا، ئه‌ویش داوا‌که‌ی ره‌ت ب‌کاته‌وه‌و ب‌لی: من ترسی خودام هه‌یه‌و شتی وانا‌که‌م ..

﴿وأسروا قولكم أو اجهروا به، إنه عليم بذات الصدور﴾ ئه‌ی به‌نده‌کانم یه‌کسانه ئیوه قسه‌کانتان به‌نه‌ینی ب‌که‌ن یان به‌ناشکرا، خودا ئاگاداره‌و ده‌زانی چی ده‌لێن و نیازو مه‌به‌ستتان چی‌یه، نه‌ک هه‌ر ئه‌وه

به لکوو خودا ناگای له خه ته راتی دلّه و هیچی لی گوم نابیی، به کورتی گوftarو کرداری نیو به ههر شیوه یه که بیه دی خودا ناگای لیان و پیمان ده زانی. که وایی نیوه خۆتان له تاوان بیاریزن به نهیئیی و به ناشکرا چونکه به هه موو جوړیک خودا ناگای لی یه.

﴿هو الذي جعل لكم الأرض ذلولا فامشوا في مناكبها وكلوا من رزقه واليه النشور﴾ بیگومان خودا ئه و خودایه یه: که زه وی بو رام کردون و به ئاسانی ده توانن له سه ری هه لیکه و گونجاویی بو تیدا ژیان، کیوی تیدا چه قاندون بو ئه وهی له نگه ر بگری، سه رچاوه و کانیای تیدا هه لقولاندون، ریگاوبانی تیدا کردونه وه و ناماده ی کردوه بو سودلی و هه رگرتن و تیدا ژیان، کشتوکالی تیدا به دیه یئاوه، به روبوم به دی ده یئیی.

ده ی ئیوه ش پییدا بگه رپن و کون و که له به ری پشکنن، هه ولی به ده سه یئانی رزق و روژیی تیدا بده ن، هه توجۆی بازرگانی و گه شت و گوزار نه نجام بده ن، هه رچی ده ستان بکه وی له خودا وه یه و به یارمه تیدانی ئه و ده سه به ر ده بی، له رزق و روژی په ره رده گار بخۆن و شوکرو سوپاسی بکه ن، له سه ر ئه وه ئه و رزق و روژییه ی بو به دیه یئاوان و واشی لی کردوه سودی لی و هه ر بگرن، ده سه لاتی ئه وه ی پیداون خیره بیی ناو زه وی بو خۆتان ده سه به ر بکه ن. ده ی هه موو کاتی خوداتان له بیربی و له یادی مه که ن، دلّسوژانه به ندایه تی بو بکه ن، سه ره نجام گه رانه وه تان بو لای ئه وه. ئه و زیندوتان ده کاته وه و له گوپه کانتان راستان ده کاته وه، که وایی خۆتان بیاریزن له کوفرو تاوان به ناشکرا و به نهیئیی. به هیچ کلۆجیک نافه رمانی خودا مه که ن !!

هه ره شه له بی پروایان و په ند وهر گرتن له به سه ره هاتی
گه له پیشینه کان

ءَأَمِنْتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ
تَمُورُ ﴿١٦﴾ أَمْ أَمِنْتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا
فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ
كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَفَقَتِ وَيَقِظْنَ مَا
يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾

له وه پیش به لگه ی له سه ر زانیاری ره هاو ده سه لاتی بی سنوری خودا
هینایه وه، بۆ ترساندنێ کافرو بی پروایان، شه مجار به لگه ی تری هینایه وه
به مه به ستی هه ره شه کردن لییان و ده فه رموی:

﴿أَأَمِنْتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ﴾
ئایا دلنیا و ناترسن له وه ی که به فه رمانی خودا زه وی قوتتان بداو
به ناخی دا برۆنه خوارێ! وه کوو چۆن قارونی به ناو سکی خۆیدا برده خوار!
ئهو زه وی به ی که ئیستا له روانگه ی ره جه تی خۆیه وه بۆ ئیوه ی رام کرد وه
ده توانن کون و قوژبنی پیشکنن، ناترسن له وه ی که له نا کاوێک
به فه رمانی خودا بکه وێته جونبوش و ته کان دان و هاتوچۆی نااسایی
به جوړێک نه توانن خۆتانی له سه ربگرن؟!

مه به ست به م جوړه پرسیاران هه ره شه کردنه و هه والدان به وه: که خودا
ده توانی ته عزیبی بی پروایان بدا به جوړه ها عه زاب، وه کوو

لەنایەتییکی تردا دەفەرموی: ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ تَحْتَ أَرْجُلِكُمْ﴾ (الأنعام/٦٥). وەلی لەروانگەیی رەحمەتی بێ‌پایانی خۆیەوه پەرورەدگار چاوپۆشی لەتاوانی بەندەکانی دەکاو دەسبەجی سزایان نادا و دوايان دەخا بۆ روژی قیامت، وەکوو لەنایەتییکی تردا دەفەرموی: ﴿وَلَوْ يَأْخُذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهَرِهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى، فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ، فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بَعْبَادَهُ بَصِيرًا﴾ (فاطر/٤٥). ئیتر روژی قیامت هەموو کەس بەگوێرەی کردەوه‌کانی خۆی سزاو پاداشتی دەدریتەوه کەس تۆزقالتێک ستمی لی‌ناکری.

﴿أَمْ أَمْنْتُمْ مِنَ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرٍ!﴾ ئایا ئێوه: کە برواتان نیه و نافەرمانی خودا دەکەن، دلتیان لەو خودایەیی لەناسمانه (وەکوو دەلتین)، ئەمینن لەدەسەلات و قەهرو غەزەبی: کەبەردەبارانتان بکاو رەشەبای بەهێز بنیتریتە سەرتان و لەناوتان بەری، وەکوو چۆن لەو جوۆرە عەزابەیی ناردە سەر گەلی لوط و ئەصحابولفیل؟!.

جا: کە عەزابی لەو جوۆرە یەخەیی گرتن ئەو کاتە دەزانن سزای من بۆ تاوانباران چۆنەو چەند توندو تیژە. وەلی ئەو دەمە زانینی چۆنیەتی عەزاب هیچ سودتان پێ‌ناگەیەنی. کەس نیه بتوانی پشتگیریتان بکا. وەکوو لەنایەتییکی تردا دەفەرموی: ﴿إِنَّمَنْتُمْ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبُ الْبَرِّ، أَوْ يَرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا، ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا﴾ (الاسراء/٧٨).

ئەجار سزادان و لەناوچونی گەلەپیشینه‌کان باس دەکا، بۆ ئەوهی کافەرەکان بترسینی لەهەمان سەرەنجام، ئەگەر بەردەوام بن لەسەر کوفرو بیدینی خویان.. دەفەرموی: ﴿وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرٍ﴾ ئەو کافرانی لەپیش روژگاری

ئه‌مان دا له‌ژیان دا بوون و پیغه‌مبه‌رانیان به‌درۆ‌خسته‌وه‌و سته‌م و سته‌مکارییان نواند، خودا به‌عه‌زایی توندو تیژ له‌ناوی بردن، سه‌یری سه‌ره‌نجامی گه‌لی عادو شه‌مود بکه‌ن، چۆن عه‌زایی خودا ده‌وری گرتن و له‌ناوی بردن، بیری لی‌بکه‌نه‌وه‌ چ عه‌زاییکیان چه‌شت ؟

﴿أَو لَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يَمْسُكُهُنَّ إِلَّا الرِّحْمَانُ أَنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بِصِيرٌ﴾ ئه‌وه‌بوچی ئه‌وانه‌ ناروانن بوو بالنده‌كان له‌ژوریانه‌وه، ده‌می بالیان لێك ده‌ده‌ن و كاتیكیش راست باله‌كانیان راده‌گرن، جگه‌ له‌ خودا كه‌س نیه‌ بتوانی ئه‌و بالندنه‌ به‌حه‌واوه‌ به‌یلتیه‌وه، خودا به‌ده‌سه‌لاتی خۆی كه‌ش و هه‌وایه‌کی خولقاندوه، ئه‌و بالنده‌یه‌ له‌هه‌وادا بفریو خۆی راگیربكا، یاساو نیزامی‌کی بوو فه‌راهه‌م هه‌یناون، بتوانن خۆیان به‌حه‌واوه‌ بگرن و نه‌كه‌ونه‌ خوار. بیگومان خودا زاناو بینایه‌ به‌كاروباری هه‌موو شتێك، ئاگاداری وردو درشتی بوونه‌وه‌ره، هه‌چی لی‌گوم نیه‌. نمونه‌ی ئه‌م ئایه‌ته‌ ئایه‌تیکی تره‌: ﴿أَو لَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ مَسْخَرَاتٍ فِي جُودِ السَّمَاءِ مَا يَمْسُكُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ، إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يُّوقِنُونَ﴾ (النحل/٧٩).

سه‌رزه‌نشتکردنی موشریکه‌كان و سه‌لماندنێ ده‌سه‌لاتی خودا

أَمَّنْ هَذَا الَّذِي

هُوَ جُنْدٌ لَّكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِّنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِنَّ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ أَمَّنْ هَذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لِّجَوَّافٍ عُتُوٌّ

وَنُفُورٍ ﴿٦١﴾ أَفَمَن يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّن يَمْشِي سَوِيًّا
 عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٢﴾ قُلْ هُوَ الَّذِي أَنشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ
 وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٦٣﴾ قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ
 فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ
 صَادِقِينَ ﴿٦٥﴾ قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٦٦﴾
 فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي
 كُنتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ ﴿٦٧﴾

له‌وه‌پیش به‌لگهی له‌سه‌ر ده‌سه‌لاتی ره‌های په‌روه‌ردگار هینایه‌وه : که
 بریک له‌دیاردی نه‌و ده‌سه‌لاته راگیرکردنی بالنده‌کانه له‌حه‌وادا. نه‌جار
 سه‌ره‌نه‌شتی موشریکه‌کان ده‌کا له‌سه‌ر بی‌باوه‌ری و بته‌ره‌ستیان، ره‌ددی
 بیروباوه‌ریان ده‌داته‌وه، نه‌وه راده‌گه‌یه‌نی: که که‌مالی قودره‌ت و
 بالاده‌ستی هه‌ر هی خودایه‌و، خو‌ی رزق و روژی‌ده‌ره، هه‌ر خو‌ی
 ناده‌میزادی دروستکردوه و نامیزی بیستن و دیتنی پی‌به‌خشیوه، عه‌قل و
 هو‌ش و دل و ده‌رونی بو‌فه‌راهه‌م هیناوه، هه‌ر خو‌ی ده‌زانی که‌ی
 قیامه‌ت راده‌بی.

ده‌فه‌رموی: ﴿أَمَّن هَذَا الَّذِي هُوَ جَنَدٌ لَّكُمْ يَنْصُرُكُم مِّن دُونِ الرَّحْمَنِ
 إِنَّ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي غُرُورٍ﴾ نایا کی‌یه نه‌و سه‌ره‌بازو یارمه‌تیده‌ره: که
 کو‌مه‌کی نی‌وه ده‌کا و له‌سه‌زای خودا ده‌تانپاریزی، کی‌یه بتوانی نه‌گر
 خودا عه‌زابی بو‌نی‌وه نارد به‌رگریتان لی‌یکا؟ له‌راستی‌دا جگه له‌خودا

کەس نیە سەرپەرشتیارو یارمەتیدەر و پارێزەر. کەوابی کافرەکان لەخستە براون و شەیتان فێلی لێکردون، هەلی خەڵەتاندون بەو کەوادە پێداون خودا عەزاییان بۆ نانێری. بۆ خۆی بەرعو دەهێ تاوانەکانیان دەبێ...

﴿أمن هذا الذي يرزقكم ان أمسك رزقه؟ بل لجوا في عتو و نفور﴾
کێیە ئەو کەسە ئەگەر خودا رزق و رۆژی خۆی لێگرتنەو ئەو بتوانی رزق و رۆزیان بۆ فەراهم بێنی؟ واتە: کەس نیە بتوانی ببەخشی و بگرتنەو رزق و رۆژی بدا « یارمەتیدەر بێ جگە لە خودا، هەر خودایە دەتوانی ئەو کارانە ئەنجام بدات تا و تەنهاو بێ شەریک و بێ هاوێڵە، ئەوان ئەو راستیە دەزانن، لێیان رونه ئەو بتانە پەرستشیان بۆ دەکەن هیچیان پێناکری، دەزانن هەر خودا رزق و رۆژی دەره، کەچی عیبادهت بۆ غەیری خودا دەکەن، بەلکو ئەوان بەردەوامن لەسەر لوتبەرزێ و سەرپەرستی خۆیان، پشتیان لەحەق و راستی کردووە، رێبازی گومرایی خۆیان گرتووە، بەهیچ شتێک پەند وەرناگرن و تەمبێ خواردو نابن » بەدبەخت و چارەپەشی دونیاو قیامەتن .

﴿أفمن يمشي مكبا على وجهه أهدى، أمن يمشي سويا على صراط مستقيم﴾
نایا ئێوە بەراوردی حال و وەزعی موسوڵمان و کافرتان کردووە، دەزانن نمونەیان چیه؟ نمونە کافر وەکوو کەسێک وایە بەگاگۆلکێ بپروا و هەربکەوی و هەلستیتەووە چنگە کپە بێ. نمونە موسوڵمانیش وەکوو ئەو وایە بەشیوەی ئاسایی و راست و رهوان بپروا چاوی لەبەر دەمی خۆی بێ و بێ پێچ و پەنا رێپەرۆی خۆی دەرک بکا.

دەهێ باشە نایا کەسێک بەگاگۆلکێ بپروا بەرپۆوە هەر بپروا بەسەر رودا بکەوی و رینگاکە ی چال و چوینل و سەخت و دژواری، نایا ئەو کەسە باشتەر رینگا دەردهکا یان کەسێک بەرێک و پێکی و بەشیوەی ئاسایی خۆی

برواو ریځگای راست و ره‌وان بی‌و رپر‌ه‌وو به‌رده‌می خوی بپینی‌و
که‌ندو له‌ندی له‌پیش نه‌بن. گومانی تیدا نی‌یه نه‌میان باشتو ری‌ده‌رده‌کا.
له‌دونیاو قیامت دا به‌خته‌وه‌رو سه‌رفرازه، چونکه له‌دونیا دا
به‌گویره‌ی به‌رنامه‌ی خودا هه‌لسوکه‌وت ده‌کاو ری‌بازی هیدایه‌تی
گرت‌وه له‌قیامتیش دا به‌ریځگایه‌کی راست و ره‌وان دا به‌ره‌و
به‌هه‌شت ده‌نیرد‌ری.

﴿قل هو الذي أنشأكم، وجعل لكم السمع والأبصار والأفئدة،
قليلًا ما تشكرون﴾ نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر! به‌و بت‌په‌رستانه بل‌ی: خودا نه‌و
خودایه‌یه ئی‌وه‌ی له‌نه‌بوو دروست‌کردوه، گو‌ی‌چکه‌ی بو دروست‌کردون بو
نه‌وه‌ی نامۆزگاری پی‌بیس‌ن، چاوی بو دروست‌کردون تا ده‌سپه‌نگینی
په‌روه‌ردگار ببین‌ن، عه‌قل و هوشی پی‌داون بو ورد‌بوونه‌وه‌و تیف‌کرین
له‌دروست‌کراوانی خوداو ده‌رک کردنی حه‌قیقه‌ت.

وه‌لی ئی‌وه زۆر به‌که‌می ته‌م هه‌ست و نامیرانه له‌شوینی خویان دا
به‌کاردین‌ن، که‌م سوپاسی خودا ده‌که‌ن، ئی‌وه نه‌و ئامپرو هیزانه
له‌وبوارانه‌دا به‌کارناهی‌تن که‌ بو‌ی دروست‌کراون، سوپاسگوزاری راسته‌قینه
نه‌وه‌یه نه‌و نه‌ندامانه‌ی جه‌سته‌ت له‌شتیک دا به‌کار بپینی: که‌ بو‌ی
دروست‌کراوه، نه‌ک به‌سه‌ر زاره‌کی سوپاسگوزاری‌و به‌کرده‌و تاوان نه‌نجام
بده‌ی، نه‌گه‌ر ئی‌وه نه‌و نه‌ندامانه له‌پیناو به‌ده‌سته‌پینانی ره‌زامه‌ندی خودا
دا به‌کار نه‌هی‌تن، مانای وایه سوپاسی نی‌عه‌مه‌ته‌کانیتان نه‌کرده‌و.

﴿قل هو الذي ذرأكم في الأرض واليه تحشرون﴾ نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر!
به‌بت‌په‌رسته‌کان بل‌ی: بی‌گومان خودا ئی‌وه‌ی دروست‌کردوه و به‌ناو زه‌وی دا
بلا‌وی کردونه‌وه، کردونی به‌چه‌ند گه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌ک، به‌چه‌ند زاراوه‌و
زوبانی جیا‌جیا ناخاوتن ده‌که‌ن، ره‌نگ و روخسارتان جیا‌جیا‌یه. سه‌ره‌نجام
دوای نه‌و بلا‌بوونه‌وه‌و په‌رته‌وازه‌یه‌تان، بو‌لای خودا ده‌گه‌رینه‌وه‌و

له‌سارای مه‌حشهردا گرد ده‌بنه‌وه بو حیساب و لی‌کۆلینه‌وه. ده‌ی با
ئاده‌میزاد ئه‌و راستیه‌ بزانی: که ئه‌وان به‌ناو زه‌وی‌دا بلا‌وکراونه‌وه ،
مه‌به‌ست و سه‌ره‌نجامیک هه‌یه ئه‌وان به‌ره‌و روی ده‌چن، ئه‌ویش
کۆکردنه‌وه‌تانه له‌ده‌شتی مه‌حشهردا بو حیساب و لی‌کۆلینه‌وه‌و
وه‌رگرتنه‌وه‌ی پاداش و سزا له‌سه‌ر کرده‌وه‌کانیان .

ئه‌جار باسی شك و گومانی موشریکه‌کان ده‌کا ده‌رباره‌ی رابوونی
قیامه‌ت و زیندوبوونه‌وه، ده‌فه‌رموی: ﴿وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن
كُنْتُمْ صَادِقِينَ؟﴾ بته‌رسته‌کان به‌شیوه‌ی گالته‌و قه‌شه‌ری به‌ پی‌غه‌مبه‌رو
موسوڵمانه‌کان ده‌لێن: ئه‌وه ئه‌و قیامه‌ته‌ی هه‌رپه‌شه‌مان پی‌لی ده‌که‌ن
که‌ی راده‌بی؟ ئه‌و هه‌شرو نه‌شرو عه‌زاب و دۆزه‌خه‌ که‌ی ده‌بی؟ و چۆن
یه‌خه‌مان ده‌گرن؟ ئه‌گه‌ر راست ده‌که‌ن قیامه‌ت راده‌بی و هه‌شرو نه‌شرو
حیساب و لی‌کۆلینه‌وه هه‌ن، ده‌پیمان بلێن: که‌ی ده‌بن و بۆمان
رون بکه‌نه‌وه؟

﴿قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ، وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾ ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر! پێیان
بلی: زانیاری ده‌رباره‌ی قیامه‌ت و کاتی رابوونی هه‌ر لای خودایه، که‌س
کاتی رابوونی قیامه‌ت نازانی، وه‌لی فه‌رمانی پی‌کردوم: که هه‌والتان
بده‌می قیامه‌ت هه‌ردی و راده‌بی، خۆتانی بۆ ئاماده‌بکه‌ن و لێی بترسن ،
من ترسینه‌رم بۆتان، ده‌تانترسیتم له سه‌ره‌نجامی کوفرو بی‌دینی، من ته‌نها
راگه‌یاندم له‌سه‌ره‌و په‌یامی په‌روه‌ردگارم پی‌راگه‌یاندن .

ئه‌جار په‌روه‌ردگار حال و وه‌زعی کافره‌کان له‌کاتی بینینی عه‌زاب دا
به‌یان ده‌کا و ده‌فه‌رموی: ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئٌ وَجُوهُ الَّذِينَ
كَفَرُوا: وَقِيلَ: هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدْعُونَ﴾ کاتی‌ک ئه‌و عه‌زابه‌ واده
پێدراوه‌یان بینێ و نزیک که‌وته‌وه لێیان و بینیان قیامه‌ت رابووه،
روخسارو دهم و چاوی کافرو بی‌پروایان تال و گرژ ده‌بی، سام و ترس و

غم و په‌زاره دایان ده‌گری و ره‌نگیان هه‌لده‌بزرکی و ره‌ش داده‌گیرسی، به‌توانجه‌وه پێیان ده‌گوتری: ئه‌مه ئه‌وه عه‌زابیه ئیو له‌دونیا دا په‌له‌تان له‌هاتنی ده‌کردو ده‌تانگوت: ده‌کوا ئه‌گه‌ر راسته‌ بابی. ئه‌وه‌بوو به‌ پێغه‌مبه‌ریان ده‌گوت: ﴿فَاتْنَا بِمَا تَعْدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ (الاحقاف/٢٢).

دوعا کردنی کافره‌کانی مه‌ککه له‌ پێغه‌مبه‌رو موسوڵمانه‌کان

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكْنِي اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ
أَوْ رَحِمْنَا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ
الرَّحْمَنُ أَمَّنَّابَهُ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ
﴿٢٩﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ ﴿٣٠﴾

ریوایه‌تکراوه کافره‌کان دوعایان له‌ پێغه‌مبه‌رو هاوه‌له‌کانی ده‌کرد بۆ ئه‌وه‌ی له‌ناو بچن، ئاواته‌خوازی ئه‌وه‌ بوون توشی چورتم و به‌لایه‌ک ببن و سه‌ریان تیدا بچن. په‌روه‌ردگار فەرمان به‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌کا: که وه‌لامیان بداته‌وه‌ ده‌فه‌رموی:

﴿قُلْ: أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكْنِي اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ أَوْ رَحِمْنَا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ ئه‌ی موحه‌مه‌د به‌و کافرو بته‌رستانه‌ بلن: ئه‌وانه‌ی ئینکاری هه‌بوونی خوداو تاک و ته‌نهایی ده‌که‌ن، هاوه‌لی بۆ داده‌نین، ئینکاری نیعه‌ته‌کانی ده‌که‌ن. له‌شیوه‌ی سه‌ره‌نشست و لۆمه‌کردن دا پێیان بلن: چ سودیک به‌ئیه‌ ده‌گا ئه‌گه‌ر خودا من برینن، یان ته‌مه‌نم درێژ بکاو مه‌رگم دواجا؟ من و هاوه‌لام له‌ناوه‌ری یان مه‌رگمان دواجا

ئیه چ قازانچیکتان پی ده بری، وای دابننن خودا ئیمه ی مراند، ئایا کی ئیه له سزای خودا رزگار ده کا؟ بته کانتان یان غهیری بته کانتان فریاتان ده کهون؟ بئگومان جگه له خودا کهس نیه فریادرس بی. دهی که وایه ئیه بو ریباریک ناگرنه بهر رزگار بوونی تیدابی، بۆچی ئیمان ناهینن و دان به تاک و ته نهایی خودا دا ناین.

﴿قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ أَمَّنَا بِهِ وَ عَلِيهِ تَوَكَّلْنَا فَسْتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ ئه ی پیغه مبهرا به و موشریکانه بلی: ئه وه ی ئیمه په رستشی بو ده کهین و به خودای خو منی ده زانین و هیچ شتیک ناکهینه هاوهل و شهریکی، له هه موو کاریکمان دا پشت به نه و ده به ستین، هه موو کاریکمان هه والهی نه و ده کهین، له و به و لاوه ده رده کهوی کی له گومرایی دایه و ریباری هه له ی گرتوته بهر، لی تان مه علوم ده بی ئیمه یان ئیه کامان راست ده کهین و سه ره نجمی باش و به خته وه ری له دونیا و قیامت دا بو کیمانه، ئیه پشتتان به مال و سامان و خزم و کهس و کارو هوزو عه شرهت به ستووه، پیتان وایه نه وانه له عه زابی خودا ده تان پاریزن. له مهش دا نه و په ری هه لهن.

﴿قُلْ: أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا، فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ﴾ ئه ی پیغه مبهر؛ پیان بلی: هه والم بده نی نه گهر نه و ئاوه ی سه رچاوه ی ژیان تانه و خودا له کانی و بیرو چوم و جوباردا بوی ره خساندون و بو هه موو شتیک سودی لی و ده رده گرن، نه گهر نه و ئاوه به زه وی دا روچوو به جوړیک نه توانن به هیچ شیوه یه که سه ری خه نه وه بو سه ر زه وی سودی لی و به ر بگرن، ئایا کی هه یه بتوانی ئاوی ره وان و شیرین تان بو ده سه بهر بکا؟؟

بئگومان کهس نیه جگه له خودا بتوانی ئاوی پتویستتان بو دابن بکا، جگه له خودا کهس ناتوانی باران ببارینی،

ئاو له زهوی ههلقولتینی، نهوه لهفهضل و گهورهیی خوداوهیه:
که ئاوی بو ئیوه دابین کردوه، کانیاوو سهراوهی
ئاوی شیرینی بو بهدییهنانون ولههموو بواریکی ژیاننان دا
سودی لی وهردهگرن.

دهی کهوايه بوچی خودا نانا سن و بهندایهتی بو ناکهن و گوپرایه لی
فهрман و جلهوگیریه کانی ناکهن؟!

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (القلم)

ئهم سوپه ته ناوناوه سوپه تی (القلم) چونکه له سه ره تای
سوپه ته که دا پهروه دگار سویند به قه لهم ده خوا. ده فه رموی:
(ن، و القلم وما یسطرون) چونکه قه لهم گرنگیه کی تایبه تی
هیه، سود و قازانجی قه لهم له ژماره نایهن،
زۆریه ی موفه سسیرین پێیان وایه: مه به ست به قه لهم جینسی
قه لمه، واته سویند به هه موو پیتوسیك: که له ئاسمان و زهوی دا
پێی ده نووسری.

ئهم سوپه ته مه ککیه جگه له نایه ته کانی (۱۷) تا (۳۳) هه روا
نایه ته کانی (۴۸) تا (۵۰) نه مانه مه ده نین. ژماره ی نایه ته کانی
(۵۲) نایه ته.

په یوه ندای ئهم سوپه ته به سوپه تی پیشوو به وه له دوو لایه نه وه یه:

۱- له کۆتایی سوپه تی (الملک) دا هه ره شه ی له بته رسته کان کرد،
به وه ی ئاوی سه ر زهوی نغوړو بکاو هینده ی به زهوی دا به ریته خوار ی

که نه توانری سودی لی وهر بگیری. له م سورپه ته ش دا به لگه یه ک ده هیئتیه وه له سهر نهو تواناو ده سه لاتره هه یه ی خودا، که دیارده یه کی نه وه یه له شه ویک له شه وان دا به رو بوومی باخیکی به ناگریکی ئاسمانی سوتاند: خاوه نه کانی له شیرین خه ودا بوون، که به یانی له خه وه له سان ئاسه واریشی نه مابوو.

٢- له سورپه تی (المَلِك) دا به لگه ی له سهر ده سه لاتری خوداو زانیاری بی سنووری هیئیه وه، هاتنی قیامهت و زیندو بوونه وه ی سه لماند، هه ره شه ی له موشریکه کان کرد به سزای به ئیش له دونیا و قیامهت دا..

ئه مجار له سه ره تای ئه م سورپه ته دا په ره ردگار پیغه مبه ر ﷺ ته بریه ده کا له هه موو ئه بوختان و قسه پرپوچانه ی که موشریکه کان پال پیغه مبه ریان ده دا ، ده میک ده یانگوت: ساحیره، شاعیره، شیته.. بۆیه په ره ردگار نهو ره وشته نه ی لی دوور ده خاته وه ئه خلاق و ره وشته ی جوانی بو ده چه سپینی و ده فه رموی: ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ﴾.

له خاتو عایشه پرسیارکراوه له باره ی ره وشته ی پیغه مبه ر ﷺ له وه لام دا وتی: (كَانَ خَلْقُ الْقُرْآنِ) ئه مجار به کابرای پرسیارکاری گوت: ئه وه تو قورئان ناخوئیتیه وه؟ ئه مجار له سورپه تی (المؤمنون) ده ئایه تی یه که می بو خویندنه وه . بو نه وه ی به کورتی ره وشته ی پیغه مبه ری بو رون بکاته وه؛

ده باره ی ئایه تی دووه میش ئیبنو لمونزیر له ئیبنو جوره یحه وه روایه تی کردوه ده لی: موشریکه کان به پیغه مبه ریان ده گوت: شیته، ئیتر ئایه تی ﴿مَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ﴾ نازل بوو.

سوره تی (القلم)

بسم الله الرحمن الرحيم

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ﴿١﴾ مَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ﴿٢﴾
وَأِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ ﴿٣﴾ وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾
فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ ﴿٥﴾ بِأَيِّكُمْ الْمَقْتُولُ ﴿٦﴾ إِنْ رَبُّكَ هُوَ
أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٧﴾

دهه رموی: ﴿ن﴾ و شهی (ن) له حروفی (مقطعة) یه وه کوو
(ص، ق، ...) و باقی حروفه (مقطعة) کانی تر.

﴿و القلم وما یسطرون﴾، ما أنت بنعمة ربك بمجنون ﴿سویند به قه لهم﴾
که پی ده نوسری، واته سویند به هه موو قه لهم میك له ناسمان و زهوی دا؛
که نامیری نووسینه. فریشته کان پی ده نووسن، ناده میزادان پی
ده نووسن، نه تو شهی موحه ممد؛ به هوی نیعمه تی خوداوه؛ که پی
به خشیوی و کردویتی به فروستادهی خوی نیگا و سروش بو تو ده نییری و
له سهر رهوشتی جوان پهروه دهی کردوی، شیت و ویت نیت،
موشریکه کانی مه ککه : که شهو جوړه رهوشته ناشیرینانه ت پال ده دهن
درؤ ده کهن و له روانگهی هه سودی و دوژمانایه تیان بو تو شهو
بوختانانه ت بو هه لده به ستن ..

سویند خواردن به قه لهم و نووسن ناماژیه بو گه و ره بی شهو دوو
نیعمه ته: که دوا نیعمه تی ناخاوتن و به یانکردن گه و ره ترین نیعمه تن
به سهر ناده میزاده وه، قه لهم و نووسن هوی روشنیری و بلاو بوونه وهی

زانست و زانیارین له‌ناو کۆمه‌ل و گه‌ل و نه‌ته‌وه‌کان دا، به‌لگه‌ن له‌سه‌ر
پیشکه‌وتن و شارستانیته‌.

سویندخوارن به‌قه‌لهم و نووسین ئاماژه‌یه‌ بۆ به‌نرخ و گرنگی و بایه‌خ
پیدانیان، بۆ شه‌وه‌ی شه‌و گه‌له‌ دواکه‌وتوو نه‌خوینده‌واره‌ راچله‌کی‌نی و
له‌خه‌وی بیداری وه‌ئاگایان بێنی، هه‌لسن به‌و ئه‌رکه‌ می‌ژوو‌یه‌ی خودا
بۆی بریارداون، شه‌و بیرباوه‌ره‌ بلاویکه‌نه‌وه: که‌ مه‌نه‌ه‌ج و پرۆگرامی
ئاده‌میزاده له‌سه‌ر زه‌وی. شه‌جار ببنه‌ رابه‌ری ئاده‌میزادو به‌ره‌و
به‌خته‌وه‌ری بیان به‌ن .

ئاشکراشه‌ قه‌لهم و نووسین لایه‌نیکی سه‌ره‌کین بۆ شه‌نجام دانی شه‌و
ئه‌رکه‌ گرنگه‌. شه‌وه‌ی که‌ جه‌خت له‌سه‌ر شه‌م راستیه‌ ده‌کاته‌وه‌ شه‌وه‌یه: که‌
سه‌ره‌تای نیگا و سروش به‌رسته‌ی ﴿إِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ...﴾
ده‌ستی پی‌کردوه‌و قه‌ده‌ری خودا وه‌هابوو: که‌ شه‌و خیطابه‌ ئاراسته‌ی
پیغه‌مبه‌ریکی نه‌خوینده‌وار بکری، پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌خوینده‌واره‌و سه‌ره‌تای
نیگا و سروشی به‌فه‌رمان پی‌کردن به‌ خویندن و نووسین ده‌ستی پی‌کردوه‌،
شه‌جار له‌م سوپه‌ته‌دا شه‌و سه‌رنجه‌ی جه‌خت کردۆته‌وه‌و فه‌رمووی: سویند
به‌قه‌لهم و به‌نووسین.

ئیب‌نو عه‌ساکیر له‌ شه‌بوه‌ره‌یه‌وه‌ ریا‌یه‌ت ده‌کا: ده‌للی:
له‌ پیغه‌مبه‌رم ﷺ ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو: (إِنْ أَوَّلَ مَا خَلَقَهُ اللَّهُ الْقَلَمَ، ثُمَّ خَلَقَ
النُّونَ وَهُوَ الدُّوَاءُ ثُمَّ قَالَ: اكْتُبْ مَا هُوَ كَاتِنٌ مِنْ عَمَلٍ أَوْ أَثَرٍ أَوْ رِزْقٍ أَوْ أَجَلٍ
فَكُتِبَ مَا هُوَ كَاتِنٌ وَمَا كَانَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ خَتَمَ عَلَى الْقَلَمِ فَلَمْ
يَتَكَلَّمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ).

شه‌جار سویند له‌سه‌ر خوراوه‌که‌ ته‌واو ده‌کاو ده‌فه‌رموی:
﴿وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ﴾ بۆ تۆ هه‌یه‌ نه‌ی پیغه‌مبه‌ر! پاداشی گه‌وره‌و
به‌نرخ له‌سه‌ر شه‌نجامدانی شه‌و ئه‌رکه‌ پی‌رۆزه‌ی ها له‌سه‌رشانت: که‌

گه یاندنی په یامی خودایه، چه شتنی نه زیهت و نارچه تیه لهو پیناوه دا،
نهو پاداش و بههره یی پیت به خشراوه و پیت د بهه خشری برانه وهی نیه و
نا ده میزادیش منعت به سهردا ناکهن، چونکه له خوداوه یه.

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ﴾ نه تو نهی پیغه مبهه! خاوه نی رهوشتی
به رزی، نهو نه خلاقه ی خودا له قورئان دا فهرمانی پی کردوی پابه ندی
بووی. خاوه نی سه برو خۆگری و دلفراوانیت، بهرام بهر هه لویستی
نا شیرینی نه ته وه کت پشو و درپژوی خۆراگری. نه ده بی کاملت
تیدایه، خاوه نی رهوشتی لیبوره یی و نازیاه تی و مهردایه تی و
سه خاوه تی. ههرچی رهوشتی جوان هیه تیتا رنگ ده داته وه، خودا
نه ده بی داداوی و جوانت وهرگرتوه.

پیغه مبهه ﷺ بۆ خۆی ده فهرمو ی: (إِنَّ اللَّهَ بَعَثَنِي لِمُكَارَمِ الْأَخْلَاقِ)
پهروه ردگار منی رهوانه کردوه بۆ نه وهی رهوشتی جوان په پیره و بکه م و
بلاوی بکه مه وه، رهوشتی جوان وهریگرم و فیتری نا ده میزادانی بکه م.. له
فهرمووده یه کی تر دا ده فهرمو ی: (أَدْبَنِي رَبِّي فَأَحْسِنْ تَأْدِيبِي) خودا نه ده بی
داداوم و جوانی فیتر کردوم، بهر پیکو پینکی پهروه ردی کردم.

له سه حیجی موسلیم و بوخاری دا فهرمو ده یه که له نه نه سه وه
ریوایه تکراره، ده لی: ده سالی ته واو خزمه تی پیغه مبهرم کرد، رۆژیک
له رۆژان نه یه فهرموو: داخ له ده ست تو، نه یه فهرموو ده رباره ی شتی که
کرد بیتم بۆچی کردت؟ شتی که نه کرد بی بفهرمو ی بۆچی نه تکرد؟

نه مه د له عایشه وه ریوایهت ده کا، ده فهرمو ی: پیغه مبهه ﷺ
قهت له خزمه تکارو خیزانی خۆی نه داوه، به دهستی خۆی له که سی نه داوه
مه گهر له جیهادو شهر له گهل کافران دا! ههر کاتیکیش سه رپشک
کرابی له نیوان دوو شت دا لایه نه سوک و ناسانه که ی هه لباردوه،
تا گه یشتوته راده ی نه وه به تاوان بژمی ردی، که گه یشتیتته راده ی

تاوان ، ئەوە لەهەموو کەس پتر لێی دوور بوو، قەت تۆلە ی بۆ بەرژەوهندیی خۆی نەستاندۆتەو، مەگەر ئەو شتە پیرۆزیی نایینی تێدا پیشیل کرابی، ئەو کاتە لەبەر خاتری خودا تۆلە ی ستاندۆتەو.

﴿فستبصر وبصر﴾ ن بایکم المفتون ﴿لەو بەولاولا تۆ ئە ی موحمەد دەزانێ و کافرەکانیش دەزانن، کامتان شیت وویته ، کامتان گومراو سەرلێ شیواو، رۆژی قیامت دەردەکەوی کێتان عەقل و هۆشی لە دەست داو، کێ خەسارە قەندو رەنج بەخەسارە؟!﴾

هەلبەتە ئەوان مەبەستیان ئەوە نەبوو: کە پیغەمبەر ﷺ شیتی عەقل لە دەست چوو بی، بەلکوو مەبەستیان ئەوە بوو: کە جندۆکە هاوکاری دەکەن و ئەو کەلامە بەلیغ و رەوانە ی فێردەکەن، وەکوو چۆن پێیان وابوو هەموو شاعیرێک شەیتانیکی هەیە و فێری قسە ی جوانی دەکا.

﴿إن ربك هو أعلم بمن ضل عن سبيله وهو أعلم بالمهتدين﴾ خودای تۆ دەزانێ لە راستی دا کێ گومرایە؟ کێ رییازی راستی لێ گوم بوو، تۆ یان ئەوانە ی گومرایی پال تۆ دەدەن . ئەو دەزانێ کێ هیدایە تدراو و رییازی بەختەوهری گرتۆتەبەر ، بە کورتی گومراو سەرلێ شیواو ئەوانن نەك تۆ. چونکە پیچەوانە ی بەرژەوهندیی دنیواو قیامتە ی خۆیان هەلسوکهوت دەکەن .

تەبیینی: رەوشتی جوان مەلەکیەکی نەفسانییە، هەرکە سێک ئەو مەلەکیە تێدابێ ، دەتوانی بەناسانی کردار و رەفتاری جوان بکا ، بێ کولفەت و جەخت لەخۆ کردن ئاکاری جوانی لێ دەوێتەو . تیرمیزی لە ئەبوزەرەو رێوایەت دەکا، دەلێ پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: لەهەر شوێنێک بووی تەقوای خودا بکا، لە خودا بترسە، بەشوێن خراپە دا چاکە

ئه‌نجام بده ده‌یشواته‌وه، به‌ره‌وشتی جوانه‌وه هه‌لسوکه‌وت له‌گه‌ل
ئاده‌میزاد بکه.

له‌ ئه‌بوده‌رداو ریوایه‌تکراوه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: روژی
قیامت هیچ شتیک به‌ئەندازه‌ی ره‌وشتی جوان له‌ته‌رازودا قورس نیه،
بیگومان خودا ئاده‌میزادی ره‌وشت ناشیرین و قسه‌ترنی خوش ناوین.
ئه‌به‌هوره‌یره‌ ده‌لی: پرسیار له‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرا چ کرده‌ویه‌ک زیاتر
به‌هویه‌وه ئاده‌میزاد ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه؟ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی:
(تقوى الله وحسن الخلق).

ره‌وشته ناشیرینه‌کانی بته‌پرسته‌کان

فَلَا تُطِيعُ
الْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ وَدُّوا لَوْ يُدَّهِنُ فَيَدِّهِنُونَ ﴿٩﴾ وَلَا تُطِيعُ كُلَّ
خَلَافٍ مِّمَّهِنَّ ﴿١٠﴾ هَمَّازٍ مَّشَاءٍ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ مَنَاجٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ
أَيْمٍ ﴿١٢﴾ عَتَلٍ بَعْدَ ذَلِكَ رَنِيمٍ ﴿١٣﴾ أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ
﴿١٤﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٥﴾
سَنَسِفُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾

له‌وه‌پیش ئه‌وه‌ی به‌یانکرد: که پیغه‌مبه‌ر خاوه‌نی ره‌وشتی جوان و
به‌رزه، نه‌بجار ئه‌وه‌ راده‌گه‌یه‌نی: که بته‌پرسته‌کان ره‌وشتی ناشیرین و
ناکاری قیزه‌ونیان هه‌یه، پیغه‌مبه‌رو موسولمانان هه‌لده‌نی: که به‌جیددی
دژایه‌تیان بکه‌ن و مه‌به‌ئیانه هه‌لسوکه‌وتیان له‌گه‌ل دا بکه‌ن، ده‌فه‌رموی:

﴿فلا تطع المكذبین﴾ ئه‌ی پیغه‌مبهر به‌رده‌وام به له‌دژایه‌تی کردنت بۆ ئه‌و کافرو بته‌رستانه‌ی په‌یامه‌که‌ت ره‌ت ده‌که‌نه‌وه هه‌لۆیستت ره‌ق و توند بێ، نه‌رم و نیانی له‌گه‌ڵ سه‌رانی کوفرو بته‌رستاندا مه‌نۆینه، سازش له‌سه‌ر عه‌قیده مه‌که، تۆزقالێک له‌بوارێ بیروباوه‌ردا ته‌نازولیان بۆ مه‌که، نه‌که‌ی به‌ته‌مای ئه‌وه‌ی ئه‌وان تۆزیک له‌هه‌لۆیستی خۆیان بینه‌ خوار، ئه‌تۆش له‌بوارێ عه‌قیده‌و بیرو باوه‌ردا که‌می‌ک ته‌نازولیان بۆ بکه‌ی.

ریوایه‌تکراوه: که بته‌رسته‌کان داویان له پیغه‌مبهر ﷺ کرد: که ماوه‌یه‌ک عیباده‌تی خودا بکاو ماوه‌یه‌کیش عیباده‌تی خودا‌کانی ئه‌وان بکا، له‌به‌رامبه‌ری ئه‌وه‌ش ئه‌وان ماوه‌یه‌ک عیباده‌تی خودا بکه‌ن و ماوه‌یه‌کیش خودا‌کانی خۆیان بپه‌رستن، بته‌رسته‌کان ئاماده‌ بوون واز له‌زۆر هه‌لۆیستی خۆیان بێنن له‌به‌رامبه‌ر ته‌نازولکردنیکی که‌م له‌لایه‌ن پیغه‌مبهره‌وه.

چونکه له‌واقیع دا ئه‌وان خاوه‌نی بیرو باوه‌ری حه‌ق و راست نین، هه‌ر به‌رواله‌ت و لاسایی کردنه‌وه بته‌رسته‌ی ده‌که‌ن مه‌به‌ده‌ئی نین بۆیه ﴿وَدَّوْا لَوْ تَدَّهْنٰ فِیْ دِهْنُوْنَ﴾ ئاواته‌خوازی ئه‌وه‌ن ئه‌تۆ تۆزیک بۆیان نه‌رم بێ، تا ئه‌وانیش نه‌رمی بنۆینن. به‌م جو‌ره ئه‌تۆ ده‌ستی‌ک له‌به‌ته‌کانیان بده‌ی و که‌می‌ک به‌ندایه‌تیان بۆ بکه‌ی، ئه‌وانیش دان به‌هه‌بوونی خودای تۆدا بنۆین.

واته: ئه‌وانه واده‌زانن ئایین موساوه‌مه‌ی تێدا ده‌کری‌و سه‌نگ و سوکی تێدا ئه‌نجام ده‌دری، وه‌کوو چۆن له‌مامه‌له‌و بازرگانی‌دا موساوه‌مه‌ ده‌کری. نه‌خێر ئه‌وان به‌هه‌له‌ چون، جوداوازی نیوان تیجاره‌ت و عه‌قیده زۆر فراوان و گه‌وره‌یه، خاوه‌نی عه‌قیده ده‌بی مه‌به‌ده‌ئی بێ، سازش له‌سه‌ر

عه‌قیده نه‌کا، ته‌نازولکردن له‌شتی بچکۆله له‌عه‌قیده‌دا وه‌کوو ته‌نازولکردن له‌شتی گه‌وره وه‌هایه.

به‌لکوو له‌عه‌قیده‌دا بچوک و گه‌وره نیه، چونکه عه‌قیده یه‌ك حه‌قیقه‌ته پارچه‌پارچه ناکرێ و نابێ خواهن باوه‌ر له‌سه‌ر حیسابی بیروباوه‌ر، سازش بۆ هه‌ندی که‌س بکاو ته‌نازول له‌هه‌ندی بیروباوه‌ری خۆی بکا.

نابێ و ناگوخێ ئیسلام و کوفر له‌نیوه‌ی رینگادا به‌یه‌ك بگهن، به‌لکوو هه‌ر به‌یه‌ك ناگهن و پێکه‌وه کۆنابنه‌وه. ئیسلام و کوفر ناچنه قوتوی هیچ عه‌تاریکه‌وه، ئیسلام و کوفر هێنده لێك دوورن هیچ شتیك نیه بتوانی لێکیان نزیک بکاته‌وه. هیچ پردیک نیه بتوانی پێکیانه‌وه به‌ستیته‌وه و به‌کیان بخا.

ئه‌گه‌ر میژووی بانگه‌وازی ئیسلامی سه‌یر بکه‌ین له‌سه‌رده‌می مه‌ککی دا ده‌زانین بته‌هرسته‌کان چه‌نده موراهاه‌نه‌ی پێغه‌مبه‌ریان ده‌کردو چه‌نده ئاماده‌باشی موساوه‌مه بوون له‌گه‌ڵی‌دا، به‌لام پێغه‌مبه‌ر ﷺ تۆزقالتیک له‌هه‌لوێستی خۆی دانه‌ده‌به‌زی و سازشی له‌گه‌ڵ نه‌ده‌کردن...

ئه‌وان ئاماده‌بوون گوێرایه‌لی پێغه‌مبه‌ربن و ئیمانی پێ‌یێن به‌س ئه‌وه‌نده پێغه‌مبه‌ر ﷺ واز له‌ره‌خنه‌گرتنی بته‌کانیان بیتی. ئاماده‌بوون به‌که‌مترین ته‌نازولی پێغه‌مبه‌ر بۆیان، زۆرتین ته‌نازول بکه‌ن، هه‌ر ئه‌وه‌نده له‌پێش چاوی عه‌ره‌به‌کانی ده‌ورو به‌ریان دا حه‌یایان نه‌چی. ئاماده‌بوون سالتیک شوێن پێغه‌مبه‌ر ﷺ بکه‌ون به‌مه‌رجی پێغه‌مبه‌ر ﷺ رۆژیک بچوایه‌ بۆ ناو که‌عبه‌و ده‌ستیکی به‌سه‌ر بته‌کانیان دا بێنایه. وه‌لی هه‌لوێستی پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌وباره‌وه مه‌به‌دیه‌یان به‌بوو، تۆزقالتیک سازشی بۆ نه‌کردن، نه‌که‌م و نه‌زۆر داخوازیه‌که‌ی ئه‌وانی جی‌به‌جی نه‌کرد!

ئەمە لە کاتێک دا سەرەتای بانگەوازی ئیسلامی بوو، هاوێڵانی کەم و بێهێز بوون لە هەموو لایە کەوێ زەختیان لە سەر بوو دەرچەوسێندرانەو، ئەزیزەت دەدران، دەرڤێندران، جۆرەها ئیھانەو سوکایەتی بەخۆی و هاوێڵانی دەرکرا. کەچی وازی لە بانگەوازی نەهێناو لە سەر حەقگۆیی خۆی بەردەوام بوو..

تەنانت قورەیشییەکان ئامادەبوون بیکەنە پاشای خۆیان ئەوێندەو مال و سامان بەدەنی بێتە دەوڵەتەندترین کەسی مەککە، ئامادەبوون هەموو نازو نێعمەتێکی ژیان و پلەو پایەو مەنصەب و فەرمانرەوایی بۆ دابین بکەن، بەمەرجی واز لە بانگەوازی خۆی بێنێ، یان بەلانی کەمەو غەیبیەتی بێکانیان نەکا، چونە لای ئەبوطالبی مامی و ئەویشیان لی ژاسپارد بەو هیوایە قسەو ئەو کاری تی بکاو بری لە داخووزییەکانیان بێتە دی، ئەبوطالب بانگی پیغمبەری کردو وتی:

بەرازی خۆشەوێستم؛ هۆزو عەشرەتە کەت هاتوونەتە لام و زۆر گازەندەو گلەبیان لیت هەیه، زۆر نارەحەت و تەنگەتاوون بە هەلوێست و بانگەوازیە کەت، پیاوی چاکبە منیش و خۆشت توشی دەرەسەری و نارەحەتی مەکە، ئەرکێک مەخە سەرشانم : کە نەتوانم ئەنجامی بدەم، پیغمبەر ﷺ وای زانی ئێتر ئەبوطالب پشتگیری لی ئاکاو رینگا بۆ قورەیش بەرەللا دەکا چی لی بکەن لی بکەن، بەلام پیغمبەر ﷺ هیچ سازشی نەکردو فەرموی:

(يا عم والله لو وضعوا الشمس عن يميني والقمر عن يساري على أن أترك هذا الأمر ما تركته، حتى يظهره الله أو أهلك فيه ما تركته) ئەو مامی خۆم، سویندم بە خودا ئەگەر هێندەم دەسەلات بەدەنی خۆر لەلای شانی راستمەوێ بۆ مانگ لەلای شانی چەپمەوێ بۆ، لەبەرەمبەر

ئەوێدا واز لەم پەيامە بێنم، وەڵاھی وازی لی‌ناهیتم تا خودا سەرم دەخا
یان لەپێناویدا تێدا دەچم، ئێتر ئەبو طالب کە زانی وایە، وتی: رۆڵە
بەئارەزوی خۆت بکە، چیت دەوی بیلێ بیلێ، من دەست
لی بەرنادەم...

ئەمە نمونەیه‌ک بوو لەهه‌لۆیستی پیغه‌مبەر ﷺ لەناسکترین کات و
ساتی بانگه‌وازی‌دا .

ئەوێتا لەوکاتەدا: کە پیتی وایە ئەبو طالبی مامیشی دەستی
لی‌بەرداوه‌و لایه‌نگری قورەیشییەکان دەکا، ئەو لەهه‌لۆیستی خۆی نایه‌ته
خوارو هیچ حیسابێک بۆ گەله‌ کۆمه‌کی قورەیشییەکان ناکاو سووره
لەسەر بانگه‌وازیی خۆیو راگه‌یانندی پەيامه‌که‌ی!

﴿ولاتطع کل حلاف مهین﴾ ئەی پیغه‌مبەر؛ ئەتۆ گوێرایه‌لی هیچ
کەس مه‌به‌، له‌وانه‌ی زۆر سوێندی به‌درۆ ده‌خۆن و نه‌فس نزم و ده‌نی
سروشتن، راوبۆچونیان سەرسەری بازانه‌یه‌، له‌خودا غافل و گومران.
﴿هه‌ماز مشاء بنه‌یم﴾ ره‌خنه‌ بازو تانه‌ده‌ره‌، به‌ره‌وروو قسه‌ی ناشیرین
به‌خه‌لک ده‌لی، فیتنه‌جۆو ناشوبگێره‌، هه‌میشه‌ له‌هه‌ولێ ئەوه‌دایه‌ ئازاوه
لەناو خه‌لکی‌دا به‌ریابیی.

﴿مناع للخیر معتد أثیم﴾ رژدو دەست قوچاوه‌، هیچ خێروبێژیکێ
له‌ده‌ست نابێته‌وه‌، نه‌ به‌ مال و نه‌ به‌ ده‌ست و زمان به‌ هیچ شتێک
یارمه‌تی کەس نادا. سته‌مکارو سنوور به‌زێنه‌، پابه‌ندی فەرمان و
جله‌وگێریه‌کانی خودا نیه‌.

﴿عتل بعد ذلک زه‌یم﴾ وێرای ئەو هه‌موو ره‌وشته‌ ناشیرین و
نامه‌ردانه‌ی روت‌رش و توند ته‌بیعه‌ته‌، سەره‌رای ئەوه‌ش هه‌رامزاده‌و
بی‌ته‌صل و فه‌صله‌. له‌ شه‌ره‌نگیزیو خراپه‌کاریی‌دا به‌ناوبانگه‌.

﴿أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ﴾ ئایا هەر له‌بەر ئه‌وه‌ی خودا هه‌ندێ مال و چه‌ند کۆرپێکی پێداوه، کافرو یاخیه‌ی برپای به‌تاک و ته‌نهایی خودا نیهو پێغه‌مبەر به‌درۆده‌خاته‌وه؟ له‌پادا‌شتی نیعمه‌ته‌کانی خودا دا ئهو کافرو بێدینه؟ با دلنیا بێ ئهو کوفرو ئینکاری و سێله‌یی به‌ی دادی نادا.

زانایانی ته‌فسیر ده‌فه‌رمون: ئهم ئایه‌تانه ده‌رباره‌ی وه‌لیدی کۆری موغه‌یره نازل بوون.

زومه‌خشه‌ری ده‌فه‌رموی: ﴿أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ....﴾ په‌یوه‌سته به‌﴿وَلَا تَطْعَمْ﴾ هوه واته: له‌گه‌ل هه‌بوونی ئهو هه‌موو ره‌وشته ناشیرینه‌ی، ئه‌تۆ گوێرا‌یه‌لی قسه‌کانی مه‌به.. هەر له‌بەر ئه‌وه: که‌ خاوه‌نی سامان و منداله‌و به‌ش و باریکی له‌دولیا هه‌یه.

﴿إِذَا تَتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ: أَطَايِرُ الْأَوَّلِينَ﴾ کاتی ئایاتی قورئانی به‌سه‌ردا بخوێندریته‌وه، ده‌لی: ئه‌وه چیرۆکه‌ کۆنی پیشینه‌، پێی وایه: ئهو قورئانه له‌چیرۆک و ئه‌فسانه‌ی پیشینه‌ و هه‌رگه‌راوه‌ له‌ خوداوه نه‌هاتوه.

﴿سَنَسْمِعُهُ عَلَىٰ الْخُرطوم﴾ له‌وه به‌هولاوه سه‌ری لوتی داخ ده‌که‌ین، ئه‌وه‌بوو ئهم واده‌یه‌ی خودا هاته‌دیو له‌ شه‌ری به‌دردا شمشیرێکی له‌سه‌ری لوتی دراو سه‌ری لوتی قرتاند. بێگومان ئه‌مه مو‌ع‌ج‌زه‌یه‌کی می‌ژوویی قورئانه، ده‌بوا‌یه وه‌لید بیتوانیا‌یه نه‌هیلێ لوتی له‌که‌دار ببی. به‌لام برپاری خودا بوو، کێ ده‌توانی خۆ له‌برپاری خودا رزگار بکا.

له‌شه‌ری به‌در دا سه‌ری لوتی قرتاو تا مرد ئهو نیشانه‌ی پتوه‌ بوو، هه‌ندێ له‌موفه‌سیرین پێیان وایه: مانای ئایه‌ته‌که ئه‌وه‌یه: روژی قیامه‌ت سه‌ری لوتی داخ ده‌کریو له‌ناو خه‌لکی دا دیار ده‌بی.

جیرۆکی خاوه نه کانی باخه که

إِنَّا بَلَوْنَهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذَا أَقْسَمُوا
 لَيَصْرُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَنْتُونَ ﴿١٨﴾ فُطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِّن رَّبِّكَ
 وَهُمْ نَائِبُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ أَنِ
 اغْدُوا عَلَيَّ حَرْثُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٢﴾ فَأَنْطَلَقُوا وَهُمْ يَخْفَوْنَ ﴿٢٣﴾
 أَن لَّا يَدْخُلْنَهَا أَلْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ وَغَدَا عَلَيَّ حَرْثٌ قَدِيرٌ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا
 رَأَوْهَا قَالُوا إِنَّا لَضَالُونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ
 لَكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا سُبْحَنَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقْبَلَ
 بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتْلُو مِثْلَ مِثْلٍ ﴿٣٠﴾ قَالُوا يُونُسُ إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٣١﴾ عَسَى
 رَبُّنَا أَن يُبَدِّلَنَا خَيْرًا مِّنْهَا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَلَعَذَابُ
 الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾

لهوه پیش ئهوهی راگه باند: که وه لیدی کوری موغهره یان یه کیکی تر
 لهبر ئهوهی خاوهنی سامان و کورو منداله، سوور بوو لهسهه کوفرو
 بییدی و یاخی بوون له خدا له جیاتی ئهوهی که سوپاسگوزار بی، که چی
 سپله و پی نه زان بوو، نه بچار لهه نایه ته ده ئهوه رون ده کاتهوه، که
 پهروه دگار مال و سامان و کهس و کارو مندال ده ده بهیه کیکی بو

تاقیکردنه‌وه و ئیمتیحانه بۆ ئه‌وه‌ی ده‌ربکه‌وی ئاخۆ ئه‌و بابایه شوکری
خودا ده‌کا یان کوفرانی نیعمه‌تی ده‌کا..

نمونه‌ی وه‌لیدی کوری موغه‌یره و قوره‌یشیه‌کان وه‌کوو ئه‌و کۆمه‌له
میراتگه‌ره وان: که باخیکیان به‌میرات بۆ به‌جی مابوو، باخیکی
پۆشناخ و خاوه‌ن به‌روبوومی زۆرو هه‌مه‌جۆر، داوایان لی کرابوو شوکرانه
ژمیرین و مافی هه‌ژاران له‌به‌روبوومه‌که‌ی بده‌ن، کاتیکی ئه‌و خاوه‌نانه
سپه‌ڵه‌بیان کردو هه‌ژاران یان بی‌به‌ش کرد، خودا هه‌مووی لی ب‌پ‌رین و
نه‌باخی به‌پێوه هه‌یشته‌وه نه‌به‌روبوومی بۆ هه‌یشتنه‌وه.

ریوایه‌تکراوه پیاویکی خوداناس له‌هۆزی سه‌قیف باخیکی ئاوه‌دان و
به‌رداری هه‌بوو له‌نزیک شاری سه‌نعا، هه‌موو سالیکی له‌کاتی چنینه و
رینه دا، به‌شی هه‌ژارانی لی ده‌رده‌کرد، که خاوه‌نه‌که‌ی له‌دولیا ده‌رچوو،
باخه‌که کهوته‌ ده‌ست کوره‌کانی و به‌میراتیان گرت. له‌ناوخۆیان دا
ب‌پ‌ریان دا به‌شی هه‌ژارانی لی نه‌ده‌ن وتیان: خۆمان خاوه‌ن مال و خه‌زانی
زۆرو ورگه‌ دروین، ناتوانین وه‌کوو باوکمان به‌شیکی لی به‌خشین .
ئیت‌ر خودا باخه‌که‌ی سوتاند.

ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا
لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ وَلَا يَسْتَثْنُونَ﴾ ئیمه‌ کافه‌کانی قوره‌یشمان
به‌تاقیکردنه‌وه، به‌برسییه‌تی و که‌مبارانی و بانگه‌وازیکردنی پێغه‌مبه‌ر
بۆیان، وه‌کوو چۆن خاوه‌نانی ئه‌و باخه‌ ناوداره‌ی: (که‌ لای قوره‌یشیه‌کان
ده‌نگویاسی زانراو بوو) به‌تاقیکردنه‌وه..

کاتیکی سویندیان خواردو ته‌ئکیدیان کرده‌وه له‌به‌یانی زوودا به‌روبوومی
باخه‌که‌یان ده‌چن و ده‌پنن، ئه‌م سوینده‌یان خواردو هه‌یج ب‌پ‌ریان له‌ خودا
نه‌کرده‌وه، نه‌یانگوت: (إنشاء الله) یان سویندیان خوارد: که ئیت‌ر به‌شی
هه‌ژارانی لی نه‌ده‌ن . ب‌پ‌ریان دا به‌یانی زوو باخه‌که‌یان ب‌چ‌نن و نه‌هه‌یڵن

هه‌ژاران پێیان بزائن، بێن و داوایان لی‌بکهن و به‌شی خۆیان لی‌وه‌رگرن،
ئه‌وان دلتیا بوون له‌وه‌ی: که به‌یانی هیچ کۆسپ و ته‌گه‌ره‌یه‌کیان
نایه‌ته‌ پێش و به‌ئاسانی ویسته‌که‌یان دیته‌دی بۆیه‌ هیچ ئینشائه‌للایان
نه‌کرد.

هه‌ندی موفه‌سیرین رسته‌ی ﴿لِیَصْرَمَنَهَا مَصْبَحِیْنَ وَلَا یَسْتَشْنُوْنَ﴾
یان وامانا کردوه ده‌لێن: سویندیان خوارد: که هه‌موو به‌روبوومی باخه‌که
بۆ خۆیان بچنن و برنن، هیچی لی‌چهرت نه‌کهن بۆ هه‌ژاران،
ئه‌و ئه‌ندازه‌یه‌ی کاتی خۆی باوکیان ده‌یدا به‌هه‌ژاران ئه‌وه‌ش
بۆ خۆیان به‌رن.

ریوایه‌تکراوه ئه‌م باخه له‌یه‌مهن بووه دوو فهرسه‌خ له‌شاری سه‌نعاوه
دوور بووه، ه‌ی پیاویکی صالح و خوداپه‌رست بووه، هه‌موو سالتی به‌ریک و
پێکی به‌شی هه‌ژارانی لی‌ده‌دا، که کابرا مرد، کوره‌کانی وتیان: ته‌گه‌ر
ئێمه وه‌کوو باوکمان بکه‌ین هیچمان بۆ نامینیتته‌وه، ئێمه هه‌موومان
خاوه‌نی خێزان و مندالین. ته‌گه‌ریان کردو بریاریان دا: که ده‌مه‌و به‌یانی
زوو به‌دزی هه‌ژاران باخه‌که‌یان بچنن و به‌شی هه‌ژارانی لی‌نه‌ده‌ن.

ئێتر خودا له‌تۆله‌ی رژدیو چروکیان دا باخه‌که‌ی سوتاندن و هیچی بۆ
نه‌هیشتنه‌وه، به‌کورتی ئێمه قوره‌یشیه‌کاغان به‌تاقی کردنه‌و به‌و نازو
نیعه‌ته‌ی به‌سه‌رمان دا رشتون، به‌و ئاسایش و رزق و رۆزییه‌ی پێمان
داون، بۆئه‌وه‌ی ده‌ربکه‌وی هه‌لسو که‌وتیان چۆنه‌و چۆن نه‌، ئایا
سوپاسگوزاری خودا ده‌بن له‌سه‌ر نیعه‌ته‌کانی و مافی هه‌ژارانی
لی‌ده‌ده‌ن؟ به‌خۆیان دا ده‌چنه‌وه ئیمان دێنن و شوین په‌یامی پێغه‌مبه‌ر
ده‌که‌ون: که خودا ره‌وانه‌ی کرد بۆ هیدایه‌تی ئاده‌میزاد، یان کوفرانی
نیعه‌ته‌کان ده‌کهن و ئینکاری حه‌قی خودا ده‌کهن به‌سه‌ریانه‌وه، ئێتر خودا
موبته‌لایان ده‌کا به‌عه‌زایی سه‌ختی خۆی ئه‌و نازو نیعه‌تانه‌یان

لی ده گریته وه، وه کوو خاوه ن باخه که ی لای سه نعامان به تاقی کرده وه، کاتی بریاریان دا مافی هه ژاران له بهروبوومی باخه که یان دهرنه کهن. نیتر خودا له تۆله ی نه وه دا باخه که ی ویران کردن.

نه وه بوو: نه وان به و نیازو بریاره نامرۆقانه وه نووستن و بی تاگابوون له قه زاو قه ده ری خودا دهرباره ی باخه که یان، ﴿فطاف علیها طائف من ربك وهم نائمون فأصبحنا كالعصریم﴾ دهر دو نافه تیک له لایه ن خودای تۆوه دای به سهر باخه که دا، ئاگریکی خودایی به شه و له باخه که یانی دا کردی به کۆی زوخال، باخی به رداری پۆشناخ بوو به پارچه زه وییه کی ویرانه و سوته مه پۆ، ئاداری به سهر پاداری یه وه نه ما. ئه م کاره ساته به سهر باخه که دا هات و خاوه نه کانی له شیرینی خه ودا بوون، و ئاگیان له و به سهراته نه بوو.

ئیبسو نه بو حاته م له ئیبسو مه سه وده و» ریوایه ت ده کا: ده ئی پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: خۆتان بپاریزن له تاوان، چونکه زۆر جار به نده تاوان ده کاو خودا رزقی لی ده گریته وه، ئه مجار نایه تی ﴿فطاف علیها طائف من ربك..... الآية﴾ ی خوینده وه.

به هه ر حال خاوه نانی باخه که شه وه کی زوو له خه و هه ئسان و سوور بوون له سهر به ئه نجام گه یاندنی بریاره که ی رۆژی پیشوویان، یه کتریان به خه به ر هیناو به هه له داوان بۆ رنن و چینی باخه که یان رۆشنتن، ﴿فتنادوا مصبحین أن اغدوا علی حرثکم إن کنتم صارمین﴾ هه ندیکیان بانگیان له هه ندیکیان کرد، فهرمانیان به یه کتری کرد: که له بهر» به یان دا بکه ونه ری بۆ لای باخه که، ئه گه ر ده یانه وئ بهروبوومی باخه که یان زوو به دزی هه ژاره کان لی بکه نه وه.

﴿فانطلقوا وهم يتخافتون الا یدخلنها الیوم علیکم مسکین﴾ به ئی له بهر» به یان داو زوو به هه له داوان و به دزی یه وه به ره و باخ و

به‌هه‌شته‌که‌یان رۆیشتن، قسه‌و راویژیان به‌سرت‌ه‌سرت ده‌کرد، به‌ئه‌سپایی به‌بن گۆئی یه‌کتریان دا ده‌چرپاند: که ده‌نگه ده‌نگ نه‌که‌ن بۆ ئه‌وه‌ی که‌س پیتیان نه‌زانی و نه‌هیتلن هه‌ژاران بیته ناو باخه‌که‌وه داوای به‌ش و باریکیان لی بکه‌ن: که له‌وه‌پیش باوکیان بۆی بریپوونه‌وه و سالانه ده‌یدانی.

﴿وَعَدُوا عَلَىٰ حَرٍّ قَادِرِينَ﴾ شه‌وه‌کی زوو رۆیشتن و به‌دلنیاپی یه‌وه پیتیان وابوو: ده‌توانن به‌روبوومی باخه‌که برنن و عه‌زم و جه‌زمیان وابوو: که به‌شی هه‌ژاران نه‌ده‌ن. به‌لام خۆیان بی‌به‌ش بوون، کوردی وته‌نی: (ئه‌وه‌ی لای به‌نده خه‌یاله لای خودا به‌تاله) خه‌ساره‌تمه‌ند خۆیان و مایه پوچ خۆیان بوون، ئای له‌و دیمه‌نه‌ی که له‌و به‌یانیه‌دا بینییان، که چاو برپا ناکا، به‌خه‌یالیش شتی وایان به‌سه‌ر دل دا نه‌هاتوه، باخ و باخاتیك دوینی ئاوه‌دان و پۆشناخ و به‌ر به‌داره‌وه، بۆته پارچه زه‌وییه‌کی وێران و سوته‌مه‌رۆ، ئاداری به‌سه‌ر پاداریه‌وه نه‌ماوه، هه‌رچی که‌له‌ک و شوراو په‌رژین و جۆگاو جۆیارو نیشانه‌ی هه‌یه به‌سه‌ر یه‌ک دا روخواوه تیک ترشاوه. ته‌نانه‌ت که‌وتنه گومانه‌وه : که ئه‌وه باخه‌که‌یان بی، بۆیه..

﴿فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا: إِنَّا لَضَالُونَ﴾ که گه‌یشتنه لای باخه‌که‌یان بینیان بوته سوته‌مه‌رۆ، که‌وتنه مقۆ مقۆ، وتیان: ئه‌ری ئه‌مه باخه‌که‌ی ئیمه‌یه یان رینگه‌مان لی گوم بووه؟ ئه‌جار : که‌تی فکرین و بۆیان ده‌رکه‌وت: که ئه‌مه باخه‌که‌ی خۆیانه وای به‌سه‌ر هاتوه و خودا وێرانی کردوه و هه‌یچ سودیکی لی نابیندری، وتیان :

﴿بَلْ لَحْنٌ مِّنْهُمْ﴾ به‌لکوو له‌راستیدا ئیمه له‌به‌روبوومی باخه‌که‌مان بی‌به‌ش بووین، چونکه عه‌زمان جه‌زم بوو له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی به‌شی هه‌ژارانی لی نه‌ده‌ین، خودا خۆمانی لی بی‌به‌ش کرد، خۆزگه وامان نه‌کردایه‌وه و ه‌کوو باوکمان به‌شی هه‌ژارانمان

لی‌ده‌ریکردایه، خوْشان لی‌ی به‌هره‌مه‌ند بوینایه. ئیستا په‌شیمانین به‌لام په‌شیمانی چ سود؟!

﴿قال أوسطهم : ألم أقل لكم لولا تسبحون﴾ ژیرترین و باشت‌ترینیان وتی: ئه‌وه من پیم نه‌گوتن بۆچی شوکرو سوپاسی خودا ناکهن له‌سه‌ر نیعمه‌ته‌کانی؟ داوای لی‌خوْشبوون له‌خودا بکه‌ن له‌سه‌ر ئه‌و بریاره‌ی که داوتانه: که به‌شی هه‌ژاران بپرن، چه‌ندم پی‌گوتن ئه‌و نیازه‌ی ئیوه شتیکی هه‌له‌یه‌و کاری کردن نیه؟ ئه‌وه‌تا ئه‌وه ناکامه‌که‌یه‌تی. ئیتر هه‌موویان دانیان به‌تاوانی خوْیان دا ناو خودایان بیرکه‌وته‌وه.

﴿قالوا: سبحان ربنا إنا كنا ظالمين﴾ وتیان: پاك و مونه‌ززه‌هی بۆ خودایه، ئه‌و حاله‌تی به‌سه‌ر باخه‌که‌مانی هی‌ناوه دادوه‌ری و حیکمه‌ته، هیچ سته‌می نه‌کردوه، ئیمه سته‌مکار بووین به‌وه: که بریارمان دا به‌شی هه‌ژاره‌کان بپرن. وه‌لی کاتی‌ک ژێوان بوونه‌وه که ژێوان بوونه‌وه سودی نه‌بوو.

ئه‌بجار ده‌میان تیک ژهنی و ﴿فأقبل بعضهم على بعض يتلاومون﴾ ده‌ستیان کرد به‌سه‌رزه‌نشست کردنی یه‌کتری، هه‌ر یه‌که‌یان خه‌تاکه‌یان ده‌خسته سه‌ر ئه‌وی تریان و ده‌یگوت: ئه‌تۆ بیروکهی ئه‌وه‌ت داهینا: که به‌شی هه‌ژاره‌کان نه‌ده‌ین، ئه‌ویان وه‌لامی ده‌دایه‌وه‌و تاوانه‌که‌ی ده‌خسته سه‌رشانی ئه‌وی تریان، هیچ چاریان نه‌ما جگه له‌وه‌ی دان به‌تاوانه‌که‌یان دا بنین و دو‌عای نه‌مان له‌خوْیان بکه‌ن.

﴿قالوا یاویلنا إنا كنا طاغين﴾ وتیان: ئای به‌دبه‌خت و چاره‌ره‌ش خوْمان، ئیمه خوْمان تاوانمان کردو فه‌رمانی خودامان پشت گوێ خست و مافی هه‌ژاره‌کامان بری؛ بۆیه توشی ئه‌م حاله‌هاتین و باخه‌که‌مان ئه‌وه‌ی به‌سه‌ر هات!

﴿عسی ربنا أن یدلنا خیراً منها إنا الی ربنا راغبون﴾ هیوادارین په‌روه‌ر گار چاوپۆشیمان لی‌یکاو باخه‌که‌مان به‌باشتر بۆ بژمیرو باخیکی چاکترمان بداتی. ئیمه له‌بریاره‌که‌مان په‌شیمانین و تۆیه‌و سه‌د تۆیه‌ جاریکی تر ئیمه هه‌لوستی واناوین.

﴿کذلک العذاب، ولعذاب الآخر﴾ اکبر لو کانوا یعلمون ﴿نه‌و جوّره عه‌زابه‌ی خاوه‌نانی باخه‌که‌مان پی‌به‌تاقی کرده‌وه‌و تۆله‌ی بریاره‌سته‌مکاریه‌که‌مان لی‌ستاندن هه‌روه‌ها نه‌و عه‌زابه‌ی توشی دانیشتوانی مه‌که‌که‌مان کرد له‌قات و قری و بی‌بارانی و نا‌ارامی و شه‌رو هه‌را له‌نیوان خو‌یان داو له‌گه‌ل خیلّ و نه‌ته‌وه‌ی تردا نه‌وه‌ عه‌زابی دونیا‌یان بوو، سزای سه‌رپی‌چی‌کردنیان بوو بۆ فه‌رمانی خودا، به‌خیلی و چروکیان بوو له‌سه‌ر نه‌و نیعمه‌تانه‌ی خودا به‌سه‌ری‌دا رشتبوون، سزای بی‌به‌شکردنی هه‌زاران بوو له‌مال و سامانیان، بی‌گومان عه‌زابی قیامه‌ت زۆر به‌نازارو ئیش تره‌.

نه‌گه‌ر موشریکه‌کان نه‌وه‌یان بزانیایه به‌خو‌یان دا ده‌چونه‌وه‌، ئیمانیان ده‌هیناو شوین په‌یامی پی‌غه‌مبه‌ر ده‌که‌وتن و وازیان له‌کوفرو گومپایی ده‌هینا، به‌لام نه‌وان نه‌قام و که‌وده‌ن نه‌و راستیه‌ نازانن، بی‌تا‌گاو گیل و گه‌لخۆن، دورن له‌حه‌ق و راستی.. نه‌گینا خو‌یان ده‌پاراست له‌هه‌موو کرده‌ویه‌ک که سه‌ر بکیشی بۆ سزای سه‌ختی خودا.

په‌روه‌ردگار نه‌و چی‌روکه‌ی گێپرایه‌وه‌ بۆ نه‌وه‌ی بته‌په‌رسته‌کانی قورپیش و هه‌موو کافرو بی‌پروایه‌ک به‌نا‌گا بی‌نیته‌وه‌و بزائن: که داب و نه‌ریتی خودا له‌بونه‌وه‌ردا نه‌گۆره‌ ده‌ریاره‌ی رابردوو ئیستاو داها‌توو. هه‌رکه‌سی له‌فه‌رمانی خودا ده‌ربچی با چاوه‌روانی عه‌زابی سه‌ختی خودا بکا له‌ دونیاو قیامه‌ت دا .

له‌هه‌مان کاتدا برواداران ناگادار ده‌کا له‌وه‌ی: که‌ئهو مال و سامان و نازو نیعمه‌ته‌ی خودا رشتویه به‌سه‌ر بی‌پروایان دا هه‌مووی بو تاقیکردنه‌وه و ئیمتیحانه.

پاداشی خوداپه‌رستان و وه‌ک یه‌کنه‌چوونی گوێپرایه‌ل و یاخی بوان

إِنَّ لِلْمُنَاقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّتِ النَّعِيمِ
 ﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْجَرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنْ لَكُمْ فِيهِ لَمَّا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَلِغَةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ إِنْ لَكُمْ لَمَّا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلِّمُوا إِلَيْهِمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾ خَشَعَةً أَبْصَرُهُمْ تَرَ هُفَّهُمْ ذَلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَلَامُونَ ﴿٤٣﴾

له‌وه‌پیش کافرو بی‌پروایانی ترساندو هه‌ره‌شه‌ی لی کردن به‌عه‌زایی دونیاو عه‌زایی به‌شیده‌تی قیامه‌ت. ئه‌جار لی‌ره‌دا باسی حال و وه‌زعی خوداپه‌رستان ده‌کا و ئه‌وه‌ روون ده‌کاته‌وه: که‌ باخ و به‌هه‌شتی رازاوه‌ی بو داناون، پاشان ره‌ددی ئهو کافرانه ده‌داته‌وه: که‌ پێیان وایه‌ روژی قیامه‌ت موسوڵمان و ناموسوڵمان به‌یه‌ک چاو سه‌یر ده‌کرین و یه‌ک حیسابیان لۆده‌کری.

ده‌فه‌رموی: ﴿إِنِّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٍ النَّعِيمِ﴾ بێگومان ئاماده کراوه بۆ هه‌موو خوداپه‌رستیك و له‌خوداترسیتك به‌هه‌شتی رازاوه‌و شوینی له‌ززه‌ت و خۆشی: که هه‌رگیزاو هه‌رگیز نه‌و خۆشیه‌ی نابێتته‌وه‌و لی‌ی وه‌رێز نابن.

موقاتیل ده‌لی: که ئهم نایه‌ته نازل بوو قوره‌یشیه‌کان وتیان: ئیمه له‌دونیادا خودا ریزی لی‌ئاوین و نازو نيعمه‌تی پێداوین، ئیمه له‌موسولمانه‌کان به‌خته‌وه‌رتین، حه‌قمن له‌قیامه‌تیش دا له‌وان زیاتر ریزمان ده‌بی، خۆ نه‌گه‌ر هیچکه نه‌بی یه‌کسان ده‌بین. ئیتر په‌روه‌ردگار به‌م نایه‌ته‌ی دوا‌یی ره‌ددی دانه‌وه. فه‌رموی:

﴿أَفَجَعَلَ الْمُسْلِمِينَ كَالْجَرَمِينَ؟﴾ ئیمه چۆن یه‌کسانی ده‌خه‌ینه نیوان کافرو موسولمانه‌وه؟ چۆن که‌سیك خوداپه‌رست و له‌خوداترس بی وه‌کوو تاوانبارو یاخی‌بوو حیسابی بۆ ده‌کری. نه‌خیر هه‌رگیز که‌سیك گوێپایه‌لی فه‌رمانی خودا بی یه‌کسان نابێ له‌گه‌ل کابرایه‌کی یاخی بوو، هیچ به‌لگه‌یه‌کی عه‌قل و نه‌قلی نه‌هه‌و به‌سه‌پینێ: که کافرو موسولمان روژی قیامت وه‌کوو یه‌ک مامه‌له‌یان له‌گه‌ل بکری. هه‌رکه‌سی شتی وا بلێ: داوا‌ی بی‌به‌لگه ده‌لی.

﴿مَالِكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ﴾ ئیوه به‌ج عه‌قلێك نه‌و گومانه ده‌به‌ن و نه‌و حوکه ده‌دن، نه‌و حوکه ناپه‌وايه، بۆچی پێتان وایه پاداشدانه‌وه‌و سزادانه‌وه به‌ده‌ست ئیوه‌یه؟ بێگومان ساده‌ترین بۆچونی عه‌قل و راو بۆچون، نه‌و جوړه حوکه ره‌ت ده‌که‌نه‌وه.

﴿أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ، إِنِّ لَكُمْ فِيهِ لِمَا تُخَيَّرُونَ﴾ یان ئایا به‌ده‌ست ئیوه‌وه نامه‌یه‌کی ئاسمانی هه‌یه سه‌یری بکه‌ن و بیه‌خویننه‌وه و له‌به‌ری بکه‌ن، نه‌وه‌ی تێدابی که ده‌لیتن: گوايه خوداپه‌رست و کافر وه‌کوو یه‌ک وان؟ ئایا نامه‌یه‌کی ئاسمانی واتان بۆ هاتووه: که بریارێکی له‌و

جۆره ی تیدابی موسولمان و کافر وه کوو یه ک پاداشتیان هه بی؟!
 بریاریکی لهو جۆره ی له خوگر تبی: که ئیوه هه لی ده بژیرن؟ نایا نامه یه کی
 واتان بۆ هاتوو هه ی تیدابی: که له قیامهت دا ئیوه چتان بوی ده تان
 دریتی؟! بیگومان شتی واتان لانیه و بۆتان نه هاتوو..

﴿أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بِاللُّغَةِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لِمَا تَحْكُمُونَ﴾
 یان نایا ئیوه له لایه ن خوداوه عه ه دو په یانیکی جهخت له سه ر کراو
 تۆکه مه تان پیدراوه تا روژی قیامهت هه رچی ئیوه بریاری له سه ر بده ن
 ئیوه بۆتان دابین بکه یین؟ چ واده یه کی لهو جۆره تان پیدراوه: که
 هه رچی بتانه وی بتاندریتی؟! بیگومان نه خیر واده و به ئینی لهو
 جۆره تان نه دراوه تی.

نه حجار روی خیطاب ناراسته ی پیغه مبه ر ﷺ ده کاو کافره کان لهو میانه
 وه ده رده نی و فه رمان به پیغه مبه ر ﷺ ده کا که لایان لی بپریته وه و
 به توانجه وه پرسیاریان لی بکا ده فه رموی: ﴿سَلِّمُوا إِلَيْهِمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ﴾ نه ی
 پیغه مبه ر به لاقرتیوه به شیوه ی سه رزه نشت و سه رکوتانه وه وه پییان بلی:
 کامه یان به رعو ده ی نه وه بوو: که هه ر بریاری بده ن و چییان پی خو ش بی،
 خودا بۆیان جی به جی ده کا؟ کی زامنیانه: که له قیامهت دا وه کوو
 موسولمانه کان پاداشتیان ده دریته وه؟! که واته هیچیان به ده سه ته وه نه
 مه گه ر نه وه نه بی: که شوینی چه ند که سیك که وتبن: که ها وراو
 بۆچونیان بن و نه وان جگه له خودا نه و ناواته یان به ینیته دی.

بۆیه په روه ردگار ئه م لایه شیان لی ده بریته وه وه ده فه رموی:
 ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنَّ كَانُوا صَادِقِينَ﴾ باهاویه شه کانیان
 بیئن، با نه و بت و سه نه مانه بیئن: که پییان وایه هاوشانی خودان.
 نه گه ر راست ده که ن لهو قسه و هه والانه ی رایان ده گه یه ن!!

به‌کورتی ئەو کافرو بی‌پروایانە هیچ بەلگەیەکی عەقڵی و نەقلیان بە‌ده‌سته‌وه‌نیه. هیچ نامە‌یه‌کی ئاسمانی و واده‌و بە‌لێنیکی خودایی و هیچ کەفیل و بە‌رعوده‌بوویه‌کیان نیه، پشتگیری بیرو بۆ‌چونه‌کیان بکا، ئە‌جار پەرورە‌دگار تە‌حه‌ددایان دە‌کا: کە ئە‌و بت و صە‌نه‌مانە‌ی کە بە‌هاوشانی خودایان دە‌زانن ئاماده‌یان بکەن لە‌روژی تە‌نگانە‌دا کە روژی قیامە‌ته‌..

﴿یوم یکشف عن ساق ویدعون الی السجود فلا یستطیعون﴾ ئە‌و روژه‌دا: کە ئە‌و پە‌ری سە‌ختی و نا‌رە‌حه‌تی پە‌یدا دە‌بی، تە‌نگ و چە‌لە‌مه‌ دە‌گاتە ئە‌و پە‌ری، پە‌رده لە‌سەر هە‌موو شتێک لادە‌بری. راستی هە‌موو کارێک دە‌رده‌که‌وی، ئە‌وانە بانگ دە‌کری‌ن بۆ سوژدە‌بردن بۆ خودا، بە‌مه‌به‌ستی تانە‌و تە‌شەر لێ‌دان و داخ کردن بە‌دلیان دا، بە‌لام ناتوانن سوژدە‌بە‌رن، جایان لە‌بەر ئە‌وه: کە ماوه‌ی سوژدە‌بردن بە‌ سەر‌چووه، یان لە‌واقیع دا توانای سوژدە‌بردنیان نامی‌تی.

﴿خاشعة أبصارهم، ترهقهم ذلّة، وقد كانوا یدعون الی السجود وهم سالمون﴾ ئە‌و روژه‌دا چاو بە‌ره‌و ژێ‌رو روسیاو زە‌لیل، لە‌شەر‌مه‌زاریان دا چاویان بۆ هە‌لنا‌بردی، ریسایی و پە‌شیمانی و حە‌سره‌ت دایان دە‌پۆ‌شن، وە‌حال ئە‌وان لە‌دو‌نیا دا بانگ دە‌کران بۆ سوژدە‌بردن بۆ خودا، بۆ نوێژ‌کردن و خودا‌پە‌رستی، پشتیان لێ‌هە‌ڵدە‌کرد، هەر‌چە‌ند لە‌ش ساغ و بە‌توانا بوون، بە‌ئە‌نقە‌ست نوێژیان نە‌ده‌کردو ئە‌رکی بە‌ندایە‌تیان بە‌رامبەر بە‌ خودا بە‌جی نە‌ده‌هێ‌نا.

به‌کورتی ئە‌وان داوایان لێ‌نا‌کری نوێژو عیبادە‌تی تە‌کلیف ئە‌نجام بدە‌ن، قیامە‌ت شوینی عیبادە‌ت و نوێژ‌کردن نیه، وە‌لی کە داوایان لێ‌دە‌کری سوژدە‌بە‌رن و نوێژ بکەن بۆ سەر‌زە‌نش و تە‌وێ‌خه لە‌سەر ئە‌وه‌ی ئە‌ دو‌نیادا بە‌ ئە‌نقە‌ست و مله‌و‌ری بە‌ندایە‌تی خودایان نە‌کردوه، بۆ‌یه

له‌قیامت دا به پیچه‌وانه‌ی حالّی دنیا‌یان‌ه‌وه سزا ده‌درین، له‌وی‌دا ده‌یان‌ه‌وی سوژده بوّ خودا به‌رن، به‌لام پشتیان ره‌ق ده‌بی‌و ناتوان سوژده‌به‌رن.

کاتیک خودا خۆی بوّ ته‌هلی مه‌حشر ده‌رده‌خا هه‌موو خاوه‌ن باوه‌ران ده‌چنه سوژده‌وه، وه‌لی که‌س له کافرو دو‌پروه‌کان ناتوان سوژده‌به‌ن، چونکه پشتیان ره‌ق ده‌بی‌و دانا‌یه‌نه‌وه. ئاماژه به‌و فهرمووده‌یه‌ی بوخاری و موسلیم: که له‌ئهبوسه‌عیدی (الحدری) یه‌وه ریوا‌یه‌تیا‌ن کردوه، ده‌لی: له پیغه‌مبه‌رم ﷺ ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو: (یکشف ربنا عن ساقه، فیسجد له کل مؤمن ومؤمنة وبقی من کان یسجد فی الدنیا ریاغو سمعة فیذهب لیسجد فیعود ظهره طبقا واحدا) مانای (یکشف عن ساق) له نایه‌ت و ده‌دیشه‌که‌ش دا ته‌نگ و چه‌له‌مه‌ی گه‌وره‌و عه‌زابی به‌شیده‌ت و دیمه‌نی سامناکه.

هه‌ره‌شه له کافره‌کان و فه‌رمان کردن به پیغه‌مبه‌ر ﷺ
به سه‌برو خوراگری

فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبْ بِهَذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَّغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾ فَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ تَوَلَّىٰ أَنْ تَدْرِكَهُ نِعْمَةُ رَبِّهِ لَنُبْذِلَ الْغَرَاءَ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾ فَاجْتَبِهْ رَبُّهُ

فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿۵۰﴾ وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا أَلْزِقُونَكَ بِأَبْصَرِهِمْ
لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَنْ جُنُنٌ ﴿۵۱﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿۵۲﴾

لهوه پێش کافرهکانی ترساند له عهزابی قیامهت و روداو
سامناکهکانی، نهجار بهشیوهیهکی کاریگهرتر ههڕهشهیان لی دهکاو
دهفهرموی:

﴿فذرني ومن يكذب بهذا الحديث سنستدرجهم من حيث
لا يعلمون﴾ نهی پێغه مبهڕ: تو لێم گهڕی چکارت به سهڕ من و نهوانهوه
نهبی: که ئهم قورئانه به درۆ دهخه نهوه، من خۆم چاریان ده کهم و
ده زام چییان به سهڕ دێنم و چ عهزاییکیان توش ده کهم، تو خۆتیان پێوه
خهریک مه که، ئێمه غافلگیریان ده کهین و پله پله به رهو عهزاب کێشیان
ده کهین تا پێوه ده بن، نازو نیعمه تیان به سهردا ده پێژین بۆ تاقیکردنه وه
له خسته بردن، تا له ئاکاما عهزابی سهختی ئێمه به خهیان ده گری و ئیتر
رزگار بوونیان نه.

وه کوو له نایه تیکی تردا ئاماژه به وه ده کاو ده فهرموی: ﴿ایحسبون
انما نمدهم به من مال وبنین نساوع لهم في الخيرات؟ بل لايشعرون﴾
(المؤمنون/ ۵۵-۵۶) یان ده فهرموی: ﴿فلما نسوا ما ذكروا به فتحنا
عليهم ابواب كل شيء حتى اذا فرحوا بما اوتوا اخذناهم بغتة فاذا هم
مبلسون﴾ (الانعام/ ۴۴)

پێویسته هه موو ئاده میزاد به تاییه تی نهوانه ی خودا نیعمه تی
له شهاغی و مال و سامان و مندالی پێداون له خودا بپارێنه وه: که نهو
نیعمه تانه ی پێیان به خشراون نیعمه ت بن و نیقمه ت نه بن. هه میشه داوا
له خودا بکه ن ئیستیدراجیان نه کا.

﴿وَأَمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ﴾ مۆلەتیاڭ دەدەم و سزادانیان دوا دەخەم تازیاتر سووربڭ لەسەر هەلۆیستی نالەباریان ، پتر بکەونە وەرطەو، بێگومان پلانی من بۆ ئەهلی کوفر زۆر توندو تۆلەو بەهێزە ، هیچ کەس ناتوانی بەرگری بکا ، لە فەرمودەیی صەحیح دا هاتوو پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (إِنَّ اللَّهَ لِيَمْلِكُ لِلظَّالِمِ إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يَفْلِتْهُ) نمونەیی ئەم نایەتە نایەتیکی ترە : کە دەفەرموی: ﴿وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخْذَ الْقَرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ، إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ﴾ (هود/١٠٢).

ئەجار پەروەردگار ئەو روون دەکاتەو : کەئەوان هیچ بیانویەکیان نیە : کە ئیمان ناھێنن دەفەرموی: ﴿أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ﴾ نایا تۆ داوای کرێیان لی دەکەیی لەسەر ئەوێ کە بانگەوازیان دەکەیی بۆ ئیمان هێنان و ئەوان ناتوانن ئەو کرێی باربەهایە دا بین بکەن و دلایان نایە ئەو مەبلەغە بدەن ؟!

واتە : خۆ تۆ داوای کرێت لی ئەکردون لەبەر ئەو ئەوان پشتیان هەلکردبێ؟ نەخێر تۆ داوای کرێی پاداشتت لی ئەکردون ئەتۆ بانگەوازیان دەکەیی بۆ لای خودا بەبێ ئەوێ داوای کرێیان لی بکەیی! ئەتۆ بەھومیدی پاداشتی خودای و هیچت لەئەوان ناوی. کەچی وێرایی ئەوێ بەدرۆت دەخەنەو، هیچ بەلگەو نیشانیان پێ نیە بەلکوو بەنەفامی و بەئەنقەست بەپیر بانگەوازییە کەتەو نایەن.

﴿أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُمُونَ﴾ نایا ئەوانە زانیاریی غەیب و پەنامەکیان لایەو ئاگادارن بەسەر لەحوولەحفوظ دا بەئارەزووی خۆیان چی بەلگەو نیشانیەکیان بوی دەینوسنەو ئەجار دەکەونە کێشەو جیدالەو لەگەڵ تۆداو چیاان بوی بۆ خۆیان بپرسار دەدەن و هیچ پتۆیستییان بەو نیە شوێنت بکەون و فەرمانبەرداری فەرمانەکانت بن!!

بیگومان هیچ کامی لهو به‌لگه نه‌قلیانه‌یان لانی تاپشتی پی‌به‌ستن و
رو له‌په‌یامی تو وه‌رگیرن ﴿فاصبر لحکم ربک، ولاتکن کصاحب الخوت
إذ نادى وهو مظلوم﴾ نه‌تۆ نه‌ی موحه‌مه‌د، پشوو درێژیه له‌سه‌ر برپاری
خودا ده‌رباره‌ی خووت و بته‌رسته‌کان، خوڤاگریه له‌به‌رامبه‌ر نه‌زیه‌ت و
هه‌لۆیستی ناشیرینیان..

به‌رده‌وام به له‌سه‌ر بانگه‌وازی و جیهادو تیکۆشانی خووت . سه‌ره‌نجام
سه‌ربه‌رزى دوتیاو قیامه‌ت هه‌ر بۆ تۆیه . نه‌چی وه‌کوو یونسی کوپی
مه‌تی بی چه‌وصه‌له‌و نه‌فس کورت بی، کاتیک رقی له نه‌ته‌وه‌که‌ی
هه‌لساو به‌جی‌هیشتن. توشی نه‌و هه‌موو ده‌ردی سه‌ری و خه‌م و
خه‌فه‌ته بوو، سواری که‌شتی بوو، که‌وته ناو ده‌ریاو ماسی
قوتی‌دا، ماوه‌یه‌کی زۆر له‌ناو سکی ماسی‌یه‌که‌دا مایه‌وه ، له‌هه‌لۆیستی
خۆی په‌شیمان بووه .

له‌ناو تاریکی سکی ماسی و ده‌ریادا هاواری کرده خودا، دلێ پر غه‌م و
ناره‌حه‌تی له داخی گه‌له‌که‌ی که‌وا ئیمانیان پی‌ته‌هینا! واته تۆ وه‌کوو
یونس خیرا هه‌لمه‌چۆ و رقت هه‌لنه‌سی بۆ نه‌وه‌ی توشی نه‌و ناره‌حه‌تی و
ده‌ردی سه‌رییه نه‌بی که به‌سه‌ر نه‌و هات.

﴿لولا أن تداركهم نعمة من ربهم، لنبذ بالعرء وهو مذموم﴾ نه‌گه‌ر
فه‌ضل و ره‌حه‌تی خودا نه‌بوایه تۆیه‌ی لی قبول نه‌کردایه، له‌سکی
ماسی‌یه‌که‌و فری ده‌درایه سه‌ر پارچه زه‌ویه‌کی وشک و برینگ و بی‌گیاو
دره‌خت، لۆمه‌ی ده‌کرا له‌سه‌ر نه‌و تاوانه‌ی کردی: که زوو رقی هه‌لساو
بی‌چکه‌لدانه بوو، نه‌ته‌وه‌که‌ی جی‌هیشتن ! نه‌گه‌ر خودا ره‌حمی پی‌ته‌کردایه
خه‌ساره‌تمه‌ند ده‌بوو، به‌لام خودا به‌زه‌بی پێدا هاته‌وه، ره‌حمی پی‌کرد.

﴿فاجتبه ربه فجعله من الصالحين﴾ په‌روه‌ردگاری خۆی هه‌لی بژاردو
ده‌ست نیشانی کرد بۆ پی‌غه‌مبه‌رایه‌تی و کردی به پی‌غه‌مبه‌رو پیاویکی

راستال، رهوانه ی کرد بۆ سەر گهل و نه ته وه یه ك ژماره یان سه دهه زارو زیاتریش، هه موویان ئیمانیان پی هیئا.

ئەجار پەرورەدگار پێغه مبه ر ﷺ له دوژمنایه تی موشریکه کان ئاگادار ده کاته وه، ده فەرموی: ﴿وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَنْجُونٌ﴾ موشریکه کان هینده یان رق لیتهو ئه وه نده به چاوی دوژمنایه تی هه سه یرت ده کهن، له وانیه قاجت هه لخلیسکێتن. یان به هیلکت به رن، به تایبه تی نهم چاو تی پینه دوژمنکاریه یان له کاتی قورئان خوێندنیدا پتر دوژمنایه تی پێوه دیاربوو، ئه وه نده یان رق لی ده بووه ئه وه نده یان هه سودی پی ده برد: که کراوه به پێغه مبه رو ئه و پله و پایه ی دراوه تی، سه ریان لی تیک چوو بوو، یان بۆ ئه وه ی خه لکی لی بته کێتنه وه ده یانگوت: شیتته.

هه ندی له موفه سسرین گوتویانه: مه به ست ئه وه یه له وانیه کافره کان به چاو بتههنگیون و چاوه زاریان کارت تی بکا.

ریوایه ت کراوه له ناو هۆزی سه نی ئه سه ددا چاوپیس هه بوون، به چاوه زار کاریان له خه لکانی تر ده کرد، هی وایان هه بوو سی رۆژ خۆی برسی ده کردو ئه جار به شت هه لده کالی. یه کسه ر کاری تیده کرد. هه ندی چاوپیس یان ئاماده کردن بۆ ئه وه ی پێغه مبه ر ﷺ هه لکالن، ئه وانیش پی ی هه لکالین، به لام خودا پاراستی.

هه ندی له راقه که رانی قورئان یه ژن: ئایه ته که به روونی ئه وه ی لی وهرده گیری: که چاوه زار هیه و کاریگه ری سه لبی له سه ر شت هیه .. واته به فه رمانی خودا هۆکارو کاریگه ری خۆی هیه .

چهند فهرموده یه کی پیغه مبه صلی الله علیه و آله هیه به ریوایه تی جیاجیا ریوایه ت کراون .

یه کیك له فهرمودانه ئه وه ده دیتیه : که ئیمامی نه حمده له عه بدوللای کوری عومره وه ریوایه تی کردوه، ده ئی: پیغه مبه صلی الله علیه و آله فهرمویه تی: (لاعدوی ولاطیره ولاهامة ولاحسد، والعین حق).

نه بویه کری بهزاز له موسنه ده که ی دا له جابیره وه ریوایه ت ده کا ده ئی: پیغه مبه صلی الله علیه و آله فهرمووی: (قد تدخل الرجل العین فی القبر و تدخل الجمل القدر) واده بی چاوه زار پیاو ده خاته ناو گوڤره وه، وشت ده خاته ناو مه نجه ئه وه. واته چاوپیسیتک به کا برایه ک هه لده کالی و ده یه نگیوی و ده مری و ده یخه نه گوڤره وه، چاوه زار کار ده کا له حوشترو سه ری ده برن و گوشته که ی ده که نه ناو مه نجه ئه وه.

﴿وما هو إلا ذکر للعالمین﴾ نه وان ه ده ئین: موحه مه صلی الله علیه و آله شیتته چونکه قورئانی هیناوه، له کاتیک قورئان نامۆژگاری بیرخه ره وه یه بو ئاده میزادو جندۆکه، که سیتک ئه م قورئانه وه رده گری و پی پی به ند ئامیز ده بی: که خاوه ن عه قل بی، هر عاقله ند ده توانن هه ئسوکه وت له گه ل ئه م قورئانه بکه ن، ده ی نه وان ه به چ عه قلینک نیسه به تی شیتی پال پیغه مبه صلی الله علیه و آله ده ده ن له کاتیک دا ئه م قورئانه پیر حیکمه ت و زانسته و زانیاریه ی هیناوه؟!

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الحاقه)

ئهم سورته مه ککییه و په نجاو دوو ئایه ته و له دوا سورته تی (الملک) نازل بووه، ناو نراوه سورته تی (الحاقه) چونکه به پرسیار کردن له باره یه وه دهست پی ده کا. پرسیاره کهش گرنگی پیدان و سامناکی و گه وره یی روداوه کانی روژی (الحاقه) ده گه یه نی: که ناویکه له ناوه کانی قیامت، بویه ش ئهم ناوه ی لی نراوه، چونکه واده و هه ره شه ی په روه ردگاری تیدا دینه جی. یان چونکه روژی که هاتنی حقه و نه هاتنی مه حاله، هه ردی و گومانی تیدا نیه.

په یوه ندی ئهم سورته به سورته پی شووی له دوو رووه وه یه:

١- له سورته تی (ن) دا به کورته باسی قیامته تی کرد، له سورته دا به درژی باسی لیوه ده کاو روداوه کانی راده نوینی.

٢- له سورته تی پی شوودا باسی نه وانیه کرد: که قورئانیان به دروختوته وه هه ره شه ی لی کردن. له سورته دا حال و وه زعی گهل و نه ته وه به دروخته وه کان و ئه و کاره ساته ی به سه ریان دا هاتن به یان ده کا. بو ئه وه کافرو بی پروایانی سه رده می پیغه مبه ر هه لسه منه وه.

وه کوو گوترا: ئهم سورته مه ککییه، سورته تی مه ککیش گرنگی به چه سپاندن و سه لماندن بنه ماکانی عه قیده ده دن.

بویه لی ره دا جهخت له سه ر ئه و بنه مایانه کراوه ته وه، باسی روداوی سامناکی قیامت ده کا، راستی نیگا و سروش و قورئان دووپات ده کاته وه، پاکانه بو پیغه مبه ر ﷺ و په یامه که ی ده کا. درو بوختانی

کافرەکان رەت دەکاتەوه. سەرەتا بەگەرەکردن و ناوھێنان و
گرنگی پێدانى رۆژى قیامەت دەست پێ دەکا. باسی ھەلۆیستی
نەفامانەو سەرپرەقانى گەلە پێشینەکانى وەکوو عاد و ھەمودو
قەومی لوط و دارو دەستەى فیرعەون و قەومی نوح دەکا. لەناوبردن و
شیوەى سزاو تۆلە لى ستانندنەو ھیان دیارى دەکا. عەزابی قیامەتیشیان
لەوى بوەستى !!

نەجار باسی حال و وەزعی خوداپەرستان و چارەپەشانی رۆژى قیامەت
دەکا. کاتێک نامەى عەمەلیان دەدریتى. پاشان پەرورەدگار سویندیکى
بەلیغ و سەرنج راکیش دەخوا لەسەر ئەو: کە قورئان بەسروش بو
پێغەمبەر ﷺ نێردراو و کەلامى خودایە. کوتایى سورەتە بەبەلگەى حاشا
ھەلنەگر لەسەر راستى پێغەمبەر ﷺ و راستگۆیى و دەستپاکى لە
گەیانەنى پەيامەکەى رادەنوینى..

بەگەرەگرتن و گرنگى دان بەرۆژى قیامەت و
باسى لەناوبردنى گەلەسنەمکارەکان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَاقَّةُ ۝١۝ مَا الْحَاقَّةُ ۝٢۝ وَمَا أَذْرَبَكُمْ مَا الْحَاقَّةُ ۝٣۝ كَذَّبَتْ ثَمُودُ
وَعَادُ بِالْقَارِعَةِ ۝٤۝ فَأَمَّا ثَمُودُ فَأَهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ ۝٥۝ وَأَمَّا
عَادُ فَأَهْلِكُوا بَرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ۝٦۝ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ
سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى

كَانَهُمْ أَعْمَارُ نَحْلٍ خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾ فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾
وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوْا رَسُولَ
رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً ﴿١٠﴾ إِنَّا لَمَاطِعَا الْمَاءِ حَمَلْنَا كُفْرَ الْجَارِيَةِ
﴿١١﴾ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ ﴿١٢﴾

پەرەردگار سەرەتای سورەتەکی بە گەڕنگی دان بەروژی قیامت دەست
پێکردووە و دەفەرموی: ﴿الحاقۃ ما الحاقۃ﴾، و ما أدراك ما الحاقۃ ﴿﴾ و شەیی
﴿الحاقۃ﴾ بەمانای قیامتە. چونکە وادەو هەر پەشەکانی خودای تێدا
دینەجی و حەقیقەتی تێدا دەر دەکەوێ.

واتە: ئەو قیامتە: کە وادەو بە ئێنی خودای تێدا دینەجی و روژی کە
هەر دی و هەر دەبێ بێ، دیارە و صیفاتێ چۆنە؟ حەقیقەت و چۆنەتی ئەو
روژه هەر خودا خۆی دەزانێ چۆنە و کەسێ تر دەرکی ناکا، ئەتۆ چۆزانی
ئەو پێغەمبەر؛ ئەو روژه چ روژی کە، ئەو روژه زۆر لەو گەورەترە
زانباری و تیگەبێشتی ئادەمیزاد پەو پێبەری، وەصف و پێناسەیی ئەو
روژه بە زانیاری ئادەمیزاد کۆنترۆڵ ناکرێ. بۆیە وەلامی پرسیارەکی
بەسەر مووی هیشتەو و ئادەمیزادی دەستەوسان کرە لەناستی ئەو روژه
گەڕنگ و سامناکەدا.

یەحیای کۆری سەلام دەلی: لەقورئان دا هەرشتی بە ﴿وما أدراك﴾
تەعبیری لی دابیئتەو، ئەو خودا پێغەمبەری لی ئاگادار کردووە
پێی زاناندووە. هەرشتی بە ﴿وما يدريك﴾ تەعبیری لی دابیئتەو لەو
شتانە: کە خودا پێغەمبەری بەسەردا ئاگادار نەکردووە.

ئه‌جار باسی چهند گهل و نه‌ته‌وه‌یه‌ك ده‌كا له‌وانه‌ی بڕوایان به‌و رۆژه
نه‌هیناو به‌درۆیان زانی، سزاو عه‌زابی كۆكوژیان راده‌گه‌یه‌نی‌و شیوه‌ی
له‌ناوچون و ریشه‌كیش كردنیانمان بۆ ده‌گێڕێته‌وه.

ده‌فه‌رموی: ﴿كذبت ثمود و عاد بالقارعة﴾ گه‌لی ئهمودو
(قه‌ومی صالح) و گه‌لی عاد (قه‌ومی هود) هاتنی قیامه‌تیان به‌درۆزانی.
وشه‌ی (قارعة) كه‌ مه‌به‌ست پێ‌ی قیامه‌ته‌، به‌مانا: به‌لاو كاره‌ساتیكه‌:
كه‌ دلی ئاده‌میزاده‌كان ده‌كوته‌ی و هه‌موو شتێك لێك هه‌لده‌وه‌شیته‌ی و
ته‌فرو تونای ده‌كا.

ئه‌جار سزای گه‌له‌ سته‌مكارو به‌درۆخه‌ره‌وه‌كان ده‌ست نیشان ده‌كاو
ده‌فه‌رموی: ﴿فأما ثمود فأهلكوا بالطاغية﴾ گه‌لی ئهمودبه‌ته‌واویی
له‌ناوبران به‌گرمه‌و پیا هه‌لشاخانیکی له‌راده‌به‌ده‌ر، ده‌نگیکی تاسینه‌رو
راتله‌قاندنیکی بێ‌ته‌ندازه‌و گرمه‌و ناله‌یه‌کی زهنده‌قبر، له‌ماوه‌یه‌کی
كورت و كه‌خایه‌ن دا ریشه‌كیشی كردن. وه‌كوو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی:
﴿فأخذتهم الرجفة، فأصبحوا في دارهم جاثمين﴾ (الأعراف/٧٨ و ٩١).

﴿وأما عاد فأهلكوا بريح صرصر عاتية، سخرها عليهم سبع
ليال وثمانية أيام حسوما﴾ گه‌لی عاد له‌ناوبران و ناسه‌واریان نه‌ما
به‌ر شه‌بایه‌کی ده‌نگ تیژو زۆر ساردو ریشه‌كیشكه‌رو ترسناك و
دریژخایه‌ن، به‌ته‌وژمی و دریژخایه‌نی ره‌شه‌باكه‌ برستی لی‌برین، خودا ئه‌و
ره‌شه‌بایه‌ی له‌سه‌ر هه‌لكردن جه‌وت شه‌و هه‌شت رۆژ به‌رده‌وام بوو
بێ‌وه‌ستانه‌وه‌و بروكه‌ پێدان، زیخ و به‌ردی له‌گه‌ل خۆی دا ده‌هیناو
به‌سه‌ری دا ده‌كردن و له‌ناوی ده‌بردن ..

﴿فترى القوم فيها صرعى كأنهم أعجاز نخل خاوية، فهل ترى لهم
من باقية﴾ ته‌تۆ ته‌گه‌ر له‌و شوینه‌ ناماده‌بویتایه‌ ئه‌و گه‌له‌ به‌ده‌خته
سته‌مكاره‌ت ده‌بینی له‌ماوه‌ی ئه‌و شه‌وو رۆژانه‌دا لال و پال كه‌وتبوون،

ده‌تگوت: بنکه دارخورمای لارو لویر که‌وتوی گهنده‌لو بی‌ترخ فری دراون، که‌سیان لی‌ده‌رنه‌چوو، ئایا هه‌ست ده‌که‌ی که‌سیان لی‌ده‌رچوو بی؟ که‌سیان ماوه‌ته‌وه؟ نه‌خیر که‌سیان نه‌ماوه‌و دوابراو بوون. وه‌کوو له‌ئایه‌تیکی‌تردا ئاماژه به‌م مانایه ده‌کاوه‌رموی: ﴿فَأَصْبَحُوا لَا يَرَى إِلَّا مَسَاكِنَهُمْ﴾ (الأحقاف/٢٥).

﴿وجاء فرعون ومن قبله والمؤتفكات بالخطأئة﴾ فیرعه‌ونی سته‌مکارو مله‌پور و نه‌و گهل و نه‌ته‌وه کافرو ولاته ژیرو ژوورکراوانه تاوانیان ئه‌نجام دان و کرده‌وه‌ی ناشیرینیان کردن، بیرباوه‌ری کوفرو شیرک ئامیزیان راگه‌یانندن.

﴿فَعَصُوا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَاخَذَهُمُ أَخَذَةً رَابِيَةً﴾ هه‌رگهل و نه‌ته‌وه‌یه‌کیان له پیغه‌مبه‌ره‌کیان یاخی‌بوون، پشتیان له بانگه‌وازی و په‌یامه‌که‌ی هه‌لکرد، گوئیان به‌ئامۆژگاری و بانگه‌وازی پیغه‌مبه‌ره‌کان نه‌دا، ئیتر خودا قارو غه‌زه‌بی خۆی لی‌گرتن و تیکی شکاندن به‌کوشنده‌ترین سزا له‌ناوی بردن .

﴿إِنَّا لَطَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ، لَنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيهَا أَذْنٌ وَاعِيَةٌ﴾ ئیمه: که ئاو سه‌رکه‌شی کردو له‌سنوور ده‌رچوو، تۆفان هه‌لسا له‌سه‌رده‌می هه‌زه‌تی نوح دا، باوک و باپیرانی ئیوه‌مان له‌که‌شتیدا هه‌لگرت و ئیوه‌ش له پشتیان دا بوون، هه‌لمان گرتن و له‌ناو که‌شتی‌یه‌کی گه‌ڕۆک دا بۆ ئه‌وه‌ی له خنکان رزگاریان بکه‌ین. هه‌روه‌ها بۆ ئه‌وه‌ی رزگارکردنی خودا‌په‌رستان و خنکاندنێ کافرو سته‌مکاران بکه‌ینه په‌ندوئامۆژگاری بۆ چینه‌کانی دوا خۆیان و ببیته به‌لگه له‌سه‌ر ده‌سه‌لاتی ره‌های خودا و کار دروستی و سه‌ختی تۆله له سته‌مکاران، هه‌روه‌ها بۆ ئه‌وه‌ی هه‌رکه‌س ژیرو تیگه‌یشتووبی په‌ندی لی‌وه‌رگری و ته‌می خواردو بی. به‌کورتی ئیمه تۆفانمان هه‌لساندو خودا‌په‌رستانمان له‌ناو گه‌می‌دا

رزگار کردن و کافره‌کانمان خنکاندن و بۆ ئیوه‌شمان باسکرد، بۆ یاده‌وه‌ری و بیرلی‌کردنه‌وه‌و ته‌می‌خواردویی و په‌ند لی‌وه‌رگرتن.

بِری له‌روداوه سامناکه‌کانی روژی قیامه‌ت

فَإِذَا نَفَخَ فِي الصُّورِ

نَفْخَةً وَاحِدَةً ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً ﴿١٤﴾

فِيَوْمٍ مِّدْ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَأَنْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ

﴿١٦﴾ وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَلَاثِينَ

﴿١٧﴾ يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾

له‌وه پێش په‌روه‌ردگار باسی سامناکی روداوه‌کانی قیامه‌تی کرد، نه‌جار به‌کورتی سی‌چیرۆکی گێڕانه‌وه بۆ ده‌ست نیشان کردنی سه‌ره‌نجامی سه‌ره‌رق و سته‌م کاران، نه‌جار ده‌ست ده‌کات به‌باس کردن و رانواندنی روداوه‌کانی قیامه‌ت و ده‌فرموی: ﴿فَإِذَا نَفَخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةً وَاحِدَةً﴾ کاتی‌ک یه‌کجار فووده‌کری به‌شاخی صودا، واته: کاتی‌ک نیسرافیل فووی یه‌که‌جاری به‌که‌ره‌نای صودا ده‌کا.

﴿وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً﴾ زه‌وی به‌کی‌وو که‌ژی‌ه‌و به‌قودره‌تی خودا له‌شوینی خۆیان هه‌لده‌که‌ندرتن و یه‌که‌جار پێکدا ده‌درتین و ده‌بنه‌ ته‌پ و تۆزو هیچ مه‌عالیمی‌کی زه‌وی وه‌ک‌وو خۆی نامینی‌و ده‌بیته‌ زه‌ویه‌کی‌تر، وه‌ک‌وو له‌نایه‌تی‌کی‌تردا ده‌فرموی:

﴿يَوْمَ تَبْدَلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ﴾ (إبراهيم/٤٨) . هیچ بەرزىو چالىو چۆليەكى نامىنى كاتىك ئەوە رووىدا .

﴿فِيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ﴾ ئەوكاتە قىامەت رادەبىو رووداوى گەورە دىتەدى . ئەك روداوىك بەلكوو زۆر رووداوى گەورە دىتەدى .

﴿وَانشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ﴾ ناسمان شەق و پەق دەبى ئەو رۆژە ناسمان بەو تۆكمەبىو پتەوبىبەى ، هیچ هیزو پىزىكى نامىنى وەكوو لۆكەى كراوەى لى دى !!

﴿وَالْمَلِكُ عَلَى أَرْجَائِهَا، وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ﴾ فريشتهكان لەم لاو ئەو لای ناسمان دەوەستن چاوەرى فەرمانى پەرورەدگارن و ئامادەن بۆ تەنفيذکردنى .

ئەو رۆژە عەرشى پەرورەدگارت لەژور فريشتهكانەو هەشت هەلى دەگرن . هەشت فريشته يان هەشت ريز ، يان هەشت چين ، يان هەشت لەو شتانەى خودا دەزانى ، ئىمە نازانين ئەو هەشتە كين و چن ؟ هەر وەكوو نازانين عەرش چيەو چۆنە ، چۆن هەلدەگىرئو بۆچى هەلدەگىرئو ! وچاكە ئىمە خۆمان لەچوونە ناو شىكردنەوەى ئەو شتە غەيبىيانە بپارىزين و دەميان لى ئەكوتين ، خوداش زياد لەوەى بۆى گىپراوينەو و پى زاناندوين داواى زياترمان لى ئاكا . عەرش گەورەترين دروستكراوى خودايەو هەر خوداش دەزانى چيەو چۆنە .

﴿يَوْمَئِذٍ تَعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ﴾ لەو رۆژەدا ئىوەى ئادەمىزاد رادەنویندرين بۆ حىساب و لىكۆلینەو ، هیچ شتىكتان لە خودا ناديار نى ، جەستەتان ديارەو ناو دل و دەروستان ، كردهو و گوشتارتان ، ئاكام و سەرەنجامتان هەمووى لای خودا ئاشكرايەو هیچى لى گوم نى ، چونكە ئەو زانايە بەهەموو نەيتنى و ئاشكرايەك ، هیچ شتىك لە خودا ئاشاردريتەو ، فرت و فىلى لى ئاكرى ، پەردەو پەنھانى لە خودا

ناگیریتەوه. ئیتر پەرەردگار بە‌گوێرە‌ی کردە‌وه‌کانیان سزاو پاداشی بە‌نده‌کانی دە‌داتە‌وه، دادە‌ورانه‌ حیساب و لیکۆلینە‌وه‌یان لە‌گە‌ڵ دە‌کا و تۆزقالتیک ستم لە‌کە‌س نا‌کا. بێ‌گومان ئە‌مه‌ هەر‌پە‌شه‌یه‌کی تونده‌ لە‌ کافرە‌کان و ریسواکردنیانە، لە‌هە‌مان کات دا دلخۆشکردنی موسولمانانە بە‌وه‌ی: کە‌ هە‌ندی خێرو خە‌یراتیان کردو، خودا بۆ‌ی نویسون و ئە‌وان بە‌هە‌ندیان وەر‌نه‌گرتووه، لە‌و رۆژە‌دا بۆ‌یان دەر‌ده‌کە‌وی پێ‌ی کە‌یفخۆش دە‌بن.

حال و وه‌زعی خودا‌پەرستان لە‌دوای حیساب ■ لیکۆلینە‌وه

فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ

كِتَابٌ يَمِينُهُ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ أَوْعُوا كِتَابِي (١٩) إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَاقٍ

حِسَابِي (٢٠) فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ (٢١) فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ (٢٢)

قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ (٢٣) كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ

الْخَالِيَةِ (٢٤)

لە‌وه‌پێش پەرەردگار ئە‌وه‌ی را‌گە‌یان‌د: کە‌ هە‌موو ئادە‌میزاد رادە‌نویسنرێ‌ن بۆ‌ حیساب و لیکۆلینە‌وه‌و هیچ شتیکیان لە‌خودا پە‌نامه‌کی نی‌ه. ئە‌جار لی‌ره‌دا با‌سی حال و وه‌زعی خودا‌پەرستان دە‌کا دوای ئە‌وه‌ی نامە‌ی عە‌مه‌لیان دە‌دریتێ‌ بە‌ده‌ستی راستیان وە‌ری دە‌گرن دە‌فه‌رموی: ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ يَمِينُهُ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ أَقْرَبُوا كِتَابِي﴾ جا ئە‌گەر کە‌سیک نامە‌ی عە‌مه‌لی بە‌دریتە‌ ده‌ستی راستی ئە‌وه

له‌خۆشیان شاگه‌شکه ده‌بی‌و توشی هه‌ر که‌سی ببی‌ ده‌لی: ئه‌وه نامه‌ی
عه‌مه‌له‌و فهرموو بیه‌خوینه‌وه‌و بزانه‌ چی تیدایه‌، دل‌خۆش و ته‌رپه‌ده‌ماخه
به‌وه‌ی که‌ رزگاری بووه‌و له‌پێری به‌هه‌شتیانه‌. ترسی له‌وه‌ پێشی نه‌ماوه‌،
له‌ترس و بیمی ده‌شتی مه‌حشهر قوتاری بووه‌و رزگاری بووه‌!

﴿إني ظننت أني ملاق حساييه﴾ ئه‌من گومانم وابوو تووشی
حیساب و لی‌کۆلینه‌وه‌ ده‌بم و خودا له‌سه‌ر تاوانه‌کانم سزام ده‌دا، وه‌لی
خودا به‌ فه‌ضل و گه‌وره‌یی خۆی عه‌فوی کردم و لی‌م خۆش بوو.

یان مانای وایه‌: من له‌دونیادا ده‌مزانی و لی‌م روون بوو، که‌ له‌م رۆژه‌دا
حیساب و لی‌کۆلینه‌وه‌م له‌گه‌ڵ ده‌کری‌و ئه‌م رۆژه‌ هه‌ردی‌و گومان
له‌هاتنی‌دا نیه‌ وه‌کوو له‌ ئایه‌تی‌کی‌تردا ده‌فه‌رموی: ﴿الذين يظنون أنهم
ملاقوا ربهم﴾ (البقرة/٤٦).

(الضحاک) ده‌لی: هه‌موو وشه‌یه‌کی‌(ظن) له‌قورئان دا ئه‌گه‌ر
له‌موسولمانه‌وه‌ بوو به‌مانا یه‌قینه‌، ئه‌گه‌ر له‌کافره‌وه‌ بوو به‌مانا گومانه‌.
حه‌سه‌ن له‌ته‌فسیری ئه‌م ئایه‌ته‌دا ده‌فه‌رموی: موسولمان له‌دونیا دا
گومانی به‌ خودای خۆی باش بووه‌و کرده‌وه‌ی باشی بو‌
قیامه‌ت ئه‌نجام داوه‌، کافر گومانی به‌ خودای خۆی خراپ بوو کرده‌وه‌ی
خراپی ئه‌نجام داوه‌.

ئه‌جار په‌روه‌ردگار سه‌ره‌نجامی موسولمانی کردار چاک روون ده‌کاته‌وه‌.
ده‌فه‌رموی: ﴿فهو في عيشة راضية في جنة عالية، قطوفها دانية﴾ ئه‌و
له‌ژبانی‌کی‌ خۆش و خۆشگوزه‌رانی دایه‌، ژبانی‌کی‌ وه‌ها گله‌یی لی‌نه‌کری‌،
له‌ناو باخ و باخاتی‌کی‌ به‌رزو شکۆمه‌ند دا ده‌بن، به‌رزو پیرۆز له‌هه‌موو
رویه‌که‌وه‌ له‌رووی مادیه‌یه‌وه‌ له‌رووی مه‌عنه‌ویشه‌وه‌.

کۆشکی خۆش و رازاوه‌، هه‌موو کاتی گوزه‌ران تیان دا خۆش و
دل‌گیره‌، میوه‌ی دره‌خته‌کان شۆرپۆته‌وه‌، که‌سی‌ک به‌پیۆه‌بی‌ یان

به‌دانیشتنه‌وه بی دهستی ده‌گاته میوه‌کان. چۆنیک بیه‌وی ئاوا میوه‌که‌ی لی نزیک ده‌بیته‌وه. پێیان ده‌گوتری:

﴿کَلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا اسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ﴾ ئه‌ی خوداپه‌رستان و کردار چاکه‌کان، له‌ناو به‌هه‌شتی رازاوه‌و ره‌نگین دا خواردنی خوش و به‌تام بخۆن و ئاوو شله‌مه‌نییه‌کانی تری بخۆنه‌وه، نه‌وشی گیانتان بی، هه‌موو کاتیکتان خوش و خوشگوزه‌رانییه، چونکه ئیوه له‌دونیادا کردار چاک بوون و بیرو باوه‌رتان په‌سهند بووه، ئیستا له‌پاداشتی نه‌وه‌دا به‌فه‌ضل و ره‌حه‌تی خودا نه‌و به‌هه‌شته‌تان پیروژ بیو بو هه‌تا هه‌تایه تییدا بپننه‌وه.

هه‌لبه‌ته‌ چوونه ناو به‌هه‌شت به‌فه‌ضل و ئیحسانی په‌روه‌ردگاره، چونکه له‌حه‌دیشی سه‌حیح دا هاتووه: ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرموویه‌تی: (اَعْمَلُوا وَ سَدِّدُوا وَقَارِبُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ أَحَدًا لَّنْ يَدْخُلَهُ عَمَلُهُ الْجَنَّةَ، قَالُوا: وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي اللَّهُ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ).

حال و وه‌زعی کافرو به‌دبه‌خته‌کان له‌ روژی قیامه‌ت دا

وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَلَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيهِ

﴿٢٥﴾ وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيهِ ﴿٢٦﴾ يَلَيْتَهَا كَانَتْ الْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَا أَغْنَىٰ

عَنِّي مَالِيهِ ﴿٢٨﴾ هَلْكَ عَنِّي سُلْطَانِيهِ ﴿٢٩﴾ خَذُوهُ فَعْلُوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ الْجَحِيمَ

صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ إِنَّهُ

كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحْضُرُ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ ﴿٣٤﴾

فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هُنَا حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غَسَلِينَ ﴿٣٦﴾ لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ ﴿٣٧﴾

له وه پيش باسی حال و وه زعی خودا په رسته به خته وه ره کانی کرد، شوینی حه وانده وه نازو نیعمه تی به هه شتی وه صف کردن، نه مجار له بهرام بهر نه وانده حال و وه زعی کافره به دبه خته کان له روژی قیامت دهست نشان ده کا. ده فهرموی:

﴿وَأَمَّا مَنْ أَوْتِي كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ: يَٰلَيْتَنِي لَمْ أُوْتِ كِتَابِيَةً﴾
 نهو که سه ش: که نامه ی نه عمالی بدریته دهستی چه پی، یان له دواوه را پی ی بدری، هاواری لی هه لده سی و غم و په ژاره ی له نه ندازه به ده ره دای ده گرن، به هه ناسه سواری و دلته نگه یه وه ده لی: خوزگه هه نامه ی عه مه لم پی نه درایه.

﴿وَلَمْ أَدْر مَا حَسَابِيهِ يَٰلَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ﴾ خوزگه هه نه مزانیایه حیسام چونه و چیه، کاشکی نهو مردنه ی له دنیادا به سه رم هات کو تای زیانم بوايه و ئیتر زیندو نه کرامایه ته وه، به دبه خت و چاره رهش خو ی کاتیک ناوه رو کی نامه ی نه عمالی خو ی ده بین ی، ئاواته خوازی مردنه، چونکه ده زانی به ره و کو ی کی شی ده کهن و سه ره نجامی چیه.

قه تاده ده فهرموی: ئاواته خوازی مردنه له کاتیک دا له دنیادا مردنی له هه موو شتیک به لاهه ناخو شتر بوو. هیچ شتیک به نه ندازه ی مردن به لاهه قیزه ون و بیژراو نه بوو... نمونه ی نه نایه ته نایه تی کی تره: که ده فهرموی: ﴿وَيَقُولُ الْكَافِرُ: يَٰلَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا﴾.

ئه‌جار خه‌م و خه‌فه‌تی ئه‌وه ده‌خوا که ئه‌و شتانه‌ی له‌دو‌نیا دا
هه‌و‌لتی بو‌ ده‌دان ، هه‌چی‌ان فریای نه‌که‌وت‌ن ، ده‌لتی :
﴿ ما أغنى عني ماليه ، هلك عني سلطانية ﴾ مال و سامانه‌که‌م : که
له‌دو‌نیا دا زۆرم هه‌له‌په‌ بۆ‌کرد ، هه‌یج سودی پی‌ته‌گه‌یاندم ، به‌رگری هه‌یج سزاو
ناره‌حه‌تی‌ه‌کی لی نه‌کردم ، به‌لگه‌و شایه‌تم له‌ده‌س چوو ، پله‌و پایه‌و جا‌ه‌وو
سو‌لتانم فه‌وتا ، سزایان لی‌دو‌ور نه‌خسته‌وه ئای مال‌و‌یران و
خه‌ساره‌تمه‌ن خۆم !!

ئای له‌و ته‌نگانه‌یه‌ی : که له‌م کاته‌دا فه‌رمان له‌پاشا و فه‌رمان‌په‌وای
گشتی و (مالك يوم الدين) هه‌و ده‌رده‌چی ، بو‌ ئه‌و فریشتانه‌ی کاروباری
دۆزه‌خیان پی‌سپێ‌راوه ، فه‌رمانه‌که‌ به‌جۆ‌ری‌که‌ دل ده‌خاته
له‌رزو و مو‌چوپ‌که‌ به‌جه‌سته‌دا دینی و ده‌نگ ده‌تاسینی . ده‌فه‌رموی :
﴿ خذوا فغلوه ، ثم الجحيم صلوه ، ثم في سلسلة ذرعتها سبعون
ذراعاً فاسلکوه ﴾ ئه‌و تاوان‌باره‌ بگرن ، زنجیرو کو‌ت بجه‌نه ده‌ست و ملی و
توند شه‌ته‌کی بده‌ن ، ئه‌جار تو‌ری ده‌نه ناو دۆزه‌خه‌وه ، ئه‌جار
بیخه‌نه ناو زنجی‌ری‌که‌وه : که هه‌فتا گه‌ز درێ‌ژه ، ئه‌و زنجی‌ره‌ی
تی‌وه به‌هالێ‌نن ، با هه‌یج جم و جو‌لی‌کی نه‌می‌نی و سزاو سو‌تانی
دۆزه‌خ بجه‌ژی .

ئیب‌نو ئه‌بی حاتم دێ‌ژی : کاتی فریشته‌کان ئه‌م فه‌رمانه‌یان ئا‌راسته
ده‌کری ده‌سه‌بجی هه‌فتا هه‌زار فریشته‌په‌لاماری ده‌ده‌ن ، په‌لاماری ئه‌و
ئاده‌میزاده‌ بی‌ده‌سه‌لاته‌ ده‌ده‌ن ؛ هه‌ر فریشته‌ له‌عاست خۆیه‌وه په‌لاماری
ده‌داو زنجی‌ری ده‌خاته مل !!

ئه‌جار په‌روه‌ردگار هۆی ئه‌و عه‌زاب‌دانه‌ دیاری ده‌کاو ده‌فه‌رموی :
﴿ إِنَّهٗ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ الْعَظِيمِ ، وَلَا يَحْضُ عَلَىٰ طَعَامِ الْمَسْكِينِ ﴾ بی‌گومان
ئه‌م تاوان‌باره‌ له‌دو‌نیا دا کافرو بی‌پروا بو‌و ، پروای به‌ خودای گه‌وره‌و خاوه‌ن

دەسەلات نەبوو، خەلکی هەلنەدەنا بۆ یارمەتیدانی هەژارو بێ نەوایان ،
گویتی نەدەدا بەبرسیەتی ئاتاجان و دڵی پێیان نەدەسوتاو ئاگری
برسیایەتی ئەوانی نەدەکوژاندهو. بەکورتی مافی خودای نەدەدا
بەندایەتی بۆ نەدەکرد، مافی بەندەکانی نەدەدا، بەمجۆرە چاکەیان لەگەڵ
بکاو یارمەتییان بدا!

﴿فليس له اليوم ههنا حيم﴾ ئەمڕۆ: کە روژی قیامەتە کەس
نیه فریای بکەوی، دوستیکی نیه شەفاعەتی بۆ بکا، یان لەعەزاب
رزگاری بکا.

﴿ولا طعام إلا من غسلين، لا يأكله إلا الخاطئون﴾ لەناو
دۆزەخ دا هیچ خواردەمەنیەکی نیه جگە لەو کێم و زوخواوەی
لە جەستەیی دۆزەخیەکانەو دەچۆرێ: کە ئەو خۆراکە ناخوا
جگە لە تاوانباران ، قەتادە دەلێ: (غسلین) خراپترین خۆراکی
دۆزەخیانە..

لە نایەتیکی تردا دەفەرموی: ﴿ليس لهم طعام إلا من ضريع﴾
(الغاشية/٦) (ضريع) روھکیکی چقلاویە، تابلێی تامیی تالە .
لەسورەتی (صافات) و سورەتی (واقعة) دا دەفەرموی: خۆراکی
دۆزەخیەکان زەقومە. جا ئەگەر ئەم سێ خۆراکە (غسلین، ضريع،
زەقوم) یەك خۆراک بن ئەوە ناشکرایەو هیچ جینگای قسە نیه.
خۆ ئەگەر ئەم خۆراکانە جیا جیا بن، ئەو کاتە دەگوترێ:
عەزابی خودا چەند جوړیکەو شیوازی هەیەو تاوانبارانیش
هەمە جوړن برتیکیان (غسلین) خۆرو هەندیکیان (زەقوم) خۆرو
تاقمیکیشان (ضريع) خۆرن !! خودایە بمانپارتیزی و نەمانخەیتە
پێری ئەوانەو..

به گه وره گرتن و گرنگی دان به قورئان و سه لماندنی:

که به نیگا بو پیغه مبه ر ﷺ ها تووه

فَلَا أَقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ۚ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ۚ ﴿٣٩﴾
 إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾
 وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ نَزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ
 نَقُولُ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا
 مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنْكُمْ مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِنَّهُ لَلَّذِكْرُ
 لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُّكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى
 الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ﴿٥١﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

لهوه پیش رابوونی قیامت و وه زع و حالی کافره کانی لهو روزه دا
 روون کرده وه، نه مجار کوتایی به سوره ته که دینی به دوبات کردنه وه و
 سه لماندنی نه وه: که قورئان که لامی خودایه و به نیگا و سروش نیتراره بو
 پیغه مبه ر ﷺ ده فرموی:

﴿فَلَا أَقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ﴾، إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿۴۰﴾
 واته: سویند ناخوم، شته که هیئنده ناشکرایه پیویست به سویند ناکا،
 نه مه نه گهر پیتی (لا) زیده نه بی. نه گهر به زیده ی دابنیتین نه و کاته
 ماناکه ی بهم جوړه ده بی: سویند ده خوم بو نیوه به و مه خلوقاته ی

دهیینن له بوونه وهردا: که نیشانه ی پاک و بهرزی بوی کهم و کوریمه لهزات و صیفاتم دا، ههروهها سویند دهخۆم بهو شتانه ی لهئێوه نادیارن و غهیین، ئەم قورئانه شك و گومانی تیدا نیه کهلامی خودایه و بهسروش نازلێ کردوه بۆ بهنده و فروستاده ی خۆی: که موحه ممه ده و خودا هه لێ بژاردوه بۆ گه یاندنی په یامی خۆی به بهنده کانی، خویندنه وه و گه یاندنی به ئێوه له لایه ن پیغه مبه ریکی ریزدارو دهست پاکه وه یه، چۆنی بۆ نازلکراوه ئاوا به بی گۆرانکاری کردن تیدا، به ئێوه ی گه یاندوه!

زۆربه ی زۆری موفه سسیرین و زانایانی تری ئیسلام پێیان وایه: مه به ست به (رسول) له م نایه ته دا هه زه ته ی موحه ممه ﷺ نه ک جویرائیه، چونکه دوا به دوا ی ئه وه ده فهرموی:

﴿وما هو بقول شاعر قليلاً ما تؤمنون﴾ ئەو قورئانه قسه ی شاعیر نیه ئێوه به هه له چون: که ده لێن: ئەم قورئانه شیعه وه موحه ممه ﷺ شاعیره، به هه یچ جوړیک قورئان له شیعه ناچی، شیعه وه زن و قافیه ی هه یه، نایه ته کانی قورئان وه ها نین. شیعه هه لقولاوی (إنفعالات) و عاتیفه و خه یاله و کهم واده بی له سه ر یه ک تیروانین و دیدو بۆ چون ده رباره ی ژیان ثابیت بی، به لام قورئان به رنامه یه کی یه کانگیری ته واه و بۆ ژیان داده رپێژی و یه ک تیروانینی به رده واه و نه گۆپی هه یه به رامبه ر بوونه وه و ئه وه ش دوپات ده کاته وه: که سه رچاوه ی ئەم قورئانه په روه ردا گاره الخ

وه لێ وێرای ئه و راستی یه ی قورئان و بانگه وازی پیغه مبه ر ﷺ ئێوه که م ئیمان دینن، که متر برها ده کهن، ئه و برها که مه ی هه تانه، هه یچ سودی لی و نه رناگرن...

چونکه عه ره به کان هه موویان ئیمانیان به بری له په یامی ئیسلام هه بوو، هه ندی له و شتانه ی پیغه مبه ر ﷺ فهرمانی پی ده کرد، ئه واه

ته‌نفیزیان ده‌کرد . بۆ غوونه‌ وه‌کوو خێرکردن و صیله‌ی ره‌حم و داوێن پاکێ و ئهم جووره‌ شتانه‌ ..

﴿وَلَا يَقُولُ كَاهِنٌ قَلِيلًا مَا تَذْكُرُونَ﴾ قورئان قسه‌ی کاهین و کۆله‌وه‌ نانه‌کانیش نیه‌، چونکه‌ قورئان دژایه‌تی شه‌یاتینی‌یه‌کان ده‌کا، ناگونجی به‌ ئیلهام و یارمه‌تیدانی ئه‌وان قورئان دانرا‌بی، وه‌لی ئیوه‌ که‌م بیرده‌که‌نه‌وه‌ له‌شت وردنابنه‌وه‌ بۆیه‌ سه‌رتان لی‌شیواوه‌ ناتوانن ریبازی حه‌ق و راست بدۆزنه‌وه‌!

﴿تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ قورئان قسه‌ی شاعیرو کاهین نیه‌ به‌لکوو له‌لایه‌ن خودای ئاده‌میزادو جندۆکه‌وه‌ نازل کراوه‌، خودا به‌ جویرائیلی ئه‌مین ^{ابو} پیغه‌مبه‌ری ناردوه‌، تا به‌خه‌لکی رابگه‌یه‌نی و بانگه‌وازیان بکا بۆ پابه‌ندبوون به‌ناوه‌پۆکی و ره‌نگدانه‌وه‌ی قورئان له‌ره‌وشت و ره‌فتارو ئاکاریان دا، بۆ ئه‌وه‌ی له‌سوڤنگه‌ی ئهم قورئانه‌وه‌ به‌خته‌وه‌ریی دونیاو قیامه‌تیان بۆ ده‌سته‌به‌ر بیی.

ئه‌جار جه‌خت له‌سه‌ر ئه‌وه‌ ده‌کاته‌وه‌: که‌ موحه‌مه‌د ﷺ ناتوانی بۆ خۆی قورئان دابنی و ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ﴾ ئه‌گه‌ر له‌فه‌رزی مه‌حال دا موحه‌مه‌د ﷺ یان جویرائیل، بۆ خۆیان قسه‌یه‌ك هه‌لبه‌ستن و پال خودای بده‌ن، به‌توندوتیژی ده‌یانگرین و خیرا سزایان ده‌ده‌ین و تۆله‌یان لی‌ده‌ستین، له‌ناویان ده‌به‌ین.

﴿ثُمَّ لَقَطْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ﴾ ره‌گی (وتین) مان ده‌بێ؛ ئه‌و ره‌گه‌ی دل و سه‌ر پیکه‌وه‌ ده‌به‌ستیتته‌وه‌ ده‌مان قرتاندو یه‌کسه‌ر گیانی له‌ده‌ست ده‌دا.

﴿فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ﴾ که‌س نه‌ده‌بوو له‌ئیه‌و به‌توانی بیته‌ له‌مپه‌رو ده‌ستی ئیمه‌ بگری و نه‌هیلێ ئه‌و کاره‌یان به‌سه‌ر بینین. ده‌ی که‌وابی چۆن موحه‌مه‌د یان جویره‌ئیل جه‌ساره‌تی ئه‌وه‌ ده‌که‌ن درۆ له‌سه‌ر خودا هه‌لبه‌ستن؟!

﴿وَإِنَّهُ لَتَذَكَّرٌ لِلْمُتَّقِينَ﴾ قورئان په ندو ئاموژگارییه بۆ ته قواکاران .
 نه وانه ی ترسی خودایان له دل دایه و هه رگیز سه ریچی
 فه رمانه کانی ناکه ن، ملکه چ و پابه ندن به فه رمان و جله و گیرییه کانی .
 چونکه ته قواکاران دلایان ناماده باشی وه رگرتنی هیدایه ت و حه ق و
 راستی یه .

﴿وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ﴾ ئیمه ده زانین هه ندیکتان به نه نقه ست و
 مله ورپی قورئان به درۆده خه نه وه، ئیمه رۆژی قیامه ت سزاتان ده دهینه وه،
 بریکیشان برۆای پی ده که ن و شوین پیغه مبه ر ﷺ که وتوون، دلایان له وه ی
 که هیدایه تان ده دا بۆ ریبازی حه ق و راستی .

﴿وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ بێگومان قورئان ده بیته داخ و
 که سه ر له سه ر دلی کافره کان، کاتی که ده بینن موسو لمانان پاداشتی
 باش وه رده گرن .

﴿وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ﴾ بێگومان قورئان حه ق و راست و یه قینه، شک و
 گومان ی تیدا نیه له خودا وه هاتووه، قسه و ئاخاوتنی خودی پیغه مبه ر نیه،
 که وابی: ﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ ئه و خودایه ی ئه م قورئانه گه وره و
 پیروژه ی نازل کردووه له هه موو عه یب و له که وه که م و کوپییه که
 به دووری بگه ره .

ته سبیحاتی ئه و خودا گه وره و خواوه ن ده سه لاته ره هایه بکه،
 بلی: (سبحان الله) شوکر و سوپاسی بکه له سه ر ئه و نیگایه ی
 بۆی ناردویی و هه لئ بژاردوی بۆ فروستاده یی، هه میشه به پاک و
 ته میز ناوی خودای خۆت بیته، ناویکی بۆ به کاریینه: که
 شیای خودایی، به و ناوانه ناوی بیته و هاواری لی بکه: که بۆ خۆی
 دایان و بۆ خۆی .

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (المعارج)

ئەم سورەتە مەکیه و چل و جوار نایه تە، لەدوای سورەتی (الحاقة) نازل بوو. ناوێراوه سورەتی (المعارج) چونکە لەسەر تەگەیدا نایه تی (تخرج الملائكة و الروح اليه) هەیه، واتە: فەرێشتەکان و جویرائیل: کە بەرپرسانی نیگا و سروش هێنانه بۆ پیغه مبه ران. بەرز دەبنه وه بۆ لای پهروهردگار.

ئەم سورەتەش وه کوو سورەتە مەکیه کانی تر باسی بنه ماکانی عەقیده و بیروباوه دهکا. به تاییه تی گرنگی دهدا به باسی زیندوو بوونه وه حساب و لیكۆلینه وهی ساری مەحشەرو دیمه نه سامناکه کانی دۆزهخ. نه حجار باسی سروشتی ناده میزاد دهکا: کە لەسەر هیچ باریك خۆراگرو پشوو درێژ نیه، به نازو نيعمت له خۆ بایی دهبی و یارمه تی هه ژاران نادا، کاتیکیش تووشی تهنگ و چه له مه دهبی جهزه ع و فهزه ع دهکا.

هه ره شه له موشریکه کان به عه زایی قیامه ت جهخت کردنه وه
له سه ر هاتی عه زابه که

بسم الله الرحمن الرحيم

سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ﴿١﴾ لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُمْ دَافِعٌ ﴿٢﴾ مِّنْ أَثَرِهِ
إِنَّهُ ذِي الْمَعَارِجِ ﴿٣﴾ تَخْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ﴿٤﴾ فَأَصْبَحَ صَبْرًا جَمِيلًا ﴿٥﴾

إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ۖ وَنَرَاهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾ يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْهَلِّ
 ﴿٨﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ ﴿٩﴾ وَلَا يَسْأَلُ حِمِيمٌ حِمِيمًا ﴿١٠﴾
 يَبْصُرُونَهُمْ يَوْمَ الْمُجْرِمِ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِذٍ بَنِيهِ ﴿١١﴾
 وَصَنِجَتِهِ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤَيِّهِ ﴿١٣﴾ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ
 جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ ﴿١٤﴾ كَلَّا إِنَّهَا لَأَطْنَىٰ ﴿١٥﴾ نَزَاعَةٌ لِلشَّوَىٰ ﴿١٦﴾ تَدْعُوا
 مَنْ أَذْبَرُوتُوا ۖ وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰ ﴿١٨﴾

دەربارە ی سەبەب نزولی نایە تنی (۱-۲) نەسائی و ئیبنو حاتەم
 لە ئیبنو عەبباسە وە رێوایە تنی کردووە دەفەر موی: نایە تنی ﴿سأل سائل﴾
 دەرحەق (النضری) کوری (الحارث) نازل بوو، ئەو دەبوو ئەو پیاو (خراپە
 گێل کەزابە) وتی: ﴿اللهم إن كان هذا هو الحق من عندك فأمطر علينا
 حجارة من السماء﴾.

ئیبنو حاتەم لە (السدی) یەو دەربارە ی نایە تنی ﴿سأل سائل﴾ دەلی
 لەمە کە نازل بوو، دەربارە ی (النضری) کوری (الحارث) ه کە وتی:
 ﴿اللهم إن كان هذا هو الحق فأمطر علينا حجارة من السماء ... الآية﴾
 هاتۆتە خوار بێگومان حەقیقە تنی قیامەت و چۆنیە تنی زیندو بوونە وە لای
 موشریکەکانی مە کە شتیکی نەسە لێنراو بوو، بەهیچ شتێوە کە برۆیان
 بە رابوونی قیامەت و زیندو بوونە وە نەبوو، بەو پەری سەر سامییە وە
 بەرەنگاری هەوال و بانگەوازی بۆ خو ئامادە کردن بۆ ئەو رۆژە دەبوونە وە.
 بۆیە تەحە ددایان لە پێغەمبەر ﷺ دەکردو بە تەحە دداو، بە لاقرتیو
 نەضری کوری حاریث دەیوت: موحەمەد بەسزا دەمانترسینی، دەبی ئەو

سزایە چی بۆ بۆ کۆ بۆ کەمی بۆ؟ ئەمە خودایە ئەگەر راستە ئەم قورئانە لای تۆ هاتوو دەم لە ئاسمانەو بەردەبارانمان بکەو سزایەکی سەختمان بدە!

ئێتر پەرورەدگار ئەم ئایەتەم نازلکردو فەرمووی: ﴿سأل سائل بعذاب واقع، للکافرین لیس له دافع﴾ داواکەرێک داوای سزایەکی هاتووی کرد، ئەو سزایە دیو گومانی تیدا نیه، یەخەمی کافرەکان دەگریو جگە لە خدا کەس نیه بتوانی بیگێڕیتەوه، پرسیارە کە بۆ لاقرتێو گالتە پێکردنە، پرسیارکەرە کە نهضری کۆری حاریشی کەلدەیه بیان ئەبوجهله. ئەو بوو بەتەحەدداو و تیان: ﴿اللهم إن کان هذا هو الحق من عندک فأمطر علینا حجارة من السماء او ائتنا بعذاب الیم﴾ (الأنفال/۳۲) دەم بادلتیانن ئەو عەزابەم کافرەکان داوای دەکەن و لەهاتنی بەپەلەن، هەردیو گومان لەهاتنی دا نیه.

﴿من الله ذي المعارج﴾ ئەو عەزابەیان بۆ دی لەلایەن خودای خاوەن هەموو ئاستە بەرزەکان و پەلە پایەکان.

ئێبنوعەبباس دەفەرموی: ﴿ذی المعارج﴾ واتە: خاوەنی هەموو ئاسمانەکان، بۆیەش ناوی ئاسمانەکان بە ﴿معارج﴾ ناو دەبا، چونکە فریشتەکان پێیان دا سەردەکەون. قەتادە دەلی: ﴿ذی المعارج﴾ واتە: خاوەنی نیعمەت و چاکە، چونکە نیعمەتەکانی خودا پەلەپەلەن، بۆ هەندێ کەس زۆرو بۆ هەندێکیان مام ناوەندیو بۆ هەندێکیان کەم.

﴿تخرج الملائكة و الروح الیه فی یوم کان مقداره خمسين ألف سنة﴾ فریشتەکان و جویرائیل (روح الامین) بۆ لای خودا بەرز دەبنەوه لە رۆژێک دا کە بەپەنجای هەزار سال مەزەندە دەکری. واتە: ئەگەر ئادەمیزاد بیانەوی ئەو رێگایە بێن پەنجای هەزار سالی دەوی، وهلی فریشتەکان لەماوەیهکی زۆرکەم دا تەمەن مەسافە دەکەن،

هەلبەتە مەبەست لە (پەنجار) سنووردارکردنی ماوەکە نیە ، بەلکوو مەبەست ماوەی زۆرە .

ئێبنو عەبباس دەفەرموی: مەبەست بەو رۆژە رۆژی قیامەتە ، واتە: حیساب و لیکۆڵینەوهی ئادەمیزاد لە سارای مەحشەردا پەنجار هەزار سالی دەوی ئەمجار دۆزەخێەکان تۆردەدرێتە ناو ئاگرەوه . پەيوەندی پرسسیار لەهاتنی عەزاب و بەرز بوونەوهی فریشتەکان بو بەراوردکردنە لەنێوان ماوەی رۆژ لەدیدو بوچونی ئادەمیزادو ماوەی رۆژ لای خودا . ئەوان پێیان وایە دنیا دورو درێژە وەلی لای خودا کورت و کەمخایەنە ..

لە سورەتی (السجدة) لەنایەتی پێنجەم دا دەفەرموی: ﴿يَذِبر الامر من السماء الى الارض ثم يعرج اليه في يوم كان مقداره خمسين الف سنة مما تعدون﴾ (السجدة/۵) لە سورەتی (الحج) یش دا دەفەرموی: ﴿وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَاب وَلَنْ يَخْلَفَ اللَّهُ وَعْدَهُ، وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعْدُونَ﴾ (الحج/۴۷).

هەندێ لە موفەسسیرین بو بەراورد کردن و جەمە لەنێوان نایەتەکان دا، دەلێن: قیامەت شوێن شوێن و مەوقیف مەوقیفە، پەنجار مەوقیفی هەیه، هەر مەوقیفە ی هەزار سالە ..

هەندێ لە موفەسسیرین دووانایان بو نایەتەکان کۆدە :

۱- رۆژی قیامەت (مەوقیف) و رۆژی وای تێدایە هەزار سال درێژە رۆژی وای هەیه پەنجار هەزار سالە . واتە : پەرورەدگار کاروباری بوونەوهر هەلەدەسورپێتی هەر لەو کاتەو کە ئاسمانەکان و زەوی بەدیهێناون تا رابوونی قیامەت. پاشان هەموو کاروباریک بو لای خوێ دەگەریتەوه لەروژتیک دا کە رۆژی قیامەتەو درێژ خایەنەو ئەندازە ی هەزار سالە .

۲- په‌روه‌ردگار قه‌زاو قه‌ده‌ری ده‌رباره‌ی دانیش‌توانی سهر زه‌وی به فریشته‌کانی‌دا ده‌نیریتته‌ خوار، پاشان فریشته‌کان یان هه‌والی روداو‌ه‌کانی سهرزه‌وی له‌گه‌ل فریشته‌کان دا به‌رز ده‌بنه‌و. له‌روژتیک له‌روژه‌کانی دونیادا، ئه‌و فریشتانه‌ له‌و روژه‌دا مه‌سافه‌ی هه‌زار سال به‌حیسابی رویش‌تنی ئاده‌میزادیان بریوه .

ماموستا(عبد الکرم الخطیب) دوا‌ی هینانی چهند راقه‌و ته‌فسیرتیک بو ئه‌م نایه‌تانه، ده‌فه‌رموی: ئه‌وه‌ی دل وه‌ری ده‌گریو به‌لامه‌وه ته‌فسیرتیک‌ی وێچوو: بو ئه‌و دوو روژه‌ی قورئان باسیان ده‌کا؛ یه‌کیان هه‌زار سال و ئه‌ویتریان په‌نج هه‌زار سال؛ ئه‌وه‌یه: ئه‌و دوو روژه مه‌زه‌نده‌ی دوجور له‌ده‌وره‌و هه‌لسوران قه‌بار. ئاسمانیه‌کان دیاری ده‌کهن، ئه‌و روژه‌ی: که نه‌ندازه‌که‌ی هه‌زار ساله له‌سال و روژه‌کانی سهر زه‌وی، ئه‌وه روژی ته‌ستیره‌یه‌که له ته‌ستیره ئاسمانیه‌کان که به هه‌زار سالی سهر زه‌وی ئه‌و یه‌ک جار هه‌لسوران و خول ته‌واو ده‌کا . ئه‌و روژه‌یش که به‌په‌نج هه‌زار سال مه‌زه‌نده ده‌کری روژی ته‌ستیره‌یه‌کی تره: که به‌په‌نج هه‌زار سالی سهر زه‌وی، ئه‌و یه‌ک خول ته‌واو ده‌کا...

بێگومان درێژ خایه‌نی روژی قیامه‌ت به‌نیسبه‌ت کافره‌کانه‌وه‌یه، نه‌گینا به‌نیسبه‌ت موسولمانانه‌وه کورت خایه‌نه، ئاماژه به‌و فه‌رمووده‌ی: که ئیمام نه‌حمه‌د و ئه‌بنو جهریر له‌ئه‌بو سه‌عیدی خودرییه‌وه ریوایه‌تیان کردوه ده‌لی: پرسیار له پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرا، وتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا روژی قیامه‌ت چهند درێژه؟! پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: (والذي نفسي بيده انه ليخفف عن المؤمن حتى يكون اخف عليه من صلاة مكتوبة يصليها في الدنيا) ئه‌رك و ماوه‌ی روژی قیامه‌ت له‌سه‌ر موسولمان سوک ده‌کری هه‌تا وای لی‌دی که‌متر له ته‌نجام دانی نوێژتیک‌ی فه‌رز ده‌بی...

﴿ فاصبر صبراً جميلاً ﴾ ئەى موحەممەد! تۆ بە پرسىيار كوردنى شيۆه قەشمەرى و ملهوپرانهيان تەنگە تاو مەبە . بەپروا نە كردن و پشت هەل كردن لە پەيامە كەت دلگير مەبە . لەبەر امبەر بە درۆ خستەنە وەيان بۆت، پشوو درۆژە . گوێ مەدەرە پەلە كردنيان لە هاتنى عەزاب بۆيان، تەحەددا كردنيان لەتۆ: كە بەلايانە وە دوورە شتى وا رو بدا . صەبرى جوانت هەبى، صەبر بگەر ، لەغەبرى خودا هاوار مەكەرە كەس، پشت هەر بەئەو ببەستە .

﴿ إلهم يرونة بعيداً، ونراه قريباً ﴾ ئەوان هاتنى قىامەتيان بەلاوە دوورە، رابوونى قىامەتيان پىمە حالە، هەروەها ماوە درۆژى قىامەت بەئەندازەى پەنجە هەزار سال بەمە حال دەزانن . ئێمە دەزانين: كە قىامەت دىو نزيكيشە هاتنى، چونكە هەرشتيك هاتنى مسۆگەربى نزيكە هاتنى...

ئەجار پەروەردگار برى ديار دەى ئەو رۆژە بەيان دەكاو دەفەرموى: ﴿ يوم تكون السماء كالمهل، وتكون الجبال كالعهن ، ولا يسأل حميم حميماً ﴾ رۆژى قىامەت رۆژتيكە ئاسمان وەكوو خلتەى زەيتى لى دىو دەبێتە ماددەى كە روون و رەوان و هېچ رەقايى و پتەويه كى تيدا ناميتى . كيتوەكان وەكوو خورى شيكراو هيان لى دى، هېچ خزمى لەخزم و كەسى ناپرسى، خزم خزمى خوشەويستى خۆى دەبينى . بەلام لەبەر وەزعى سامناك و وەزعى ناخوشى خۆى ناي پرۆژى پرسىيارى لى بكا .

﴿ يبصرونهم ﴾ هەموو خزمى خزمى خۆى دەبينى و دەى ناسيتتەو، كەس كەسى لى گوم نابى، يەكتر دەبينن بەبى ئەوەى گەت و گۆ لەگەل يەكترى بكن .

﴿ يودّ المجرم لو يفتدي من عذاب يومئذٍ بنيه، وصاحبه وأخيه و فصيلته التي تؤويه، ومن في الأرض جميعاً ثم ينجيه ﴾

کافرو تاوانبار پییان خۆشه لهو روژهدا کور و خه‌زان و براو هۆزو خزم و کهس و کاری هه‌رچی و له‌زه‌وی دا هه‌یه، به‌گیاندارو بی‌گیانه‌وه بیکاته فیدیو قوربانی بۆ خۆی، به‌مه‌رجی لهو سزایه‌ی واله پێشیه‌وه رزگاری بی، به‌لام بی‌سووه و هه‌یج فیدیو قوربانیه‌ک نیه و هه‌یج شتیک فریای ناکه‌وی..

نمونه‌ی ئەم نایه‌ته نایه‌تیکی تره : که ده‌فه‌رموی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ! اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَ اخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ، وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَانٌ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ (لقمان/۳۳) یان ده‌فه‌رموی: ﴿فَإِذَا نَفَخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ﴾ (المؤمنون/۱۰۱) یان ده‌فه‌رموی: ﴿يَوْمَ يَفِرُ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ، وَأُمِّهِ وَ أَبِيهِ، وَ صَاحِبَتِهِ وَ بَنِيهِ، لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يَفْنِيهِ﴾ (عبس/۳۴-۳۷).

﴿كَلَّا إِنَّهَا لَلظَى، نَزَّاعَةً لِلشَّوَى، تَدْعُوا مِنْ أَدْبَرٍ وَتَوَلَّى، وَجَمْعٌ فَاعْوِى﴾ نانا، شتی وانیه، فیدیو قوربانی له‌تاوانباران قبول ناکری، ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر هه‌موو مالی دونیاو خۆشه‌ویسترین و به‌نرخترین شت پێشکه‌ش بکا، بی‌سووه، ئەوه دۆزه‌خه‌و به‌راستی! روژی قیامه‌ته‌و کاتی سزاو تۆله‌یه، ئەوه ناگه‌رو بلیسه‌ی دۆزه‌خه‌ . زۆر گه‌رم و له‌راده‌به‌ده‌ر سوتینه‌ره، هه‌نده گه‌رم و به‌تینه‌ پێستی جه‌سته‌ی داده‌پرنی، ئێسقانی ده‌رده‌خا و پاشان وه‌کوو خۆی لی‌دێته‌وه‌و سه‌ر له‌نوی داده‌پلوخه‌ته‌وه‌.

هه‌ر که‌سی له‌ دونیادا پشته‌ی له‌ ئیمان هه‌لکه‌ردبی و روی له‌ حه‌ق وه‌ر گه‌یپایی مالی کۆکه‌ردیه‌ته‌وه‌و به‌شی هه‌ژارانی لی‌ نه‌دابی . دۆزه‌خ تامة‌رزویه‌تی و بانگی لی‌ ده‌کا و بۆ لای خۆی که‌ش ده‌کا.

ئەو رەوشانەیی چارەسەری سەروشتی ئادەمیزاد دەکەن

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا
 (۱۹) إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا (۲۰) وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا (۲۱) إِلَّا
 الْمُصَلِّينَ (۲۲) الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ (۲۳) وَالَّذِينَ فِي
 أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ (۲۴) لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ (۲۵) وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ
 بِيَوْمِ الدِّينِ (۲۶) وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ (۲۷) إِنَّ عَذَابَ
 رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ (۲۸) وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ (۲۹) إِلَّا عَلَى
 أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ (۳۰) فَمَنْ ابْتَغَى وَرَاءَ
 ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ (۳۱) وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْتِنَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ
 (۳۲) وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَتِهِمْ قَائِمُونَ (۳۳) وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ
 (۳۴) أُولَئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُّكْرَمُونَ (۳۵)

لەوە پێش دیمەنە سامناکەکانی قیامەتی رانواند ، ئەجار سەروشتی
 ئادەمیزاد و خۆرانی گریو بی‌چیکلدانەیی و بوغراییی و رزیدی چا و چنۆکی
 ئادەمیزاد بەیان دەکا.

پاشان موسولمانان چەرت دەکا و (دە) صیفاتی جوان و پەسەندیان
 رادەنویستی و دەفرموی: ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا، إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ

جزوعا، و إذا مسّه الخیر منوعا ﴿بیگومان ئاده‌میزاد له‌سەر به‌ته‌ماعی و بی‌چیکلدانه‌یی و نا ئارامی سروشتی دارپژراوه، نه‌خۆ بۆ ساردی راده‌گری نه‌خۆ بۆ گهرما راده‌گری، له‌سەر به‌لاو ناخۆشی سه‌بری نیه، له‌سەر نازو نیعمه‌ت سوپاسگوزار نیه. هه‌ر کاتی توشی هه‌زاری و نه‌خۆشی و زه‌ره‌رو زیانی بی، ده‌ست ده‌کا به‌هات و هاوارو جه‌زه‌ع و فه‌زه‌ع، کاتی‌کیش خێرو خۆشی و له‌شساعی و سامان و پله‌و پایه‌ی ده‌ستکه‌وت رژدو بی‌خێرو نامهرده. یارمه‌تی هه‌ژاران ناداو پیاوه‌تی له‌ده‌ست هه‌لنایه.

ئه‌جار خودا که‌سانێک چه‌رت ده‌کا: که (ده) ره‌وشتیان تێدان و ده‌فه‌رموی: هه‌موو ئاده‌میزادێک ئه‌و ره‌وشته‌ ناشیرین و ناپه‌سه‌نده‌یان تێدان ﴿إِلَّا الْمُصْلِينَ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ﴾ جگه‌ له‌و مرسوڵانه نوێژه‌که‌رانه‌ی هیدایه‌ت دراو و بۆ رێبازی حه‌ق و نوێژه‌کانیان به‌ئه‌نجام ده‌گه‌یه‌ن، پارێزگاری کاته‌کانیان ده‌که‌ن و له‌کاتی خۆیان دا نوێژه‌کانیان به‌جێ دێن. هه‌یچ شتێک له‌نوێژه‌کانیان غافلیان نا‌کا و به‌رێکی پێکی فه‌رزو سوننه‌ته‌کانیان ئه‌نجام ده‌ده‌ن، په‌یوه‌ندیان به‌ خوداره‌ توندوتۆڵه‌و خوشوع و سوکونیان هه‌یه، ئه‌وانه‌ له‌و پێره سه‌رزه‌نشته‌کراوانه‌ نین، به‌هۆی ئیمان و ئایینی حه‌قیانه‌وه‌ به‌خته‌وه‌ری دونیا و قیامه‌تن.

﴿وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ لِلنَّاسِ وَالْغُرُومِ﴾ ئه‌وانه‌ی له‌ مال و سامانیان دا به‌شی دیاریکراو ده‌ده‌ن به‌ ئاتاجان و زه‌کاتی مال و سامانی خۆیان ده‌رده‌که‌ن، چاو ورده‌ده‌که‌نه‌وه‌ کێ هه‌ژاره‌و پتویستی به‌یارمه‌تی هه‌یه به‌شی خۆیان ده‌ده‌نی، خێرو خێرات و نه‌زرو سه‌ده‌قه‌ی به‌رده‌وام و به‌هاناچونی هه‌ژاران و داڵده‌دانی ئاتاجان ئه‌نجام ده‌ده‌ن.

﴿وَالَّذِينَ يَصَّدَّقُونَ يَوْمَ الدِّينِ﴾ ئه‌وانه‌ی بروایان به‌رابوونی رۆژی قیامه‌ت هه‌یه‌و ترسی حیساب و لێکۆڵینه‌وه‌ی ده‌شتی مه‌حشه‌ریان

له دلدایه. عیبادهت و خوداپهرستی ده کهن به ته مای پاداشتن و ترسی عه زابیان ههیه.

﴿والذین هم من عذاب ربهم مشفقون، إن عذاب ربهم غیر مأمون﴾ ئەوانەى له عه زابى خودا ترس و بیمیان ههیه ، به هۆى ئەو ترسه وه که مته رخه مى له ئە نجامدانى (واجبات) دا ناکهن وتاوان ئە نجام نادهن، بێگومان عه زابى خودا مسۆگهره و پێویسته کهس لى ئەمین نه بێ. ده شى هه موو کهس لى بترسى.

﴿والذین هم لفروجهم حافظون، إلا علی أزواجهم أو ماملکت ایمانهم فإنهم غیر ملومین، فمن ابتغى وراء ذلك فأولئك هم العادون﴾ ئەوانەى شه رمگای خۆیان له حهرام ده پارێژن و توخنى شتىكى ناخهن خودا لى حهرام کردبن. ته نهاو ته نها له گهل خیزانى خۆى دا یان ئەمه تهو جارییهى خۆى دا سه رجیى ئە نجام ده دا. به کارهینانى شه رمگای خۆى له گهل هه لالى خۆى دا جینگای ره خنهو سه رزه نشت نیه. به لکوو پێویست و شه رکی سه رشانیه تی داخوازییه جینسییه کانی خۆى هه لالى خۆى دا باین بکا. وه لى ئە گهر که سیك بیهوئى له پریگای نامه شروه وه داخوازییه جینسییه کانی دا باین بکا، ئەوه سنوور به زین و ته جاوز کاره ، له پریگای راست لای داوهو سه رپێچى فه رمانى خودای کردوه ، زیان به خۆى و گهل ونه ته وه کهى ده گه یه نئ.

﴿والذین هم لأماناتهم وعهدهم راعون﴾ ئەوانەى پاریزگاری سپارده ده کهن و پابه ندی به لێن و په یمانى خۆیانن و پاشگه ز نابنه وه .

ئهمانه ره وشتى موسولمانانن و پێچه وانە شى ره وشتى دورپوه کانه ، وه کوو له هه دیشى سه حیح دا هاتووه ده فه رموئى: (آية المنافق ثلاث: إذا حدث كذب وإذا وعد أخلف وإذا أؤتمن خان). نیشانه ی دورپوو سئ شته :

که‌قسه‌ی کرد درۆ بکا، که‌واده‌ی دا پیچه‌وانه‌ی واده‌که‌ی هه‌لسوکه‌وت بکا، نه‌گهر سپارده‌ی لادانرا خیانه‌تی لی بکا.

﴿وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ﴾ نه‌وانه‌ی شایه‌تیه‌ک : که‌لایانه‌ لای دادوه‌رو قازی ده‌یدرکێتن و نایشارنه‌وه. به‌بی زیادوه‌ که‌م و کورپی چیان لایه‌ رایده‌گه‌یه‌نن. حق و راستی چۆنه‌ ناوا شایه‌تیه‌که‌یان ده‌ده‌ن، له‌به‌ر خاتری خۆشه‌ویستی لایه‌نێک و دژایه‌تی لایه‌نه‌که‌ی تریان شایه‌تیه‌که‌یان ناگۆرن .

﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يَحْفَظُونَ﴾ نه‌وانه‌ی پارێزگاری کات و شهرت و روکن و پێداویستی نوێژه‌کانیان ده‌که‌ن، له‌کاتی خۆیان دا به‌خوشوع و خضوعه‌وه نوێژه‌کانیان به‌جی‌دینن و دوا‌ی نوێژکردنیش کاریک ناکه‌ن ناپه‌سه‌ندبێ‌و خێرو پادا‌شتی نوێژه‌کانیان پوچه‌ل بێته‌وه. به‌حه‌زو ئاره‌زۆوه ده‌ست ده‌که‌ن به‌نوێژه‌کانیان ، دل و ده‌رونیان له‌هه‌موو مه‌شغه‌له‌تێکی دونیایی خالی‌یه . بێر له‌وه ده‌که‌نه‌وه : که‌ ناخاوتن له‌گه‌ل خودادا ده‌که‌ن و له‌مانای وته‌کانیان ورد ده‌بنه‌وه. دل‌یان په‌یه‌وست ده‌که‌ن به‌ خوداوه و له‌ئایه‌ته‌کانی قورئان و ویردو ذیکره‌کان حالی ده‌بن .

﴿أُولَٰئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُّكْرَمُونَ﴾ نه‌وانه‌ی نه‌و ره‌وشته‌ ئاماژه‌پێکراوانه‌یان تێدان . نه‌وانه‌ له‌ به‌هه‌شتی رازاوه‌ پان و به‌رین دا جیگیر ده‌کرێن و جۆره‌ها رێزیان لی ده‌گیری‌و نازو نیعمه‌تی هه‌مه‌ جۆریان به‌سه‌ردا ده‌رژێ.

حال و وه‌زعی په‌یام ره‌تکه‌ره‌وه‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌دونیای قیامه‌ت دا

فَإِلِ الَّذِينَ كَفَرُوا قَبْلَكَ مُهْطِعِينَ

﴿٢٦﴾ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٢٧﴾ أَيْطَمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ

أَنْ يَدْخُلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾
 فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ
 وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ فَذَرَهُمْ مَخُوضُواوَلْيَعْبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي
 يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ يَوْمَ يُخْرِجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَى نُصُبٍ يُوفِضُونَ
 ﴿٤٣﴾ خَشِيعَةً أَبْصَرُهُمْ تَرَهِقُهُمْ ذَلَّةٌ ذَلِكَ الْيَوْمِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

له نایه‌ته‌کانی پێشودا په‌روه‌ردگار واده‌ی به‌هه‌شتی به‌وانه‌دا : که
 خاوه‌نی (ده) ره‌وشتی په‌سه‌ندن شه‌جار لی‌رده‌دا حال ووه‌زی کافره‌کان
 راده‌نوینی؛ چ له‌دونیاو چ له‌قیامه‌ت دا ، له‌دونیا دا سوورن له‌سه‌ر کوفرو
 زی‌ده‌په‌وه‌ی ده‌که‌ن له‌تاوان‌کردن دا . بۆیه‌خودا هه‌ره‌شه‌یان لی‌ده‌کا
 به‌له‌ناوبردنی به‌کۆمه‌ل و فره‌مان به‌پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌کا : که گو‌ییان
 نه‌داتی و لی‌یان بگه‌ڕی بۆ روژی قیامه‌ت . له‌قیامه‌تیش دا کاتیک زیندوو
 ده‌کرینه‌وه له‌گۆره‌کانیان راده‌بن و به‌هه‌له‌داوان راده‌که‌ن بۆ لای
 بته‌کانیان و چاو به‌ره‌و ژێر و ریسواو سه‌رشۆر.

ده‌فه‌رموی: ﴿فَمَا لِلَّذِينَ كَفَرُوا قَبْلَكَ مَهْطَعِينَ، عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ
 الشَّمَالِ عِزِينَ﴾ چیه‌حالی شه‌موشریکانه له‌ده‌ه‌وری تو کۆ ده‌بنه‌وه شه‌ی
 پێغه‌مبه‌ر! هێنده به‌په‌له‌ن بۆ کوفرو به‌درو‌خسته‌نه‌وه‌ت ، هه‌ر له‌گه‌ل
 گو‌ییان له‌ناموژگاریو نایه‌ته‌کانی قورشان ده‌بی، خیرا بی‌سی و دوو
 بیر لی‌کردنه‌وه به‌درو‌ت ده‌خه‌نه‌وه ده‌ست ده‌که‌ن به‌گالته‌پیکردنت ،
 شه‌تۆ ده‌یان بیننی کۆمه‌ل کۆمه‌ل لای راست و چه‌پته‌وه داده‌نیشن،

جیا جیاو پرژو بلاؤ کۆمەل کۆمەل، به‌بیستنی قورئان هه‌لده‌سله‌منه‌وه
له‌به‌ری هه‌لدین ۱ گۆی خۆیانی لی‌نه‌بان ده‌که‌ن.

وه‌کوو له‌ نایه‌تیکی‌تردا ده‌فه‌رموی: ﴿فَمَا لَهُم عَنِ التَّذْكَرِٰۤی مُعْضِیْنَ،
كَأَنَّهُمْ حَمْرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ، فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ﴾ (المذثر/۴۹-۵۱).

جا وه‌کوو ریوایه‌تکراوه‌ موشریکه‌کان له‌ده‌وری پیغه‌مبه‌ر ﷺ
کۆده‌بوونه‌وه‌و گۆیان له‌ئامۆژگاری و قورئان ده‌گرت و نه‌ده‌چوه‌ دلپانه‌وه‌ .
به‌درۆیان ده‌زانی و گالته‌یان به‌پیغه‌مبه‌رو په‌یامه‌که‌ی ده‌کردو ده‌یانگوت:
ئه‌گه‌ر راست بێ ئه‌مانه‌ی له‌گه‌ل موحه‌ممەد دان ده‌چنه‌ به‌هه‌شت، بێگومان
ئیمه‌ پێش ئه‌وان ده‌چینه‌ ناوی و له‌وی به‌شی ئیمه‌ له‌هی ئه‌وان زۆر باشت
ده‌بێ. ئیتر په‌روه‌ردگار قه‌شمه‌ری به‌قسه‌و بۆچونه‌که‌یان ده‌کاو له‌چونه‌ ناو
به‌هه‌شت ناومی‌دی‌یان ده‌کاو ده‌فه‌رموی:

﴿أَيَطْمَعُ كُلُّ إِمْرٍأٍ مِنْهُمْ أَنْ يَدْخُلَ جَنَّةَ النَّعِيمِ؟﴾ نایا ئه‌و
موشریکه‌نه‌ به‌ته‌مان وێرای ئه‌و هه‌لۆیست و بیرو باوه‌ره‌ ناپه‌سه‌نده‌یان و
هه‌ل‌سه‌ل‌مینه‌وه‌ له‌ قورئان و به‌درۆخستنه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌رو هه‌ل‌هاتن
له‌حق و راستی به‌ته‌مان بچنه‌ ناو به‌هه‌شته‌وه‌؟! حاشا وه‌ که‌للا! ئه‌وانه‌
شوێنیان دۆزه‌خه‌و توپ ده‌درینه‌ ناوی بۆ هه‌تا هه‌تایه‌.

﴿كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ﴾ نه‌خه‌یر، بانه‌وان به‌ته‌مای چونه‌ ناو
به‌هه‌شت نه‌بن، ئیمه‌ ئه‌و ئاده‌میزادانه‌مان له‌ناو دروست کردوه‌: که‌ خۆیان
ده‌یزانن، وه‌کوو له‌ نایه‌تیکی‌تردا ده‌فه‌رموی: ﴿أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ﴾
(الم‌رس‌لات/۲۰).

جاوه‌کوو چۆن توانیومانه‌ له‌و تۆوه‌ دروستیان بکه‌ین ، به‌و جو‌ره‌ش
ده‌توانین بیاغ‌رێنین و زیندویان بکه‌ینه‌وه‌ ، هه‌ل‌به‌ته‌ له‌ دیدو تێپ‌وانینی
ئاده‌میزاده‌وه‌ که‌سیک بتوانێ سه‌ره‌تا له‌نه‌بووه‌وه‌ ئاده‌میزاد دروست بکا،
پاش مردنی زیندوکردنه‌وه‌ی ئاسانه‌تره‌، هه‌رچه‌نده‌ به‌نیسه‌بت خوداوه‌

هه‌موو کارێک ئاسان و چون به‌که، لای خودا کارێک نیه گران بێ و کارێک ئاسان بێ جا: که ئه‌وان له‌و دۆیه‌ ئاوه زه‌بوونه دروستکراون و ئه‌وه‌نده زه‌عیفن مردن به‌خه‌یان ده‌گریۆ ده‌سه‌لاتی خو‌لی رزگارکردنیان نیه، ئیتر له‌روانگهی ئه‌و ده‌سه‌لاته ره‌هاو بێ سنووره‌مانه‌وه یاسای ئاین و ژیاغمان بۆ داناو، رێگهی راست و په‌سه‌ندمان بۆ دیاری کردون، هه‌رکه‌سیک پابه‌ندی ئه‌و رێگا راسته‌ی ئیتمه نه‌بێ، به‌هه‌شتی نادریتی.

ئه‌جار هه‌ره‌شه‌ی له‌ناوبردن و ریشه‌کیش کردنیان لی‌ده‌کا ئه‌گه‌ر به‌رده‌وام بن له‌سه‌ر کوفرو تاوان، ئه‌وان له‌ناو ده‌باو گه‌ل و نه‌ته‌وه‌ی‌تر دینیته‌ کایه‌وه‌و ده‌یاغخاته شوینی ئه‌وان ..

ده‌فه‌رموی: ﴿فَلَا أَقْسَمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ، إِنَّا لَقَادِرُونَ عَلَىٰ أَنْ نَبْدِلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا لَحْنٌ بِمَسْبُوقِينَ﴾ سۆتیند ده‌خۆم به‌خودای شوین هه‌لاتی خۆرو مانگ و نه‌ستیره‌کان له‌ هه‌موو شه‌وو رۆژیکی سال‌دا، ئیتمه ده‌توانین و زۆر لاما‌ن ئاسانه: که ئیته له‌ناو به‌رین و گه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌کی باشترو گوێرایه‌ل و ملکه‌چ بۆ فه‌رمان و جله‌وگیریه‌کانی خودا بێنینه کایه‌وه، هیچ شتێک نیه بتوانی بێتته‌ کۆسپ و ته‌گه‌ره‌و نه‌توانین ویسته‌کاغمان به‌دی بێنین، ئیتمه له‌ناست به‌دییه‌تانی ئه‌و جو‌ره کارانه‌دا ده‌سته‌وسان نین. وه‌لی ئیراده‌و حیکمه‌تمان داخوازی ئه‌وه بووه: که سزاکه‌یان دوا‌بخه‌ین بۆ رۆژی قیامه‌ت .

ئه‌وانه سه‌ریان لی‌ شێواوه‌و هیچیان به‌سه‌ر هیچیانه‌و نیه، ئه‌وه‌تا ئه‌وان بر‌وایان به‌زیندبوونه‌و نیه، که‌چی به‌ته‌مای به‌هه‌شتن، دان ده‌نێن به‌وه‌دا که خودا به‌دییه‌تیه‌ری ئاسمانه‌کان و زه‌وی و هه‌موو دروستکراویکه، که‌چی ئیمانیان به‌وه نیه: که خودا بتوانی جارێکی دی زیندویان بکاته‌وه .

ئەجار پەرورە گار فەرمان بە پیغەمبەر ﷺ دەکا : که گرنگی به
موشریکه‌کان نەدا و کۆلیان پیوه هەلنەگری، تارۆژی قیامت دیو تۆلەیان
لی دەستینی. دەفەرموی:

﴿فذرهم يخوضوا ويلعبوا حتى يلاقوا يومهم الذي يوعدون﴾ ئەی
پیغەمبەر! وازیان لی ئینە با قسەو ئاخوتنی پرپووچی خۆیان بکەن، لە
بەتالو گومرایی خۆیان دا بتلینەوه، باسەرگەرمی کارو کردەوهی بی‌ترخی
خۆیان بن، هەتا دوچاری رۆژی خۆیان دەبن، هەتا کاتیک بەخۆیان
دەزانن، کەوتونەتە ناو تەنگ و چەلەمە‌ی رۆژی قیامتەوه. ‖ توشی
سزای سەختی تاوان و هەلوێستیان دەبن.

﴿يوم يخرجون من الأجداث سراعا، كأنهم الى نصب يوفضون﴾ ئەو
رۆژهی لە گۆرەکانیان رادەبن بەپیر بانگەوازی خوداوه بەهەلەداوان
کۆدەبنەوه بەرهو ساری مەحشەر رادەچن، بەپەلە روێشتن و راکردنیان بۆ
ساری مەحشەر لەقیامت دا دەق دەشوبهیتە ئەو حالەتی دنیایان: کەبە
گورگەلۆقه بەرهوئالایان بت و سەنەمیک: کە ئامادەکراوه بۆ پەرستن
رادەچن و بەهەلەداوان بەرهو هەدەف و ئامانجی خۆیان دەکشتن.

﴿خاشعة أبصارهم ترهقم ذلة، ذلك اليوم الذي كانوا يوعدون﴾
چاو بەرهو ژێرو سەرشۆرو ریسوا، زەلیلی و پەشیمانی دایان دەپۆشی،
ناچارو بی‌دەسەلات روبەرپی‌عەزابی سەخت دەبنەوه، لەتۆلە‌ی‌لوت بەرزوی
تەکەببوری دنیایان دا توشی ئەو زەلیلی و بیچارەیی دەبن.

ئەو رۆژه سەختە پیر کارەسات و ناخۆشە ئەو رۆژه‌یه : که خودا
هەرپەشەیان پی‌لی دەکاو لە تیکەوتنی رۆژیککی وەها دەیانترسینتی، ئەو
رۆژه پەشیمان دەبنەوه، بەلام پەشیمانی دادیان نادا، خۆزگە دەخوازن هەر
زیندونه کرانیاهوه، یان پاش زیندوکردنەوه‌ش جاریکی تر بمردنایهو ئیتەر
ژیانیان نەبینیاهوه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره‌تی (نوح)

ئەم سوره‌ته مه‌ککیه‌و بیست و هه‌شت ئایه‌ته‌و دوا‌ی سوره‌تی (النحل) نازل بووه، نا‌وانراوه سوره‌تی نوح چونکه له‌سه‌رتاوه باسی چیرۆکی نوح و قه‌ومه‌که‌ی ده‌کا‌و ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ...﴾

په‌یه‌وه‌ندی ئەم سوره‌ته له‌گه‌ل سوره‌تی پێش‌شودا له‌ دوو روه‌وه‌یه:

١- له‌سوره‌تی پێش‌شودا فه‌رموی: ﴿إِنَّا لَقَادِرُونَ عَلَىٰ أَنْ نَبْدَلَ خَيْرًا مِنْهُمْ﴾ ئەم سوره‌ته‌ش دا سه‌رگوزه‌شته‌ی قه‌ومی نوح‌مان بو‌ ده‌گیرێته‌وه: که بریتیه له‌خنکاندن و له‌نا‌وبردنی سه‌رله‌به‌ری ئەو گه‌له، جگه له‌وانه‌ی ئیمانیان به‌(نوح) هینابوو. ئەوانی له‌نا‌وبردو گه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌کی تری هینایه‌ کایه‌وه.

٢- سه‌ره‌تای هه‌ردوو سوره‌ته‌کان لێک ده‌چن له‌وباره‌وه: که باسی ئەو عه‌زاب و سزایه ده‌کا: که بو‌ کافره‌کان دانراوه. ئەم سوره‌ته‌ش وه‌کوو باقی سوره‌ته مه‌ککیه‌کانی تر گرنگی ده‌دا به‌ عه‌قیده و رون‌کردنه‌وه‌ی بنه‌ماکانی بێر و با‌وه‌ر: که بریتین له‌ به‌ندایه‌تیک‌کردن بو‌ خودا و گوێرایه‌لی کردنی فه‌رمانه‌کانی، پوچه‌ل‌کردنه‌وه‌ی دیارده‌ی بته‌رستی و به‌لگه‌هینانه‌وه له‌سه‌ر هه‌بوونی خودا و تاک و ته‌نهایی زاتی پاک‌و ده‌سه‌لات و توانای بێ سنووری.

سوره‌تی (نوح)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ
 عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١﴾ قَالَ يَقَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٢﴾ أَنْ أَعْبُدُوا
 اللَّهَ وَأَتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا ﴿٣﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُخْرِجَكُمْ
 إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى إِنْ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾

ده‌فرموی: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ بیگو مان نی‌مه (نوح) مان کرده پی‌غه مبه‌رو ره‌وانه مان کرد بو سهر گه‌له‌ک‌هی و پیمان گوت: گهل و نه‌ته‌وه‌ک‌ه‌ت له‌عه‌زابی خودا برسی‌نه پیش نه‌وه‌ی عه‌زابی به‌ نی‌ش و نازاریان بوی: که نه‌ویش عه‌زابی دوزه‌خه یان خنک‌اندنیانه به‌توفان ، نه‌گه رتویه بکه‌ن و نیمان بینن نه‌وه عه‌زابه‌یان له‌سهر لاده‌چی !!

حه‌زره‌تی نوح یه‌که‌م پی‌غه مبه‌ری‌که: که ره‌وانه‌ک‌راوه بو سهر گهل و نه‌ته‌وه‌ک‌هی له‌پاش ناده‌م. له‌باره‌ی ناده‌مه‌وه قورئان باسی ره‌وانه‌کردنی بو سهر گهل و تا‌قمی ناکات، ویده‌چی‌ هه‌زره‌تی ناده‌م له‌پاش دابه‌زینی بو سهر زه‌وی و خه‌ری‌ک‌بوونی به‌ژیانی سهر زه‌وی‌یه‌وه، ماموستاو ته‌ریه‌ت داده‌ری رۆ‌له‌و نه‌وه‌کانی بوو بی...

له‌دوای له‌دونیا ده‌رچوونی هه‌زره‌تی ناده‌م و تی‌په‌ر‌بوونی ماوه‌یه‌کی زۆر وه‌چه‌و نه‌وه‌کانی له‌ری‌بازی خودا‌په‌رستی لایان دا ، ده‌ستیان کرد به‌بت‌په‌رستی سه‌ره‌تا چه‌ند هه‌یکهل و وینه‌یه‌کیان دروست کرد: که

ئاماژەیان دەکرد بۆ پیاو چاكانی رابووردویان، هه‌روه‌ها بۆ چەند هێزێکی غەیبی و نادیار پاشان بە‌تیپه‌ربوونی رۆژگار «ئەو هه‌یکەل و وێنانەیان لێ‌بوونە حەقیقەت و ملیان دایە پەرستش بۆ کردنیان.

ئێتر پەرور «گار حەزەرەتی (نوح) ی ره‌وانه کرد بۆ سەر ئاده‌میزاد بۆ ئەوی بیانگیریتەوه بۆ خوداپەرستی و یه‌کتاپەرستی بۆ راستکردنەوه‌ی بیروباوه‌ریان دەرپارە‌ی خوداو ژیان و بوون.

ئەوه‌ی سەرنج راکیشە لێ‌گیرانه‌وه‌ی سەرگوزەشتە‌ی پیغه‌مبەران ئەوه‌یه : که حەزەرەتی (نوح) تەمەنی درێژ بوو، نۆسه‌دو په‌نجā سال بە‌رده‌وام بانگه‌وازی نە‌ته‌وه‌که‌ی کرد، وادیاره تەمەنی ئاده‌میزادی ئەو سەرده‌مه تیکرا درێژ بوو، ئەم تەمەن درێژی‌هەشیان ئاماژە به‌وه ده‌کا: که ژمارە‌ی ئاده‌میزاد لەو سەرده‌مانه‌دا کەم بوو، ئەمەش داب و نە‌ریتی خودا دەرپارە‌ی گیانلە‌به‌ران نیشان ده‌کا، که هەر ره‌گەزو چینی‌ک تەمەنیان درێژ بێ ژمارە‌یان که‌مه . تا ژمارە‌یان زۆر بێ تەمەنیان کورت تر ده‌بێ . ئەمەش تە‌عادل و هاوسە‌نگییه‌که پەرورده‌گار لە‌ناو زینده‌وه‌ران دا دایناوه .

حەزەرەتی نوح : که خودا کردیه پیغه‌مبەر و ره‌وانه‌ی کرد ، خیرا دەستی به‌بانگه‌وازی خۆی کرد ﴿قال: یا قوم اني لكم نذير مبين﴾ وتی : ئە‌ی قە‌ومه‌که‌م ئە‌من هۆشیارکه‌ره‌وه‌و ترسینه‌رتانم له‌عه‌زابی سه‌ختی خودا، رینگای به‌خته‌وه‌ری و نه‌جاتبوون و سەرفه‌رازیتان نیشان ده‌ده‌م، به‌گویم بکه‌ن و شوینم بکه‌ون.

﴿ان عبدوا الله وتقوه وأطيعون﴾ فەرمانتان پێ‌ده‌که‌م : که عیبادە‌تی خودا بکه‌ن و یه‌کتاپەرست بن، مافی خودایه‌تی بده‌ن، پابه‌ندی فەرمان و جلە‌وگیره‌کانی بن. خۆتان له‌سە‌رپێچی فەرمانه‌کانی پسارێژن و چیتان

بئی دەلیم: بە گویم بکەن، چونکە من لە لایەن خوداوە رهوانە کراوم بۆ سەر ئیوێوە ئەرکی سەر شاعە پەیا می پەر وەر دگارتان بپی را بگە یە نم!

جا ئە گەر ئیو بە پیو بانگەوازییە کە مەوێ بێتن و شویتنم بکەون ﴿یغفر لکم من ذنوبکم و یؤخرکم الی أجل مسمى﴾ خودا لە تاوانتان خوش دەبێ، تەمەنتان درێژ دەبێ و مەرگتان دوا دەکەوێ بۆ ئەو کاتە ی خودا بۆی مەزەندە کردون، بە کورتی دوو وادە یان دەداتی ئە گەر ئیمان بێتن و طاعتی خودا بکەن . لیخۆشبوون لە تاوان ، تەمەن درێژی .

زومە خشەری دەلێ: (مەثلەن) پەر وەر گار بریاری دابوو ئە گەر گەلی نوح ئیمان بێتن هەزار سال تەمەنیان دەبێ، ئە گەر لە سەر کوفرو بی دینی خۆیان بپننەو تەمەنیان نۆ سەد سال دەبێ ، بە لām ئەوان ئیمانیان نەهینا و خودا لە سەری نۆ سەد سالێ تەمەنیان دا لە ناوی بردن .

زانایانی ئیسلام لەم ئایە تەوێ ئەو یان وەر گرتوو: کە کردەوێ چاک و صیله ی رەحم تەمەن درێژ دەکا، ئەو ئەعلا لە ئەنە سەوێ ریوایە تی کردوێ دەلێ: پیغە مبر ﷺ فرمویە تی: (صلة الرحم تزيد العمر) بە جێتهینانی صیله ی رەحم دەبێتە هۆکاری تەمەن درێژی .

﴿ان أجل الله إذا جاء لا یؤخر لو کنتم تعلمون﴾ ئە گەر ئیوێ بەردەوام بن لە سەر کوفرو ئەو عەزاب و مەرگە ساتە ی خودا بۆی دیاری کردون، هەر کاتی هات گەرانیوێ دواکەوتنی نیه، بە لکوو بە حەقی لە کاتی خۆی دا واقع دەبێ . دە ی کەوابی ئیوێ پەلە بکەن بۆ ئیمانهیتان و خودا پەرستی و خۆتان لە سزای سەختی خودا بپارێزن . ئە گەر ئیوێ کەمی زانیاریتان هەبوایە دەتانزانێ: کە ئەجەلی بریار درا و لە لای خوداوە هەر کاتی هات دواکەوتنی نیه .

بە کورتی مەرگ شتیکی حەقی یەو دواکەوتنی نیه، وە لێ پە یوێ سە بەشتی ترهوه، بە مەر جی ئیمان بێتن تەمەنتان درێژ دەبێ و مەرگتان

دواده که وی به لام هەر ده بی بمرن، نه گهر له سه ر کوفرو بی دینی بی نه وه ته مه تان کورت ده بی و هەر ده بی تالای مردن بچیشن. خو لادان له مردن نیه و ده بی هه موو زینده وه ریک مردن به خه ی بگری.

پارانه وه ی نوح له خوداو هانا بو بردنی

قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿٥﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَاءِي إِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾ وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصْوَابَهُمْ فِيءَ أَذَانِهِمْ وَأَسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا وَاسْتَكْبَارًا ﴿٧﴾ ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٨﴾ ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ﴿٩﴾ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾ يُرْسِلُ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا ﴿١٢﴾ مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا ﴿١٦﴾ وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لَتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾

له‌وه پێش په‌روه‌ردگار ئه‌وه‌ی راگه‌یاند : که هه‌زه‌رتی (نوح) ی کردوه به پێغه‌مبه‌رو ره‌وانه‌ی کردوه بۆ سه‌ر گه‌له‌که‌ی. ئه‌جار لی‌ره‌دا باسی پارانه‌وه‌ی نوح ده‌کا : که هانای بۆ خودا بردو شکاتی ئه‌وه‌ی کر : که چه‌ندێک ئه‌و بانگه‌وازی نه‌ته‌وه‌که‌ی ده‌کاو له‌عه‌زابی خودا ده‌یانترسینی، ئه‌وان پتر سوورده‌بن له‌سه‌ر کوفرو بته‌هرستی خۆیان.

ئه‌و چه‌ندێک شت‌وازی بانگه‌وازی‌یه‌که‌ی خۆی ده‌گۆڕی بی‌سو‌ده، چه‌ندێک پێیان ده‌ئی : ئه‌گه‌ر ئیمان بێنن خودا بارانتان بۆ ده‌بارینی مال و سامان و مندالتان بۆ زۆر ده‌کا، به‌خته‌وه‌ریی دونه‌یاو قیامه‌تتان بۆ ده‌سته‌به‌ر ده‌بی، چه‌ندێک به‌لگه‌ له‌سه‌ر گه‌وره‌یی خوداو ده‌سه‌لاتی ره‌های راده‌نوینی و هه‌ولیان له‌گه‌ڵ ده‌دا بۆ ئه‌وه‌ی ئیمان به‌هێنن به‌لام ئه‌وان سوورتر ده‌بن له‌سه‌ر کوفری خۆیان، ده‌فه‌رموی :

﴿ قال : ربّ اِنِّی دعوت قومي لیلّا ونهارا فلم یزدھم دعائي الاّ فرارا ﴾
هه‌زه‌رتی نوح : که دل‌یا بوو له‌ئیمان نه‌هینانی قه‌ومه‌که‌ی ، هانای بۆ په‌روه‌ردگار بردو شکاتی وه‌زع و حال‌ی خۆی لا‌کرد وتی : خودایه‌ ؛ من له‌سه‌ر فه‌رمانی تۆ ئه‌وه‌ نۆسه‌دو په‌نجا ساڵه‌ به‌رده‌وام به‌ئه‌وه‌په‌ری دل‌سۆزی و لی‌پرانه‌وه، به‌بی ئه‌وه‌ی که‌مه‌ترخه‌می بکه‌م، بانگه‌وازی نه‌ته‌وه‌که‌م ده‌که‌م، هه‌ولیان له‌گه‌ڵ ده‌ده‌م به‌هه‌موو شت‌وه‌و شت‌وازی‌ک بانگه‌وازی‌یم کردون و بارم لی‌گۆڕیون، ده‌ی بانگه‌وازی کردم بۆیان هه‌یج کاری تی‌نه‌کردن، به‌لکوو پتر شیلگی‌یر بوون و پشتیان له‌ بانگه‌وازی‌یه‌که‌م هه‌ل‌کردو لیم دوورکه‌وتنه‌وه . هه‌رکه بانگم کردن بۆ نزیک‌بوونه‌وه له‌حق و ئیمان هینان . ئه‌وان روویان لی‌وه‌رگی‌پاوم و په‌ره‌یان به‌کوفرو بیتدینی خۆیان داوه .

﴿ وَاِنِّی کَلَّمَا دَعَوْتَهُمْ لِتَغْفِرْ لَهُمْ، جَعَلُوا اَصَابِعَهُمْ فِی اِذْنِهِمْ وَ اسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصْرَوْا، وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا ﴾ هه‌رکاتێک بانگیان

کردبن و بانگیان بکه‌م، بۆ ئه‌وی ئیمان به‌تاک و ته‌نهایى تۆ بیئن و به‌ندایه‌تیت بکه‌ن بۆ ئه‌وه‌ی لییان خوش بى، ئه‌گه‌ر بواری راکردن و هه‌لتیزانیان نه‌بى، په‌نجه‌یان ده‌خه‌نه‌ گویچه‌کیانه‌وه بۆ ئه‌وه‌ی بانگه‌وازییه‌که‌م نه‌بیسن، به‌ پۆشاکه‌کانیان ده‌م و چاوی خۆیان داده‌پۆشن بۆ ئه‌وه‌ی دیدارم نه‌بیئن قسه‌کانم نه‌بیسن، به‌ردوام بوون له‌سه‌ر کوفرو بته‌رستی و هاوه‌لدانان بۆ خودا، لوتبه‌رزى ده‌نویئن له‌به‌رامبه‌ر قبولکردنی حه‌ق و مل بۆ راستی ناده‌ن!! به‌هیچ جوۆرى پى له‌که‌للەى شه‌یتان ناهيئنە خواری.

﴿ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جَهَارًا، ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا﴾
پاشان من شیوه‌ی بانگه‌وازیی لی‌گوێڤین به‌ناشکرا بانگم کردن بۆ ئیمان هیئا، به‌ده‌نگی به‌رزو له‌ناو جه‌ماوه‌ردا بانگه‌وازییم کردن، پاشان هه‌ردوو شیوازی بانگه‌وازیییم تیدا به‌تاقی کردنه‌وه، هه‌م به‌ناشکراو هه‌م به‌نه‌یئنی بانگم لی‌کردن. هه‌موو جوۆره بانگه‌وازییه‌کم تیدا به‌تاقی کردنه‌وه، گه‌لیک هه‌ول و ته‌قه‌للām له‌گه‌ل دا دان، زۆرم به‌لگه‌و ده‌لیل بۆ هیئانه‌وه، ترساندمن و ته‌ماعم به‌رنان.

﴿فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا﴾ به‌و گه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌ی خۆم گوت: له‌ خودا بیارینه‌وه، داواى لی‌خوش بوونی لی بکه‌ن، تۆبه‌ی دلسۆزی و نه‌صوحانه له‌تاوانی رابووردوتان بکه‌ن، واز له‌کوفرو تاوانباری بیئن، بیگومان په‌روه‌ردگارتان ئه‌و خودایه‌یه: که ئیوه‌ی دروست کردوه، په‌روه‌رده‌ی کردون، زۆر لی‌بۆرده‌و لی‌خۆشبووه.

به‌م جوۆره به‌رده‌وامییه، ئه‌و هه‌موو ماوه‌ درێژه، هه‌زره‌تی نوح له‌گه‌ل نه‌ته‌وه‌که‌ی دا هه‌ولێ دا، بی‌پسانه‌وه به‌پشوو درێژه‌وه تیکۆشا، نۆسه‌دو په‌نجا سال به‌شه‌وو به‌روژ به‌ناشکراو به‌نه‌یئنی، بانگه‌وازی کردن سال بۆ سال که حیسابی خۆی ده‌کرد، ده‌یروانی ژماره‌ی ته‌وانه‌ی

کە بە پێر بانگەوازی یەكەییەوه هاتوون زیاد ناکەن و ئاستی رو وەرگیران و سووربوون لەسەر کوفرو بپەرستی لەزیادبون و بەرزبوونەوه دایە، ئیتر لەناکام دا بەدلی پر لەغم و پەژارەوه، حیساب و سەرەنجامی هەول و تێکۆشانی پیشکەش بە پەرورەدگاری دەکا - هەرچەندە خودا ناگاداری هەموو شتێکەو دەشزانێ: کە خودا ناگادارە - وەلی شەکوای دل و دەروونی ماندوی خۆیەتی و بۆ خودای خۆی دەدرکێنی و غەم و پەژارە ی خۆی دەردەبێ.

داب و نەریتی پیغەمبەران و خوداپەرستانی راستەقینە وایە شکواو ناپەرەحەتی خۆیان تەنھا ئاراستە ی پەرورەدگاریان دەکەن و بەس ! ئایەتە کە ئەوه دەگەییەنی: کە تۆیەو ئیستیغفار دەبیتە مایە ی رزانی خێرو فەر بەسەر گەل و ولات دا، هەر وەکوو چۆن گرانی و هەژاری ئیش و نازارو ترس و دلەپراوکی لەشومی تاوانەویە. هەر گەل و نەتەویەك توشی ئەو جۆرە بەلاو ناخۆشیانە بوون، پێویستە تۆیە بکەن و دەست لەتاوان هەلبەگرن و روبیکەنە خوداپەرستی.

ئەو تەحەزەرەتی نوح فەرمانی بە نەتەویەکی کرد: کە تۆیەو ئیستیغفار بکەن، فەرمووی: ئەگەر تۆیەو ئیستیغفار بکەن ﴿یرسل السماء علیکم مدرارا، ویمددکم بأموال وبنین، ویجعل لکم جنّات ویجعل لکم أنهارا﴾ خودا ناخۆشی و وشکە سالی و قاتی و قریتان لەسەر لادەبا، لیکدا لیکدان بارانتا بۆ دەبارینی، بارانی خێرو بەرەکەت و بەردەوام و ئیقلمگیر، کشت و کال و بەروبوستان بەباشی دیتە بەرو سود بەخش دەبێ. هەرزان و ئارامی و بەختەوهری و کامەرانی، هەموو ولات و هەریمتان دادەگری، مال و سامانی زۆرتان دەداتی، مندال و وەچەو نەوتان زۆر دەبن. باخ و باخات و ولاتی ئاوەدان و میوەجاتتان زۆر دەکا، کانی و کانیای جوان و دلرفیت و چۆم و جۆگاتان بۆ وەدی دینی.

تۆیه و ئیستیغفار گه‌وره‌ترین ده‌رگایه بۆ وه‌ده‌سته‌هینانی ره‌حه‌تی خودا به‌هه‌ردوو جۆره‌که‌یه‌وه (ماددی و مه‌عنه‌وی) له‌دونیای له‌قیامه‌ت دا. بۆیه له‌ئیسلاام دا هه‌ر کاتێ وشکه‌ سالتی و بی‌بارانی بوو موسوڵمانان تۆیه و ئیستیغفار ده‌که‌ن و به‌روژوو ده‌بن و واز له‌ تاوان دێنن و ئه‌و جار نوێژه بارانه‌ ده‌که‌ن.

دوای ته‌ماع به‌رنان و هه‌لئانیان بۆ تۆیه و ئیستیغفار ئه‌مجار سه‌ره‌زنه‌شتیان ده‌کا و ده‌یانترسیڤی ده‌فه‌رموی: ﴿مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا﴾ ئه‌وه‌ چیتانه‌ بۆ له‌گه‌وره‌یی و ده‌سه‌لاتی بی‌سنووری خودا ناترسن؟! واز له‌تاوان بێنن و به‌ندایه‌تی بکه‌ن و به‌تاک و ته‌نه‌ای بناسن و گوێرایه‌لی فه‌رمان و جله‌وگیریه‌کانی بن. له‌کاتێک دا ئه‌و زاته‌ ئیوه‌ی به‌چه‌ند قۆناغێک به‌دی هیناوه‌...

سه‌ره‌تا دتۆیه ئاوێک و ئه‌مجار خوینپاره‌و ئه‌مجار گوشتپاره‌ پاشان ئیسقان و ئه‌مجار داپۆشینێ به‌گوشت و دروست کردنتان به‌ته‌واوی، ئه‌مجار له‌ ره‌حه‌می دایکه‌وه‌ دینه‌ سه‌ر دونیای قۆناغه‌کانی ژیان ده‌پرن، سه‌رده‌می مندالی و سه‌رده‌می گه‌نجی و کامل‌بوون و ئه‌مجار پیری و که‌نه‌فتی!! ئیوه‌ به‌چه‌قلێک که‌مه‌ترخه‌من له‌ ریزگرتن و به‌حه‌قناسینی ئه‌و خودایه‌ی ئیوه‌ی به‌و جۆره‌ له‌و قۆناغانه‌دا دروستکردوه‌!

دوای به‌لگه‌ هینانه‌وه‌و سه‌رنج راکی‌شانیان بۆ خودی خۆیان ئه‌مجار سه‌رنجیان راده‌کی‌شی بۆ عاله‌می بالا و ده‌فه‌رموی: ﴿أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طَبَاقًا، وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا﴾ ئایا ئیوه‌ ناروانن و نازانن، نابینن په‌روه‌ردگار چۆن هه‌وت ئاسمانی یه‌ک له‌ژوری یه‌که‌وه‌ دروست کردوه‌؟ مانگی له‌ناو ئاسمانه‌کان دا (له‌ناو ئاسمانی دنیادا) کردوه‌ به‌نوورو روناکی و روی زه‌وی روناک ده‌کا بی ئه‌وه‌ی گه‌رمایی بدا، خۆری کردوه‌ به‌چرای روناکه‌ره‌وه‌ گه‌رمی و

روناکی به زهوی ده به خشی و تاریکی شهو لاده با، مانگی وادروست کردوه
هاتو چۆی مه نزل مه نزل و قوناغ قوناغ بی و بیته نیشانه ی رۆژو مانگ ،
خۆریش نیشانه ی تیپه ربوون و تازه بوونه وی ساله .

وه کوو له نایه تی کی تر دا ناماژه به م مانایه ده کاو ده فهرموی:
﴿هو الذي جعل الشمس ضياء والقمر نورا وقدره منازل لتعلموا عدد
السنين والحساب﴾ (یونس/۵)

ئه مجار به لگه له سه ره عاله می خوارو دینیتته وه ده فهرموی:
﴿والله أنبتكم من الأرض نباتاً﴾ په روه ردگار باوکه ئاده می ئی وه له
زهوی دروست کردوه، جهسته ی ئی وه له خاک وه دی هیئاوه؛ له م
روه وه ئاده م : که باب به گوره ی هه موو ئاده میزاده جهسته ی له گل دروست
کراوه ، ئه مجار گیانی به به ردا کراوه له دوا ئاده می ش رۆل وه نه وه کانی
له دلۆپه مه نی دروست کردوه ، ئه و دلۆپه ئاوه دیش له خۆراکه وه پهیدا
ده بی، خۆراکیش له زهوی په وه وه دی دی، که وایی له بناغه دا ئاده میزادی
له زهوی دروست کردوه .

په روه ردگار ئه م جۆره دروست کردنه ی به رواندن ته عبیر کرد، له شوینی
تری قورئانیش دا هه ر به و جۆره ته عبیری ده کاو په یوه ندی ده خاته نیوان
درهخت و روهک و ئاده میزاده وه به یه که وه جوتیان ده کا ..

ته عبیره که ش تابلیتی به جییه و ماناکه ی دروسته؛ چونکه ئاده میزادو
روهک و درهخت له زۆر شت دا له یهک ده چن و له زۆر شتی تایبه تی دا
هاوبه شن. هه ردوکیان له پیکهاته ی زهوی (عونسوره کانی) پیک هاتوون .
زاده ی زهوی و زهوی دایکیانه و به به ربوو می ئه م زهوی به ده ژین و
گهش و نما ده کهن، هه ردوکیان پتویستان به خۆراک و ئاو هه وه یه،
هه ردوکیان نێرو مییان تیدایه و هه ناسه هه لده مژن و دهیده نه وه، وه لی
هه ناسه دان و هه ناسه هه لمژینه که یان پیچه وانه ی به کتره، ئاده میزاد

ئۆكسجين هه لده مژئ و (ثاني ئۆكسیدی کاربون) ده داته وه، دارو دره خت و روهك (ثاني ئۆكسیدی کاربون) هه لده مژئ و ئۆكسجين ده دهنه وه. هه روه ها له زۆر شتی تریش دا لیک ده چن، لیدوان له م باره یه وه زۆری ده وی..!

﴿ثمّ یعیدکم فیها ویخرجکم إخراجاً﴾ پاشان ئیوه ده مریتی و ده تاغاته ناو زه وی و ده بنه وه خاك و جهسته تان تیكه ل به زه وی ده بیته وه، دوایی روژی قیامت زیندوتان ده کاته وه، له گۆره کانتان یه کسه ر ده رتان دینیته وه، دروست کردنه وه و زیندوکردنه وه تان له جاری دووم دا وه کوو جاری یه که م نیه، به ته دریج و قوناغ بی، به لکوو یه کسه رو یه که ده فعه یه.

﴿والله جعل لکم الأرض بساطاً لتسلكوا منها سبلاً فجاجاً﴾ په روه ردگار زه وی بۆ ئیوه راخستوه، کیوی تیدا چه قاندون و له نگه ری زه وی پی راگرتوون، زه وی وا بۆ ئیوه رام کردوه، ده توانن کون و قوژینی پیشکنن، ریگا و بانئ فراوانی بۆ کردونه وه به ناو کیوو شیوو دۆل و سارای دا بگه رپن و رزق و روژی خۆتانی لی قه راهه م بینن.

زه وی هه رچه نده خپه و مه یله و هیلکه بی یه، وه لی له بهر گه وه ری و پان و پۆری له پیش چاو وهك راخرا وایه. چه ندیک ئاده میزاد پییدا بگه ری هه ست به خپه که ی ناکا. وای رام کردوه هه موو جوړه گه ران و هاتوچۆیه کی به ئاسانی به ناودا ده کری و پرای به رزیی شاخه کانی و قولی شیوه کانی شی.

په روه ردگار زه وی به جوړیک دروست کردوه گونجاوبی بۆ ژیان و به خۆشی گوزه رانی تیدا بکری، هه تا زانست و زانیاری پیش بکه وی، باشتر لایه نه ئیجاییه کانی زه وی بۆ تیدا ژیان ده رده که وی. نه و هوکاره نه ینی یانه ی خودا له زه وی دا قه راهه می هی ناوون بۆ تیدا ژیان ئاشکرا ده بن و پییان ده زاندری.

کردارو گوفتارو هه‌لۆیستی ناشیرینی گه‌لی نوح

قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَّمْ يَزِدْهُ
 مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوا مَكْرًا كَبِيرًا ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا
 لَا نَذَرُنَّ إِلَهَتَكُمْ وَلَا نَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ
 وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾ وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا ﴿٢٤﴾
 مِمَّا خَطِيئَتِهِمْ أُغْرِقُوا فَأَذْخَلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ
 اللَّهِ أَنْصَارًا ﴿٢٥﴾ وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْنِي عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ
 دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِنْ تَذَرَهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا
 كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَلَدِي وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي
 مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا بَارًا ﴿٢٨﴾

دوای رانواندنی ئەو بەلگانه‌ی حەزەرەتی نوح ئاراستە‌ی نەتەوێ کە‌ی خۆ‌ی
 کردن بۆ چەسپاندن و سه‌لماندنی تاك و تەنهایی خودا ، دیتە سه‌رباسی
 ئەوێ : کە حەزەرەتی نوح ، یاخی بوون و سه‌رپیچی و گومرایی نەتەوێ کە‌ی
 راده‌گه‌یه‌نی هه‌لۆیستی ناشیرین و کردارو گوفتاری به‌دیان ده‌خاته‌رو ،
 ئاتۆمیدی خۆ‌ی لییان و سوور بوونیان له‌سه‌ر بته‌رستی و گومرایی

به‌ناسوره‌وه ده‌رده‌بڕی. ئه‌جار باسی ئه‌وه ده‌کا: که ئه‌و گهل و نه‌ته‌وه شیاوی سزای دۆزه‌خن، ده‌فه‌رموی:

﴿قال نوح: ربّ ائهم عصوني، واتبعوا من لم یزده ماله وولده إلاّ خساراً﴾ هه‌زهره‌تی نوح له‌ خودا پارایه‌وه‌و وتی: خودایه! تو ئاگات لییه‌ قه‌ومه‌که‌م به‌رده‌وامن له‌سه‌ر یاخی بوون و به‌گویی نه‌کردنی نامۆژگاریه‌کانم، به‌هیچ شیوه‌یه‌که‌ به‌پیر بانگه‌وازیه‌که‌مه‌وه نه‌هاتن، گوێپرایه‌لی سامانداره‌کان و مله‌وره‌کان ده‌که‌ن، شوێن که‌سانێک ده‌که‌ون که‌ مال و سامان و کورو منداڵیان پتر گومرایان ده‌که‌ن و زیاتر هه‌لیان ده‌نێن بۆ به‌رده‌وام بوون له‌سه‌ر بته‌رستی و خه‌ساره‌قه‌ندیان ده‌که‌ن.

﴿ومکروا مکرأ کباراً﴾ پیلان و مه‌کرو فیلتیکی گه‌وره‌یان کرد، به‌رپه‌رچی ئه‌وانه‌یان دایه‌وه‌ که‌ له‌وانه‌بوو ئیمان به‌نوح بینن، نه‌یان ده‌هیششت که‌س شوێن په‌یامی هه‌زهره‌تی نوح بکه‌وی. ره‌شه‌ خه‌لکه‌که‌و بۆره‌ پیاوه‌کانیان هه‌لنان بۆ ئه‌وه‌ی زیان به‌ نوح بگه‌یه‌نن و بیکوژن!

﴿وقالوا: لاتذرّن آهتکم ولاتذرّن وذاً ولاسواعاً ولا یغوث و یعوق و نسرأ﴾ مله‌وران و سه‌رانی گه‌لی نوح، مسکین و ره‌شه‌ خه‌لکه‌که‌یان هه‌لده‌نا بۆ ئه‌وه‌ی دژی هه‌زهره‌تی نوح به‌هستن و گوێپرایه‌لی فه‌رمان و جله‌وگیریه‌کانی نه‌بن. پێیان گوتن: واز له‌عیباده‌تکردنی خوداکانی خۆتان مه‌هێنن. نه‌که‌ن به‌ندایه‌تی خودای نوح بکه‌ن. به‌تایبه‌تی واز له‌په‌رستنی ئه‌و بتانه‌ مه‌هێنن که‌ ناویان (وه‌ددو سواع و یه‌غوث و یه‌عوق و نه‌سه‌ره‌).

ئهم ناوانه‌ ناوی چهند پیاویکی چاکی قه‌ومی نوح بوون: که‌ له‌دوینا ده‌رچون به‌وه‌سه‌وه‌سه‌و دنده‌انی شه‌یتان په‌یکه‌ریان بۆ دروست کردن و

هەریە کەو ناوی پیاو چاکێکیان لی ئان بە تێپەر بوونی رۆژگار و هەسەسە ی شەیتان دەستیان کرد بە پەرستش بۆ کردنیان ، سال دوا سال عیبادەتکردنی ئەو بتانەیان لاشیرین بوو، پتر ریزیان لی دەگرتن، دوا ی لەناوچوونی گەلی نوح پەرستنی ئەم بتانە گوێسترایەو بە بۆ ناو عەرەبەکان.

بتی (ودد) تایبەت بوو بە هۆزی (کلب) هە (سواع) بتی هۆزی هوزەیل بوو، (یغوث) هی خێلی غەطفان بوو، (یعوق) بتی هۆزی هەمدان بوو، (نسر) بتی حیمیر و (آل ذي الکلاع) بوو .

عەرەبەکان بتی تریشیان هەبوو بە ناویانگرتینیان بتی (اللات) بوو ، تایبەت بوو بە هۆزی ئەقیف لەشاری طانیف. (العزی) بتی هۆزی سولەیم و غەطفان و جوشەم بوو، (مناة) بتی هۆزی خوزاعە بوو لەقەدید، بتی (أساف) و (نانلة) و (هبل) تایبەت بوون بە دانیشتوانی مەککەو. (هبل) یان گەورەترین بت بوو لایان و لەسەر بانی کابە دایان نابوو.

﴿وقد أضلوا كثيراً، ولا تزد الظالمين إلا ضلالاً﴾ واتە: سەرانی قەومی نوح خەلکیکی زۆریان گومرا کرد، یان ئەو بتانە مرۆڤگەلیکی زۆریان گومرا کرد. ماوەیەکی زۆرو لە پانتایەکی بەرفراوان دا دیاردە ی بپەرستی بآلی بەسەر دۆنیادا کیشا بوو، دیاردە ی بپەرستی لەناو عەرەب و عەجەم دا چەند سەدەیه ک درێژە ی کیشا و لەناو عەرەبەکان دا تا سەردەمی پێغەمبەری ئیسلام بەردەوام بوو.

مانای دووهم: کە راناوی (أضلوا) لە نایەتە کەدا بگێرێنەو بە بۆتەکان ، واتە: گومرا کردنە کە پال بەتەکان بدەین و بچوترە .. وەکوو لە نایەتێکی تردا لەسەر زوبانی ئیبراهیم: کە لەخودا دەپارێتەو دەفەرموی:

﴿واجنبني و بنيّ ان نعبد الأصنام، ربّ إنهنّ أضللن كثيراً من الناس﴾
(إبراهيم/۳۵-۳۶).

کەوابوو جی‌ی خو‌ی بوو : کە حەزرەتی نوح دو‌عیای شەریان لی بکاو بلی خودایە! بو‌ئەو کافرو گومراکەرو گومرا‌بووانە سەرگەردانی و دوور‌بوون لەحەقیان بو‌ زیاد بکە، هەرگیز حەق و راستی نە‌دۆزنەو، خەسارەتمەندی دونیا و قیامەت بن.

ئەجار جو‌ری سزاکەیان دیاری دەکاو دەفەرموی: ﴿ما خطيئاتهم أغرقوا فأدخلوا ناراً فلم يجد لهم من دون الله أنصاراً﴾ بەه‌وی زۆر تاوان کردنیان و سوور‌بوونیان لەسەر کو‌فرو دژایەتی‌کردنی پی‌غەمبەرەکەیان بە‌تۆفان خنکێندران و پاشان تو‌ردرانە ناو ئاگری دۆزەخەو، کەس نە‌بوو عەزایی خودایان لی بگێرێتەو.

﴿وقال نوح: ربّ لا تذّر علی الأرض من الکافرین دیاراً﴾ کاتی‌ک حەزرەتی نوح لەئیمان هێناتی نە‌تەو‌کە‌ی نا‌هو‌مید بوو، پەرە‌ردگار نی‌گای بو‌ کرد : کە دو‌عیایان لی بکا، دو‌عیای شە‌ری لی‌ کردن و وتی: خودایە لەسەر زەوی کافرێک بە‌زیندویی مە‌هێلەو، سەر لە‌بەر لە‌ناویان بە‌ره.

﴿إِنَّكَ إِن تذرهم یضلّوا عبادک ولا یلّدوا إلّا فاجراً کفّاراً﴾ لە راستی‌دا ئە‌ی خودایە؛ ئە‌گەر تو‌ یە‌کی‌ک لە‌و کافرانە بە‌هێلەو ئە‌و بە‌ندانە‌ی لە‌و‌ه‌دا دروستیان دە‌کە‌ی و دینە گۆرە‌پانی ژیانەو، ئە‌مانە ئە‌وانیش گومرا دە‌کە‌ن و لە‌ریازی حەق لایان دە‌دە‌ن..

هەر‌و‌چە و نە‌و‌یە‌کی‌شیان ببی فاجرو تاوان‌بار دە‌بن و بە‌ هیچ جو‌ری‌ تا‌عە‌تی تو‌ نا‌کە‌ن و لە‌دل‌دا کافرو سێ‌لە‌ دە‌بن و

هیچ سویاسی نیعمه ته کانت ناکهن و بر وایسان به خودایه تی
تۆ نابیی!

﴿رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ، وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنَاتِ وَ
لِاتِّزَةِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارَكَ﴾ خودایه؛ له تاوانی خۆم و تاوانی باوک و دایکم
خۆش ببه، ههروه ها له تاوانی هه موو نه وانه خۆش ببه: که به موسولمانی
هاتونه ماله کهم، ههروه ها خۆش ببه له هه موو پیاوو نافرته تی موسولمان
له هه موو کات و شوینیک دا.

دوعاو پارانه وه که ی حه زره تی نوح بۆ لیبوردن له خۆی، ره وشت و
ئه ده بی پیغه مبه رایه تی به رامبه ر خودای خۆی. شهرم و حه یای بهنده ی
خوداناس و خۆناسه له به رامبه ر پهروه ردگاری خۆی دا، بهنده یه که ده زانی
خۆی ئاده میزاده و چه ندیک هه ول بدا گوێپرایه لی خودا بی ناتوانی
به ته وایی ئهرکی به ندایه تی خۆی ئه نجام بدا، کهم و کوپی هه ر
تیدا ده بی، ده زانی هیچ کهس به کرده وه ی خۆی ناچیتته به هه شته وه، ئه گه ر
ره حمی خودای له پال دا نه بی، وه کوو له فهرموده یه ک دا پیغه مبه ری ئیسلام
ناماژه به وه ده کا.

ئه مه ئه و داوای لیبوردنه یه: که ئه و هه موو ماوه دوورو درێژه
بانگه وازی نه ته وه که ی بۆ کردو نه وان گوێپرایه لی نه بوون. له کیسی
خۆیان دا، ئه م که پیغه مبه ره و ئه و هه موو هه ول و ته قه للایه ی
له گه ل دان و ئه و هه موو ماندوبوون و شه و نخونه ی کرد، ئه و هه موو سزاو
مهینه تییه ی چه شت له ریگای خودا دا.

ئه جار خۆی به که مه تر خه م ده زانی و داوای لیبوردن له خودا ده کا،
به راستی بهنده ی خوداناس ده بی وایی و پیویسته خودای خۆی
ئاوا بناسی.

حه زره تی نوح که داوای لیخو شبوونی بۆ باوک و دایکی کرد، به شیکه له چاکه کردن له گهل باوک و دایکی موسولمان دا . به جیهی تانی فره زندهیی خویه تی بۆ نه وان ، باوک و دایکی خودا په رست بوون نه گهر وانه بوونایه ره خنه ی لی ده گه را و ناگادار ده کرایه وه ، وه کوو ده رباره ی کوره که ی ناگادار کرا .

هه روا داوای لیخو شبوون بۆ برواداران به گشتی و به تایبه تی نه وانه ی چونه ماله که یه وه ، به جیهی تانی ئه رکی برواداره به رامبه ر بروادارو پیویسته خودا په رستان دوعای چاکه بۆ یه کتر بکهن و له هه موو کرداریکی چاکه دا هه مئا هه نگ و هاریکاری یه کتر بن . له هه مان کات دا پیویسته خاوه ن باوه ر به رامبه ر دوژمنانی خودا دژو نه یار بی و رقی لی بن ..

که وابی جی خوی بووه : که پاش پارانه وه بۆ خوی دایک و باوکی و تیکرای موسولمانان دوعای شه ر له سته مکاران و دوژمنانی خودا بکات ، بلی : خودایه بۆ سته مکاران هه ربه هیلاکچوون و زیانباری ریشه کیش بوونیان بۆ زیاد بکه ! خه ساره تمه ندی و مالتویرانیان بۆ زۆر بکه !

خوینه ری هیژا ؛ نه و سوره تی نوح کوتایی هاتو نه و وینه رونا که و دیمه نه سه رسورپه ی نه ره ی له تیکۆشانی نه و پیغه مبه ره ئولولعه زمه رانواند ، له به رامبه ردا نه و هه لویسته نامه ردی و نه فامیه ی سته مکاره سه رپه قه کانی گه لی نوحی نیشان دا ، نه مه ش په ندو عیبه ته بۆ بانگخوازانی ئیسلام و پیویسته ده رزی لی وه ربگرن و چاو له پشوو دریشی هه زره تی نوح بکه ن ...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره‌تی (الجن)

ئەم سوره‌ته مه‌ككييه و بيست و هه‌شت ئايه‌ته، له‌دواي سوره‌تي (الأعراف) نازل بووه. ناوي نراوه سوره‌تي (الجن) چونكه باس و خواسي نه‌واني له‌ خۆ گرتوه .

په‌يوه‌ندي ئەم سوره‌ته به‌سوره‌تي پيشه‌وه له‌چهند رويه‌كه‌وه‌يه :

۱- له‌سوره‌تي پيش‌شودا فهرموي: ﴿استغفروا ربكم إنه كان غفارا، يرسل السماء عليكم مدرارا﴾ له‌م سوره‌ته‌ش دا فهرموي: ﴿وأن لو استقاموا على الطريقة لأسقيناهم ماء غدقا﴾ .

۲- له‌ هه‌ردوو سوره‌ته‌كه‌دا باسي ئاسمان كراوه .

۳- له‌هه‌ردوو سوره‌ته‌كه‌دا جه‌خت له‌سه‌ر نه‌وه كراوه‌ته‌وه هه‌ركه‌سي له‌ خودا ياخي بئ به‌ ناگري دۆزه‌خ سزا ده‌درئ.

ئەم سوره‌ته له‌ دوو ته‌وه‌ره‌دا ده‌سورپه‌ته‌وه، واته‌: دوو سه‌ره باسي سه‌ره‌كي له‌خۆ گرتوون:

ته‌وه‌ره‌يه‌كيان بریتیه: له‌ باس و خواسي جندۆكه‌وه هه‌والئ هه‌ندي راستي ده‌رياره‌يان .

ته‌وه‌ره‌ي دووهم بریتیه: له‌ ته‌وجیهات بو پيغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌رياره‌ي چۆنیه‌تي گه‌ياندنئ په‌يامه‌كه‌ي به‌ ئاده‌میزاد .

سه‌ره‌تا سوره‌ته‌كه‌ به‌هه‌والدان له‌ئيمانه‌يتناني كۆمه‌لێك جندۆكه‌ ده‌ست پي‌ده‌كا، نه‌وه‌بوو: كه‌ پيغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ طائف گه‌رايه‌وه پيش روداي

ئیسراو میعراج له مینا له‌نوێژدا قورئانی خوێندو جندۆکه‌کان گوێیان لی‌بوو، ئیمانیان پێ‌هێناو ته‌مجیدو ته‌قدیسی خودایان کرد.

ئه‌جار به‌شوێن ئه‌و هه‌واله‌دا باسی ئه‌و ده‌کا: که جندۆکه له‌وه پێش هه‌ولێ ئه‌وه‌یان داوه هه‌والێ ئاسمان بدزن و به‌سه‌ر هه‌والێ عاله‌می بالا‌دا ئاگاردار بن، وه‌لی ئیستا دوا‌ی ناردنی پێغه‌مبه‌ری ئیسلام ناتوانن ئه‌و کاره ئه‌نجام بدن. هه‌رکاتێ هه‌ولێ له‌و جو‌ره بدن خێرا تیر ئه‌ستیره‌یان تی‌ده‌گیری‌و ده‌بنه کۆی زوخال.

ئه‌جار ئه‌وه راده‌گه‌یه‌نی: که جندۆکه دوا‌ی نازل‌بوونی قورئان، بوون به‌دوو تا‌قم پێ‌رێکیان موسو‌لمان و پێ‌رێکیان کافر.

ئه‌جار فه‌رمان به‌ پێغه‌مبه‌ر ده‌کا: که په‌یامه‌که‌ی به‌ ئاده‌میزاد رابگه‌یه‌نی‌و به‌دڵسۆزی‌و ئه‌هرکی سه‌رشانی ئه‌نجام بداو که‌س نه‌کاته هاو‌ه‌ل و هاوشانی خودا، ئه‌وه‌ش بۆ پێغه‌مبه‌ر ﷺ دو‌پات ده‌کاته‌وه که ناتوانی هیچ زه‌ره‌رو ناخۆشی‌یه‌ک له‌خۆی دو‌وربخاته‌وه، ئه‌گه‌ر له‌ خودا یا‌خی بێ، که‌س نیه‌ به‌توانی له‌سزای خودا رزگاری بکا، ئه‌وه‌شی پێ راده‌گه‌یه‌نی: که هه‌ر خودا ده‌زانی که‌ی عه‌زاب ده‌نی‌ری و که‌ی قیامه‌ت راده‌بی.

کۆتایی سوره‌ته‌که‌ش به‌و راستیه‌ دینی: که زانیاری غه‌یب هی خودایه‌و هه‌ر خودا غه‌یب زانه.

ئیمانیه‌نانی جندۆکه به‌قورئان وناک و ته‌نه‌های خودا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَوْحَىٰ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا

عَجَبًا ۖ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ﴿٢﴾

وَأَنَّهُ تَعَلَّى جَدُّ رَيْنَامَا اتَّخَذَ صَحْبَةً وَلَا وَلَدًا ﴿٢﴾ وَأَنَّهُ كَانَ
 يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا ﴿٣﴾ وَأَنَا ظَنَنَّا أَن لَّنْ نَقُولَ الْإِنْسُ
 وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴿٤﴾ وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالِ
 مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٥﴾ وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَن لَّنْ يَبْعَثَ
 اللَّهُ أَحَدًا ﴿٧﴾

دەربارە ی سەبە ب نزولی نایە تی ژمارە (۱) ﴿قل أوحى إليّ أنّه...﴾
 بوخاری و موسلیم و تیرمیزی و هی تریش لە ئیبنو عەبباسە وە ریبوایە تیان
 کردووە دە فەر موی: پێغە مبەر ﷺ نە قورئانی بە سەر جندۆ کە دا خوێندووە
 نە بینویشنی، بە لکوو لە گەل کۆمە لێک لە هاوە لانی بەرە و بازاری عو کاظ
 رویشتن. وە لە حال شە یاتینی لە بیستنی هە وائی ئاسمان مە نە کرابوون،
 کە ویستبویان هە وائی ئاسمان بە زن تیر نە ستیرە یان پێو نرابوو،
 کە شە یاتینی یە کان گە رابوونە وە بو لای قەوم و هۆزی خۆیان، و تە بویان نە م
 رودا وە نە شە رێکی هە یە و دە بی بزانی چ ی روی داوە؟ بە رۆن خۆرە لآت و
 خۆرئاوا پێشکنن و بزانی چ ی روی داوە، هە ئسان و لە خۆ کە و تن و بە چوار
 دە و ردا بلا و بوونە وە.

ئە و کۆمە لە جندۆ کە ی بەرە و (تیهامة) چو بوون، رێیان لە
 پێغە مبەر ﷺ کە و ت لە و کاتە دا پێغە مبەر ﷺ لە (النخلة) بوو، لە گە ل
 هاوە لانی دا نوێژی بە یانی دە کرد، کاتی گۆ یان لە قورئان خوێندنی
 پێغە مبەر بوو و تیان: ئە مە یە: کە ئێو بیستنی هە وائی ئاسمانتان
 لی یاساغ کراوە ..

ئیتەر ئەو تاقم و نەتەوہ گەرانیوہ بۆ ناو گەل و نەتەوہ کەیان و تیان :
ئەہی نەتەوہ کەمان، ئیمە قورئانیکی سەرئنج راکیشمان بیست . ئیتەر
پەرورەدگار ﴿قُلْ أَوْحَى إِلَيَّ﴾ ی نازل کرد .

بینگومان ئەم سوپەرەتە پیتش ھەموو شتێک شایەتیدانە لە
عالمەمیکێ ترەوہ، لەعالمەمی پەرییەو . دەربارەہی زۆر لایەنی عەقیدەو
پیروباوہر: کە موشریکەکانی مەککە ئینکارییان دەکردن و جەدەل و
نیزاعیان تیتا ئەنجام دەدا . ھەر لەخۆیانەوہ رەملیان لی دەدا ، بەبێ
بەلگە قسەیان فری دەدان . جاری وایش ھەبوو بۆ ئەوہ دەچون: کە
موحەمەد لەجندۆکەوہ فیژی ئەو قورئانە دەکری! دەہی ئیستا وا
لەجندۆکەکان خۆیانەوہ شایەتی دەدری بەپێچەوانەہی پیروباوہری
موشریکەکان و بە درۆدەخرینەوہ .

ئەوہی پیتیستە ناماژەہی پێ بکری ئەوہیە: جندۆکەکان بەنازلەبوونی
قورئانیان نەزانیبوو، تالەدەہمی پتغەمبەرەوہ بیستیان ، کە گویان لە
قورئان بوو سەرسام بوون و ترسان و دەھشەت گرتنی، سەر و دلێان گیراو
وایان لی ھات خۆیان پێ نەگیراو نەیان توانی بیدەنگ دابنیشن، بەلکوو
کەوتنە خۆو دەستیان کر . بەھەول و تیکۆشان، بزائن ئەم روداوہ گەورەہیە
چی یە؟ ئەو روداوہ گەورەہیە ئاسمان و زەوی ئادەمیزادو جندۆکەو
فریشتەو ئەستیرەکانی سەرقال کردوہو کاریگەری گزنگی ھەہیە
لەبوونەوہردا . ئەم شایەتیدانە لەعالمەمی جندۆکەوہ نرخێ تایبەتی خۆی
ھەہیەو کاریگەری ھەہیە لەسەر دل و دەروونی ئادەمیزاد .

وێرایی ئەوہش وەھم و خەہیالێکی جۆراوجۆرو زۆر دەربارەہی عالمەمی
جندۆکە راست دەکاتەوہ، کە ئەو وەھم و خەہیالە لەدل و دەروونی
موشریکەکانی مەککەو خەلکی تری ئەو رۆژگارەدا بەلکوو لە دل و

دهرونی زۆرینه‌ی ئاده‌میزاد دا له‌وه‌پیش و له‌وه‌پاش و به‌ئێستاشه‌و ■
چه‌سپا بوو.

عه‌ربه‌ به‌ موشریکه‌کان پێیان وابوو جندۆکه‌ ده‌سه‌لاتێکی له‌را‌ده‌به‌ده‌ریان
له‌سه‌ر زه‌وی هه‌یه‌، بۆیه‌ ته‌گه‌ر به‌کیکیان به‌شیوو دۆل و چۆله‌وانی‌یه‌ك دا
برۆشتایه‌، په‌نای به‌گه‌وره‌و سه‌روکی جندۆکه‌کانی ئه‌و هه‌ریمه‌ ده‌گرت و
هاواری ده‌کردی: که‌ نه‌هێلێ شه‌قاوه‌و ناکه‌سه‌به‌چه‌کانی جندۆکه‌ زیانی
پێ‌بگه‌یه‌نن، ده‌یگوت: (أعوذ بسيد هذا الوادي من سفهاء قومه) ئێتر
به‌دلتیاییه‌وه‌ کاری خۆی ته‌نجام ده‌دا.

هه‌روه‌ها پێیان وابوو: جندۆکه‌ غه‌یب ده‌زانن و هه‌والی غه‌یب
به‌کاهینه‌کان ده‌ده‌ن، هه‌یانبوو عیبا‌ده‌تی جندۆکه‌یان ده‌کرد به‌روایان وابوو،
له‌نێوان جندۆکه‌و خودادا نه‌سه‌ب و نه‌ژاد هه‌یه‌. پێیان وابوو خودا
ژنی لی خواستون و ئه‌و ژنانه‌ فریشته‌ بۆ خودا به‌وه‌له‌د دێنن.

ئهم بیروباوه‌رانه‌ ده‌رباره‌ی جندۆکه‌ له‌سه‌رده‌می نه‌زانی دا باوو
به‌ربلا‌وبوو، تائێستاش وه‌هم و خه‌یالات و ته‌فسانه‌ی جو‌راو جو‌ر له‌و
باره‌وه‌ له‌زۆر کۆمه‌لگای ئاده‌میزادا باوو به‌ربلا‌وه‌. له‌لایه‌کی ته‌روه‌
ته‌مپۆ کۆمه‌لێکی تر له‌ ئاده‌میزاد هه‌ن دان به‌هه‌بوونی جندۆکه‌دا نائین و
پێیان وایه‌: قسه‌ کردن له‌و عاله‌مه‌ نادیاره‌ ته‌فسانه‌و خه‌رافاته‌. ده‌ی
قورئان هاتوه‌ له‌نێوان ئه‌و وه‌هم و خه‌یالات و ته‌فسانه‌ جو‌راو جو‌رانه‌
ده‌رباره‌ی جندۆکه‌و ئه‌و ئینکاری‌یه‌ زی‌ده‌پۆییه‌ ده‌رباره‌ی هه‌بوونیان،
حه‌قیقه‌ت و راستی جندۆکه‌مان بۆ روون ده‌کاته‌وه‌، واقیع و حالیان چۆنه‌و
چۆن نیه‌ له‌سه‌ر زمانی خۆیان بۆمان ده‌رده‌خا..

به‌لێ ئهم سوره‌ته‌ بیروباوه‌ری عه‌ربه‌ به‌ موشریکه‌کان و هه‌ی‌ت‌ریش
ده‌رباره‌ی جندۆکه‌ راست ده‌کاته‌وه‌. که‌پێیان وابوو: جندۆکه‌ تواناو وزه‌ی
له‌ته‌ندازه‌به‌ده‌ریان هه‌یه‌ له‌ بونه‌وه‌ردا، هه‌روه‌ها ته‌وانه‌ش به‌درۆده‌خاته‌وه‌:

كە بىرۈا بەھەبۈۈنى جىندۆكە ئاكەن، پىيان وايە بىرۈا بەھەبۈۈنىان جۆرىكە لەئەفسانە.

لەراستىدا ئەوانەى دەسەلاتى رەھايان بۆ داناون و ئەوانەىش : كەبىرۈا بەھەبۈۈنىان ئاكەن، يەكيان لەيەكى بى عەقلىتن، بىرۈياۋەرەكانيان زۆر مىندالانەو نەفامانەى !!

دەبى ئەوانەى : كەدەلىتن: جىندۆكە نىن و ئىنكارى ھەبۈۈنىان دەكەن، چ بەلگەيەكيان بەدەستەۋە بى؟ بە چ زانىارىيەك و پشت بەستى بەچى ئاۋا سوورن لەسەر نەبۈۈنى عالەمى جىندۆكە؟ بەچ عەقلىك ھەبۈۈنىان بەخەرافات و ئەفسانە دەزانن !! ئايا ئەوانە تۈانىۋىانە ھەموو بوۈنەۋەر پىشكىنن و لەپىشكىنىنى بوۈنەۋەردا جىندۆكەيان تىدا بەدى نەكردبى؟ بىنگومان ھىچ كەس لە زانايان ئەم بىرۈ بۆچۈنەى نىە..!

لە لايەكى ترەۋە ئىستا لەناۋ زەۋىدا زۆر مەخلوقاتى زىندو ھەن و رۆژ دۋاى رۆژ كەشف دەكرىتن و زۆرىشيان ماۋن كەشف نەكراون، كەشىش نەىگۈتۈۋە ئالتى: زنجىرەى كەشف و تۈيۈنەۋە لەسەر زىندەۋەران راۋەستاۋە يان رۆژىك لەرۆژان رادەۋەستى، ھىچ زانايەك ئەمەى نەگۈتۈۋە ئالىتى.

ئايا ھەر لەبەر ئەۋە دەلىتن: جىندۆكە نىن، چۈنكە ئابىندىرنىن؟ دەى خۆ زۆر شت ھەيە و ئاش بىندىرى. بۆ ئمۈۈنە كارەبا ھەيە ئابىندىرى. ئىتر ئەم سووربوۈنە لەسەر نەبۈۈنى جىندۆكە لەپاي چى؟ خۆ زانىارىى ئادەمىزاد لەبوۈنەۋەردا ھىندە كەم و بى ھىزە ، ھەركەسى تۆزىك رىزى عەقلى خۆى بگرى لەم بىارەيەۋە جەزم ئاننى. يان بەلگەيان لەسەر نەبۈۈنى جىندۆكە ئەۋەيە: كە ئەفسانەۋ خەرافاتى جۆراۋ جۆرىيان بەدەۋەرەۋە ھەلبەستراۋە؟

ده‌ی له‌م حاله‌دا پتویسته ئیمه ئه‌و ئه‌فسانه‌و خه‌رافاتانه رته بکه‌ینه‌وه‌و پوچه‌لیان بکه‌ینه‌وه. نه‌ک به‌بی به‌لگه‌، حاشا له‌هه‌بوونی ئه‌و مه‌خلوقاته بکه‌ین: که ئه‌فسانه‌یان به‌ده‌وره‌و هه‌لبه‌ستراوه. پتویسته هه‌والی ئه‌م جوژه غه‌یبیانه له‌سه‌ر چاوه‌ی بپروا پتکراوه‌وه وه‌ربگرین و هه‌رچی له‌و سه‌رچاوه‌وه وه‌رده‌گیری به‌حه‌ق و راستی بزانی!

ده‌ی بانیستا بچینه خزمه‌ت سوپه‌ته‌که‌و زانیاری سه‌د ده‌ر سه‌د و راستی بی پتچ و په‌نا ده‌رباره‌ی ئه‌و عاله‌مه زۆرو نادیاره‌ی پی‌ی ده‌گوتری: عاله‌می په‌ری وه‌ربگرین.

﴿قل: أوحى إليّ أنّه استمع نفر من الجن، فقالوا: إنا سمعنا قرآنًا عجبا﴾
ئهی موحه‌مه‌د به‌گه‌ل و قه‌ومه‌که‌ت بلی: پییان رابگه‌یه‌نه : که کۆمه‌لیک له‌جندۆکه قورئانیان بیستوه ئیمانیان پی‌هیناوه‌و ملکه‌چی فه‌رمان و جله‌وگیریه‌کانی بوون.

پییان بلی: خودا نیگای بو کردم، له‌سه‌ر زوبانی جویرائیل پی‌ی راگه‌یاندم : که تا قمتیک له‌په‌ری گوئیان له‌قورئاخویندنی من بووه، کاتیک له‌نویژدا سوپه‌تی ﴿اقرأ باسم ربك الذي...﴾ م خویندوه گوئیان لی بووه، دوا‌ی گه‌رانه‌وه‌یان بو ناو گه‌له‌که‌یان وتیان: ئهی خه‌لکینه: ئیمه گویمان له‌که‌لامیکی فه‌صیح و به‌لیغ بوو، پر بوو له‌نامۆژگاری و خێرو فه‌ر، به‌راستی ئه‌و که‌لامه‌ی گویمان لی‌بوو قورئانیکی عه‌جیب و سه‌رنج راکیش بوو. هه‌موومانی سه‌رسام کرد.

جندۆکه عاله‌میکه نادیارن له‌ئیمه‌و هیچیان لی‌نازانین، جگه‌ له‌وه‌ی قورئان پیمانی راگه‌یاندوه ، ئه‌وان له‌ئاگر دروست کراون. قورئان ده‌فه‌رموی: ﴿والجان خلقناه من نار السموم﴾ (الحجر/۲۷) خودا پیغه‌مبه‌ری له‌ره‌گه‌زی خویان بو ناردون ■ به‌لکوو ئه‌و پیغه‌مبه‌رانه‌ی بویان ره‌وانه‌کراون هه‌موویان ئاده‌میزاد بوون.

ئەوانیش وەکوو ئادەمیزاد ھەیانە ئیماندارو خوداپەرست و ھەشیانە کافرو بىبڕوا ، ھەیانە عاقل و ھۆشیارو زیرەك و ھەشیانە گىل و نەقام و کەودەنە . ئەوانیش وەکوو ئادەمیزاد ئامادەباشى وەرگرتنى ھیدایەتیان تىدايە ، ئەوان ناتوانن یارمەتى ئادەمیزاد بدەن ، چەندىك ھانایان بۆ بەرن و داواى کۆمەکیان لى بکەن ھیچیان پى ناکرى ، جندۆکە غەیب نازانن و پەيوەندیان بە ئاسمانە و نە ماوە .

سەرەتای سورەتە کە ئاماژەى ئەوێ تىدايە : کە زانىنى پىغەمبەر بەوێ کۆمەلىك لە جندۆکە گوىيان لە قورئاخوتىندى بوو و روداوەکانى پاش بیستنى قورئانە کە و گف و گۆى ئەوان لە گەل نەتەوە کەیان دا ، پەرورەدگار بە نىگا و سروش بە پىغەمبەرى راگەیاندووە ، روداوىك بوو و روى داو و پىغەمبەر ﷺ پى نەزانىو و دواى رودانى روداوە کە خودا ھەوائى بە پىغەمبەر داو .

ئەمە جارى یە کەم بوو پاشان چەند جارى تر پىغەمبەر ﷺ بە مەبەست و بە تايبەتى قورئانى بە سەر جندۆکە دا خویندۆتەو . شایانى باسە ، ئەم قسەى و ئەو رىوايەتە ، دەر بارەى سورەتى (الرحمن) رىوايەتکراوە .. تىرمىذى لە جابىرەو رىوايەت دەکا : دەلى : رۆژىك پىغەمبەر ﷺ ھاتە ناو ھاو لەانى و سورەتى (الرحمن) ی بە سەردا خویندەو ، ھاو لەان بىدەنگ بوون . پىغەمبەر ﷺ فەرموى : ئەم سورەتەم بە سەر جندۆکە کان دا خویندەو ئەوان لە نىو بەشتى کاردانە و ھەیان تىدا بوو ، ھەركاتى دە ھا تە سەر ئايەتى ﴿ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَان ﴾ تىکرا دەیانگوت : خودايە ؛ نە خىر ئىمە ھىچ نىعمەتىكى تۆ بە درۆ ناخەينەو ، خودايە سوپاس و ستایش ھەر بۆ تۆیە .. ئەم رىوايەتە پشتگىرى رىوايەتە کەى ئىبنو مەسعود دەکا : کە لەو پىش ئاماژەى پى کرا .

﴿یهدی الی الرشء، فآمنا به ولن نشرک برّنا أحدًا﴾ واته: ئەو قورئانه ئیمه بیستمان هیدایه‌تدەرە بۆ رییازی حەق و راست، بۆ ناسینی خودا، ئیمەدئنیابووین لەوێ ئەو کەلامە لە خوداوە هاتوو، ئیمە ئیتر بپرای بپرای کەس ناکەین بەهاوێی خودا، جگە لە خودا، کەسی تر بەخودا نازاین.. ئەمە راگەیاندنی ئیمانیهتەکانە لەناو قەومەکیان دا.

نایه‌ته‌که ناماژە ئه‌وه‌ی تێدایه‌ که گه‌وره‌ترین کار له‌بانگه‌وازی پیغه‌مبهردا یه‌کتاپه‌رستی و لا‌بردنی هاوه‌لدانانه بۆ خودا «سه‌یره جندۆکه‌کان ئیمانیاں به‌وه‌ هیئا: که قورئان که‌لامی خودایه‌، ئەوان به‌ بیستنی جاریک قورئاغویندن پیغه‌مبهر موسولمان بوون» که‌چی کافره‌کانی مه‌که‌که به‌تایبه‌تی سهرانی قوره‌یش، ئەو هه‌موو جار له‌ده‌می پیغه‌مبهره‌و قورئانیاں بیست که‌چی موسولمان نه‌بوون.

﴿وآله‌ تعالی‌ جدّ ربّنا ما اتخذا صاحبة‌ ولاولدا﴾ شه‌ئن و حال وایه به‌رزو پیروژ کرده‌وه‌و ده‌سه‌لات و فه‌رمان و گه‌وره‌یی و شکۆمه‌ندی په‌روه‌رگارمان. به‌رزو پیروژو دهره‌ له‌وه‌ی خیزان و مندالی هه‌بی، هه‌رگیز خودا ژنی نیه‌و مندالی نه‌بووه‌.

به‌کورتی ئەو جندۆکانه‌ وێرای ئەوه‌ی پا‌کانه‌یاں بۆ خۆیاں کردو بپرای ئەوه‌یاں دا: که‌ هاوه‌ل بۆ خودا دانه‌نین. خوداشیاں له‌وه‌ به‌دوور گرت: که‌ خیزان و مندالی هه‌بی. به‌مه‌ش ته‌نزیه‌ی خودایان کرد له‌وه‌ی هاوه‌ل و خیزان و مندالی هه‌بن، یه‌کتاپه‌رستی خۆیاں راگه‌یان‌دو بالاده‌ستی و به‌توانایی بی‌سنوورو بی‌تاجی خودایان به‌سه‌ر هه‌موو شتیک داو له‌ هه‌موو شتیک راگه‌یان‌د.

﴿وآله‌ کان یقول سفیها علی الله شططا﴾ هه‌روه‌ها جندۆکه‌و موشریکه‌کان و نه‌فامه‌کاغان پێش ئەوه‌ی موسولمان بن قسه‌ی ناشایسته‌و

نابەجییان بەرامبەر بە خودا دەگوت و لە کوفرو بیدینی دا زی دەپه‌ویان
دەکرد، بەبێ بەلگەو دەلیل هاوێلیان بۆ خودا دا دەنا، خێزان و منداڵیان
بۆ بریار دەدا.

﴿وَأَنَا ظَنَّا أَنْ لَنْ تَقُولَ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ ئێمه
پێمان وابوو، ئاده‌میزادو جندۆکه: که له‌وه پێش ده‌یانگوت: خودا
هاوێل و خێزان و منداڵی هه‌ن راست ده‌که‌ن و درۆ ناکه‌ن. کاتێک
قورئانمان بیست ته‌جار زانیان بیه‌و بۆچون و قسه‌کانیان هه‌لەن، ته‌وه‌ی
له‌وه‌پێش به‌ راستمان ده‌زانی بۆمان ده‌رکه‌وت درۆیه‌و هیچ بنه‌ماو
بناغه‌یه‌کی نه‌یه.

ئه‌مه‌ ئیعتیراف و دان پێدانانه‌ له‌لایه‌ن په‌رییه‌کانه‌وه‌ به‌وه: که ته‌وان
به‌هۆی شوێنکه‌وتنی کوێرانه‌وه‌ تووشی ته‌و هه‌له‌و تاوانانه‌ بوون و
له‌په‌ریگه‌ی به‌لگه‌و لێکۆڵینه‌وه‌وه‌، له‌و لاسایی کردنه‌وه‌ رزگاریان بوو.

﴿وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ
فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ کۆمه‌لی له‌پیاوانی ئاده‌میزاد له‌بهر نه‌فامی و نه‌زانیان
له‌چۆله‌وانی و ده‌شت و دۆل و که‌ژدا په‌نایان به‌ پیاوانی جندۆکه‌ ده‌برد،
ئه‌م په‌نا بردنه‌ی ئاده‌میزاده‌کان به‌ جندۆکه‌کان هێنده‌ی تر جندۆکه‌کانی
بوغرا کردو کوفرو گومرایی و سه‌رلی شیواویان بۆ زیاد کردن، یان ده‌توانین
بڵێن په‌رییه‌کان گومرایی و کوفریان بۆ ئاده‌میزاده‌کان زیاد ده‌کرد. هه‌ر
دوو ماناکه‌ هه‌لده‌گری.

له‌سه‌رده‌می نه‌زانی دا داب و نه‌ریتی عه‌ره‌به‌کان وابوو ته‌گه‌ر رێیان
بکه‌وتایه‌ته‌ کێو و ساراو بیابانی، ده‌یانگوت په‌نا ده‌گرین به‌گه‌وره‌و
کاربه‌ده‌ستی په‌رییه‌کانی ئه‌م شوێنه: که ناگای لیمان بێ و نه‌هێلی هه‌تیوو
چه‌ته‌ی جندۆکه‌ زیانمان پێ بگه‌یه‌نن، به‌ خه‌یالی خۆیان له‌ته‌مان و جیواری

گه‌وره‌ی جندۆکه‌ی ئه‌و هه‌ریمه‌دان و زیانیان پی‌تاگا ئیستر به‌م جوّره‌ په‌نا پی‌براهه‌کان کوفرو گومراییان بۆ په‌نا به‌ره‌کان زیاد ده‌کرد.

﴿وَأَلَّهْمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا﴾ ئاده‌میزادیش - وه‌کو ئیوه - پییان وابوو زیندوبونه‌وه‌ نیه، حیساب و لیکۆلینه‌وه‌ نابیی، یان نه‌وان و ئیوه‌ش پیتان وابوو: که ئیتر خودا پیغه‌مبه‌ریک نانتری بانگه‌وازی بکا بۆ یه‌کتا په‌رستی و ئیمانیه‌تان به‌ خوداو به‌ پیغه‌مبه‌رانیو به‌روژی قیامت.

چهند هه‌واڵیکی تر له‌جندۆکه‌کانه‌وه

وَأَنَا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَهَا مِثْلَ ثَحْرٍ شَدِيدٍ

شَدِيدًا وَشُهَبًا ﴿٨﴾ وَأَنَا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقْعِدَ اللَّسَمِ فَمَنْ

يَسْتَمِعُ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شُهَابًا رَصَدًا ﴿٩﴾ وَأَنَا لَا تَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدُ

بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أُرَادُ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ﴿١٠﴾ وَأَنَا مِنَّا الصَّالِحُونَ

وَمِنَّا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا طَرَائِقَ قَدَدًا ﴿١١﴾ وَأَنَا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ نُعْجِزَ

اللَّهُ فِي الْأَرْضِ وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًا ﴿١٢﴾ وَأَنَا لَمَّا سَمِعْنَا الْمَدَىٰ

ءَامَنَّا بِهِ ؕ فَمَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ ؕ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾

وَأَنَا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَٰئِكَ

تَحَرَّوْا رَشَدًا ﴿١٤﴾ وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾

وَالْوِاسْتَقْمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَا أُسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِنَقِّنَهُمْ
فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾

له م کۆمه له نایه ته دا په روه ردگار هه ندی چیرۆک و سه رگوزه شته
له په ربیه کانه وه ده گێرپێته وه ده فهرموی: ﴿وَأَلَا لِمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا
مَلَأَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشَهَبًا﴾ جندۆکه کان وتیان: کاتی که پێغه مبه ر
ره وانه کراو قورئانی بو سه ر نازل کرا، به پیتی داب و نه پیتی خو مان
ویستمان هه وائی ئاسمان بزاین ناخو ئه م روداوه تازه چیه؟ ویستمان بزاین
ئه م پێغه مبه ره کی یه و چ که سه؟

بینیمان ریگای ئاسمانان لی گیراوه، فریشته هه موو ریگا و بانیکیان
ته نیوه و به توندو تۆلی هه ره سیاتیان له ئاسمان گرتووه و نیتر ناهیلن ئیمه
خه به ری ئاسمان بدزین، دیمان هه ر کامی که مان هه وائی وه رگرتنی هه وائی
ئاسمان بدا، یه که سه ر تیر ئه ستیره بو ی ده کشین و ده یسوتین !!
وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فهرموی: ﴿وَجَعَلْنَاهَا رَجُومًا لِلشَّيَاطِينِ﴾
(الملك/۵).

تیر میذی و ئه همه دو نه سائی له ئیبنو عه بباسه وه ریوایه ت ده که ن
ده فهرموی: شه یاتی نی یه کان شوینی هه وائی دزییان له ئاسمان دا هه بوو،
ئه گه ر قسه یه کیان به ر گو ی بکه وتایه نو ی تریان پێوه ده ناو به گو ی
کاهین و فالگره وه کان یان دا ده دا. قسه بیسترا وه که حق و راست بوو
قسه زیاده کانیش به تال و پوچ. کاتی که پێغه مبه ر ﷺ کرا به پێغه مبه ر و
ره وانه کرا ئه و گو یگرتن و هه وائی دزییه یان لی قه ده غه کرا، ئه وه یان
به شه یتان را گه یاند: ئه ویش وتی: ئه مه به هۆی په یدا بوونی شتی که وه یه

له‌سه‌ر زه‌وی . جاسوس و گۆی له‌مستی خۆی به‌ناو زه‌وی دا بلاوکردنه‌وه
بۆ ئه‌وه‌ی بزانی ئه‌و روداوه‌ چیه‌!!؟

ئه‌وه‌بوو کۆمه‌لیکیان پیغه‌مبه‌ریان بینی له‌نیوان دوو کیتی مه‌که‌که‌دا
نویژی ده‌کرد . ئیتر هاتنه‌و» ئه‌و هه‌واله‌یان به‌ شه‌یتان دا ، ئه‌ه‌یش
وتی: ئه‌وه‌ ئه‌و روداوه‌یه‌ که‌ بوته‌ هۆی مه‌نع کردنی ئیوه‌ له‌ قسه‌
دزینی ئاسمان.

به‌کورتی دوا‌ی ره‌وانه‌کردنی هه‌زره‌تی موحه‌مه‌د ﷺ شه‌یاتینی
له‌هه‌والدزینی ئاسمان مه‌نع کران . نه‌وه‌کوو شتیك له‌قورئان بدزن و
به‌گۆیی کاهینه‌کانی دا بچ‌پینن و کار بشیوی و قورئان و فلته‌ فلتی
کاهینه‌کان تیکه‌لاو بن.

﴿وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ، فَمَنْ يَسْمَعُ الْآنَ يَجِدْ لَهُ
شِهَابًا رَّصَدًا﴾ ئیمه‌ له‌وه‌پیش ده‌چوینه‌ ئاسمان و خۆمان داده‌نوساند بۆ
دزینی هه‌وال، بۆ بیستنی هه‌والی ئاسمان له‌فریشته‌کان، بۆ ئه‌وه‌ی
به‌گۆیی کاهینه‌کانی دا بچ‌پینن . ئیتر دوا‌ی ناردنی پیغه‌مبه‌ری
ئیسلام په‌روه‌ردگار ئه‌و ده‌سه‌لاته‌ی لی‌ستانده‌وه‌ ، به‌تیر ئه‌ستیره‌
ئاسمانی لی‌قه‌ده‌غه‌کردن ، ئیستا هه‌ر کامیکیان بیه‌وی هه‌والدزی
بکا، یه‌کسه‌ر تیر ئه‌ستیره‌یه‌ک بۆی ده‌کشی و ده‌یسووتینی و
له‌ناوی ده‌با.

﴿وَأَنَّا لَآ نَدْرِي أَشَرَّ أَرِيدَ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا﴾
ئیمه‌ نازانین ئایا ئه‌م پارێزگاری کردنه‌ له‌ئاسمان و هه‌ره‌سیات لی‌گرتنه‌،
شه‌رو عه‌زایی خودایه‌ بۆ سه‌ر زه‌وی یان خودا خێرو خوشی بۆ دانیشته‌وانی
سه‌ر زه‌وی ده‌وی؟

﴿وَأَنَّا مِنَ الصَّالِحِينَ وَمِمَّا دُونَ ذَلِكَ، كُنَّا طَرَائِقَ قَدَدًا﴾ واته‌:
په‌رییه‌کان: له‌وده‌مه‌دا بانگه‌وازی نه‌ته‌وه‌که‌یان کرد بۆ ئیمانیه‌تان به‌

پیغه مبهری ئیسلام، وتیان: ئیمه پیش بیستنی قورئان هه مان بوو
پیاوچاک و خاوهن پروا و کردار چاک، هه شان بوو وانه بوو، به تیکرا چه ند
کۆمه له و تاقمیک بووین، هه رکۆمه له و بیرو بۆ چونیکسی تایبه تی هه بوو.
واته: هه مان بوو موسوئلمان و خودا په رست و هه مان بوو فاسق و تاوانبار،
هه مان بوو کافرو سته مکار.

سه عیدی کوری (المسیب) ده ئی: کۆمه لگای جندۆکه وه کوو هی
ئاده میزاد موسوئلمان و گاورو جوله که و ناگر په رست... ی تیدایه.
﴿وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّن نَعْمَزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَن نَّعْجِزَهُ هَرَبًا﴾ ده مانزانى:
که ده سه لاتی خودا به سه ر ئیمه دا بالاده سته و ئیمه ناتوانین له ده ست
قودره تی خودا قوتار بین، هه رکاتی بیهوی شتیک ده رباره مان بکا له زه وی
دابین، یان بۆ به رزایی ئاسمان رابکه ین و له هه ر شوینیک خۆمان هه شار
بده ین، خودا ده ستی ده مانگاتی و رزگار بوو مان نیه له ده ستی!
﴿وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَى آمَنَّا بِهِ، فَمِنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا و
لَا رَهْقًا﴾ ئیمه: که گویمان له قورئان بوو، به کسه ر ئیمانمان پی هینا،
چونکه زانیمان که لامی خودایه و حقه، وه کوو کافره کانی ئاده میزاد
به درۆمان نه خستنه وه.

که سیک پروای به خودا هه بی و پروا به نیگا و سه روش بکا، که خودا
نازلی کردوه بۆ سه ر پیغه مبه ره کانی باد ئیابی دادوه رانه روژی قیامه ت
خودا حیساب و لیکۆلینه وه ی له گه ل ده کا. له کرداری چاکه ی که م
ناکریته وه له کرداری خراپه شی زیاد نا کری.

ئه عجار سه رزه نشت و لۆمه ی جندۆکه و کافره کان ده کا و ده فه رموی:
﴿وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا﴾ ته وانه ی کافرو بی پروان
له ریبازی حق و راستی لایان داوه، ته وانه بوونه سوته مه نی دۆزه خ و

ئاگریان پی خوش دە کری، وە کوو چۆن ئادەمیزادە کافرەکان دەبنە سوتەمەنی دۆزەخ.

﴿وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِينَهُمْ مَاءً غَدَقًا﴾ ئە ی موحه مەد پیان رابگەینە: کە نیگام بۆ کراوە، ئە گەر جندۆکەو ئادەمیزاد بەردەوام بونایە لە سەر رێبازی نیسلام، بارانی زۆر و پرخیڕ و بەرە کە تان بۆدە باراندن، خێرو فەرمان بەسەردا دەباراندن، بۆ ئەوێ بەتاقییان بکەینەو، دەربکەوێ کێ سوپاسگوزارەو کێ سێلەو پی تەزانە ..

جا ئە گەر سوپاسگوزاری نیعمەتەکانی خودابن پاداشتیان دەدەینەو ، ئە گەر لەخودا یاخی بوون و سێلە و پی تەزان بوون سزایان دەدەین و نیعمەتەکانیان لی دەسینینەو ، یان مۆلەتیان دەدەین و پاشان لەناویان دەبەین .

﴿وَمَنْ يَعْزُضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَاباً صَعَدًا﴾ کەسێک پو لەپە یامی قورئان وەرگێڕێو گوی بەنامۆزگاریو فەرمان و جلەو گیریه کانی ئەدا، ئەو دەبێخەینە ناو عەزاییکی سەختی دژوارەو.

هەندی لەبنەهای ئایینی نیسلام

وَأَنَّ

الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾ وَأَنْتُمْ لِمَا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ قُلْ إِنِّي

لَنْ يُخْرِجَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿٤٢﴾ إِلَّا بَلَاغًا
مِّنَ اللَّهِ وَرِسَالَةً. وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ
خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ﴿٤٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ
مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقْلَبُ عِدَدًا ﴿٤٤﴾

﴿ و أن المساجد لله فلا تدعوا مع الله أحدا ﴾ نهی پیغه مبهرا بهو
مهردوم گهله بلئی: من نیگام بو کراوه: که هه موو مزگه و ته کان بو خودان و
مالی خودان ، تایه تن به عیاده تکردنی خودا تییان دا، نهو مزگه و تانه
شوینی به ندایه تی کردن، به ندایه تی کردنیش هه بو خودایه، که وایی لهو
مزگه و تانه دا جگه له خودا به ندایه تی که سی تری تییدا مه کهن، که س
مه کهن به هاوه لی خودا و پرستش هه بو نهو بکهن و به س!

هه عیاده تی بکهن له نویژو رۆژوو مانه وه له مزگه و ت دا بو یادی
خودا ، قورئاغویندن و عیاده تی تر به ساغی و دلسۆزی بو خودای بکهن و
که سی تر تان مه به ست نه بی به ندایه تی کردن هه بو خودایه و هه نهو
شیایو پرستش بو کردنه.

حه سه نی به صری ده فه رموی: مه به ست له (المساجد) هه موو
زه وییه، ناماره بهو فه رموده یه موسلیم و بوخاری و نه سائی له
جابهروه ریوایه تیان کردوه : که پیغه مبهه صلی الله علیه و آله فه رمویه تی: (جعلت لي
الأرض مسجدا و طهورا) که وایی مانای نایه ته که بهم جوړه یه
(زه وی هه مووی دروستکراوی خودایه بو غهیری خودا سوژده ی له سه
مه بهن ..).

﴿وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ، كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا﴾ كاتيك پيغه مبهري ﷺ به ندايه‌تی خودای ده‌کره ، ئەو کۆمه‌له پهریه له (وادي النخلة) پی‌گه‌یشتن و گوییان له قورناخویندنی پيغه مبهري بوو، نه‌وه‌نده‌یان ئاره‌زو له بیستنی قورئان بوو، والسه‌ده‌وری پيغه مبهري ﷺ کۆبوونه‌وه که‌له که‌یان کردو به مل یه‌کانیشتن، خه‌ریک بوو بن به‌یه‌ک پارچه‌و وه‌کوو (لباد) یان لی‌بی ، یان بینه‌ پارچه‌ گوشتیک له‌جه‌سته‌ی پيغه مبهري ﷺ .

یان ماناکه‌ی به‌م جو‌ریه‌: کاتیک پيغه مبهري ﷺ بانگه‌وازی ده‌کردو ده‌یفه‌رموو! (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ...) خه‌لکی بانگ ده‌کرد بۆ خودا په‌رستی، کافره‌کان له ئاده‌میزادو جندۆکه‌ گه‌له‌کۆمه‌کیان لی ده‌کردو دژی ده‌هستان و ده‌یانه‌ویست نووری ئیسلام بکوژینه‌وه، به‌لام خودا ویستی نایینی خۆی سه‌رخاو به‌ره‌ه‌لستکارانی نایین به‌ه‌زن و ملکه‌ج بین.

﴿قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أَشْرِكُ بِهِ أَحَدًا﴾ ئەی موحه‌مه‌د به‌و خه‌لکه‌ بلێ: که‌ لی‌ت کۆبوونه‌وه‌و گه‌له‌کۆمه‌کیان لی‌کردووی ده‌یانه‌وی نایینه‌که‌ت پوچ بکه‌نه‌وه‌و نه‌هیلن بلاو بیته‌وه، پییان بلێ: من بانگه‌وازی ئیوه‌ ده‌که‌م بۆ لای خودا، عیبادەت به‌ندايه‌تی هه‌ر بۆ ئەو ده‌که‌م، خودایه‌کی تاك و ته‌نهاو بی‌هاوه‌ل و هاوسه‌ر و منداله‌، پشت هه‌ر به‌و ده‌به‌ستم و که‌س ناکه‌مه‌ هاوشانی.

﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا﴾ بلێ من ناتوانم زیانتان لی‌دوور بجه‌مه‌وه ، یان قازانجتان بۆ کیش بکه‌م، من به‌نده‌یه‌کم وه‌کوو ئیوه‌ نیگام بۆ کراوه ، من هیچم به‌ده‌ست نه‌ ده‌ریاره‌ی هیدایه‌ت و گومرایی ئیوه‌، هه‌موو شتیك به‌ده‌ست خودایه‌، چ باکم له‌گه‌له‌کۆمه‌کی ئیوه‌ نیه‌و هه‌ره‌شه‌و دزایه‌تیکردنتان بۆ من، تۆزقالتیک له‌هه‌لو‌یستی خۆم نام هینیته‌ خواری.

﴿قُلْ: إِنِّي لَنْ يَخْرُجَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحِداً إِلَّا بَلَاغاً
مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ﴾ ئەو موحه مەد ! بە گەل و نەتەو کەت بلی: ئە گەر
خودا عەزبام بۆ بنێرێ هێچ کەس نیه بتوانی ئەو عەزبام لی لادا،
یارمەتیدەر و پشتیانم نیه جگە لە خودا، هێچ شتێک نیه بتوانی لە
عەزابی خودا رزگارم بکا جگە لە پابە ندبوونم بەو پەيامە ی بۆم نیێرداوەو
ئەرکی سەر شانە ئە نجامی بدەم..

ئە من پیغه مبه رم ئەرکی راگە یاندنم لە سەر شانە ، بە گوێرە ی ئەو
پەيامە ی بۆم رهوانە کراوە کار دە کەم ، پابە ندی فەرمان و جله و گیریه کانی
پەر وەرد گارم ، ئە گەر وابکەم سەر فرز و بە ختە وەر دەم ،
ئە گینا بە فتارە دە چم و خە سارە تە ندی دویا و قیامە ت دەم.

و ه ک و و لە تايه تی کی تردا ئامازە بە و مانایه دە کا و دە فەر موی :
﴿يَا أَيُّهَا الرِّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ
رِسَالَاتِهِ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ (المائدة/ ۶۷).

ئە جار هەر شە لە وانە دە کا کە گوێرایە لی ناوەرۆکی پەيامی پیغه مبه ر
نابن دە فەر موی: ﴿وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا﴾ پێیان بلی: من پەيامی پەر وەرد گارتان پی رادە گە یە نم ، جا
کە سێک دوا ی ئەم راگە یاندن و بانگە وازیە گوێرایە لی پەيامە کەم نە بی و
پشت هە لکا و لە خودا یاخی بی، ئەو سزای سەختی بۆ ئامادە کراوە ،
ئاگری دۆزەخ چاوەر وانیە تی و بۆ هە تا هە تايه تییدا دە می نیتە وەو
رزگار بوونیان نیه .

ئە جار هەر شە لە موشریکە کانی مە ککە دە کا و دە فەر موی:
﴿حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَیْوَعْدُونَ فَسَیَعْلَمُونَ مِنْ أَضْعَفِ نَاصِرًا وَأَقَلِّ عُدَدًا﴾
واتە: ئەو موشریکانە لە ئادە می زاد و جندۆکە واز لە هە لۆیستی کوفر
ئامیزو ستە مکارانە ی خۆیان ناهینن، هە تا کاتی کە ئەو ی هەر شە بیان

پێی لی دەکرێ یەخەیان دەگری و چاویان بەناگری دۆزەخ دەکەوی، ئیتر ئەو کاتە دەزانی کێ بی دەسەلات و کەم دەستە، کێ یارمەتیدەرو پشتیوانە؟ ئەوان یان موسولمانەکان؟ بێگومان موشریکەکان بێ کەس و بی یارمەتیدەرو بی دەسەلاتن. ئەوان لە ناست سەپ یازانی خودا دا زۆر بی دەسەلات و بی هێزن !!

زانباریی دەربارەی کاتی هاتنی قیامەت، زانیارییەکی نایەتە
بە پەرورەدگار

قُلْ إِنْ أَدْرِي أَقْرَبُ
مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لِرَبِّي أَمَدًا ﴿٢٥﴾ عَلِيمُ الْغَيْبِ فَلَا
يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ ارْتَضَى مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ
يَسْأَلُكَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا
رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

موقاتیل دەربارەی سەبەب نزولی نایەتی (۲۵) دەلی: موشریکەکان :
کە نایەتی ﴿حتیٰ إذا رأوا ما یوعدون... الآية﴾ نازل بوو بیستیان،
(النظر) کورێ (الحارث) وتی: دەبی کە ی ئەو رۆژە بی: کە
ئەم هەپەشەمان پێی لی دەکا ؟ ئیتر پەرورەدگار نایەتی
﴿قل: إن أدري أقرب ما توعدون﴾ ئەو نایەتەکانی تری دوا ئەوی
نازل کرد.

﴿قُلْ: إِن أَدْرِي أَقْرِبُ مَا تَوَعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمْدًا﴾ ئەوی
پێغه مبهرا بهو موشریکانه بلتی: ئەمن نازانم کەهی ئەو عەزابەیی خودا
هەر پەشەتان پێی لێ دەکا یەخەتان دەگری. ئەمن نازانم ئایا نزیکە قیامەت
رابێ یان دوورە. نازانم ناخۆ خودا کاتینکی دیاریکراوی نزیکسی بۆ داناو
یان دوورە؟! جگە لە خودا کەس نازانی قیامەت کەهی هەڵدەستی.

بە کورتی پەرورەدگار فەرمان بە پێغه مبهردەکا: کە بە نەتەو کەهی
بلتی: کە هیچ نازانی دەر بارەیی کاتی رابوونی قیامەت، زانین و دیاریکردنی
کاتی رابوونی قیامەت تایبەتە بە خوداو و هەر ئەو هەڵدەستین و
دەزانی کەهی رادەبێ. تەنانت پێغه مبهرا ﷺ کە لەو بارەو پرسیاری لێ کرا
فەرمووی: (ما المسؤول عنها بأعلم من السائل) پرسیار لێ کراو دەر بارەیی
کاتی رابوونی قیامەت لە پرسیار کەر شارەزاتر نیە.

﴿عَالَمُ الْغَيْبِ فَلَا يَظْهَرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنْ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ
يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ واتە: غەیبزان هەر خودایە، هەر
ئەو ئاگاداری غەیبیاتە، زانینی غەیب تایبەتە بە خوداو، کەس بە سەر
غەیب دا ئاگادار ناکا مەگەر کەسی خودا بۆ خۆی هەڵی بژارد بێ و
لێی رازی بێ، ئەو هەش فروستادەو پێغه مبهری خودایە، هەندێ لە کاروباری
غەیب فیتری فروستادەکانی دەکا، بۆ ئەو هی بێتە موعجیزەو نیشانەیی
راستی پێغه مبهرایەتی ئەو زاتانە.

بە کورتی پەرورەدگار هەندێ لە کاروباری غەیب فیتری فریشتەیی
تایبەتی و پێغه مبهرا نی دەکاو ئاگاداریان دەکا بە سەری دا.

بێگومان دوو جوو غەیب هەیه:

۱- هەر شتی هەستی پێ نە کری و بە هەست کۆنترۆل نە کری ئیتر ئەو
شتە بە عەقل بزانری یان بە هۆی بە لگەو نیشانەیی ترەو.

۲- هه‌ستی پی‌ته‌کری به‌هیچ جۆری‌کیش عه‌قل په‌ی پی‌ نه‌با هیچ نیشان‌ه‌و به‌لگه‌ش له‌سه‌ری ده‌ست نه‌که‌ون . زانی‌نی جۆری دووم تایبه‌ته به‌ خوداوه‌و هیچ که‌س به‌هه‌ول و تیکۆشانی خۆی په‌ی پی‌تابا‌و نایزانی مه‌گه‌ر خودا به‌فه‌ضل و ره‌حه‌متی خۆی ناگاداری بکا به‌سه‌ری‌دا. ئەو که‌سه‌ش ده‌بی پی‌غه‌مبه‌رو فروستاده‌ی خودا بی، جگه‌ له‌ پی‌غه‌مبه‌رو فروستاده‌، هه‌رکه‌سیکی تر شتیکی له‌و جۆره‌ غه‌یبه‌ بکه‌وێته دله‌و. زانی‌نیک نین بگه‌نه‌ راده‌ی یه‌قین و گومان و دوو دل‌ی تیدا نه‌می‌نی. ئەوه جۆری‌کن له‌ئیلها‌م و که‌شف و فیراسه‌ت.

بی‌گومان په‌روه‌ردگار: که‌ ئەو غه‌یب و نه‌ئینیانه‌ بۆ پی‌غه‌مبه‌رو فروستاده‌کانی ئاشکرا ده‌کا‌و ناگاداریان ده‌کا به‌سه‌ری‌دا له‌ری‌گای نی‌گا‌و سروه‌شه‌وه‌ نه‌نجامی ده‌دا، جا: که‌ ئەو سروه‌ش ده‌نی‌ری بۆ پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی، له‌پیش ده‌می‌یه‌وه‌و له‌پاشیه‌وه‌، له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه‌ پاسه‌وان و حه‌ره‌سی تایبه‌تی له‌گه‌ل داده‌نی‌ری بۆ ئەوه‌ی پارێزگاری ئەو غه‌یبه‌ نی‌راره‌و بکه‌ن، له‌ ده‌ستکاری کردنی شه‌یاتینی‌و شی‌واندنی، نه‌وه‌کوو لی‌ی بدزن و به‌گۆی‌ی کاهین و کۆله‌وه‌ناییه‌کانی‌دا به‌چری‌تن..

که‌وابو ئەو نی‌گایه‌ی خودا ده‌نی‌ری بۆ پی‌غه‌مبه‌رانی به‌پارێزراوی ده‌گا‌و سه‌د ده‌ر سه‌د راسته‌و جی‌گای گومان نیه‌، تایه‌ته‌که‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئەوه‌: که‌ کۆله‌وه‌نانی‌و ئەستیره‌گه‌ری‌و سی‌حرو جادو‌بازی به‌تال و پو‌چن و بی‌نه‌مان، چونکه‌ نه‌نجام ده‌ره‌کانیان به‌هه‌وانته‌ لافی زانستی غه‌یب لی‌ده‌ده‌ن، له‌راستی‌دا زانیاریه‌که‌یان گومان و مه‌زه‌نده‌کردنه‌و نا‌چیت‌ه‌ چوار‌جی‌وه‌ی زانیاری غه‌یبه‌وه‌. زانیاری پیا‌و‌چاکان و ده‌رکه‌وتنی که‌رامات لی‌یان زانیاریه‌کی ئیلها‌مییه‌و له‌فریشته‌وه‌ وه‌ری ده‌گرن و ناگاته‌ زانیاری پی‌غه‌مبه‌ران، زانیاری ئەمان ده‌گاته‌ په‌ی یه‌قین و هیچ دوو دل‌ی و گومانی تیدا نامی‌نی.

ئیمامی رازی له تهفسیری ئایه ته که دا وشه ی غه بیی تایبته کردوه به رابوونی قیامته . واته: ئه ی موحه مده! بلی: من نازانم که ی قیامته راده بی، خودا غه یزانه کهس به سه ر زانینی کاتی رابوونی قیامته دا ئاگادار ناکا. کاتی رابوونی قیامته له و غه یییات ونه یینیانه یه: که خودا کهسی به سه ریان دا ئاگادار ناکا.

ئه محار رازی ده فه رموی: پیویسته دلنیا بین لسه وه ی: که مه به ست له ئایه ته که ئه وه نیه: که خودا جگه له پیغه مبه ران کهس به سه ر غه یب دا ئاگادار ناکا، به لکو وه هر ده بن مه به ست به غه یب قیامته بن له بهر ئه م به لگانه:

۱- به حه دیشی سه حیحی پیغه مبه ر ﷺ سه لیئندراوه: که (شهقق) و (سه طیح) دوو کاهین بوون پیش په یدا بوونی پیغه مبه ر ﷺ هه والی په یدا بوونی ئه ویان داوه، ئه م کاهینانه له ناو عه ره بدا به و جوړه زانسته یه به ناوبانگ بوون، ته نانه ت کیسرا له م باره وه بانگی کردن و چۆنیته پیغه مبه ر و ره وشتی ئه و پیغه مبه ره چاوه روانکراوه ی لی پرسین. چۆنیان وت به و شیوه پیغه مبه ره په یدا بوو بانگه وازی ده ست پی ده کرد. که وایی جاری واهه یه خودا زانیاری غه یب به غه ییری پیغه مبه رانیش راده گه یه نی.

۲- له هه موو ئایینه کان دا کوږا هه یه له سه ر ئه وه: که خه ون راسته و ته عبیر لی دانه وه هه یه، ده ی زۆر جار ئه و که سه ی ته عبیری خه ونه که ده کا هه وال له داهاتوو ده دا واده بی راست ده رده چی.

۳- سولتان سه نجهری مه لیک شا کاهینیکی به غدایی بانگه یشت کردبو لای خو ی له خوراسان، هه ندی هه والی داهاتوو لی پرسى، ئه ویش هه ندی شتی پی گوت، چۆنی گوت ناوا هاته دی.

۴- ئیمه زۆر جار ئەو زانیارییه واتە: هه‌والدان له‌داهاتوو . له‌ده‌می ئەوانه‌وه ده‌بیستین: که‌ خاوه‌ن ئیلها‌من ، واده‌بی هه‌والدانه‌که‌یان راست ده‌رده‌چی . مەرجیش نیه‌ ئەو خاوه‌ن ئیلها‌مانه‌ پیاو چاک بن. به‌لکوو جاری واهه‌یه‌ نه‌ستیره‌گه‌رو ساحیرو جادوبازیش هه‌واله‌کانیان راست دینه‌دی.

ئه‌جار رازی ده‌لی: له‌به‌ر ئەم هۆیا‌نه‌ پتویسته‌ نایه‌ته‌که‌ ناوا ته‌ئویل بکه‌ین. به‌هه‌رحال ئەوه‌ بۆ‌چونیکی ئیما‌می رازی‌ه‌و ویستمان لی‌ره‌دا بینووسین، نه‌گینا به‌گویره‌ی ده‌قی قورئان له‌چهند نایه‌ت دا ئەوه‌ دو‌یات کراوه‌ته‌وه‌ که‌ زانیاری عیلمی غه‌یب تاییه‌ته‌ به‌خوداوه‌، نه‌ فریشته‌و نه‌ئاده‌میزادو نه‌جندۆکه‌ غه‌یب نازانن. ئەوه‌تا فریشته‌کان به‌ناشکرا له‌ناستی زانی‌نی عیلمی غه‌یب دا ده‌سه‌وسانی خۆیان را‌گه‌یاند ﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ (البقرة/۳۲).

ده‌باره‌ی جندۆکه‌ش : که‌ غه‌یب نازانن قورئان ده‌فه‌رموی: ﴿فَلَمَّا قُضِيَنا عَلَيْهِ الْمَوْتُ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَأَتِهِ، فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ﴾ (سبا/۱۴). له‌کۆتایی سوره‌تی (لقمان) یش دا ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ (لقمان/۳۴).

ده‌ی ئەوه‌تا به‌گویره‌ی ئەم نایه‌تانه‌و نایه‌تی تریش فریشته‌و ئاده‌میزادو جندۆکه‌ غه‌یب نازانن و بۆ‌ خۆیان له‌و باره‌وه‌ دان به‌نه‌زانی خۆیان دا ده‌نن. ئەو جو‌ره‌ هه‌وال و ئیلها‌مانه‌ی ئیما‌می رازی گێ‌راونی‌ه‌وه‌، ئیلها‌م و ته‌وه‌قوعاتن بۆ‌ مرۆ‌قی موسو‌لمان و ناموسو‌لمان ده‌سته‌به‌رده‌بن.

مامۆستا مه‌لا که‌ریم له‌ ته‌فسیری نامی دا ده‌فه‌رموی :
 نایه‌تی ﴿فلا یظهر علی غیبه‌ احدا، إلا من ارتضى من رسول﴾
 کراوه به‌به‌لگه له‌سه‌ر شه‌وه که‌رامه‌ت نیه‌و داوای بوونی
 که‌رامه‌ت داوایه‌کی پوچ و به‌تاله ، چونکه خودا خۆی فه‌رموی: خودا
 که‌س له‌سه‌ر غه‌یب و په‌نامه‌کی خۆی ناگادار ناکا که‌سی
 نه‌بی له‌پیغه‌مبه‌ران که‌ خودا خۆی بیه‌وی ناگاداری بکا.
وه‌لامس نهم قسه به‌چهند جوړه:

۱- ده‌لێن مه‌به‌ست به‌ ﴿رسول﴾ لی‌رده‌دا فریشته‌یه. واته: که‌س
 ناگاداری غه‌یبی خۆی ناکا نه‌و که‌سه نه‌بی که‌خۆی بیه‌وی له‌فریشته، جا
 شه‌و فریشته پاش ناگاداریی خۆی به‌فه‌رمانی خودا هه‌وال ده‌دا به
 پیغه‌مبه‌ران و به‌پیاوچاکان.

۲- مه‌به‌ست به‌ناگادارکردن له‌سه‌ر په‌نامه‌کی، شه‌ویه: ناگادارکردنه‌که
 راسته‌و خۆ له‌ خوداوه بێ به‌بی شه‌وی که‌سی تر ناوه‌ند بێ.
 نهم جوړه ناگادارکرنه‌وه له‌په‌نامه‌کی هه‌ر بۆ پیغه‌مبه‌ران دروسته‌و به‌س!
 وه‌کوو خودا راسته‌وخۆ به‌بی فریشته له‌کیوی (طور) له‌گه‌ل
 هه‌زهره‌تی موسادا و، له‌می‌عراج دا له‌گه‌ل هه‌زهره‌تی موحه‌مه‌د ﷺ
 قسه‌ی کرد. به‌لام که‌رامه‌تی پیاوچاکان به‌هۆی فریشته‌ویه... نه‌مه
 قسه‌که‌ی مامۆستایه.

هه‌ندی‌تر وه‌لامی نهم نایه‌تانه‌یان واداوه‌ته‌وه: که‌ مه‌به‌س له‌جومه‌لی
 ﴿ولا یظهر علی غیبه‌ احدا﴾ ناگادارکرنه‌ویه به‌سه‌ر جومه‌لی
 غه‌یبی‌یاتایه، وه‌کو له‌ (اظهار) ده‌رده‌که‌وی که‌راماتی شه‌ولیا شه‌و
 نه‌ندازه زۆر نیه.

هه‌ندی‌تر ده‌لێن: نهم غه‌یبه لی‌رده‌دا مه‌به‌ست کاتی هاتنی پاشه‌روژه
 به‌نیشانه‌ی ﴿وان أدري أقریب ماتوعون...﴾ تاده‌گاته ﴿عالم الغیب﴾.

هه‌ندی‌تر ده‌لێن: ئەم قەصرە ئیضافییە واتە: پێغه‌مبەرانی ئاگاداردەکا
نەك ئەستێره‌ناس و کاهین و نمونەیی ئەوان. ئیتر مەبەس ئەمە نیە: کە
کەسی‌تر ئاگادارناکا. چونکی زانیینی پەنامەکی بە‌ئاگادارکردن و
فێرکردنی خودا بۆ زۆر کەسە. ﴿يَخْتَصُ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾.

هه‌ندی‌تر فەرموویانە: ئیضافەیی غەیب بۆلای ضەمیری باری تە‌عالا
موفیدی غەیبییەکە غەیری خودا ھۆیەکی‌تر نەبێ بۆ زانیینی واتە: مەبەس
ئەو غەیبانەییە: کە نیشانەو کەرەسە بۆ زانیینی بێی وە‌کوو جیھازی
سەیرکردنی منداڵانی ئافرەت و ھەوای ئاسمان و دووربینی دۆزینەوہی
ئاوی بیری دوور. بە‌لکۆو لەو غەیبانە بێی کە زۆر تاریک بێ، وە‌کوو
زانیینی بە‌ھەشت و دۆزەخ و (سدرۃ‌ المنتھی) وە ئەم جۆرە غەیبانە
دەرناخا بۆ رسول نەبێ، بە‌لام غەیبیاتیە‌کانی تر وە‌کوو ئەو نموونانە
ئەوہ بە‌گەلێی کەسی‌تری دەدا.

هه‌ندی‌ کەس وتوویانە ﴿يُظْهَرُ﴾ فێلێ موزاریعەو بۆ (استمرار) ە واتە:
ھەمیشەو بە (استمرار) غەیب دەرناخا بۆ (رسول) نەبێ بە‌لام غەیری
(رسول) ئەوہ غەیبی نیشان دەدا بە‌لام جار جار نەك ھەمیشە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره‌تی (المزمل)

ئەم سورپەتە دوای سورپەتی قە‌لەم نازل بوو، ئاوانراوہ سورپەتی
موزەمیل، چونکە باس لەو حالەیی پێغه‌مبەر ﷺ دەکا: کە لەسەرەتای
نیگا بۆ‌هاتن دا خۆی پێچابوہ و خۆی داپۆشیبوو. خودا فەرمانی پێی
کرد: کە پێخەف لە سەر خۆی لایەری و ھەلسێ دەست بکا بە شە‌و نوێژ
کردن و راگەیانندی پە‌یامە‌کەیی.

ئەم سورتە مەکییە واتە: لە پیش کۆچکردنی پیغەمبەر ﷺ بۆ مەدینە نازل بوو، جگە لە نایه‌تی ژمارە (۱۰) و (۱۱) و (۲۰)، ئەم سۆ نایه‌تە مەدەنین .

پەيوەندای ئەم سورتە بەهەڵی پیتشەوێ لە چەند پویه‌که‌وه‌یه:

۱- کۆتایی سورتە (الحجن) بە باسی بەیانکردنی گەیانندی پەيامی خودا لە لایەن پیغەمبەرانه‌وه‌ دێ، سورتە (المزمل) یش بەو دەست پێدەکا: کە پەرورەدگار فەرمان بە سەرداری پیغەمبەرەکان دەکا بە گەیانندی پەيامە‌که‌ی و هەرەشە لە موشریکەکان و دەست کردن بە هەول و تیکۆشانی بەردەوام بۆ راگەیانندی پەيامی نیسلام .

۲- لە سورتە پێشوو دا هەولێ دەنگدانەوێ بانگەوازی پیغەمبەری لە ناو قورەیشییەکان و لە ناو کۆمە‌لگای پەرییەکان دا راگەیاندا، فەرمووی: ﴿وَانهَ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ...﴾ ﴿يَا أَيُّهَا الْمَسْجِدُ...﴾ ئە سەرەتای ئەم سورتەش دا فەرمانی بە پیغەمبەر ﷺ کرد: کە دەست بکا بە بانگەوازی، فەرمووی: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَزْمِلُ، قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا...﴾.

رێنومایی کردنی پیغەمبەر ﷺ لە سەرەتای نیگا و سڕوش بۆ هاتن دا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَتَأْتِيهَا الْمَزْمِلُ ﴿١﴾ قُرْ أَلَيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢﴾ نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ﴿٣﴾ أَوْزِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴿٤﴾ إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ﴿٥﴾ إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأًا وَأَقْوَمُ قِيلًا ﴿٦﴾ إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٧﴾ وَاذْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ﴿٨﴾

رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾ وَأَصْبِرْ
عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾

ده‌بارهی سده‌ب نزولی نایه‌تی (۱-۲) (الحاکم) له عانیشه‌وه ریوایه‌ت ده‌کا ده‌فهرمووی: که نایه‌تی ﴿یا ایها المزل قم اللیل الا قلیلا﴾ نازل بوو سالتیک شه‌ونویزیان کرد، شه‌ونده به پیوه وه‌ستان قاچیان هاوسا، شه‌جار نایه‌تی ﴿فاقرأوا ما تیسر منه﴾ نازل بوو، ئیینوجه‌ریر به هه‌مان شیوه له ئیینوعه‌باسه‌وه شه‌م ریوایه‌ته‌ی گیراوه‌ته‌وه.

ئیینوعه‌باس ده‌فهرمووی: شه‌مه له سه‌ره‌تای وه‌حی بو ناردن دا بووه، شه‌وه‌بوو: که پیغه‌مبه‌ر ﷺ گوئی له ده‌نگی فریشته‌ی نیگا بوو سه‌یری کرد، له‌رزدا یگرتوو هاته‌وه ماله‌وه، به خیزانی فه‌رموو: دامپوشن دامپوشن.

شه‌مه‌دو بوخاری و موسلیم و تیرمینی و هی‌تریش له جابری کوری عه‌بدوللاوه ریوایه‌تیان کردوه ده‌لتی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموو: له حیرا بووم، هاته‌ خواره‌وه، کاتیک به‌خۆم زانی بانگم لی‌کرا، سه‌یری لای راستی خۆم کرد هیچ دیار نه‌بوو، سه‌یری لای چه‌م کرد هیچم نه‌دی، بو دواوه‌م روانی هه‌ر هیچم نه‌بینی، سه‌رم به‌رز کرده‌وه بو ئاسمان، که روانیم شه‌وفریشه‌یه‌ی له شه‌شکه‌وتی (حیرا) هاته‌لام، شه‌وا له‌نیوان ئاسمان و زه‌ویدا (له‌حه‌وادا) له‌سه‌ر کورسییه‌ک دانیشه‌توه زۆری لی‌ترسام و به‌په‌له هاته‌وه بو مال و وتم: دامپوشن دامپوشن، ئیتر په‌روه‌ردگار نایه‌تی ﴿یا ایها المدثر﴾ ی نازل کرد.

جه ماوه ری زانیان فرموویانه: دوا ئه وه نایه تی ﴿یا ایها المزمل﴾ ی نازل کرد. بهم پییه سه به ب نزولی نایه ته که ئه و ترس و خوفه بوو: که له بینینی فریشته که توشی هات.

وه کوو ئاماژه مان پی کرد پهروه ردگار بهم نایه تانه ی دوا یی خیطابی ئاراسته ی پیغه مبه رب ﷺ کرد، له و سه روبه ندانه دا: که سه ره تای هاتنی وه حی بوو بۆی که جو برائیلی بیننی ترس و خوفی تووش بوو، هاته وه ماله وه و تی: دامپو شن دامپو شن دوا یی ئه و حاله ته ی نه ماو خیطابی پیغه مبه رایه تی ئاراسته کراو به وه زعه که راهات و ئولفه تی به جو برائیل وه گرت.

ده فرموی: ﴿یا ایها المزمل، قم الليل إلا قليلا، نصفه أو انقص منه قليلا أو زد عليه﴾ ئه ی ئه و که سه ی به نوینی نوستنی شه و خۆت پیچاوه ته وه به پۆشاک و به پیخه ف خۆت داپو شیوه ! ههسته و رابه، خه ریکی شه ونو یژ به، به ئه ندازه ی نیوه ی شه و، یان تۆزیک زیاتر یان که متر، واته سه ره شک به، سی یه کی شه و یان نیوه ی یان دوو به ش له سی به شی خه ریکی شه ونو یژ به .

یان ئه ی ئه و که سه ی به بهرگی ره هبه ری خۆت پیچاوه ته وه و کراو یته پیغه مبه ری ئاده میزاد و جندۆ که و نمونه ی به ندایه تی کردن و په وشتی جوان له تۆدا په نگیان داوه ته وه، له شه ودا ههسته بو شه و نو یژو ماوه یه کی که م نه بی هه ر خه ریکی شه ونو یژ به . ئه و ماوه یه بانیوه ی شه و بی، واته نیوه ی بو شه ونو یژو نیوه که ی تری بو خۆت بی، یا خود نیوه که ی خۆت که میکی زیاد بکه و با نیوه ی شه ونو یژ که که میکی که متر بی ..

﴿ورتل القرآن ترتیلاً﴾ له شه و نو یژه کانت دا قورئان بخوینه به شیوه ی ته رتیل واته له سه ره خو و به ئارامی قورئانه که بخوینه و په له په ل مه که، هه مو و شه و پی تی که مافی خو یان بده ری. وای بخوینه گو یگر

که‌لکی لی‌وه‌ریگری، بو‌ خوشت وشه‌و مانا له‌ ذیهن دا ئاماده‌ بکه‌و دلیان بده‌ری.

زۆر فەرموده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ریوایه‌تکراون، هه‌موویان جه‌خت له‌ سه‌ر نه‌وه‌ ده‌که‌ن: که‌ خویندنی قورئان ده‌بی به‌ شیوه‌ی ته‌رتیل بی‌و یاسای ته‌جويدی تیدا ره‌چاو بکری‌و هه‌ول بدری به‌ ده‌نگیکسی خوش بخویندری، یه‌کی له‌و فەرمودانه‌:

حاکم و هی‌تریش له‌ (البراء) وه‌ ریوایه‌تیان کردوه‌: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: (زینوا القرآن بأصواتکم) قورئان برازیننه‌وه‌ به‌ ده‌نگی خوش‌تان.

له‌ سه‌حیحی موسلیم و بوخاری دا له‌ نه‌بو هه‌ره‌یه‌ره‌ ریوایه‌ت کراوه‌: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: (لیس منا من لم یتغن بالقرآن) به‌ قورئاخوینی باش ناژمی‌دری که‌سیک به‌ ریک و پیکسی به‌ ته‌جويدو ته‌رتیله‌وه‌ قورئان نه‌خوینی.

به‌غه‌وی له‌ ئیبنو مه‌سعوده‌وه‌ ریوایه‌ت ده‌کا: که‌ ده‌لی: به‌ په‌له‌ په‌ل و پرته‌ پرت قورئان مه‌خوینن، وشه‌کانی وه‌کوو ورده‌ زیخ و به‌رده‌ ورده‌ بلاومه‌که‌نه‌وه‌، سه‌رنج بده‌نه‌ مانا سه‌رسوپه‌ینه‌ره‌کانی وه‌لویسته‌ی له‌ سه‌ر بکه‌ن، وای بخوینن دلتان راچه‌نی جه‌سته‌تان موچورکه‌ی پیدا بی، له‌ قورئان خویندن دا مه‌به‌ستی نه‌وه‌تان نه‌بی سوره‌ته‌که‌ ته‌واو بکه‌ن و خه‌تی قورئان بکه‌ن، له‌ سه‌ره‌خۆو به‌سه‌رنجه‌وه‌ بیخوینن، دل بده‌نه‌ مانا‌کانی ویری لی‌ بکه‌نه‌وه‌.

پرسیار له‌ خاتو عایشه‌ کرا ده‌ریاره‌ی قورئان خویندنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ وه‌لامدا وتی: قورئاخویندنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ وه‌کوو نه‌م خویندنه‌وه‌ به‌ په‌له‌ی ئیوه‌ نه‌بوو، کاتی‌ک پیغه‌مبه‌ر ﷺ قورئانی ده‌خویند، نه‌گه‌ر گوینگر بیویسته‌یه‌ پسته‌کانی بژمی‌ری، ده‌یژماردن...

﴿إنا سنلقي عليك قولا ثقيلا﴾ ئەي پىغەمبەر خۆت ئامادە بىكە، ئىنەمە لەۋە بە ۋلاۋە قورئانت بە نىگا بۆ دەنىرىن، ئەرك و فەرمانىكى قورست دەخەينە سەر شان، پەيامىكت بۆ دەنىرىن فەرمان و جەلەۋىرى و ئەركى گرانى تىدان لەسەر دل و دەرون، ئەنجامدانىيان پىۋىستى بە لى بوردن و خۇئامادە كوردنى تەۋاۋ ھەيە..

پابەند بوون بەۋ پەيامە ۋەكۈۋ ئەركىكى قورسە لە دونىادا لە تەرازۋى كىشانى كردهۋەدا رۆژى قىامت قورسايى تايىەتى ھەيە، پەيامىكى تۆكمەۋ ھەق و پىرۋزە، ھەركەسى پىۋە پابەند بى سەرفرازى دونىاۋ قىامتە . ۋەرگرتنى ئەۋ پەيامە ئەركىكى گرانەۋ دلنىكى نورانى و بەھىزى دەۋى خۆتى بۆ ئامادە بىكە.

بوخارى و موسلىم و تىرمىذى و نەسائى لە عائىشەۋە رىۋايەتلىان كرده؛ دەفەرمۋى: پىرسىار لە پىغەمبەر ﷺ كرا ئاخۇ چۆن نىگات بۆ دى؟ فەرمۋى: جارى ۋا ھەيە ۋەكۈزەى جەرەس ۋايە، ئەم جۆرە زۆر لە سەرم قورسە، كە نىگاكە تەۋاۋ دەبى دەزانم چىم پى گوتراۋە، ھىچم لى تىك ناچى. جارى ۋا ھەيە فريشتەى نىگا ھىنەر ۋەكۈۋىپاۋى عادى خۆيم نىشان دەدا، چىم پى دەلى: ھالى دەم عائىشە دەلى: بە چاۋى خۆم پىغەمبەرم بىنى لە رۆژىكى سارد دا نىگاي بۆ ھات ناۋچەۋانى عارەقى لى دەتكا.

﴿إن ناشئة الليل هي أشد وطأ وأقوم قيلا﴾ بىنگومان ھەلسان بۆ شەۋنۋىژۋ ۋازھىنن لە خەۋ و نۆيژ كوردن لە شەۋدا ئەركىكى گرانتر لە بەندايەتى كوردن لە رۆژدا، ھەروەھا باشتر دل تىيدا ئارام دەگرى و دامەزراوترە لە بارەى خويندەۋەى قورئان، چونكە شەۋ كاتى ئارامىيە و دل تىيدا بە خىشوع و ئىخلاص دەبى، دل و زوبان ھاۋكارى يەكترى دەكەن، دونىا كىش و ماتە، بىر كوردنەۋەۋ خويندەۋەى قورئان لە كاتى

ئاوه‌ه‌ارا له دڵ دا جیگیر ده‌بی و خودا باشتی وهرده‌گری. ئەمەش ئەبیته هۆی ئەوهی داوای شەو نوێژت لێ بکری، بۆ ئەوهی بگه‌يته پله‌و پایه‌ی به‌رز.

﴿ان لك في النهار سبحا طويلا﴾ بێگومان له رۆژدا ماوه‌یه‌کی دورو درێژه‌یه‌ بۆ تۆ هاتوچۆی تێدا بکه‌ی و ده‌توانی قه‌ره‌بووی ماندووبونی شه‌وت بکه‌يته‌وه‌و پێداویستی ژیا‌نت دا‌بین بکه‌ی . به‌لام به‌ هیچ جو‌ریک نابێ له‌ شه‌وو رۆژدا له‌ یادی خوا غافل‌ بی.

﴿واذكر اسم ربك وتبتل اليه تبتلا﴾ زۆر یادی خودا بکه‌و به‌رده‌وام به‌ له‌ سه‌ری، دڵسۆزانه‌ به‌ندایه‌تی خودا بکه‌و هه‌رکاتی له‌ ئەنجام‌دانی کاره‌ پێویستی‌یه‌کانی دونه‌یاییت بو‌یت‌وه‌ به‌ ته‌واوی لێ به‌ری بۆ تاعه‌ت‌کردن و خودا په‌رستی، وه‌کو‌له‌ نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿فاذا فرغت فانصب و الى ربك فارغب﴾ (الإنشراح / ۷-۸).

﴿رب المشرق والمغرب، لاإله الا هو فاتخذه وكيلا﴾ ئەو خودایه‌ی تۆ یادی ده‌که‌ی و لێ ده‌به‌ینی بۆ عیبادەت بۆ کردنی، خودای خۆر هه‌لات و خۆرناوایه‌، خودای هه‌موو بونه‌وه‌ره‌ و هه‌ر ئەو شیای عیبادەت بۆ کردنه‌، هه‌لسۆرینه‌ری کاروباری هه‌موو شتی‌که‌ . هیچ خودا نین جگه‌ له‌ ئەو، له‌هه‌موو شتی‌ک دا پشت به‌و به‌سته‌ .. وه‌کو‌له‌ نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿فاعبده وتوكل عليه﴾ (هود/ ۱۲۳).

ئەجار فه‌رمان به‌ پێغه‌مبه‌رده‌کا: که‌ له‌ به‌رامبه‌ر هه‌لوێستی موشریکه‌کان دا به‌ سه‌برو ئارام بی ده‌فه‌رموی: ﴿واصبر على مايقولون و اھجرهم هجرا جمیلا﴾ ئەی پێغه‌مبه‌ر! پشوو درێژو خۆراگری له‌ به‌رامبه‌ر ئەزیه‌ت و هه‌لوێستی ناله‌ باری نه‌ته‌وه‌که‌ت، گوێ مه‌ده‌ره‌ جوین و گالته‌کردنیان به‌ په‌یامه‌که‌ت، مودارایان له‌ گه‌ل دا بکه‌، به‌ شیوه‌یه‌کی جوان و رێک و پێک لێیان دوور بکه‌وه‌ره‌وه‌.

هه‌ره‌شه له کافره‌کان و ترساندنیان

وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ

أُولَى النِّعْمَةِ وَمَهْلَهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾ إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾
وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ
وَكَانَتْ الْجِبَالُ كَيْبًا مَّهِيلًا ﴿١٤﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَهِيدًا
عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ فَغَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ
فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾ فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ
الْوَلَدَ نَسِيًّا ﴿١٧﴾ السَّمَاءَ مُنْفِطِرَةً ۖ كَان وَعْدُهُمْ مُّفْعُولًا ﴿١٨﴾

له‌وه پێش په‌روه‌ردگار هه‌ندێ ته‌وجیهات و ئیرشاداتی ناراسته‌ی
پێغه‌مبه‌ر ﷺ کرد ده‌رباره‌ی گه‌یانده‌ی په‌یامه‌که‌ی، نه‌جار هه‌ره‌شه‌ی توند
له‌موشریکه‌کان ده‌کا نه‌گه‌ر رو له‌بانگه‌وازیه‌ی پێغه‌مبه‌ر وه‌ریگێرن،
به‌عه‌زایی قیامه‌ت ده‌یانترستێن، هه‌روا به‌عه‌زایی دونیاش.

ده‌فه‌رموی: ﴿وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولَى النِّعْمَةِ وَمَهْلَهُمْ قَلِيلًا﴾ نه‌ی
موحه‌مه‌د لێم گه‌ری بۆ شه‌و موشریک و بی‌باوه‌رانه‌: که له‌خۆیان بایی
بوون، تَوَزَيْتَ مَوْلَهُ تَيَان بده‌ لێیان گه‌ری با ماوه‌یه‌ک به‌خۆشی ژیان به‌سه‌ر
به‌رن. وه‌کوو له‌ئایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿نَمْتَعُهُمْ قَلِيلًا﴾، ثمَّ نَضَطْرَهُمْ
إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿لَقْمَان/٢٤﴾.

نه‌جار په‌روه‌ردگار چوار جو‌ر عه‌زاییان بۆ دیاری ده‌کا: ده‌فه‌رموی:

﴿إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَ جَحِيمًا، وَطَعَامًا ذَا غِصَّةٍ، وَغَدَابًا أَلِيمًا﴾ بئگومان ئیمه کۆت و زنجیرمان لاهیه به‌ئوانه‌ی په‌یامی پیغه‌مبه‌رو نایه‌تی قورئان به‌درۆ ده‌خه‌نه‌وه، ئاگری بلیسه‌دارو سوتینه‌رمان هیه به‌یوان، خۆراکی ناخۆش و تفت و تالی واکه له‌قورگ ده‌گیری، نه‌تف ده‌دریته‌وه‌و نه‌قوت ده‌چی. جوړیکی‌تر له‌عه‌زابی سه‌خت که هه‌ر خودا ده‌زانی چه‌ند سه‌خت و دژواره .

﴿يَوْمَ تَرْجَفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ، وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيرًا مَّهِيلًا﴾ نه‌و سزا سه‌خت و دژواره بۆ موشریک و بی‌پروایان له‌و رۆژه‌دا: که زه‌ویو کێوه‌کانی ده‌که‌ونه شه‌قه تۆله‌و چی له‌سه‌ر زه‌وی‌دا هیه ده‌که‌ونه له‌رزه، له‌رزه‌یه‌کی بی‌ته‌ندازه : کێوه‌کان ده‌بنه‌ کوگا لمیکی بلا‌وه‌بوو، نه‌و کێوه ره‌ق و پته‌وو سه‌رکه‌شانه ده‌بنه‌ ته‌پ و تۆزو به‌هه‌وادا بلا‌وده‌بنه‌وه .

﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ، كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا، فَعَصَىٰ فِرْعَوْنَ الرَّسُولَ، فَأَخَذْنَا أَخَذًا وَبِيلًا﴾ نه‌ی ئاده‌میزادان به‌راستی ئیمه پیغه‌مبه‌ری‌کمان ناردو به‌سه‌ر ئێوه ، نه‌ویش موحه‌مه‌دی کوپی عه‌بدوللایه، رۆژی قیامه‌ت ده‌بیته‌ شایه‌ت به‌سه‌رتانه‌وه، شایه‌تی‌تان لی‌ده‌دا له‌باره‌ی کرده‌وه‌کاتتانه‌وه ، ده‌ربه‌ره‌ی به‌پیره‌وه‌هاتنی بانگه‌وازییه‌که‌ی رووه‌رگێڕانتان لی‌تی. هه‌ر وه‌کوو چۆن موسامان کرده پیغه‌مبه‌رو ره‌وانه‌مان کرد بۆ سه‌ر فیرعه‌ون . بانگه‌وازی کرد بۆ ئیمان هێنان و خودا‌په‌رستی؛ فیرعه‌ون له‌ پیغه‌مبه‌ره‌که‌ یاخی بوو به‌درۆی خسته‌وه ئیمه‌یش به‌توندی گرتمان ، به‌سه‌ختی سزامان دا به‌خۆیو دارو ده‌سته‌یه‌وه له‌ناومان بردن، له‌ناو ده‌ریادا خنکانه‌من..

که‌وابی پێویسته ئێوه له‌سه‌رگوزه‌شته‌ی فیرعه‌ون په‌ند وه‌ربگرن و پیغه‌مبه‌ری ئیسلام به‌درۆنه‌خه‌نه‌وه، نه‌بادا نه‌وه‌ی به‌سه‌ر فیرعه‌ون و تاقمه‌که‌ی هات به‌سه‌ر ئێوه‌ش بی، بئگومان ئێوه شیاو‌ترن به‌له‌ناوبردن

له قهومی فیرعهون نه گهر پیغه مبه ره که تان به درو بجه نه وه ، چونکه پیغه مبه ری نیوه له موسا گه وره ترو ریزدار تره .

﴿فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا، السَّمَاءُ مَنفُطْرٌ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا﴾ جا نه گهر نیوه له سهر کوفرو بی دینی خوتان بمیننه وه و نیمان نه هینن، چوَن خوتان ده پاریزن له سزای سه ختی روژیکی دریژی ناخوشی وا: که منالان پیر ده کاو ناسمان به ورورژه شق و پهق ده بی؟ نه مهی پیتان راگه به ندرا په ندو ناموژگارییه، خودا بیرتان ده خاته وه، به مهرجی خاوه نی دلی وشیاربن و ههستی بیرکردنه وه تان هه بی بیگومان وادهی په روه ردگار به هینانی نه و روژه و رابوونی قیامت دیته جی نه هاتنی مه حاله .

یادخستنه وه و ساره زایی کردن

إِنَّ هَذِهِ تَذَكُّرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿١٩﴾
 ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنُصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ
 مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ أَن لَّنْ نَّحْصُوهُ فَتَابَ
 عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَّرْضَىٰ
 وَءَاخِرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَلْتَمِسُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَءَاخِرُونَ
 يَقُولُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقرءوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَءَاتُوا
 الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ يَّجِدْهُ
 عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا لِلَّذِينَ هُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

لەوہ پیش حال و وەزعی بەختەوہران و بەدبەختانی رانواند، بەجۆرەھا سزا ھەرپەشەى لەموشریکەکان کرد، ئەجار کۆتایی سورپەتەکە بەکۆمەلێک یادخستنەوہو نامۆژگاریو رەھنومایی کردنی ئادەمیزاد دەھیتنێو ئادەمیزادەکان سەرپشک دەکا، بۆ خۆیان لایەنی خوداپەرستی ھەلبژێرن یان روبیکەنە ستەمکاریو تاوان..

ئەجار ئەرکی شەو نوێژکردن لەسەر موسولمانان سوک دەکاو دەفەرموی: ﴿إِنَّ هَذِهِ تَذْكَرٌ ۖ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾ ئەو فەرمان و نامۆژگاریو سەرگوزەشتانەى لەوہپیش لەم سورەتەدا رانۆیندران یادەوہریو بیرخستنەوہیە بۆ خاوەن عەقلەکان، بۆ ئەوانەى بیرو ھۆشپکیان ھەبێ. جا با بۆ خۆیان سەرپشک بن، کەسێ دەیەوێ بەو تەوجیھو ئیرشاداتە پەند نامێزێ، بارێگەى تاعەت و خوداپەرستی بگرتەبەر، بۆ ئەوہى بەختەوہریی دونیاو قیامەتى بۆ دەستەبەر بێ، رەزامەندیی خودا بەھەشتی بەرینی بەنسێب بێ. کەسیکیش پابەندی ئەو پەيامە نابێ عۆدەى خۆى لەمل خۆى .

لەدواى نازلەبونى سەرەتای ئەم سورەتە، پێغەمبەر ﷺ خۆى گورج کردەوہو بەتەواوی لى پرا بۆ شەونۆژو خودا پەرستی لەشەودا، پاشان خودا ئەو ئەرکەى لەسەر پێغەمبەر و موسولمانان سوک کردو فەرمووی:

﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلَاثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ ۚ طَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ﴾ یێگومان خودا دەزانێ: کە تۆ ئەى پێغەمبەر! پابەندی فەرمانى خودای جارى وادەبێ کەمتر لەدووسێیەکی شەو، جارى واش ھەیە نیوہى یان سێیەکی شەو، خەریکی شەو نوێژو خوداپەرستیت و کۆمەلێکیش لە موسولمانان بەشداریت دەکەن لەو شەو نوێژەدا، پەرورەدگار پاداشتەن دەداتەو بەپاداشتی چاک.

﴿والله يقدر الليل والنهار علم أن لن تحصوه فتاب عليكم﴾ خدا ئەندازەى شەو و رۆژ دەزانى و دەزانى ماوەى چەند لەشەودا خەریکی شەونویژن، وەلى خدا بۆ خۆى دەزانى: کە ئیوه ناتوان بەوردی بەحەقیقەت بزائن ئەو ماوەیە چەندە. بۆتان ناکرێ بەتەواوى ماوەى سەعاتەکانى دیارى بکەن، یان خودا زانی: کە ئیوه ناتوان بەتەواوى شەونویژەکانتان ئەنجام بدەن، یان ئەو ئەركەى خراوەتە سەرشانتان ئەنجامى بدەن، بۆیە سەنگ و سوکی بۆ کردن و لەگرانەوە حوکمەکەى بۆ ئاسان کردن.

موقاتیل یەژى: کە نایهتی ﴿قم الليل إلا قليلا﴾ نازل بوو، موسولمانان بەلایانەو قورس بوو بەو جۆرە شەونویژ بکەن، پیاو هەبوو نەى دەزانى نیوەى شەو یان سییهکی شەو لێک جیابکاتەو، لەبەر ئەو هەتا بەیانى شەونویژى دەکرد، لەترسى ئەو نەبادا هەلە بکا لەدیاریکردنى سییهک و نیوەى شەو. ئیتر هەمویان قاچیان هاوسا رەنگى پیستیان گۆرا، ئیتر خودا رەحمى پێکردن و ئەو ئەركەى لەسەر سوک کردن و فەرمووی: ﴿علم أن لن تحصوه فتاب عليكم﴾ مەبەست بە﴿لن تحصوه﴾ واتە ئەركى گرانەو بەناخۆشى ئەنجام دەدرى. نەك مەبەست ئەوێ: کە ناتوانن بیکەن!

﴿فاقرؤوا ما تيسر من القرآن﴾ ئەوەندەى دەتوانن شەونویژ بکەن، چەندیکتان بۆ دەگونجى و پێتان دەكرى شەو نوێژ بکەن و قورئانى تێدا بخوینن.

پەرورەدگار بەم نایهتە شەونویژى فەرزى لەسەر موسولمانان هەلگرت، فەرمودەیهكى پێغەمبەر ﷺ هەیه موسلیم و تیرمیزی و نەسائی لەئەنەسى كۆرى مالیکەو رىوايەتيان کردووە. لەو حەدیشەدا هاتوو: کە یەكێک لەهاوێلان پرسیارى لە پێغەمبەر ﷺ کرد وتى: قوربان! جگە لەپێنج

نویژه فەرزه که هیچی ترم لەسەر پتووسته؟ لهوه لām دا پیغه مبهەر ﷺ
 فەرمووی: (لا، إلا أن تطوع) نه خیر مه گەر سوننهت بکهی. که وایی
 به نایه ته کهو به حه دیشه که، ئاماژه بهو ده کهن: جگه له پینج نویژه فەرزه کان
 هیچ نویژی تر فەرز نین. شهونویژ سوننه ته نهک واجب.

نه عجار پهروهردگار حیکمهت و هوکاری لابردنی شهونویژ به بیان ده کاو
 بیانی بۆ دینیتیه وه ده فەرمووی: ﴿عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضًى وَ
 آخِرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَلْتَمِسُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَآخِرُونَ يقاتلون في
 سبيل الله﴾ خدا بۆیه نه رکى شهونویژی له فەرزه وه بۆ گۆرین به سوننهت،
 چونکه ده زانی ئیوه توشی حاله تی واده بن ناتوانن نهو نه رکه نه عجام بهن،
 واده بئی به هۆی ناساغیه وه ناتوانن هه موو شهونویژه کانتان
 جی به جی بکهن..

ده زانی تاقمیکى تر تان خه ریکى بازرگانی و کاسپی کردنن به دوی
 پێداویستی بژیو ژیان دا ده گه رپن و به روژ نه وهنده ماندوو ده بن، به شهو
 ناتوانن هه لسه وه بۆ شهونویژ، پێرکی تر تان موحاهید و تیکۆ شه رن
 له رپی خودا دا، ناتوانن شهونویژ بکهن.

هه بوونی نه م بیانوو عوزرانه بوو به هۆی سوککردنی شهونویژ
 له فەرزیه وه بۆ سوننهت. له سەر موسولمانان و فەرمووی: ﴿فأقرؤوا
 ماتیسر منه، وأقيموا الصلاة وآتوا الزكاة وأقرضوا الله قرضاً حسناً﴾
 نه وهنده ی بۆتان کراو پی راگه یشتن شهونویژ بکهن و قورئان بخوینن و جهخت
 له خۆتان مه کهن، پینج نویژه فەرزه کانتان به ریک و پینکی له کاتی خۆیان
 دا به جی بهینن، خوشوع و خوضوعیان تیدا ره چاو بکهن.

زه کاتی پتووست له مال و سامانتان ده ریکه ن، خیرو خیراتی تر
 له ریکه ی خودا دا بهن به هه ژاران و له پیناو جیهاد دا مال به خشن
 جهنگاوه ران ته یار بکهن، نهو مال سامانه ی ده بیه خشن لای خودا

قه رزه و روژی قیامت به زیاده وه وه ری ده گرنه وه . وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فره موئ: ﴿من ذا الذي يقرض الله قرضا حسنا فيضاعفه له اضعافا كثيرة﴾ (البقرة/۲۴۵).

نه مجار پهروه ردگار زیاتر موسولمانان هه لده نی بۆمال به خشین و ده فره موئ: ﴿وما تقدموا لأنفسكم من خير تجدوه عند الله هو خيرا و اعظم اجرا﴾ هه رچی ئیوه بیبه خشن و له پیش خۆتانه وه بینیرن له وه زه کات و خیر و خیراته ی باس کرا، پاداشته که ی لای خودایه و بۆتان هه لده گیر و روژی قیامت سودی لی وهرده گرن، بیگومان نه و ماله ی ئاوا له پیش خۆتانه وه به ربی ده کهن، زۆر باشتره له وه ی له ژیان دا بۆ خۆتانی په زمه نده ده کهن و پاشه کهوت ده بی، دوا یی ده بیته به شی میراتگران، یان بۆ دوا مردنتان وه صیه تی پی ده کهن .

بوخاری و نه سائی و نه بویه علای موصلی له (الحارث) کوپی سویده وه ریوایه ت ده کا، ده لی: عه بدوللای کوپی مه سعود وتی: پیغه مبه ر ﷺ فره مووی: کیتان مالی خۆی له مالی میراتگره که ی خۆشر ده وی؟ هاوه لآن وتیان: نه ی پیغه مبه ری خودا که سمان نیه مالی خۆی خۆشر نه وی له مالی میراتگره که ی . پیغه مبه ر ﷺ فره مووی: قسه ی خۆتان له بیر بی و بزائن چی ده لین! وتیان: قوربان! هه موومان پیمان وایه: که مالی خۆمان خۆشر بوئ، نه مه شتیکی سروشتی یه . نه مجار پیغه مبه ر ﷺ فره مووی: ده باش بزائن مالی خۆتان نه وه یه له پیش خۆتانه وه ده بینیرن و ده یکه نه تویشووی قیامت، مالی میراتگر نه وه یه له دوا خۆت جی دیلی.

نه مجار پهروه ردگار له کو تایی سوره ته که دا فره مان ده کا به موسولمانان: که تۆبه و نیستیغفار بکه ن . ده فره موئ: ﴿واستغفروا الله، ان الله غفور رحیم﴾ زۆر تۆبه و نیستیغفار بکه ن له تاوان و کرده وه تان ، چونکه

کەس نیه توشی هەڵەو تاوان نەبی، بێگومان پەرەردگار لیخۆشبوونی زۆرە بۆ کەسیک داوای لیخۆشبوونی لی بکا، رەحم و بەزەیی زۆرە بۆ کەسیک داوای رەحم و بەزەیی لی بکا.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (المدثر)

ئەم سۆرەتە مەکیه و پەنجاو شەش ئایەتە ، لەداوای سۆرەتی (المزمل) نازل بوو.

بەم سۆرەتە دەگووتری (سورة المدثر) چونکە پیغەمبەر ﷺ بەو وەصفە وەصفدار کراوە بەو ناوێ بانگی لی کراوە و سەرەتای سۆرەتە کە بە ﴿یاایها المدثر﴾ دەستی پێ کردووە.

پەيوەندى و مواناسە بەى ئەم سۆرەتە بەهەى پيشەو لەچەند رۆيه كەوایە :

۱- هەردوو سۆرەتە کە بەبانگ کردن لە پیغەمبەر ﷺ دەستیان پێ کراوە .

۲- سەرەتای هەردوو سۆرەتە کە دەربارەى روداویکی تایبەتین .

۳- لە سەرەتای سۆرەتی پێشودا فەرمان کراوە بەشەونویژ « لەسەرەتای ئەم سۆرەتەش دا هەرەشە لەوانە کراوە: کە پابەندى دەعوەى ئیسلامى نابن.

لەصەحیحى بوخارى دا رىوايەتیک لەجایرەووە نەقل کراوە دەلى ىە کەم شتیک : کە نازل بوو ﴿یاایها المدثر﴾ ، وەلى جەماوەرى زانایان پێیان وایە : کە یەكەجار سۆرەتی ﴿اقرا باسم ربك الذي خلق﴾ نازل بوو.

دەربارەى سەبەب نزولى ئەم ئایەتە بوخارى لە جابیری کورپی عەبدوڵلاوە
 رىوایەت دەکا دەلى: پىغەمبەر ﷺ بۆی گێراىنەووە فەرمووی: لە ئەشکەوتى
 (حیراء) بووم: کە کارەکم تەواو بوو لە کەژە کە هاتە خواری، بانگم لى کرا
 سەیری لای راستى خۆم کرد هیچم نەبینى، سەیری لای چەپم کرد
 هیچم نەدى، سەیری بەردەمى خۆم کرد هەر هیچم نەبینى، روانیمە دوا
 خۆمەووە هەر هیچ دیار نەبوو، سەرم بەرز کردەووە شتێکم بینى، هاتە
 ماله‌ووە بە خەدیجەم گوت: دامپۆشن ئاوى ساردم پێدا بکەن، داىان پۆشیم
 ئاوى ساردیان پیاکردم، ئیتر سورەتى ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ، قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبِّكَ
 فَكْبَرُ...﴾ نازل بوو.

جەماوەرى زانایان لەسەر ئەوەن: کە یەكەم سورەت: کە
 نازل بووبى سورەتى ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ،
 اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ، عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ (القلم/١-٥).
 بۆ لابردنى دژایەتى نیتوان ئەم دوو رایە دەگوترى: یەكەم شت کە
 لەقورئان نازل بوو دواى برانى وەحى ئەم سورەتەیه. وەكوو
 ئیمام ئەحمەدو موسلیم و بوخارى لە جابیرەووە نەقلیان کردووە، دەلى: لە
 پىغەمبەرم بیست فەرمووی:

پاشان نیگام لى برا، ماوەیهك نیگام بۆ نەهات.
 لەكاتێك دا کە دەپۆشتم گویم لەدەنگێکەووە بوو لە ئاسمانەووە
 سەرم بەرزکردووە بۆ لای ئاسمان، بینیم ئەو فریشتەیهى لەو پێش نیگای
 بۆ هیئام لەسەر کورسیه‌ك دانیشتووە لەنیتوان ئاسمان و زەوى دا،
 زۆرى لى ترسام قاچم نەکردن و کەوتە سەر زەوى، دواى هاتە
 ماله‌ووە وتم: دامپۆشن دامپۆشن، ئیتر داىان پۆشیم و پەروەردگار
 سورەتى ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ، قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبِّكَ فَكْبَرُ، وَثِيَابُكَ
 فَطْهَرُ، وَالرَّجَزُ فَاهْجُرُ...﴾ ی نازل کرد.

ده‌هنومیایی کردنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌سه‌ره‌تای نیگا بو هاتنی‌دا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾ قُمْ فَأَنْذِرْ ﴿٢﴾ وَرَبِّكَ فَكْبِّرْ ﴿٣﴾ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾
وَالرُّجُفَ فَاهْجُرْ ﴿٥﴾ وَلَا تَمَنَّ أَنْ تَمُنَّ تَسْتَكْبِرُ ﴿٦﴾ وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ﴿٧﴾
فَإِذَا نَقَرُ فِي النَّاقُورِ ﴿٨﴾ فَذَلِكَ يَوْمٌ مِّذْيَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾ عَلَى الْكَافِرِينَ
غَيْرِ سِيرٍ ﴿١٠﴾

﴿يا أيها المدثر ، قم فأنذر﴾ نه‌ی نه‌و پیغه‌مبه‌ره‌ی که خۆت داپۆشیوه
خۆت پیچاوه‌ته‌وه‌و ترساوی له‌بینینی فریشته‌ی نیگا: که به‌که‌م جار
نیگای بو هینای، هه‌سته‌و رابه‌، نه‌هلی مه‌که‌که‌ بترسیته‌، هه‌ره‌شه‌ی
هاتنی عه‌زابیکیان لی‌یکه‌ نه‌گه‌ر ئیمان نه‌هینن.

﴿وَرَبِّكَ فَكْبِّرْ، وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ﴾ خودا به‌گه‌وره‌ بگه‌ره‌وه‌وه‌صفی
شکو‌مه‌ندی و کیریای پالبده‌ ، له‌عیباده‌ت بۆکردن و ناوه‌ینانی‌دا
به‌گه‌وره‌ی بزانه‌ ، بی‌گومان خودا زۆر له‌وه‌ گه‌وره‌تره‌ هاوه‌ل و هاوشانی
هه‌بی، پۆشاکت پاک و خاوین رابگره‌ له‌پیسو پۆخه‌لی بیپاریزه‌.

قه‌تاده‌ ده‌لی: مانای ﴿وَتِيَابَكَ فَطَهِّرْ﴾ خۆت له‌تاوان بیپاریزه‌، له‌م رو‌وه‌
عه‌ره‌به‌کان داب و نه‌ریتیان وابسو: نه‌گه‌ر که‌سیک په‌یمان شکین و
بی‌واده‌بوايه‌، پێیان ده‌گوت: پۆشاک پیس ، نه‌گه‌ر پابه‌ندی په‌یمان و واده‌ی
خۆی بوايه‌، پێیان ده‌گوت: پۆشاک خاوین. هه‌ردوو ماناکه‌ راستن، چونکه
پاک و خاوینی حیسی په‌یوه‌ندی به‌پاک و خاوینی مه‌عنه‌ویه‌وه‌ هه‌یه‌.

﴿والرجز فاهجر﴾ واز لە بێپەرستی بھێنە ، ھەرگیز بەخەیاڵیش بیر لەو ھەمە کەرەو ھەبت و ھەنەم بپەرستی . ھەر و ھەوا واز لە ھەموو تاوان و ھۆکاریک بێنە: کە سەر دەکێشن بۆ بێپەرستی و دەبنە ھۆی ئەو ھە توشی عەزابی دۆنیای و قیامەت بێ!

بینگومان پیغەمبەر ﷺ ھەرگیز بپەرستی نەکردووە و بەخەیاڵیشی دا نەھاتوو ھەروێژی لەڕۆژان بپەرستی بکا، یان تاوان بکا. کەوابی فەرمان کردن و جلەوگیری کردن لە پیغەمبەر ﷺ لەبێپەرستی و تاوانکردن، ئەو ھاگەینە: کە پیغەمبەر ﷺ شتیکی لەوانە کردبێ، تەنانەت بەخەیاڵیشی دا نەھاتوو ئەو تاوانە بکا. وەلی: کە فەرمانە بە ئەو کرا: کە خۆ لەو تاوانە بپاریزی، لەم ڕووەیە: کە ئەو (قدوة)ی ئادەمیزادەو بۆ ئەو ھە: کە بەردەوام بێ لەسەر خۆپاریزی لەبێپەرستی و تاوان، وەکوو لەئایەتیکێ تردا دەفرموی: ﴿ياايها النبي اتق الله، ولا تطع الكافرين و المنافقين﴾ (الأحزاب/۱).

بە کورتی ئەم جوړە فەرمان و جلەوگیریانە: کە ئاراستە ی پیغەمبەر ﷺ کراون، مەبەست ئەو ھە: کە بەردەوام بێ لەسەر دوورکەوتنەو ھەو خۆپاراستن لەتاوان و بپەرستی ...

﴿ولا تمنن تستكثر﴾ ئەتۆ منەت بەسەر ھاو ھەلانت دا مەکە بەو ھە: کە پەيامی خودایان پێ ڕادەگەینە و ئامۆژگاریان دەکە، بەچاویان دا مەدەو، ئەگەر شتیکت بەخشی لەبەر خاتری خودا بێبەخشەو منەت بەسەر کابرای پێ بەخشاودا مەکە .

﴿ولربك فاصبر﴾ لەبەر خاتری خودا ئەتۆ بە ھەرو ئارام بە ، گوێ بەئەزبەت دان و ھەلسووکەوتی ناشیرینیان مەدە. بینگومان ئەتۆ ئە ی پیغەمبەر: ھەلگری پەيامیکێ گەورەو مەزنی، ئەرکی سەر شانت قورس و ئەستەمە. دەبێ و ھە بەرزو پشوو درێژ بێ، ھەبەرگری

له بهرام بهر نه زیه تدانی موشریکه کان ۱ صه بر بگری له سه ر طاعت و خودا په رستی !

﴿فَإِذَا نَقَرَ فِي النُّاقُورِ فَذَلِكَ يَوْمُنَا يَوْمَ عَسِيرٍ عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرِ يَسِيرٍ﴾ نه ی پیغه م بهر، صه بر بگره له سه ر نه زیه تدان و هه لو یستی ناشیری نی موشریکه کان، نه وان هه روژیکی سامناک چاوه ریانه، روژیکی که سه ره نجامی کوفرو بی دینی و کرده وه ی ناشیری نیان دیت هه وه ی. جا که بو جاری دوو م فوو ده کری به که ره نای صورا بو زیند بوونه وه ی مردوان ، نه و روژه له سه ر کافره کان روژیکی نه سه ته مه و تابلی تی تر سناکه !

هه ره شه له سه رانی شیرک

ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا ﴿١٢﴾ وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾ وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِإِيْتِنَاعِنَا عِنَدًا ﴿١٦﴾ سَأَرْهَقُهُ صُعُودًا ﴿١٧﴾ إِنَّهُ فُكِّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ فَقِيلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قِيلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ إِن هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ﴿٢٥﴾ سَأَصْلِيهِ سِقَرٌ ﴿٢٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِقَرٌ ﴿٢٧﴾ لَا بَقِي وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾ لَوْ آتَاكَ اللَّبَشُ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةُ عَشْرِ ﴿٣٠﴾

دوا ی نه وه ی به گشتی هه ره شه ی له موشریکه کان کرد، نه جار هه ره شه یه کی سامناک و گورچکی ناراسته ی یه کی که له سه رانی

قورهیش دهکا؛ وادیاره شهو کابرایه دهوریکی سهرهکی هه‌بووی
له ره‌تکرده‌وهی په‌یامی پیغه‌مبه‌رو درایه‌تی کردنی بانگه‌وازی
نیسلامی .

ئینوجهریر له (عبد‌الأعلی) وه له موحه‌مه‌دی کوری شه‌روه له
موعه‌مه‌روه، له‌عوباده‌ی کوری مه‌نصوره وه له‌عیکریمه وه ریوایه‌تی کردوه
ده‌لی: وه‌لیدی کوری موغه‌یره هاته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ شه‌ویش
قورئانی به‌سهردا خویند ، تۆزیک دلی به قورئانه‌که نه‌رم بوو، ئەم هه‌واله
گه‌یشته‌وه شه‌بوجه‌هل، هات بۆلای وه‌لید وتی:

مامه گیان؛ وا گهل و نه‌ته‌وه‌که‌ت خه‌ریکن پیتا‌کت بۆ ده‌که‌ن!
وتی: بۆ؟ وتی: ده‌ته‌ده‌نی، چونکه تۆ چو‌یه لای موحه‌مه‌د ﷺ ویستوته
شتی‌کت لی پی دست بکه‌وی . هه‌لبه‌ته ئەم قسه‌یه‌ی به‌توانج‌وه پی‌گوت و
ویستی ده‌ماری پی‌بگیری توره‌بی. ده‌یزانی وه‌لید به‌وه غیره‌ت ده‌یگری.
وه‌لید وتی: خو قوره‌یش ده‌زانن، من له‌هه‌موویان ده‌وله‌مه‌ندترم ..

ئه‌جار شه‌بوجه‌هل ده‌لی: که‌واته قسه‌یه‌کی خراپی ده‌رباره‌ بلێ: با
قوره‌یش بزائن: که‌تۆ پروات پی‌نی، شه‌ویش وتی: چی ده‌رباره‌ بلێم؟
سوینم وابی من له‌هه‌موانتان پتر شاره‌زای جو‌رو مه‌به‌سته‌کانی شی‌عرم،
که‌ستان هینده‌ی من شاره‌زای هه‌لبه‌سته‌کانی جندۆکه‌ نیه، وه‌للاهی
شه‌وه‌ی ده‌یلی هیچ جو‌ریک نیه له‌ شی‌عری ئاده‌میزادو هه‌لبه‌سته‌ی
جندۆکه، وه‌للاهی شه‌وه‌ی شه‌وه‌ی ده‌یلی: بی‌وینه‌یه‌و تاب‌لێتی به‌رزو سه‌نگینه
که‌لامی‌کی شیرین و به‌تامه، هیچ که‌لامی‌کی‌تر نیه بگاته‌ ناستی‌و
به‌سه‌ریا زال‌بی.

شه‌بوجه‌هل وتی: وه‌للاهی نه‌ته‌وه‌که‌ت وازت لی‌ناهی‌نن تا دژی قورئان
نه‌دوی پی ، وه‌لید وتی: لیم گه‌ری تا تۆزیک بیر ده‌که‌مه‌وه، جا که‌ ماوه‌یه‌ک
بیری کرده‌وه وتی: ئەم قورئانه‌ سی‌حره‌و کاری‌گه‌ره. ئیتر ئەم نایه‌تانه

﴿ذرنی ومن خلقت وحیداً﴾ تا ده گاته ﴿علیها تسعة عشر﴾ نازل بوون..
ریوایه قی تریش همن به پتویستم نه زانی بیانیهنم .

﴿ذرنی ومن خلقت وحیداً﴾ لیم گهری بوئه و کسه ی دروستم کرد
له سکی دایکیدا هیچی نه بوه، نه مال نه مندال، یان لیم گهری به تنیا من
بوئه و، بزانه چون دهره قه قتی دیم و تۆله ی لی ده سینم؟ رۆژیک دی
بۆلامان ده گهریتیه و به مال و مندال و کس و کار، هیچ شتیکی
له گهل دا نابی له وانه ی نیستا خو یان پیوه هله ده کیشی، لیم گهری خوم
شهری له گهل ده کم و له عۆده ی دیم .

موفه سسیرین کۆکن له سهر نه وه: که مه به ست به و کابرا به دبخته
ههره شه لی کراوه، وه لیدی کوری موغه یه یه! پهروه ردگار به و شیوه
ههره شه ی لی ده کا، نه و چاره ره شه خودا نازو نیعمه قی زۆری
به سهردا رشتبوو، که چی سپله و پی ته زان بوو، له جیاتی سوپاسگوزاری
کوفرانی ده کرد، نینکاری نایه قی خودای ده کرد. قورنانی به سیحرو
جادوو ده زانی.

نه و کافرو خودا لی په فجاوه، به روت و قوتی هاتۆته دونیا و هیچی
نه بوه، ته نانه ت پۆشاکیشی له بهردا نه بوه، گه و ره بوو پی گه یشتوه.

﴿وجعلت له مالاً ممدوداً، و بنین شهوداً، و مهدت له قهیداً، ثم
یطمع أن أزید﴾ مال و سامانی زۆرو زه به ندهم پی داوه، له بواری
نازه لدار و کشت و کال و بازرگانی دا له ناو مه ککو ده و روبه ری دا
ناوبانگی ده رکردوه . چهند کوری گهنج و به توانامان پی داوه، هه میشه
له گه لی دان و ده سته و نه ظه راوه ستاون، ریوایه تکراره: که وه لید ده کور
یان سیانزه کوری هه بوون، هه موویان گه و ره و ساغ و له ش دامه زراو
بوون، هه میشه له ده وری باوکیان بوون و لی جیا نه بوونه وه.
وه لیدیش نه وه نده ده و له مه ند بوو کوره کانی پتویستیان به کاسپی کردن و

بازرگانی کردن نه‌بوه.. وێرپای سامانداری و کوپ زۆری، ژبانی خوڤ و ته‌مه‌نی درێژو ریاسه‌تی هۆزی قوره‌یشیان پێ‌دابوو. له‌هه‌موورویه‌که‌وه ده‌ست رو‌یشتوو دونیا خو‌ر بوو، که‌چی له‌گه‌ڵ نه‌وه‌یش دا ته‌ماعی هه‌بوو مال و سامانی بدریتی و پتر ده‌وله‌مه‌ند بێ!!

﴿کَلَّا، إِنَّهٗ كَانَ لَا یَاتِنَا عَنِیْدًا﴾ نه‌خێر، بۆی زیاد ناکه‌ین، بێ‌گومان نه‌و دژایه‌تی قورئان ده‌کا، بروای به‌په‌یامی ئیسلام نیه، به‌ئه‌نقه‌ست په‌یامی قورئان ره‌ت ده‌کاته‌وه، ئه‌گینا له‌ناخی دلی دا دان به‌وه‌دا ده‌نی: که‌لامی خودایه، به‌سه‌رزاره‌کی و بۆ ره‌زامه‌ندیی گه‌له‌که‌ی به‌زویان ده‌لی بروام پێ‌ی نیه. بۆیه‌ شیایوی عه‌زایی سه‌خت و دژواره. ئه‌و عه‌زایی خودا له‌باره‌یه‌وه ده‌فه‌رموی:

﴿سَأَرْهَقَهُ صَعُوْدًا﴾ له‌وه‌به‌ولاوه ئه‌رکی عه‌زایی ئه‌خه‌مه‌ نه‌ستۆ، توشی ئازارو مه‌ینه‌تییه‌کی ئیجگار سه‌خت و گرانی ده‌که‌ین، عه‌زایی که‌ی بریتی ده‌بی له‌وه‌ی ده‌بی به‌کیوئیکی ئاگری زۆر به‌رزدا سه‌ر بکه‌وی. زۆر مان‌دو ده‌بی و ناشتوانی پێ‌یدا سه‌ر بکه‌وی.

ئیب‌ن‌وجه‌ری‌ر ریوایه‌تیکی هه‌ناوه ده‌لی: پێ‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: (صعود) کیوئیکی ئاگره‌ له‌ناو دۆزه‌خ دا، داوا له‌وه‌لیدو هاوه‌لا‌نی ده‌کری پێ‌یدا سه‌ر بکه‌ون، که‌ ده‌ستی له‌سه‌ر داده‌نێن ده‌ستی‌ان ده‌توێته‌وه: که‌ هه‌لی ده‌گرن وه‌کوو خۆی لی‌دێته‌وه، که‌ قاچی له‌سه‌ر داده‌نێن قاچیان ده‌توێته‌وه، که‌ قاچیان هه‌لده‌گرن وه‌کوو خۆی لی‌دێته‌وه.

ئه‌جار په‌روه‌ردگار حال و وه‌زعی وه‌لیدی سته‌مکار دیاری ده‌کاو چۆنه‌تی بریار‌دانی دژایه‌تی‌کردنی بۆ په‌یامی قورئان ده‌خاته‌رو ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّهٗ فَكَّرَ وَقَدَّرَ، فَقَتَلَ كِیْفَ قَدَّرَ، ثُمَّ قَتَلَ كِیْفَ قَدَّرَ﴾ بێ‌گومان وه‌لیدی چاره‌په‌ش بیری له‌ قورئان و وه‌زعی پێ‌غه‌مبه‌ر ﷺ کرده‌وه، له‌ دلی خۆی دا قسه‌ی حازر‌کردن: که‌ ده‌باره‌ی قورئان بیان‌لی،

ئەگەر پرسپاری لی بکری، بیری کردەوہ چ درۆیەك هەل ببەستی، نەفرینی لی بۆ بەفەتارە بجۆ و خودا بیکوژی | چۆنی تەقدیر کردو چۆنی بیر کردەو : بەراستی هەلوستی ناشیرینی نواندن و کاری نابەجۆی کردن ■ بۆیە شیای عەزابی سەخت و دژوارە.

﴿ثُمَّ نَظَرَ، ثُمَّ عْبَسَ وَبَسَرَ، ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ فَقَالَ: إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ، إِنَّ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ﴾ پاشان سەر لەنۆی تی فکریەو، تەماشای کردو روی خۆی گرژ کرد و ناوچای بەیە کاداو خۆی مۆرەمچە کرد ، ئەجار کە نەیتوانی رەخنەیکە زانستی لە قورئان بگری، پشتی هەلکردو فیزی نواند، لوتبەرزى خۆی راگیانندو روی لەئیماننەتەن وەرگێراو لەحەق لای دا ، وتی: ئەم قورئانەى موحمەد دەنخویننیتەو ■ سىحرەو جادویە کە بەدریژایی رۆژگار دواى نایەو بەردەوام دەبێ، موحمەد لەکەسانی پێش خۆیەو ■ نەقلی کردەو، کەلامی خودا نیەو قسەى ئادەمیزادە.

لەمە دەردەکەوێ: کەوێد قسەکانی پێچەوانەى قەناعەتى ناو دل و دەرونیەتى، ئەو بەدل بروای وابوو: کە قورئان کەلامی ئادەمیزادو جندۆکە نیەو کەلامی خودایە . وەلى بەزوبان پێچەوانەى ئەو باوەرەى خۆى دەربیری.

ریوایەتکراوە وەلیدی کۆری موعەیرە بەلای پێغەمبەردا تێپەری ، لەو کاتەدا پێغەمبەر ﷺ ﴿حَم، السَّجْدَةُ﴾ دەخویند، کە گەراپەو بەخیلی بەنى مەخزومی گوت: سویندم وابی ئەمڕۆ لە موحمەد کەلامیکم بیست نەکەلامی ئادەمیزادو نەکەلامی جندۆکەیکە، هەتا بلی شیرین و فەسیح و بەلیغ بوو، ئەو کەلامە هیندە بەرزو بلندە هەمیشە بالادەست دەبۆ قەت نابێ کەلامی لەو بەرزتر هەبێ.

قەتادە دەلی: وەلید گوتیەتى: لەو قورئانەى موحمەد دەنخویننیتەو ورد بوومەوہ بۆم دەرکەوتووہ شیعر نیە، تام و چیژیکى تایبەتى هەیکە،

بالادهست ده بی و هیج که لامیکی به سهردا زال نابی، پاشان گوتی: گومانم له وهدا نیه: که نه وه سیحره. ئیتر په روهردگار نایه تی ﴿فقتل کیف قدر﴾ ی نازل کرد.

که وابی گومان له وهدا نیه که سی به م جوړه له قورئان حالی بی و پاشان بلای: سیحره، دیاره به نه نقهست دژایه تی قورئانی کردوه و ئینکاری تاك و تنهایی خوداو پیغه مبه رایه تی هه زره تی موحه ممدو رابوونی رۆژی قیامه تی کردوه، شیاوی نه وه یه عه زابی سه ختی بدری و ناخوشتین شوینی دۆزه خی بو دیاری بکری. بۆیه ده فهرموی:

﴿سأصلیه سقر، وما أدراك ما سقر، لاتبقي ولا تذر لواحی للبشر، علیها تسعة عشر﴾ له وه به ولاره ده یخه مه ناو ناگری دۆزه خه وه، نوغرۆی ده که م له ناگردا، نه تو چوزانی سه قهر چیه؟ سه قهر نه شوینه یه هه که سیکی تی بکه وی خوین و گوشت و ئیسقانی یه کسه نامینی، که سه ر له نوی جاریکی تر جهسته یان وه کوو خو ی لی ده کریتسه وه، به شیدده ت ترده سویتیندرینه وه، پیستیان ده بیته کو ی زوخال وره شده بی. وه کوو له نایه تی کی ترده ده فهرموی: ﴿کلما نضجت جلودهم بدلناهم جلوداً غیرها لیزوقوا العذاب﴾ (النساء/٥٦).

دۆزه خ بو ئاده میزاده کان دهرده که وی و به چاو ده بیینن، وه کوو له نایه تی کی ترده ده فهرموی: ﴿وبرزت الجحیم للغاوین﴾ (الشعراء/٩١).

چهند فریشته یه ک هه ن به ربرس و کاربه دهستی دۆزه خن، رق نه ستورو ته بیعت توندو روتال، ژماره یان نۆزه فریشته یان نۆزه تاقم و پیړن. که ده فهرموی: ﴿لواحی للبشر﴾ به مانا نه وه یه: دۆزه خ هه لقرچینه رو داپلوخینه ری ئاده میزاده تاوانباره کانه، یان داپلوخینه رو ره ش هه لگپری پیستیانه.

قورطوبی ده‌فهرموی: قسه‌ی راست و سه‌حیح نه‌ویه: که نه‌و نۆزده‌یه
سه‌رۆک و نه‌قیبه‌کانن، نه‌وانه‌ن: که لیپرسراوی فریشته‌کانن، نه‌گینا
ژماره‌ی فریشته‌کانی کاروباری دۆزه‌خ به‌رئوه‌ده‌به‌ن زۆرن.
﴿وما یعلم جنود ربك إلا هو﴾ له‌فهرموده‌ی سه‌حیح دا هاتوه‌عه‌بدوللای
کورپی مه‌سعود ریوایه‌ت ده‌کاو ده‌لتی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرموی: (یؤتی
بجهنم یومئذ لها سبعون ألف زمام مع کل زمام سبعون ألف ملک یجرونها).

حیکمه‌تی یه‌زدانی له‌هه‌لبزاردنی نۆزده‌ بو ژماره‌ی
فریشته‌کانی دۆزه‌خ

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً
لِّلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزِدَّ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا
وَلَا يَرْذَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ
وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي
مَن يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾ كَلَّا
وَالْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا أَشْفَرُ ﴿٣٤﴾ إِنَّهَا لَإِحدى
الْكُبَرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيرٌ لِلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾ لِمَن شَاءَ مِنْكُمْ أَن يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٧﴾

ده‌رباره‌ی سه‌به‌ب نزولی نایه‌تی (۳۱) ﴿وما جعلنا أصحاب النار...﴾
ئیسحاق و قه‌تاده ریوایه‌تیاں کردوه ده‌لتین: رۆژیک نه‌بوجه‌هل وتی:

ئەى ھۆزى قورەيش؛ موحەممەد پىيى واىە ئەوانەى ئىوہ لەدۆزەخ دا
 سزادەدەن نۆزدەن، ئايا سەد پىياو لەئىوہ دەرەقەتى يە کىک لەوان نایەن؟؟
 (السدى) دەلى: کە نایەتى ﴿عليها تسعة عشر﴾ نازل بوو، پىياوئىكى
 قورەيشى ناوى (الأشد) كورپى (كلدة الجمحي) بوو پىياوئىكى بەشان و
 بازوو بەھىز بوو، زۆر جار لەسەر پىستى رەشە و لاخ راوہستاوہ، دەكەس
 تىي نوسان بو ئەوہى پىستەكە لەژىر قاچى دەرپىتن، پىستەكە لەت لەت
 بووہ ئەو لەشوتنى خۆى نەجولاوہ. ئەم پىياوہ چوارشانە گەدەدە، وتى:
 ئەى ھۆزى قورەيش؛ لە ئەو نۆزدە فرىشتە مەترسن و بەلاتانەوہ ھىچ
 نەبن، ئەم بەشانى راستم دەيان وەلادەنىم و بەشانى چەم نۆيان پال
 دەنىم، ئىتر پەرورەدگار نایەتى ﴿وما جعلنا أصحاب النار إلا ملائكة﴾ ى
 نازل کرد.

لەريوايەتئىكى تردا ھاتوہ دەلى: (الحارث) ى كورپى كەلدە پىماندوہەتى:
 من غەنىمى ھەقدەيانم و ئىوہش ھەمووتان پەلامارى دوانيان
 بدەن، ئىتر پەرورەدگار نایەتى ﴿وما جعلنا أصحاب النار إلا ملائكة﴾ ى
 نازل کرد.

﴿وما جعلنا أصحاب النار إلا ملائكة﴾ ئىمە ھەر فرىشتەمان گىراوہ
 بە بەرپرس و ھەرەسى دۆزەخ، ئادەمىمان نەکردون بەفەرماندارو کارگىرپى
 دۆزەخ تابتوانن بەرپەرەکانىيان بکەن و بەسەريان دا زال بىن. ئەوانە
 فرىشتەن لەو مەخلوقاتە غەبىي و پەنامەکیانەن، کە جگە لە خودا
 ھىچ کەس سروشت و ھىزو توانايان نازانى، خودا لەبارەيانەوہ
 ئاگادارى کردوين: کە ھەرگىز بىفەرمانى خودا ناکەن و ھەرچى
 فەرمانيان پىبکا يەكسەر ئەنجامى دەدەن. ئەوانە خودا ھىزو توانای
 تايبەتى پىداون، ھەر کارو فەرمانىکیان پىبسىپردى بەبى دواکەوتن
 جىبەجى دەکەن!

دەى ئەو فریشتانە کە لەلایەن خوداوە کراون بەکاربەدەستى دۆزەخ و هیژو دەسەلاتى پىویستیان پى دراوه ، کەواتە بەهیچ جۆرىك ناتواندرى ئادەمى بى دەسەلات و تاوانبار بەسەریان دا زال ببى؟ لەکاتىك دا فریشتە بەهیزترین مەخلوقاتى خودان، بەزەبرو زەنگترین دروستکراون، لەهەموو مەخلوقات زیاتر پابەندى فەرمانى خودان و لەبەر خاترى خودا رقیان هەلەدەستى.

ئەم نایەتە رەتدانەوہى موشرىکەکانى مەککە بوو، لەو کاتەدا ژمارەى بەرپرسەکانى دۆزەخ دیارى کران، ئەبوجەهل وتى: ئەى کۆمەلى قورەیش؛ ئەرى دە کەس لەئێو ناویژنە یەکى لەو فریشتانەو بەسەریان دا زال ببى؟ ئیتر پەرورەدگار نایەتى ﴿وما جعلنا أصحاب النار إلا ملائكة﴾ ی نازل کرد، ئەوہى پى راگەیاندن: کە بەرپرسەکانى دۆزەخ فریشتەن و خاوەن هیژو توانای تاییەتین و بەرپەرەکانییان ناکرى و ئادەمیزاد بەسەریان دا زال نابن.

﴿وما جعلنا عدتهم إلا فتنة للذين كفروا﴾ ئەوہکوو ژمارەکەیانمان باس کرد، ئیلا: کە باسمان کرد بۆ تاقي کردنەوہو سەرلى شیوانى کافرەکان بوو، بۆ ئەوہى بیئتە ھۆى دلە راوکى و سەرسورمانیان ، زیاتر شیلگیرو گومرا بن ، چى لەدلیان دایە دەرى بېرن و خودا زیاتر رقى لییان هەلسى. ئەوہبوو وتیان دۆزەخىك بەم هەموو گەورەبى و بەرفراوانى یە چۆن بە نۆزدە فریشتە کاروبارى هەلەسورپیندرى؟ ھەروا گەلى قسەى ترى گالته ئامیزى لەم جۆرە ناشیرینتریش !

﴿ليستيقن الذين أوتوا الكتاب ويزداد الذين آمنوا إيماناً﴾ پەرورەدگار کە ژمارەى فریشتەکانى کردوہ بەنۆزدە، بۆ ئەوہیە ئەھلى کىتاب (جولەکەو فەلە) دلنایان: کە ئەو پیتەمبەرە پیتەمبەرىكى حەقەو ئەوہى دەیلئى: دەق وەکوو ئەوہ وایە: کە لە نامە ئاسمانیەکانى پىشوتردا ھاتووە.

چونکه له (تهورات و ئینجیل) یش ژماره‌ی فریشته‌کانی به‌رپرسی دۆزه‌خ به نۆزده هاتوو. هه‌روه‌ها بۆ ئه‌وه‌ی موسولمانان پتر ئیمانیان به‌هیزی و چاکتر په‌یامی قورئانیان له‌دل دا بچه‌سپی. کاتیك: که ده‌بینن ئه‌وه‌ی له قورئان دا هاتوو موافیقی نامه ئاسمانیه‌کانی پیغه‌مبه‌رانی پێشووه‌و له‌گه‌ڵ هی نه‌وان دا یه‌ك هاتوته‌وه.

﴿ولایرتاب الذین أوتوا الكتاب والمؤمنون﴾ بانه‌لی کیتاب و موسولمانان هیچ شک و گومانیان بۆ په‌یدا نه‌بی دهرباره‌ی راستی و حه‌قییه‌تی ئه‌و ژماره‌یه: که نۆزده‌یه، هه‌روه‌ها باهیچ گومانیان نه‌بی له‌راستی و حه‌قییه‌تی ئایینی خودا |

﴿وليقول الذین فی قلوبهم مرض و الکافر﴾: ماذا أراد الله بهذا مثلاً؟ بۆ ئه‌وه‌ی دووروه‌کان؛ ئه‌وانه‌ی گومانیان هه‌یه له‌راستی پیغه‌مبه‌رایه‌تی موحه‌مه‌د و ئه‌وانه‌ی کافرن له‌دانیشتوانی مه‌ککه‌و که‌سانی دیکه‌ش، بلیئن ئه‌وه خودا مه‌به‌ستی به‌م ژماره‌ چیه؟ چ حیکمه‌تیک له‌باس کردن و دیاریکردنی ژماره‌ی نۆزده‌دا هه‌یه؟ ئه‌وان که ئه‌م پرسیارانه ده‌که‌ن بره‌وان به قورئان نه‌یه، به‌گشتی پێیان وایه له خوداوه نه‌هاتوو.

﴿کذلك یضل الله من یشاء ویهدی من یشاء﴾ ئابه‌و جوژه خودا گومرا ده‌کا هه‌رکەسی بیه‌وی - له‌سه‌ر کرده‌وه‌و بیروباوه‌ریان - گومرایان بکا، هیدایه‌تی ئه‌و که‌سانه‌ش ده‌دا: که بیه‌وی - له‌سه‌ر کرده‌وه‌و باوه‌ریان - شاره‌زایان بکا، واته وه‌کوو چۆن بی‌برواکانی به‌و ژماره‌یه گومرا کردو بره‌وادارانێ هیدایه‌ت دا، هه‌ر که‌سی وه‌کوو ئه‌و دوو تاقمه‌ بی ئاوا‌ی به‌سه‌ر دینی. ئه‌وانه‌ی گومرایان ده‌کا، خۆیان ناماده‌باشی گومرا‌بوونیان تێدا‌یه، ئه‌وانه‌یش هیدایه‌تیان ده‌دا خۆیان ناماده‌باشی وه‌رگرتنی هیدایه‌تیان تێدا‌یه.

مانای (نیضلال) و (هیدایه‌ت) ئه‌وه‌نیه‌ خودا کۆمه‌لێک به‌زۆره‌ ملێ گومرا بکاو کۆمه‌لێک به‌تۆپزی بخته‌ سه‌ر رێبازی هیدایه‌ت، ئه‌مه‌ پێچه‌وانه‌ی دادوه‌ری په‌روه‌ردگارو له‌گه‌ڵ حیکمه‌تی ته‌شریع دا ناگونجی..

بێگومان گرته‌به‌ری رێبازی گومرای یان هیدایه‌ت، په‌یوه‌ندی سه‌ره‌کی به‌ویست و ئیراده‌ی موکه‌لله‌فه‌وه‌ هه‌یه‌، ئاده‌میزاد به‌ئاره‌زۆی خۆی ئه‌م رێبازه‌ یان ئه‌و رێبازه‌ هه‌لده‌بژیری و ئه‌رکه‌کانی سه‌رشانی ئه‌نجام ده‌دا. یان پاشگوێیان ده‌خا، هه‌ر له‌م روانگه‌شه‌وه‌یه‌: که‌ شیایوی شه‌واب یان عیقاب ده‌بی.

هه‌رگیز خودا به‌زۆره‌ ملێ کارێک به‌ ئاده‌میزاد ناکا. فه‌رمان به‌چاکه‌ ده‌کاو نه‌هی له‌خراپه‌ ده‌کا، جا ئه‌گه‌ر به‌نده‌ پێچه‌وانه‌ی فه‌رمانی خودا جولا‌یه‌وه‌، ئه‌وه‌ له‌خودا یاخی‌بووه‌، به‌ویستی خۆی تاوانی کردوه‌، خودا هه‌موو شتیکی ژیربارکردوه‌، وه‌لی جله‌وی بۆ ئاده‌میزاد شل کردوه‌، بۆ خۆی رێبازی خۆی هه‌لبژیری و کاری خۆی ئه‌نجام بدا.

﴿وما يعلم جنود ربك إلا هو﴾ واته‌: چه‌ره‌س و پاسه‌وانانی هه‌رچه‌نده‌ نۆزده‌ن به‌لام یارمه‌تیده‌رو سه‌ربازان و هاوکارانیان ئه‌وه‌نده‌ زۆرن هه‌ر خودا ژماره‌یان ده‌زانێ، په‌روه‌ردگار به‌مه‌ رهددی موشریکه‌کانی دایه‌وه‌: که‌ ئه‌و ژماره‌یان به‌که‌م زانی و لافی ئه‌وه‌یان لی‌ده‌دا: که‌ ئه‌وان ده‌ره‌قه‌تیان دین، پوخته‌که‌ی ئه‌وه‌یه‌ ده‌فه‌رموی: باشه‌ وای دابین ئه‌وانه‌ نۆزده‌ن، به‌لام خۆ ئه‌وه‌نده‌یان سه‌ربازو یارمه‌تیده‌ر هه‌ن: که‌ جگه‌ له‌ خودا که‌س ژماره‌یان نازانی، به‌لای خوداوه‌ ئاسانه‌ ژماره‌یان بکاته‌ بیست و زیاتریش، وه‌لی له‌م ژماره‌یه‌دا حیکمه‌تی هه‌یه‌ هه‌ر خودا خۆی ده‌یزانی.

﴿وما هي إلا ذكري للبشر﴾ سه‌قه‌رو دیارده‌کانی، باسکردنی ژماره‌ی به‌رپرسیانی دۆزه‌خ یا ده‌ستنه‌وه‌و ئامۆژگارییه‌ بۆ ئاده‌میزاد، بۆ ئه‌وه‌یه‌

بزائن خودا تواناو دهسه لاتی بی سنووره و هیچ شتیکی لی یاخی نابی و پیوستی به یارمه تیدانی کهس نیه.

﴿کلا﴾ نه خهیر له قیامت دا ناتوانن ئینکاری ئاگری دۆزه خ بکهن ،
﴿والقمر﴾ سویندم به مانگی خاوهن نوورو روناکی: که دهره وشیتته وه ،
﴿واللیل إذا دبّر﴾ سویندم به شهو: که به سهر ده چی و راده بری،
﴿والصبح إذا أسفر﴾ سویندم به به یانی: که دهره که وی و ئاسو
رون ده کاته وه.

﴿إنها لإحدى الکبر﴾ سه قهر: که شوینی که له ناخوشتیرینی دۆزه خ ،
یه کی که له به لا گه وره و سامناکه کان بو ترساندن ئاده میزادو هه ره شه لی
کردنیان له عه زابی خودا ، ﴿لمن شاء منکم أن یقدّم أو یتأخر﴾ دۆزه خ
ترساندن بو که سانی که له ئیوه: که بیانه وی ئیمان بهینن و مل له تاعه ت
کردن بنین و ده ست بکهن به خودا په رستی ، یان سووربن له سهر کوفرو
بی دینی و له جیاتی ئه وه ی به ره و پیش بچن بو ئیمان هینان بگه رپنه وه بو
دواوه و بو سهر کوفر.

ئینبو عه بباس ده فهرمو ی: ئه مه ئاگاردار کردنه وه و تیگه یانندی
ئاده میزاده به وه ی هه رکه سی به ره و ئیمان هینان بچیتته پیشه وه و ده ست بکا
به خودا په رستی پاداشی نه برا وه ی ده دریتی، که سی که دوا بکه وی له
ئیمان هینان و پیغه مبه ر به درو بخاته وه سزای دۆزه خه و بو هه تا هه تایه تییدا
ده می نیتته وه.

گفت و گو ی نیوان به هه شتی ه کان و تاوانباران

کَلَّ

نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينًا ﴿٣٨﴾ إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ ﴿٣٩﴾ فِي جَنَّاتٍ يَسَاءَلُونَ

﴿۴۰﴾ عَنِ الْمَجْرِمِينَ ﴿۴۱﴾ مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ ﴿۴۲﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ
 الْمُصَلِّينَ ﴿۴۳﴾ وَلَمْ نَكُ نَطْعُمُ الْمَسْكِينِ ﴿۴۴﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ
 الْخَائِضِينَ ﴿۴۵﴾ وَكُنَّا نَكْذِبُ يَوْمَ الدِّينِ ﴿۴۶﴾ حَتَّى أَتَانَا الْيَقِينُ ﴿۴۷﴾
 فَمَا تَفْعَلُهُمْ شَفْعَةُ الشَّفِيعِينَ ﴿۴۸﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكَرَةِ مُعْرِضِينَ
 ﴿۴۹﴾ كَانَهُمْ حُمُرٌ مُمْسَتْ نَفْرَةً ﴿۵۰﴾ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ﴿۵۱﴾ بَلْ يَرِيدُ
 كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مَنشُورَةً ﴿۵۲﴾ كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ
 الْآخِرَةَ ﴿۵۳﴾ كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿۵۴﴾ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ ﴿۵۵﴾
 وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ النِّقَاطِ وَأَهْلُ الْمَخْفَرَةِ ﴿۵۶﴾

له وه پیش پهروه ردگار هه ره شهی له کافره کان کردو به ناگری دۆزه خ
 ترساندن، نه وهی دوباره کرده وه : که رزگار بوون له ناگری دۆزه خ
 په یوه سته به کرده وهی چاکه وه، نه بجار لیږده مانای پیشووی
 دوباره کرده وه نه وهی راگیانند: که هه موو که سیک پاداشتی کرده وه کانی
 وهرده گریته وه، هه والی نه وهشی پیدایسن: که نه وانهی نامه یان ده دریتته
 دهستی راستیان رزگار بوون، تاوانبار نه هلی دۆزه خن.

ده فهرموئ: ﴿کل نفس بما کسبت رهینه﴾ روژی قیامت هه موو
 نه نفسی راگیراوو و دیل و داماوو به خسیره، به هوئی کرده وه کانی دونیای
 تاوانه کانی وه کوو کوو و زنجیر تیتی ده هالین و رزگار بوونی نیه،
 ﴿إِلَّا أَصْحَابُ الیمین﴾ جگه له وانهی: که نامه ی کرده وه کانیان ده دریتته

دەستی راستیان، بێگومان ئەمان بەتاوانەکانیانەو هەلەو گیرنا، بەلکوو بەهۆی کردەو بەشەکانیان زوو لەتەنگانە رزگار دەبن.

﴿فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ عَنِ الْجُرْمِينَ، مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ؟﴾ ئەو خودایێداوانە لەناو باغەکانی بەهەشت دا رادەبۆتێرن و پرسیار لەیەکتەر دەکەن، دەربارەیی وەزەع و حالێ تاوانبارەکان دەست دەکەن بەپرسیار و پێیان دەڵێن: ئەو چی ئێوەی خستە ناو دۆزەخەو؟ مەبەستیش لەم پرسیارکردنە سەرزدەشت کردن و خەجالتەتکردنیانە.

تاوانبار ﴿گێڕۆدەبەهەشتەکان هاتنە وەلام دانەووە﴾ ﴿قَالُوا: لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ، وَلَمْ نَكُ نَطْعَمِ الْمَسْكِينِ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ وَكُنَّا نَكْذِبُ يَوْمَ الدِّينِ، حَتَّى أَتَانَا الْيَقِينُ﴾ وتیان (دەڵێن): ئێمە لە ژیاانی دۆنیامان دا نوێژە فەرزدەکانمان نەدەکردن، نەهاتین وەکوو خودایەریستەکان بەندایەتی خودا بکەین، چاکەمان لەگەڵ ھاوێرەگەزانی خۆمان نەکردو، بژێوو خۆراکمان نەدا بەگەداو هەزاران.

هاونشین و ھاو دەمی تاوانبارانمان دەکرد، سەرگەرمی قسەیی پوچ و بێسود بوین و کۆڕو مەجلیسی بێهۆدەو بەتالخوازمان گەرم دەکردن ■ لەو گوشتارو کرداری پرۆچوچ دا روۆ دەچوین، لەگەڵ هەموو گومارێک دا ھاوشان بووین، هەر کەسێک بوختان و گالتەیی بە پێغەمبەر و پەیامی ئیسلام بکردایە ■ ئێمە ھاوکاری دەبووین و مەجلیسمان بەو جۆرە قسەلۆکانە دەرپازاندەو. رابوونی قیامت و زیندوبوونەو هەمان بەلاو هەشەم بوو، بەدرۆمان دەزانسی، هەتا مردن یەخەیی گرتین و تارمایی مەرگ خۆی نیشان داین! ئەم چوار ھۆکارانە بەدرێژایی ژیاغان بەشیکیبوون لە هەلسوکهوتی روژانەمان و خومان بێو گرتبوو.

﴿فما تنفعهم شفاعۃ الشافعين﴾ كەسك ئەو خۆ رەشتى بى، بەو جۆرە ژيانى دونيا بەسەر بەرى، رۆژى قىامت شەفاعەتى كەسى فرىاناكەوى، كەس شەفاعەتى بۆ ناكە، چونكە بەكافرىي مردون و كافرىش كەس شەفاعەتى بۆ ناكە، ئەگەر بۆشيان بكنە وەرناگىرى.

﴿فما لهم عن التذكر﴾ معرضين، كآلهم هر مستغفرة، فرت من قسورة﴾ ئەو ئەو موشرىكانە چىيانەو بەج عەقل و ھۆشك پشت لە قورئان ھەلەكەن؟ رو لەو پەيامە پر نامۆزگارىي و خىرو فەرە وەرەگىرن؟ بەراستى ئەوانە: كە رو لە قورئان وەرەگىرن و پشت لەو پەيامە پىرۆزە ھەلەكەن و ھەلەتيزىنن، دەلىتى كەرە كىوين لەبەر راوچىيان ھەلدىن، يان دەلىتى شىرى برسيان بە دواوہىە و دەيەوى نىچىريان بكا. ئەوانە: كە لەحق رادەكەن و روى لى وەرەگىرن، ھىچ بىيانوہ كيان نىەو چ بەلگەيەكيان بەدەستەو نىە. جگە لەگىلى و نەفامى و سەررەقى!!

﴿بل يريد كل امرئ منهم أن يؤتى صحفاً منشرة﴾ بەلكوو ھەريەكى لەو موشرىكانە دەيەوى نامەى تايبەتى بۆ سەر نازل بى، وەكوو چۆن قورئان بۆ سەر موخەمەد ﷺ نازل بوو، ئەوانە سەر رەقى و قىرسيچمەبيان گەيشتۆتە ئەندازەيەك دەلىتن: ئەى موخەمەد؛ بىروات پى تاكەين تا لە خوداوہ بۆ ھەريەكىكمان نامەيەكى تايبەتى نەيە تىيدا نوسرابى، كە تۆ رەوانەكراوى خوداى!!

ئىبنولونذير لە (السدى)يەوہ رىوايەت دەكا دەلىتى: قورەيشىيەكان وتيان: ئەگەر موخەمەد راست دەكات پىغەمبەرە، با وابكا بەياني: كە لەخەوہەلساين لەژىر سەرى ھەريەكىكمان دا نامەيەك ھەبى

له‌خوداوه هاتبی، تییدا نوسرابی: که فلانی کوری فلان له دۆزه‌خ
ئه‌مین بێ!

له‌ریوایه‌تیکی‌تردا هاتوه ئه‌بوجه‌هل و کۆمه‌لیکی‌تر له‌قوره‌یشیه‌کان
وتیان: ئه‌ی موحه‌مه‌د ئی‌مه ئیمان‌پێ‌ناهین، هه‌تا بۆ هه‌ر یه‌کی‌ک
له‌ئی‌مه‌نامه‌یه‌ک نه‌یه له‌ئاسمانه‌وه، تییدا نوسرابی له‌خودای بونه‌وه‌ره‌وه
بۆ فلانی کوری فلان، موحه‌مه‌د ﷺ پی‌غه‌مبه‌ری منه‌و بۆ سه‌ر ئی‌وه
ره‌وانه‌کراوه پی‌ویسته شوینی بکه‌ون!!!

هه‌لبه‌ته ئه‌مه ئه‌وه‌په‌ری سه‌ره‌قی و که‌وده‌نی و گیلی‌یه، په‌لپ و بیانوی
له‌و جو‌ره نیشانه‌ی ته‌عه‌نوت و دل‌په‌قی و موکابه‌ریه، ئه‌وانه هه‌ر
نایانه‌وی ئیمان بێن، چونکه ئه‌گه‌ر نامه‌ی له‌و جو‌ره‌شیان بۆ بێ
په‌لپێکی‌تر ده‌گرن و ئیمان ناھین.

وه‌کوو له‌ئایه‌تیکی‌تردا ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَيْهِمْ كِتَابًا فِي
قُرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ، لَقَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾
(الأنعام/۷).

ئه‌جار په‌روه‌ردگار هۆکاری ئه‌و سه‌ره‌قی و بیانوگرته‌یان دیاری
ده‌کاوه‌فه‌رموی: ﴿كَلَّا﴾ نه‌خه‌یر شتی وانابی‌با ئه‌وانه‌واز له‌و
سه‌ره‌قی و بیانوگرته‌نه‌ بێن، شتی وایان بۆ ناکه‌ین، داخوازیه‌که‌یان
نایه‌ته‌دی.

﴿بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ﴾ به‌لکوو ئه‌وان له‌راستی‌دا برۆیان
به‌زیندوبوونه‌وه نیه، ترسی عه‌زایی دۆزه‌خیان نیه، ئه‌گه‌ر برۆیان به‌
زیندوبوونه‌وه هه‌بوایه‌و ترسی ئاگری سه‌قه‌ریان له‌ دل‌دا بوایه، پێش‌نیاری
له‌و جو‌ره‌یان نه‌ده‌کردن و بیانوی ناوایان نه‌ده‌گرتن و قورئانیان به‌
درۆنه‌ده‌خسته‌وه!

﴿كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ، فَمِنْ شَاءِ ذَكَرَهُ﴾ با بهس بی و چیتر پشت له قورئان هه لئه کهن، بیگومان قورئان کیتابی هیدایه ته، پره له په ندو نامۆزگاریی، هه رکه سی بیهوی باگوئی بۆ بگری و شویتی بکه وی و بیکاته بهرنامه ی ژیا نی خو ی و به خته وه ری دونیا و قیامت بۆ خو ی دهسته بهر بکا، که سینک بیهوی به م قورئانه په ند نامیز ببی به سیه تی هه موو شتیکی تیدا رون کرا وه ته وه و وه لامی هه موو پرس یاریکی تیدا ده دۆزیته وه .

﴿وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ، هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ﴾ نه وانه په ند نامیز نابن و بیرناکه نه و و به قورئان سودمه ند نابن مه گهر خودا مه یلی لی بی، بیگومان خودا به زۆره ملی کهس ناخاته سه ر ریبازی راست ، ده بی به نده که بۆ خو ی ناماده باشی هیدایه ت وه رگرتنی تیدا بی، نه مجار خودا هۆکاره کانی هیدایه تدانی بۆ ده ره خسی نی. خودا شیاوی نه وه یه: که خودا ناسان خو له عه زابی بیاریزن، تاوان نه نجام نه ده ن و پا به ندی فهرمان و جله و گیریه کانی بن شیاوی نه وه یه له تاوانی موسو لمانان خوش ببی و تۆبه ی تۆبه کاران قبول بکا.

زومه خشه ری به گویره ی بیرو با وه ره مو عته زلییه که ی ته فسیری نایه تی ﴿وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ﴾ ی کردوه وتویه تی: (نه وانه یادی خودا نا کهن و ئیمان نا هینن مه گهر خودا زۆره ملییان لی بکا و به تۆزی ئیمان یان پی بهی نی، چونکه دل یان مۆر کرا وه ناماده باشی وه رگرتنی هیدایه تیان تیدا نیه، به ئیختیاری خو یان ئیمان نا هینن).^(۱)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره‌تی (القیامة)

ئەم سوره‌ته مه‌ككیه‌و چل ئایه‌ته‌و دوا سوره‌تی (القارعة) هاتوته خوارى . ناوئراوه به‌سوره‌تی (القیامة) چونكه له‌سه‌ره‌تادا خودا سویندی به‌قیامه‌ت خواردوه .

په‌یوه‌ندى به‌سوره‌تى پيشووێه وه‌ له‌م روه‌وه‌یه :

له‌سوره‌تی پيشودا په‌روه‌ردگار هو‌كاری سه‌ره‌كى ئیمان نه‌هینانی كافرەكانی دیاری كرد: كه‌ بریتیه‌ له‌ بپروا نه‌بوونیان به‌ رابوونی قیامه‌ت فه‌رمووی: ﴿كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ﴾ له‌م سوره‌ته‌دا به‌لگه‌ی رابوونی قیامه‌تی به‌یانکردن . ئه‌جار وه‌صفی كاره‌سات و روداوه سامناكه‌كانی نه‌و روژه‌ی كرد، ئه‌جار باسی گیان ده‌رچوونی كرد كه‌ قوناغی پيش قیامه‌ته‌ . كوتایی سوره‌ته‌كه‌شی به‌باسی سه‌ره‌تای دروستبوون و قوناغه‌كانی وه‌دی‌هاتنی ئاده‌میزاد هینا !!

رابوونی قیامه‌ت و زیندوبوونه‌وه‌و نیشانه‌كانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا أَقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَمَةِ ۖ وَلَا أَقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ۚ أَيَحْسَبُ
الْإِنْسَانُ أَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ ۚ بَلْ قَدَرِينَا عَلَى أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ ۚ بَلْ
يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ ۚ يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَمَةِ ۚ فَإِذَا بَرَقَ الْبَصَرُ
ۖ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ۚ وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ۚ يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ

أَيُّ الْمَفْرُوعِ ﴿١٠﴾ كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿١١﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَ الْمُسْتَقَرِّ ﴿١٢﴾ يُنْبِئُ الْإِنْسَانَ
يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ﴿١٣﴾ بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ﴿١٤﴾ وَلَوْ أَلْقَىٰ
مَعَاذِيرَهُ ﴿١٥﴾

ده فەر موی: ﴿لَا أَقْسَمُ بِیَوْمِ الْقِیَامَةِ﴾ وشە ی ﴿لَا﴾ وێدە چی زێدە بی،
واتە: سویند دەخۆم بەرۆژی رابوون . وێدە چی زێدە نە بی و (نافیة) بی ئەو
کاتە رەد دی کە لامیکە لە سورەتی پیشەوای دا . واتە: نەخەیر ئەو قسە یە
وانیە، ئێوە بەهەلە چون، سویندی لەسەر دەخۆم یان هەر نافیه بی و
ماناکە ی بەم جۆرە بی. (سویند ناخۆم بە رۆژی رابوون، پێویست بە سویند
خواردن نا کاشتە کە ناشکرایەو جەوێجە ی سویند لەسەر خواردنی نیە!)
بێگومان هەر سویندی بەهەرشتی بخوری لەلایەن خوداوە، مەبەست
بە دیهینەر و خواوەنی حەقیقی ئەو شتە یە.

﴿وَلَا أَقْسَمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَامَةِ﴾ هەر وەها سویند دەخۆم بە نەفسیک کە
سەر زەنشتی خواوەنە کە ی دەکا لەسەر کە مەترخە می. سویند بە و شتە،
ئێوە زیندود کرێنەو.

مەبەست بە (النفس اللوامة) نەفسی موسوڵمانە: کە سەر زەنشتی
خواوەنە کە ی دەکا لەسەر کاری خراپ بۆچی کردی و لەسەر نەکردنی کاری
چاکە بۆچی نەیکرد، یان بۆ زۆری نەکرد... هەلبەتە بۆ خودا
رەوایە سویند بە مەخلوقاتێ خۆی بخوا، بە کارهێنانی ئوسلووبی
سویند خواردن بە قیامەت لەسەر رابوونی قیامەت زێدە تەئکید و
چەسپاندنی لەخۆگرتووە.

بەتایبیلان کردنەو ی سویند بە (نەفسی لەووامە) دوا بەدوای سویند
خواردن بە قیامەت ئاماژە بەو دەکا: کە مەبەست بە رابوونی قیامەت

دەرخستنی حال و وەزعی نەفسەکانە، دیاریی کردنی پلەو پایەیانە، چ لەبەختەوهری و چ لەبەدبەختی دا.

﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ لَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ؟ بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَنْ نَسُوِّيَ بَنَانَهُ﴾ ئایا ئادەمیزاد پێی وایە ئیمە ناتوانین دواى مردنیان ئیسقانه رزیه کانیان کۆیکەینەو و زیندویان بکەینەو؟ بێگومان ئەو بیرو بۆچونیکی هەلەیه و بەتالە . بەلکوو ئیمە دەتوانین چاوه قامکەکانیشیان وەکوو خۆی رێک بخەینەو ، دەتوانین چاوه قامکەکانیان بەهەموو خەت و نەخش و چالێ و چوێلی یانەو دەق وەکوو خۆیان دروستیان بکەینەو، وەکوو دەرکەوتوو چاوه قامکی هیچ ئادەمیزادی لەهی ئادەمیزادیکی تر ناچی.

ئەم ملیارەها ئادەمیزادە هاتونە کۆپی ژیانەو و ملیارەهای تریش دینە ئەم گۆرەپانەو، کەچی چاوه پەنجەى هیچ کەس لەهی کەس ناچی. بۆیه پەرودگار لەناو هەموو ئەندامانی لەشی مرۆف دا بەتایبەتی باسی سەرە پەنجەى کرد.

ئەندامەکانی تری لەشی مرۆف (چاو، لوت، گوێچکە، رومەت،... هتد) جاری وادەبێ هی ئەم مرۆفە لەهی ئەو مرۆفە دەچی، بەلام سەرەپەنجەى هیچ مرۆفێک لەسەرە پەنجەى مرۆفێکی تر ناچی، ئەمەش راستیەکی زانستی یە و لەو پێش نەزانراو، تەنانەت تا ئەم سەدەیهی رابوردوش، واتە: دواى نازلبوونی قورئان بە دوانزە سەدەو نیو، ئەمجار هەست بەم حەقیقەتە عیلمی یە کراو، ئەوەبوو سالی ۱۸۸۴ ی ز بەشیوێهەکی رەسمی لە ئینگلتەرا هەست بەگرنگی سەرەپەنجە کراو بۆ رێبازی دۆزینەو و ناسینەو و جیاکردنەو هی ئەم ئادەمیزاد لەو ئادەمیزاد بەکارهێندرا. مۆرکردنی پەنجە لەسەر پەیماننامە و بەلگەنامە... هتد هاتە کایەو و چونکە پێستی سەرەپەنجەى هەر مرۆفێک داپۆشراو بەچەند هیلێک

ئەم هیلانە سى جۆرن (کەوانەیی، تیکچەرژا، بازنەیی) جۆرتکی تریش
هەیه پێک هاتوو لەتیکەلتی ئەم سى جۆرە هیلە. ئەم هیلانەى چاوەى
قامک بەدریژایی تەمەن ناگۆرپن، سەرەپەنجەى هەریەکیکش جیاوازیی
هەیه لەگەڵ سەرەپەنجەى یەکیکی تر !!

﴿بل یرید الإنسان لیفجر أمانه﴾ تۆ واز لە مەوۆف بێنە، ئەو دەیهوێ
بەردەوام بێ لەسەر ئینکاریکردنی زیندوبوونەوه، لەسەر سەتم و تاوان،
لەدوا روژی ژیانیشی دا هەروا دەبێ، تاوان پێش دەخا و تۆبە دوا دەخا،
تا مردن یەخەى دەگرێ لە خراپترین حالێ ژیانێ دا گیان لەدەست دەدا.
زۆر کەس هەیه لەدزی دا دەکوژێ، هەیه لەشەرو پیاوکوشتن دا گیان
لەدەست دەدا، هەیه لەسەر میژی مەى خواردنەوه بەلادادی و گیانی
دەردەچێ، هەیه لەکاتی پیلان دانان دژی موسوڵمانان گیانی
دەکیشرێ.... هتد.

﴿یسأل آیان یوم القیامة﴾ بەسەر سورمانەوه پرسباری گالته ئامیزو
سەرپەقانه دەکا و دەلتی: ئەوه قیامەت کەى رادهبێ؟ لەراستی دا برۆای
بەهاتنی قیامەت و زیندوبوونەوه نیه، کەسیکش برۆای بەزیندوبوونەوه
نەبێ لەراستیدا گەورەترین تاوانی کردووه دەکا. ئاژەل ئاسا ژیان بەسەر
دەبا و چی ئارەزو بکا و بۆی بکری دەیکا، گوێ بەلی پرسینەوه نادا.

نووێی ئەم نایەتە نایەتیکی تره: کە دەفەرموێ: ﴿ویقولون متى هذا
الوعد إن کنتم صادقین﴾ (الملک/ ۲۵) یان دەفەرموێ: ﴿هیها هیها
لما توعدون، إن هی إلا حیاتنا الدنیا نموت ونحیا، وما نحن
بمبعوثین﴾ (الانعام/ ۲۸-۲۹).

نەجار پەرورەدگار هەندێ لەنیشانه گەورەکانی رابوونی قیامەت
دیاری دەکا و دەفەرموێ: ﴿فإذا برق البصر، وخسف القمر وجمع
الشمس والقمر، یقول الإنسان یومئذٍ أین المفر؟﴾ کاتی چاو لەترس و

سەرگەردانىدا بەملۇق ۋەستاۋ ئەبلەق بوۋ، بومەلەرزە قىيامەت بوۋنەۋەرى راتلەقاندۇرۇنكى مانگ نەماۋ مەھوۋ بوۋە كۆتايى ھات، خۆرۇ مانگ لەبى رۇنكىدا كەۋتنە يەك ۋە دىاردەى ھاتنى شەۋو رۆژ بەدۇى يەك دا نەما، دىمەن ۋە دىاردەى بونەۋەر ھەموۋى گۆپراۋ جەمسەرى ھەموۋ قەبارەكان لىك ترازان ۋە پەرت ۋە بلاۋبونەۋە. ئەو رۆژە ئادەمىزادە بى باۋەرەكە دەلى: بۇ كۆى رابكەين ۋە پەنا بۇ كۆى بەرىن؟ چۆن خۆمان لە حىساب ۋە لىكۆلىنەۋە ۋە عەزابى خۇدا قۇتار بكەين ؟

﴿كَلَّا لَاؤْزِرْ اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ﴾ نەخەير ھىچ دەرتەتەنك نى، ھىچ پەناۋ قەرارگايەك نى ئەو رۆژە ئادەمىزاد خۆى تىدا ھەشار بدا ، سەرەنجام گەرانەۋەى ھەموۋ ئادەمىزاد بۇ لاي ھوكم ۋە بىپارى پەرۋەردگارە، قەرارگاۋ شۆىنى ھەۋانەۋەى ئادەمىزاد يان بەھەشتە يان دۆزەخە !

﴿يَبْنَآ الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَنَدَمَ وَاٰخِرُ﴾ ھەر لەو شۆىنەدا: كە خۇدا بىپارى داۋە ساراي مەھشەر بى ۋە مەخلۇقاتى تىدا كۆبكرىتەۋە بۇ حىساب ۋە لىكۆلىنەۋە، ھەموۋ ئادەمىزاد ئاگادار دەكرىتەۋە بەۋ كەردەۋانەى لەدونىادا نەنجاميان داۋن ، چاكە بن ياخۇد خراپە، ھەرچى ئادەمىزاد كەردىۋىتەى لەنامەى عەمەلىدا تۆماركراۋە دەخرىتە بەردەستى. ۋە كۆۋ لەنايەتتىكى تردا دەفەرمۇى: ﴿وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلَمُ رَبُّكَ اَحَدًا﴾ (الكهف/۴۹)

﴿بَلِ الْاِنْسَانُ عَلٰى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ، وَلَوْ اَلْقٰى مَعَاذِيرَهُ﴾ تۆۋاز لەۋ بىنە: كە بلىتى ئادەمىزاد لەلايەن فرىشتەۋە ئاگادار دەكرى، دەربارەى كەردەۋەكانى، چۈنكە ئادەمىزاد شايتىكى ئاگادارى ھۆشيارە دەربارەى خۆى ■ دەزانى چى كەردەۋە چۆنى نەنجام داۋە، ھەرچەندە بەروالەت لەبارەگاي خۇدا دا عوزرۇ بىيانوۋ بىننىتەۋە بى سۇدە، چۈنكە

دهست و قاچ و ئەندامه کانی تری جهستهی شایه تی لی دهدهن، ئیتر ئەو بیانوانه بی سۆدن. وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فره موی: ﴿اقرا کتابک کفی بنفسک الیوم علیک حسیباً﴾ (الإسراء/۱۴).

ناده میزاد بۆ خۆی باشترین شایه ته له سه ر خودی خۆی، به لگه یه کی ناشکرایه له سه ر کرده وه کانی خۆی، ته نانه ت ئە گهر ئینکاریش بکاو بیانوو پاساو بۆ کرده وه کانی جیهانی بینیتته وه بلی: من شتی وام نه کرده، ئەوه ئەندامانی جهسته ی لی دینه زوبان و شایه تی له سه ر دهدهن، چه ندیک عوزر بینیتته وه خیرا ئەندامانی جهسته ی خۆی، به درۆی ده خه نه و!!

هه ولدانی پیغه مبه ر ﷺ بۆ له به ر کردنی قورئان، حال و وه زعی

ناده میزاد له قیامه ت دا

لَا تَحْرُكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ۖ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ

وَقُرْءَانَهُ ۖ ﴿١٧﴾ فَإِذَا قُرَأَتْهُ فَأَتْبَعْ قُرْءَانَهُ ۖ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ۖ ﴿١٩﴾

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ ﴿٢١﴾ وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾

إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَتَّظُنُّ أَنْ يَفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾

پیغه مبه ر ﷺ ئەوه نده په رووشی ئەوه بوو سه روش به باشی وه ریگریۆ له به ری بکاو به گه له که ی رابگه یه نی، له ترسی ئەوه ی نه وه کوو شتی کی لی بیر بجی، هاو ده م له گه ل جویرانیل دا وته کانی ده خوینده وه، رانه ده وه ستا ئەو لی بیتته وه ئەجار ئەم بیخوینیتته وه. بۆیه په روه ردگار شاره زای ده کا بۆ

چۆنیه تی په یام وهرگرتن و د لئیای ده کا: که ئه و سروشه له دلی دا جیگیر ده کا و ناهیللی هیچی له بیر بجیتته وه. ده فهرموئ:

﴿لَا تَحْرُكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ، إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ، فَإِذَا قَرَأَهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ﴾ ئه ی پیغه مبه ر له کاتی وهرگرتنی نیگا و سروش دا ته نها گوئ رابگره، به زمان و ته کان مه لئوه، ترسی ئه و ته نه بی بۆت له بهر نه کری، ئیمه قورئان له سنگی تۆدا کۆده کهینه وه، ناهیللن هیچی لی بفه وتی، ئه جار به ریکوپیکی به سهر زوبانت دا جاری ده کهین..

هه رکاتی له سهر زوبانی جو برائیل قورئانمان بۆ خویندی، گوئ رابگره و بی ده نگ به، پاشان بۆ خۆت بیخوینه وه و چه ند جاریک خویندنه وه که دوباره بکه ره وه بۆ ئه وه ی له دل دا جیگیر بی. پاشان ئیمه مانای نایه ته کانت بۆ رون ده کهینه وه، هه لال و هه رام و ئه حکامه ته شریعه کانت بۆ شی ده کهینه وه.

﴿کَلَّا﴾ ئه ی ئاده میزادینه؛ واز له و بیروبا وهره هه له و چه وتانه ی خۆتان بینن، چی تر ئینکاری رابوونی قیامهت و زیندوبوونه وه مه کهن، یان ئه ی پیغه مبه ر په له پهل له فیروونی قورئان مه که، ئیمه خۆمان فیرت ده کهین و له سینته دا کۆی ده کهینه وه.

﴿بَلْ تَحْبُونُ الْعَاجِلَةَ، وَتَذُرُونَ الْآخِرَةَ﴾ به لکوو ئیوه دونیاتان خۆش ده وئو سه رگه رمی دابین کردنی له ززهت و خۆشی دونیای بی به قاو ته مه ن کورتن، بی ئاگابوون له قیامهت و هه ولدان بۆ وه ده سه ته یانی سه رفرازیی روژی دوا یی.

ده شگونجی وشه ی ﴿کَلَّا﴾ به مانا (حقاً) بی، واته: به راستی ئه وانه دونیا یان خۆش ده وئو وازیان له قیامهت هینا وه،

دونیایان خۆش ده‌ویۆ کاری بۆ ده‌کهن وازیان له قیامهت هیناوه و پشت گوینان خستوه.

زومه‌خشهری ده‌لی: وشه‌ی ﴿کَلَّا﴾ لیڤه‌دا بۆ گێڕانه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ره له په‌له‌ په‌لکردن بۆ فیڤیوونی قورئان، هه‌لئانیه‌تی بۆ له‌سه‌ره‌ خۆیی و ئارامگرتن، موباله‌غشی لهم مانایه‌دا کردوه‌ فهرمووی: ﴿بَلْ تَحْبُونِ الْعَاجِلَةَ﴾ به‌لکوو ئیوه‌ی ئاده‌می، له‌هه‌موو شتی‌ک په‌له‌ ده‌کهن، چونکه‌ سروشتان په‌له‌په‌لی تێدایه‌، له‌په‌له‌ دروستکراون، بۆیه‌ دونیای که‌مخایه‌ن و ته‌مه‌ن کورتتان خۆش ده‌ویۆ وازیان له‌قیامهت هیناوه.

ئه‌جار په‌روه‌ردگار حال و وه‌زعی خوداپه‌رستان و کافره‌کان له‌و دنیادا به‌یان ده‌کاوه‌ فهرمووی: ﴿وَجْهٌ يُومِئِدُ نَاضِرَةٌ اِلٰی رَبِّهَا نَاطِرَةٌ، وَوَجْهٌ يُومِئِدُ بَاسِرٌ تَظُنُّ اَنْ یَفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ﴾ ده‌م و چاوو روخساری موسوڵمانان له‌ به‌هه‌شت دا ته‌رو تازهو دره‌وشاوه‌و گه‌شاوه‌ن، که‌یفخۆش و ته‌رده‌ماخن. به‌ناشکراو بی‌په‌رده‌ خودای خۆیان ده‌بینن. راسته‌و خۆ ده‌پواننه‌ زاتی پاکی: ده‌م و چاوی تاوانباران له‌ دۆزه‌خ دا گرژو ره‌ش هه‌لگه‌پاوه‌، دلتیان له‌وه‌ی: که‌ به‌لاو کاره‌ساتیکی هه‌ند گه‌وره‌و سامتاکیان توش دی‌ برپه‌ری پشیمان ده‌شکینێ.

زومه‌خشهری که‌ریبازی موخته‌زیله‌ی هه‌یه‌ رسته‌ی ﴿اِلٰی رَبِّهَا نَاطِرَةٌ﴾ ی ته‌ئویل کردوه‌، به‌لای ئه‌وه‌وه‌ (الی) حه‌رفی جه‌پ نه‌ به‌لکوو (الی) یه‌و موڤه‌دی (آلاء) ه‌و (مفعول به‌) یی‌ه‌و پیش که‌وتوه‌.

ئیب‌نو که‌ئیر له‌ته‌فسیری ﴿اِلٰی رَبِّهَا نَاطِرَةٌ﴾ دا ده‌لی: واته‌ به‌ناشکرا خودای خۆیان ده‌بینن، وه‌کوو بوخاری له‌ سه‌حیحه‌که‌ی دا فهرمووده‌یه‌کی ریه‌وایه‌ت کردوه‌: که‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمویه‌تی: (اَنکُم سَتْرُونَ رَبَّکُمْ عِیَانًا) ئیو» له‌روژی قیامهت دا خودای خۆتان

به‌ناشکرا ده‌بینن. بینینی خودا له‌لایهن موسولمانانه‌وه له‌روژی قیامه‌ت دا شتیکی چه‌سپاوه، فهرموده‌ی (متواتر) ی تیدا ریوایه‌ت کراون و به‌ریه‌ره‌کانییان ناکری.

ئه‌بو سه‌عیدو ئه‌بو هوپه‌یره‌ فهرموده‌یه‌کیان له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ریوایه‌ت کردوه، فهرموده‌که له‌صه‌حیحی موسلیم و بوخاری دا هاتووه ده‌فهرموو: هه‌ندێک له‌هاوه‌لان عه‌رزى پیغه‌مبه‌ریان کرد وتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئایا ئیمه‌ روژی قیامه‌ت خودای خو‌مان ده‌بینن؟ پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌وه‌لامیان دا فهرموو: (هل تضارون في رؤية الشمس والقمر ليس دونهما سحاب؟) هاوه‌لان وتیان: نه‌خه‌یر، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرموو: (انکم ترون ربکم کذلک) بیگومان ئیوه چۆن ئیستا مانگ و خۆر ده‌بینن ئاواش روژی قیامه‌ت خودای خو‌تان ده‌بینن.

هه‌ر له‌صه‌حیحی بوخاری و موسلیم دا له‌ جه‌ریه‌وه هاتوه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌شه‌وی چوارده‌ی مانگ دا سه‌یری مانگی کردو فهرموو: (انکم ترون ربکم کما ترون هذا القمر، فان استطعتم ان لا تغلبوا على صلاة قبل طلوع الشمس ولا قبل غروبها فافعلوا) هه‌ر له‌ صه‌حیحه‌ین دا هاتووه ئه‌بو موسا ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرموو: (جنتان من ذهب آیتهما وما فیهما و جنتان من فضة، آیتهما وما فیهما، وما بین القوم و بین أن ينظروا. الى الله. عرو جل إلا رداء الکبرياء على وجهه، في جنة عدن) ^(۱).

(۱) ته‌فسیری ئینوکه‌شیر ج ۴/ ۱۹۷۱

هه ل له کیس چوونی کافره کان و سه لاندنی زیندو بوونه وه

كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ الرَّاقِيَ ﴿٦٦﴾ وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ ﴿٦٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٦٨﴾ وَالْتَفَتِ
السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٦٩﴾ إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٧٠﴾ فَلَا صَدَقَ وَلَا صُلَىٰ
﴿٧١﴾ وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٧٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّىٰ ﴿٧٣﴾ أَوَلَىٰ لَكَ
فَأُولَىٰ ﴿٧٤﴾ ثُمَّ أَوَلَىٰ لَكَ فَأُولَىٰ ﴿٧٥﴾ أَيْحَسِبُ الْإِنْسَنُ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٧٦﴾
أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِي يَمْنَىٰ ﴿٧٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٧٨﴾ فَعَجَلَ مِنْهُ
الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿٧٩﴾ أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَدْرِ عَلَىٰ أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ ﴿٨٠﴾

له وه پیش پهروه ردگار حال و وه زعی قیامه تی گه وه ی باس کرد،
دیمه نه سامناکه کانی راناندن، حالی به خسته وه ره کان و به دب خسته کانی
دیاری کرد، نه مجار لیره دا نه وه راده گه یه نی: که دنیا ده بی کۆتایی بی و
هه موو زینده وه ره یك ده بی پیاله شهرابی مهرگ بچیژی. مردنیش قیامه تی
بچکۆله یه و سه ره تایی قۆناغی قیامه ته، جا نه گهر کافره کان پروایان
به قیامه ت نه بی، خو ناتوانن خۆیان له مردن قوتار بکه ن.

پاشان به دوو به لگه رابوونی قیامه ت ده سه لیتنی و ده فه رموی: ﴿کلا﴾
وانیه نه ی ناده میزاد! نه تو ناتوانی نه و کاته، رابوونی قیامه ت به درۆ بزانی،
چونکه یه قین و عه یان ده بی و جگه له دان بیانان چاره ی ترت نیه.

﴿إِذَا بَلَغَتِ الرَّاقِيَ﴾ کاتیك گیان ده گاته بینه قاقاو کابرا ده که ویتته
حاله تی گیانه لا وه ﴿وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ؟﴾ له لایه ن ناماده بوانی
نه خۆشه که وه ده گو تری: کئی هه یه دوعاو نوشته یه ک بکا؟ ئایا پزیشکیك

ههیه دهرمانی ئەم دەردهی لابیۆ چاره سەری نەخۆشه که مان بکا؟ واتە
ئەوانەمی لە دەورووبەری نەخۆشه کەن دەکەونە هەول و تەقەللاً بۆ دۆزینەوێ
چارەسەر ﴿وَلَوْ أَنَّ الْفِرَاقَ﴾ کابرای نەخۆش پیتی وایە ئیتر دنیا
جی دیتیۆ ئەمە حالەتی مردنە و کۆچی دواي دەکا.

﴿وَالْتَفَتَ السَّاقِ بِالسَّاقِ﴾ قاچی دەپێچیی بە قاچینەو ناستوانی
بیانجولینییۆ گیانیان تیدا نامینیی! یان مەبەست یە ککەوتنی بەلاو
کارەساتی ترسناکن، غەمی لە دنیا دەرجون و جی هیشتنی مال و
خیزان و پێخۆشبوونی دوزمنان و بەرەو روبوونەوێ مردن.

﴿إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ﴾ گیانەکان بۆ لای خودا سەوق دەکرتن،
سەرەنجام و گەرانهوێ ناده میزاد بۆ ژێر بریاری پەرورەدگارە، جا یان بۆ
بەهەشتە، یان بۆ دۆزەخە.

ئەجار چۆنیەتی وەزەح و حالێ ئەو کابرا نەخۆشه لە گیانەلاو کەوتووه
بەیان دەکا دەرەمریی: ﴿فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى وَلَكِنْ كَذَبَ وَتَوَلَّى، ثُمَّ
ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى﴾ ئەو کابرایە نەبروای بە پەیامی پێغەمبەر کردووه
نەنویژی فەرزی بۆ خودا ئەنجام داوه، بەلکۆ پێغەمبەری بە درۆخستۆتەووه
پەیامەکی رەت کردۆتەووه، پشتی لە تاعەت و خودا پەرستی هەلکردووه
ئیمانی نەهیناوه، سەرباری ئەمانە هەمووی بە کەشخەو کەش و فشیکەو
گەرپاوه تەووه بۆ مالهووه کەیف خۆش بووه بەو هەلوێستەیی رازی بووه
بە کردووه بە دەکانی و سور بووه لە سەریان.

﴿أُولَىٰ لَكَ فَأُولَىٰ، ثُمَّ أُولَىٰ لَكَ فَأُولَىٰ﴾ دەک بە فتارە بچی و شیوی
و هیلت بە نسیب بی، هاوار بۆ تۆبیۆ خودا لە ناوت بەریۆ بە کوشت چی،
ئەم دوعا شەرەت بە سەردا دووبارە و سی بارە بیتەووه.. ئەو خۆبادان و کەش و
فشەت پیروزی بی! جیۆ خۆیەتی ئەو هەلوێست و هەلسوکهوتت بیۆ
بروات بە خودای خۆت نەبی!! خۆت دەبینیەووه چیت بە سەردیۆچ عەزاب و

عقابیک یه خهت ده گری !! نمونه ی نه نایه ته نایه تی کی تره: که ده فهرمو ی: ﴿ذق إنک انت العزیز الحکیم﴾ (الدخان/ ۴۹) یان ده فهرمو ی: ﴿فاعبدوا ما شئتم من دونه﴾ (الزمر/ ۱۵) یان ﴿اعملوا ما شئتم﴾ (فصلت/ ۴۰).

قه تاده و کوله بی و موقاتیل ده لئین: پیغه مبه ر ﷺ مه چه کی نه بوجه هلی گرت و فهرمو ی: (اولی لك فأولی، ثم اولی لك فأولی) واته: هه ره شه ی لی کرد، نه بوجه هل وتی: نه وه به چی هه ره شه م لی ده که ی؟ نه تو نه خودا که ت ناتوانن هیچم لی بکن ! نه من پیاو ماقولتی نه م هه ریتمه م و خاوه ن هیژو توانم . نه جار رۆیی ، ئیتر خودا نه م نایه ته ی نازل کرد وه کوو چۆن پیغه مبه ر فهرمو ی: !!

نه جار دوو به لگه دینیتنه وه له سه ر پاستن رابوونن قیامت ||
زیندوبوونه وه: (به و دوو به لگانه نایه تی سه ره تای سو ره ته که که فهرمو ی: ﴿أحسب الإنسان أن لن نجوع عظامه﴾ جه خه ده کاته وه)

یه که م نه وه یه: ده فهرمو ی: ﴿أحسب الإنسان أن یترک سدی؟﴾
نایا ناده میزاد وابه ته مایه به ره لالا بکری و وازی لی بهیتری، فهرمان و جلّه و گیریه کانی نا راسته نه کرین، هیچ نه رک و نورکیکی نه خریته سه رشان وله قیامت دا هیچ حساب و لیکولینه وه یه کی له گه ل دا نه کری؟؟ نه خه یر با وا نه زانی و به ته ما نه وه نه بی، ئیه مال کردنی ناده میزادو لی نه پرسینه وه ی پیچه وانهی داخوازی عه داله تکارییه ..

پنویسته لیکولینه وه سزاو پاداش هه بی بۆ نه وه ی موسولمان و کافر به یه ک چاو سه یر نه کرین. فهرمان به رداری سه ری پیچیکار وه کوو یه ک مامه لمان له گه ل نه کری، حیکمه تی پهروه ردگاریش واداخوازه تۆله ستاندن له کافرو سته مکاران و پاداشتی خودا په رستان هه لگیری بۆ قیامت ، بۆ نه وه ی هه موو که س فرسه تی خۆی بدریتی، له ماوه ی ژبانی دونیای دا چی ده کاو چی ناکا، نه و جار هه رکه سه به گویره ی کرده وه کانی خۆی، سزاو

پاداش وهر بگریته‌وه. وه‌کوو له‌نایه‌تینکی تر دا ده‌فرموئ: ﴿إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أَخْفِيهَا لِتَجْزِيَ كُلَ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى﴾ (طه/۱۵) یان ده‌فرموئ: ﴿أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ، أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ﴾ (ص/۲۸).

دووهم به‌لگه نه‌وه‌یه: ده‌فرموئ: ﴿أَلَمْ يَكْ نَظْفَةً مِنْ مَنِي يَمْنَى، ثُمَّ كَانَ عِلْقَةً فَخُلِقَ فَسَوَى، فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى، أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى﴾ نایا ئەو ئاده‌میزاده‌ی ئەوه‌نده له‌خۆی رازییه‌و خۆی به‌زل ده‌زانئ، له‌سه‌ره‌تا دا دَلْوْیه ئاوێکی هیج و پوچ نه‌بووه رژیندراوه‌ته ره‌حه‌می دایکیه‌وه ؟ پاشان ئەو دَلْوْیه مه‌نی‌یه بوه‌ته خوین پارو پاشان بوه‌ته گوشتپاره‌و پاشان بوه‌ته ئیسقان و ئەجار به‌گوشت داپۆشراوه‌و ره‌نگ و روخسارو شیوه‌ی کیشراره‌و.

نایا خودایه‌ک بتوانی ئاوا له‌نه‌بووه‌و ئەم ئاده‌میزاده رێک و پێکه دروست بکا، نایا ناتوانی پاش مردن جاریکی تر زیندوی بکاته‌وه؟! به‌لئ ئیعه‌اده‌کردنه‌وه زۆر ئاسان تره ، هه‌رچه‌نده بۆ خودا هه‌موو شتی‌ک وه‌ک یه‌ک ئاسانه .

ئیبنو ئەبی‌حاته‌م و هی‌تریش ریوایه‌تیان کردوه ده‌لئین: پیغه‌مبه‌ر ﷺ: که‌ئەم نایه‌ته‌ی ده‌خوینده‌وه ده‌یفه‌رموو: (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِلَى) ئەحه‌مه‌دو ئەبو‌داودو تیرمیذیو ئیبنو مه‌رده‌وه‌یه‌ی و حاکم ده‌لئین: پیغه‌مبه‌ر ﷺ: فه‌رموئ: هه‌ر که‌سی‌ک له‌ئێوه ﴿وَالْتَيْنِ وَالزَّيْتُونِ﴾ ی خویندو گه‌یشه‌ کۆتایی ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ﴾ با بلئ: (بلى) وانا على ذلك من (الشاهدين)، هه‌ر که‌سی‌ک سوره‌تی ﴿لَا اِقْسَمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ ی خویندو گه‌یشه‌ ﴿أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى﴾ با بلئ: (بلى)، هه‌ر که‌سی‌ک سوره‌تی ﴿وَالْمُرْسَلَاتِ...﴾ ی خویندو گه‌یشه‌ ﴿فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ﴾ با بلئ: (آمنا بالله).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره‌تی (الإنسان)

ئەم سورەتە مەدەنییه و سى و يەك ئايەتەو دواى سورەتى (الرحمن) نازل بوو. ناوى (سورەتى ئىنسان) ى لى ئراو ، چونكە لەسەرەتادا باسى دروستبوونی ئادەمیزادى لەخۆگرتوو. ئادەمیزاد خودا لەنەبوو وە دروستى کردوو کراو بەجینشینى خودا لەسەر زەوى، هەر لەبەر خاترى ئادەمیزادو بۆ بەرژەوئەندى ئەو ، چى لەزەوى دا هەيه لەخەيرو فەر دروستکراو.

پەيوەندى و مۇناسەبەتى ئەم سورەتە بەهەى پيشەو لەچەند رويەكەو هیه :

۱- لەکۆتايى سورەتى پيشوودا باسى ئەو هى کرد: کە ئادەمیزادى لەدۆپە ئاویك دروست کردوو، پاشان ئادەمیزادى کردوو بەدوو رەگەز (نێرو مى) پیاو و ئافرەت، ئەجار لەسەرەتای ئەم سورەتەدا باسى دروستبوونی بابە ئادەم دەکا.

۲- لەسورەتى پيشوودا بەکورتى وەصفى بەهەشت و دۆزەخى کرد، ئەم سورەتەدا بەدریژى باسیان دەکا، بەتایبەتى لەباسى بەهەشت دا.

۳- لەسورەتى پيشوودا باسى ئەو ناخۆشى و سزایانە دەکا: کە توشى تاوانباران دەبى لەقیامەت دا. ئەم سورەتەش دا باسى ئەو نازو نیعمەتانه دەکا: کە لەبەهەشت دا دەدرى بەخوداپەرستان.

هەرچەندە ئەم سورەتە وەکوو و ترا مەدەنییه ، واتە: دواى کۆچکردنى پيغه مېر ﷺ و هاو لەلانی لەمەككەو بۆ مەدينە نازل بوو. وەلى گرنكى دەدا بەباسى قیامەت و لەزەت و خۆشى ناو بەهەشت . کە ئەمە بەزۆرى لەسورەتە مەكکیه کان دا بەدى دەکرى.

پهروه ردگار ئاده میزادی دروست کردوهو ریگای راست و ناراستی
بو روون کردوتهوه

بسم الله الرحمن الرحيم

هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا ﴿١﴾
إِنَّا خَلَقْنَاهُ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا
بَصِيرًا ﴿٢﴾ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾

دهه فرموی: ﴿هل أتى على الإنسان حين من الدهر لم يكن شيئاً مذكوراً﴾ بیگو مان زه مانیک به سهر ره گه زی ئاده میزاد دا هاتوه، ئاده میزاد وجودی نه بوه، هیچ نه بووه نه ئاده م و نه نه وه کانی، هیچ ناو و دهنگ و رهنگیکیان نه بووه، لای فریشته و جندو کهش که پیش ئاده میزاد دروست کراون - نه ناسراو و له بیر کراو بوون - .

له نه بووه و خودا دروستی کردون، کاتی ویستی دروستیان بکا هه والی دروست کردنیانی به فریشته کانی راگه یاند و فه رموی من له سهر زه وی ره گه زیك دینمه کایه وه زه ویان پی ئاوه دان ده که مه وه وه کوو دهه فرموی: ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأُكَةِ: إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ (البقرة/ ۳۰).

ئهم نایه ته به لگه یه کی ئاشکراو غایانه: که ئاده میزاد تازه پهیدا بووه، روژگارێک به سهر ئهم زه وی به دا تیپه ریوه ئاده میزادی له سهر نه بووه، که خودا دروستیشی کردوه له شیوه و روخساری جوان دا دروستی کردوه و زانین و زانیاری پتووستیشی فیڕ کردوه وه کوو دهه فرموی:

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَن تَقْوِيمٍ﴾ (التین/) یان ده‌فرموی: ﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا﴾ (البقرة/۳۱) .

ئیمه‌ی موسولمان پروامان به‌م ده‌قه قورئانیانه هه‌یه‌و هه‌ر ئه‌مه به‌راست ده‌زانین، هه‌ر که‌سی پێچه‌وانه‌ی ئه‌مه بلی: هه‌له‌یه‌و درۆ ده‌فرموی: هه‌ر لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی زانستی زانایانی ئاشارو کۆمه‌لایه‌تی ده‌رباره‌ی میژووی ئاده‌میزاد له‌سه‌ر زه‌وی پێچه‌وانه‌ی ئه‌مه ده‌قه قورئانیانه بوو، لیکۆلینه‌وه‌ی زانستی نی‌ه‌و شیواندنێ حه‌قیقه‌ته‌و ده‌ستدریژی‌کردنه‌ بۆ سه‌ر میژوو ، بۆ سه‌ر خودی زانیاری !! وه‌کوو جه‌نابی داروین کردی و داروینزمه‌کان په‌ره‌یان پی‌داو ئاده‌میزادیان کرده‌ کۆری مه‌یون و جان‌وه‌ری تر و عه‌یامیکی دورو درۆ زانیان کاتی خۆیان له‌و جوړه لیکۆلینه‌وانه‌دا به‌فیژداو چه‌ند (مجلد) اتیان له‌و جه‌هل نامانه‌دا نووسی و نه‌گه‌یشتنه‌ ئاکام و هه‌ره‌سیان هینا !!

حه‌ق وایه ئاده‌میزاد بیر له‌م ده‌قه قورئانیانه بکاته‌وه‌و به‌خۆی‌دا بچیته‌وه‌، بیر بکاته‌وه‌ له‌وه‌ی رۆژگارێک هه‌بووه‌ له‌م بونه‌وه‌رده‌ا ئه‌و وجودی نه‌بووه‌، ده‌نگیاسی نه‌بووه‌ ده‌ستی قودره‌ت هینایه‌ کایه‌وه‌و کردی به‌م گیانله‌به‌ر به‌نرخه‌و هۆی جیگیربوون و په‌ره‌سه‌ندنێ له‌سه‌ر زه‌وی بۆ ده‌سته‌به‌ر کرد !! بیر بکاته‌وه‌ له‌چی دروست کراوه‌و بۆ دروستکراوه‌و چی داوا لی‌ده‌کری نه‌نجامی بدا ؟!

له‌سه‌ره‌تای سوپه‌ته‌که‌دا هه‌والی دروستکردنی ئاده‌می راگه‌یاند: که‌ باوکی هه‌موو ئاده‌میزاده‌و له‌خاک دروستکراوه‌ وه‌کوو له‌چه‌ند نایه‌تیکی تری قورئان دا ئاماژه‌ی پێکراوه‌.

ئه‌جار دیته‌ سه‌ر باسی نه‌وه‌کانی به‌گشتی چ نی‌رو چ می. ده‌فرموی: ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نَطْقَةٍ أَمْشَاجٍ، نَبْتَلِيهِ فَجْعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ ئیمه ئاده‌میزادمان دروست کردوه له‌دۆیه‌ ناویک که‌تیکه‌له‌ له‌ که‌ره‌سه‌و

ماددهی نۆرو می. له رهحه می دایک دا ئاوی پیاو و هیلکۆکهی گهرای
ئافرهت یه کده گرن و تیکه ل به یه کدی ده بن و ئاده میزادی لی پهیدا ده بی،
ئیترو دوا بی عه قل و هۆشی ده دهینی و ته کالیفی شهرعی ده خهینه
ئه ستۆبه خێرو شهر به تاقی ده کهینه وه، بۆ ئه وهی ده ریکه وی رینگای حه ق
ده گریته به رو خودا په رسته، یان گومرا ده بی و خۆی به فتار ده دا.

ئیمه ئامیری تیگه یشتن و هه ست کردنی پی ده به خشین، ئامیری
بیستن و دیتنی بۆ دهسته بهر ده کهین، بۆ ئه وهی بتوانی ئهرکی سه رشانی
ئه نجام بدا، له تاقی کردنه وه ده ربچی، گوئی له نایه ته کانی خودا بگری و به دل
لییان ورد بیته وه، بۆی ده ریکه وی: که به دیهینه ری بونه وهر تاک و ته نهاو
بی هاوه ل و وه زیره، له هه موو شتی که بی تاجه وه هه موو شتی که
تاجی ئه وه.

﴿إِنَّا هَدَيْنَا السَّبِيلَ إِنَّمَا شَاكَرُوا وَإِنَّمَا كَفَرُوا﴾ ئیمه رینگای راست و
ناراستمان بۆ دیاری کردوه « حه ق و به تالمان بۆ ده ست نیشان کردوه،
خێرو شه پرمان بۆ لیک هه لا واردوه، سه ره نجامی ریبازه کائمان بۆ رون
کردۆته وه، سودو زیانی کرده وه هه لویتسته کانیان پی راگه یاندوه. بۆ
ئه وهی له ئاکام دا ئاده میزاد بینه دوو تاقم، تاقمیکیان سوپاسی
نیعمه ته کانی خودا بکه ن، ئیمانیان پی هه بی و پابه ندی فه رمان و جله و
گرییه کانی بن، تاقمیکیشیان کافرو سپله و پی نه زان دل سه ره ق و
سه ریچی کار ..

به کورتی رینگای خێرو رینگای شه پرمان بۆ دیاری کردوه، ئه مجار بۆ
خۆی کامیان ده گریته بهر بایبگری. زۆره ملی له کهس ناکهین و کهس
به زۆر موسولمان ناکهین !! جا ئه و مرۆفه به هۆی کرده وه کانییه وه یان
کامهران و به خته وه ره یان به دب خه ت و چار په شه.

نمونه‌ی نهم نایه ته نایه تی کی تر» که ده فرموی: ﴿وَهْدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ﴾ (البلد/۱۰) موسلیم له نه بو مالیکی نه شعریه وه ریوایه تی کرده ده لی: پیغه مبه رﷺ ده فرموی: (کل الناس یغدو فبائع نفسه، فموبقها او معتقها) همه مو ناده میزادیك : که روژی لی ده بیته وه خوی ده فروشی: جایان خوی ده کاته کزیله و خوی به هیلاک ده با، یان خوی رزگار ده کا.

سزاو پاداشی کافران و خودانسان له روژی قیامت

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلًا وَأَغْلَلَنا وَسْعِيرًا ﴿٤﴾
 أَلَّا تَرَىٰ أَشْرَبُونَ مِّنْ حَاسٍ كَانَتْ مِرَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾
 عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِالْأَنذَرِ وَيَخَافُونَ
 يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ وَيُطْعَمُونَ أَلْطَعَامَ عَلَىٰ حَيْثُ مَسْكِنَتَا
 وَيَتِمَّوْا أَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نَطْعِمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا
 ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَطَطِيرًا ﴿١٠﴾ فَوَقَّعَهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ
 الْيَوْمِ وَلَقَّيْنَهُمْ نَصْرَهُ وَسُرُورًا ﴿١١﴾ وَجَزَيْنَهُم بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا ﴿١٢﴾

له وه پیش پهروه ردگار نه وهی به یانکرد: که ناده میزادی شاره زا کرده بو ریگی خه یرو ریگی شه، نه مجار دابه شی کردون بو دو و تقام : (سوپاسگوزار، سپله و پینه زان) نه مجار پهروه ردگار له سر شیوهی هه ره شه باسی نه وه ده کا: که زنجیرو ناگری بو کافران ناماده کرده، بو موسولمانانیش به هه شتی رازا وه پر نازو نیعمه ت. ده فرموی:

﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلًا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا﴾ ئیمە ئامادەمان کردووە بۆ کافرو خودانەناسان سزای جۆراو جۆر، ھەرکەسێ برۆای بە خودا نەبێ و سەرپێچی فەرمانەکانی بکا، زنجیریان لەقاج دەکەین و بەرھەو دۆزەخ کێش دەکێن. بەزنجیرتک دەست و قاجیان بەملیانەو شەتەک دەدرین و ئاگری ھەلگیرساوی دۆزەخیان بۆ ئامادەکراوە . بۆ ئەوێ بەو زنجیرو ئاگرە عەزابیان بەدەین .

لە سورەتی (الحاقة) دا ئاماژە بەو دەکا ھەر زنجیرتک حەفتا گەزە . (أغلal) بەو زنجیرە دەگوترێ: کە دەستیان بە ملیانەو پێشەتەک دەدرێ. نمونەئێ ئەم ئایەتە ئایەتیکێ ترە کە دەفەرموێ: ﴿إِنَّ الْأَغْلالَ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَ السَلَاسِلَ يُسْحَبُونَ فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ﴾ (غافر/۷۱-۷۲). ئەمە حال و وەزعی ستەمکارانە لەروژی قیامەت دا.

ئەبجار وەزەح و حالی خوداپەرستەکان رادەنویسنێ و دەفەرموێ: ﴿إِنَّ الْأَبْرارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا، عَيْنًا يُشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ، يُفَجَّرُونَهَا تَفْجِيرًا﴾ بێگومان خوداپەرستەکان ئەوانەئێ ئەھلی طاعت و خوداپەرستی بسوون لەدوونیدا ، بەدڵسۆزی ئەرکی سەرشانی خۆیان لەکاتی خۆیدا بەرێکو پێکی بەجیھیناوە، خۆیان لەتاوان و نافەرمانی خودا پاراستوو، ئەوانە لەبەھەشت دا شەرابی تێکەڵ بە کافورو ساردو سپی و بۆنخۆش دەخۆنەو. ھەرۆھا ئەو شەرابەیان تێکەڵ بە ئەو کانیای تری بەھەشت: کە بەندە صالحەکانی خودا لێ دەخۆنەو ، بۆ کوێیان بوێ ئەو کانیاو بە ئەوێ رادەکێشن و چۆنیان بوێ ئاوا تەصەروفی پێوە دەکەن.

چونکە ئەوان لەژیانی دنیایان دا ﴿يُوفُونَ بِالْأَذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾ وەفا بەنەذرو فۆتۆی خۆیان دەکەن، ئەو ئەرکانەئێ بەمەبەستی نزیکبوونەو لە خودا دەبخەنە سەرشانی خۆیان . بەدڵسۆزی

ئەنجامیان دەدەن، ھەر شتێک حەرام بێ و نە ی لی گرابی ئەوان توخنی ناکەون. ئەوانە ترسی رۆژتیکیان ھەیە: کە رۆژی قیامەتە، کارەسات و شەڕ بە لا کانی بلاودەبنەو و ھەموو کەس دەگرەنەو مەگر کەسانێک بکەونە ژێر رەھمەتی خوداوە.

﴿وَيُطْعَمُونَ عَلَىٰ حَبِّ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا﴾ خۆراک و بژیوی خۆیان دەبەخشن - ھەرچەندە بۆ خۆیان زۆریان پێویستە - بە ھەژارو بەھەتیوو دیل . بۆ خۆیان برسێیانەو لەدەمی خۆیان دەگرەنەو دەیدەن بە ئادەمیزادی گەداو بەمەندالی ھەتیوو بەمرۆقی بەدیل گیراو. مەبەستیشیان رەزامەندیی خودایەو لەبەر خاتری خودا ئەو ئیشارو لەخۆ بردوییە ئەنجام دەدەن. وێرای ئەوەی کە بەدڵخۆشی و بەروی خۆشەو خواردنەکیان پێ دەبەخشن، پێشیان دەلێن:

﴿إِنَّمَا نَطْعَمُكُمْ لِرُوحِ اللَّهِ لَنُرِيدَ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا﴾ نەوێ کوو ئێمە ئەم خواردن و پێداویستیانەتان پێ دەدەین تەنھا لەبەر خاتری رەزامەندیی خودایەو بەس ! ھیچ مەتەن بەسەردا ناکەین ، پاداشمان لەئێوە نای، شوکرو سوپاسی ئێوەمان مەبەست نیە، بەتەما ھیچ پاساودانەوێەکی ئێوە نیین.

﴿إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبَّوسًا قَمَطِرًا﴾ ئێمە وێرای ئەوەی بەتەمای رەزامەندیی خودای خۆمانین ، ترسی عەزاب و تەنگانە ی رۆژتیکیشمان ھەیە تابلێتی سەخت و دژوارە، لەترسی دیمەنە سامناکەکانی دەم و چاو گرژو تال دەبن ، رۆژتیکێ درێژی پڕ بەلاو کارەسات و عەزابی سەخت، دەمانەوی لەو رۆژە سەخت و دژوارەدا پاداشتی خۆمان وەرگیرەنەو .

﴿فَوَقَّاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ، وَلَقَّاهُمْ نَصْرًا وَسُرُورًا﴾ خودا لە پاداشتی ئەو خۆراک بەخشین و لە خودا ترسانەیان، شەڕ و نەگبەتی ئەو رۆژە گرژو سامناکە ی لی دوورخستەنەو، لەو عەزاب و ناخۆشییە

پاراستنی ، نهو ترس و بیمه‌ی لی‌زه‌واندنه‌وه، دلتیای کردن که نه‌وان له عه‌زایی دۆزه‌خ رزگاریان بووه و نه‌هلی به‌هه‌شتی . له‌به‌رامبه‌ر روگرژی و دل ته‌نگی کافره‌کان دا، نه‌مان دل‌خۆش و روگه‌شن، ده‌م به‌پیکه‌نین و ته‌ر ده‌ماخن، دیارده‌ی نازو نیعمه‌تی خودایان پیوه دیاره . وه‌کوو له‌نایه‌تیکی‌تردا ئاماژه به‌وه ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿وجوه یومئذ مسفرة، ضاحكة مستبشرة﴾ (عبس/۳۸-۳۹)

نه‌م جوړه ته‌عبیرانه: که ده‌فه‌رموی: ﴿وقاهم﴾ و ﴿لقاهم﴾ که کرداری رابووردون و هیشتا قیامت نه‌هاتووه، بۆ ته‌نکیدو دلتیا بوونه له رودانیان. هه‌روه‌ها له هه‌رشویتییک دا بۆ ته‌عبیری موسته‌قبل کرداری رابوردو (فعل ماضی) ی به‌کاریتی نه‌وه مه‌به‌سته .

﴿وجزاهم بما صبروا جنة و حریرا﴾ په‌روه‌ردگار له‌پاسای به‌رده‌وام بوون و خوږاگرییان له‌سه‌ر نه‌رکی سه‌رشانیان به‌هه‌شتی رازاوه و پان و به‌رینی پی‌به‌خشین ، ژیانی خو‌ش و جاویدانی بۆ ده‌سته‌به‌ر کردن، پۆشاکي ئاو‌ریشم و نه‌رم ونۆلی له‌به‌ر کردن.

نایه‌ته‌که به‌روونی نه‌وه‌ی تیدا به‌دی ده‌کری: که چاکه کردن له‌گه‌ل دیل دا موسوڵمان بی یان کافر بی، ده‌بیته هۆی ره‌زامه‌ندیی په‌روه‌ردگار. له‌یاسای ئیسلام دا سه‌ده‌قه‌ی (تطوع) به‌کافر ده‌دری و ده‌بیته هۆکاری ده‌سته‌به‌ر بوونی ره‌زامه‌ندیی خوداش. وه‌لی زه‌کاتی فه‌رز هه‌رده‌بی بدری به‌موسوڵمان . زۆریه‌ی زانایانی ئیسلام پییان وایه چاکه کردن له‌گه‌ل کافرو خودانه‌ناسان دا له‌ناو ولاتی موسوڵمان دا کاریکی په‌سه‌نده‌و به‌سوخته‌ت ده‌ژمی‌رری و واجب نیه . دالده‌دانی دیل نه‌رکی سه‌رشانی حکومه‌ته‌و ده‌بی له‌خه‌زینه‌ی ده‌ولت دابین بکری. نه‌گه‌ر ده‌ولت نه‌یکر ده‌که‌ویته سه‌رشانی موسوڵمانان .

خانویه‌ره و خواردنه‌وه و پوڤشاک و خرمه‌تجی به‌هه‌شتیه‌کان

مُتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾
وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلُّهَا وَذُلَّتْ قُطُوفُهَا نَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ ثَانِيَةً
مِّنْ فَضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرًا ﴿١٥﴾ قَوَارِيرًا مِّنْ فِضَّةٍ قَدَرُوهَا نَقْدِيرًا ﴿١٦﴾
وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا ﴿١٧﴾ عَيْنًا فِيهَا تُسْمَى سَلْسَبِيلًا
﴿١٨﴾ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْنَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنشُورًا
﴿١٩﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمَلَكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ سُدُوسٌ
خُضْرٌ وَسَبْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُمْ فِيهَا وَاسْخَرُوا لَهَا الْأَسَاوِرَ مِّنْ فِضَّةٍ وَسَقَنَهُمُ رَبُّهُمْ سُورًا
طَهُورًا ﴿٢١﴾ إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُم جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَّشْكُورًا ﴿٢٢﴾

له‌وه‌پیش په‌روه‌ردگار باسی خوراک و پوڤشاکى به‌هه‌شتیه‌کانى کرد،
نه‌جار باسی کوشک و ته‌لارو شیوه‌ی دانیشن و خواردنه‌وه و خرمه‌تجی و
سینى و پيال‌ه‌ی خواردنه‌وه‌کانیان ده‌کاو ده‌فهرموى:
﴿متکئین فیها علی الارائک، لا یرون فیها شمساً ولا زمهریراً﴾ پاداشتی
خوداناسان به‌هه‌شتی رازاوه‌یه‌ تئیدا داده‌نیشن له‌سهر کورسى و مؤیله‌ی
رازاه، که‌ش و هه‌وايه‌کى خوش و دل‌رفین، نه‌گهرمای خور ده‌بینن
نه‌سهرمای ساردی زه‌مه‌هریرو سه‌هول به‌ندان لییان ده‌دا، نه‌گهرمایان

«ھى نەسەرما، پىغەمبەر ﷺ فەرموويەتى: (ھو الجنة سجىج لاحتز ولاقر) سەجسەج برىتتە لەو سىبەرەي نىوان بەرەبەيان و ھەلھاتنى خۆر .
 ﴿ودانية عليهم ظلالها و ذللت قطوفها تذليلًا﴾ بۇ زىدە خۆشى لق و پۆيى درەختەكان بەسەريان دا بلاوبوونەو و شۆرپوونەو و سىبەريان لى دەكەن. ھەرچەندە لەبەھەشت دا خۆر نىيە، ميوەي درەختەكان لىيان نزيك كراو تەو و دانىشتو راکشاو و راوشتاو دەستيان دەگاتى و دەتوانن بەئاسانى ميوەي لى بکەنەو. دەست بۇ ھەر ميوەيەك بەرن ھىچ شتىك نىيە بتوانى دەستيان بگىرپتەو، پىويستە ئامازە بەو ش بکرى: كە سىبەري بەھەشت سىبەري ئاسايى دونيا نىيە بەم جوړ شتىك بىتە پەردەو تىشكى خۆر بگىرپتەو!

ماناي ئەو: كە سىبەرەكە نزيكە و ئەوان لەژىر سىبەردان . ئەو يە درەختەكانى بەھەشت بەجوړىك دروست كراون ئەگەر لەفەرزىك دا خۆر ھەبى ئەو درەختانە سىبەر دەكەن و ناھىلن تىشكى خۆر لىيان بدا .
 ﴿ويطاف عليهم بآنية من فضة وأكواب كانت قواريرًا، قوارير من فضة قدروها تقديراً﴾ خزمەتچىەكانى بەھەشت بەپيالەو سىنى و دەورى لەزىو دروستكراوى خۆراكەو ، بەفنجان و كوپى بلورىن و شەراب و شىرو ھەنگوينەو بەسەريان دا دەگەرپىن و خواردن و شلەمەنى جوړاو جوړيان بەسەردا دەگىرن، كوپەكانيان بى قلفەو لولەن . سىپىتى زىوو روونى بلورەكان تىكەلاو بون و لەدەرەو و ناو وەيان ديارەو دىمەنىكى ناياب و جوانيان ھىيە .

ئىبنو ئەبى حاتم لەئىبنو عەبباسەو رىوايەت دەكا: دەلى: ھەر شتىك لەبەھەشت دا ھەبى ئىو لە دونيادا وىنەيەكى ئەو شتەتان پىدراو جگە لەبلورى زىوين . جارى وايش دەبى بەپيالەي زىرين شلەمەنيان

به‌سەردا دابەش دە‌کری. وه‌کوو له‌نایه‌تینکی‌تردا ده‌فرموی: ﴿وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصُحَافٍ مِّنْ ذَهَبٍ وَ أَكْوَابٍ﴾ (الزخرف/۷۱).

ئە‌جار وه‌صفی مه‌شروباته‌کانیان ده‌کاوه‌فرموی: ﴿وَيَسْقُونَ فِيهَا كَاسًا مَّا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا﴾ ئاده‌میزاده‌خوداپه‌رسته‌کان له‌به‌هه‌شت دا به‌و پیاله‌و فتجانه‌زیوو بلوورینه‌مه‌ی تیکه‌لاو به‌زه‌نجبه‌بیلیان ده‌رخواد ده‌دری. جاری واده‌بی شه‌را به‌که‌یان تیکه‌ل به‌کافور ده‌کری و ساردو فینکه، جاری وایش ده‌بی تیکه‌ل به‌زه‌نجبه‌بیل ده‌کری و مه‌یله‌و گهرمه‌..

﴿عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا﴾ ئە‌و خوداپیداوانه‌له‌کانیاویکی به‌هه‌شت دا که‌ناوی سه‌لسه‌بیله‌ناوی خواردنه‌وه‌یان بۆ دابین ده‌کری، بۆیه‌ناوی سه‌لسه‌بیلی لی‌ئراوه‌چونکه‌ئاوه‌که‌ی گوارایه‌و به‌ئاسانی ده‌خوړینه‌وه‌صاف و بی‌گهرده‌و شیرین و زو‌لاله‌.

﴿وَيُطَوَّفُ عَلَيْهِمْ وَلَدَانِ مَخْلُودُونَ، إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنشُورًا﴾ خزمه‌تچی‌ه‌کانی به‌هه‌شت به‌سەر به‌هه‌شتیه‌کان دا ده‌سپرتنه‌وه‌، چیان بوی له‌خواردن و خواردنه‌و بۆیان دابین ده‌که‌ن؛ ئە‌و خزمه‌تچی‌یه‌نه‌هه‌موویان تازه‌لاوو لاوچاکن، پیرنابن و روخساریان نا‌گۆری و مردنیان به‌سەردا نایه‌، ئە‌گەر تۆ بیان‌بینی له‌و کاتانه‌دا: که‌بلا‌وبوونه‌وه‌به‌ناو به‌هه‌شتیه‌کان دا به‌مه‌به‌ستی خزمه‌ت‌کردنیان. واده‌زانی لو‌ئلو‌نی بلا‌وه‌بوون، ئە‌وه‌نده‌جوان و شو‌خ و شه‌نگن.

﴿وَإِذَا رَأَيْتَ ثُمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمَلَكًا كَبِيرًا﴾ ئە‌گەر تۆ له‌به‌هه‌شت دا به‌روانی و سه‌رنج بده‌ی له‌نازو نعیمه‌تی به‌هه‌شت به‌هه‌موو جو‌ره‌کانی، نازونعیمه‌تیکی واده‌بینی هه‌ر وه‌صف نا‌کری. سه‌له‌ته‌نه‌ت و شکۆمه‌ندیی وه‌هات چاو پی‌ده‌که‌وی: که‌سنووری نازاند‌ری و مه‌زه‌نده‌نا‌کری.

﴿عَالِيَهُمْ ثِيَابٌ سَنَدُسٌ خَصْرٌ وَاسْتَبْرَقٌ، وَحَلَّوْا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ﴾
 پۆشاککی ئاوریشمی تهنکی سه وزیان له بهرکراوه، ههروهها
 دتباچی نهستوو له بهر ده کهن . بازنه ی زیویان له مه چهک کراوه ،
 جاری وایش ده بی بازنه ی زیریان له ده ست ده کری .
 وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فهرموئ: ﴿يَحُلُّونَ فِيهَا أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ﴾
 (الكهف/۳۱).

ئه عجار جوړیکی تر شه را بیان دیاری ده کاو ده فهرموئ:
 ﴿وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا﴾ پهروه دگار شه را بیکیان ده رخوارد ده دا:
 که ناو سکیان له چه سودی و ژدی و زیانه خرۆیی و رهو شته
 ناشیرینه کانی تر پاک ده کاته وه، هه رچی ده یخوون و ده یخونه وه ده بیته
 ئاره ق و له جهسته یان دیته وه ده ر بونی ئاره قی جهسته یان وه کوو
 بونی میسک وایه .

ئه بو قولابه و ئیبراهیمی نه خه عی ریوایه تیان کردوه: که به هه شتییه کان
 خواردنیان بو دی ده یخون پاشان شه را بی (طهور) یان ده دریتی و ده یخونه وه،
 ئیتر ورگیان بچوک ده بیته وه ئاره قی کی بون خو ش له جهسته یان ده رده چی
 وه کوو بونی میسک وایه .

﴿إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً، وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا﴾ بهو پیاو
 چاک و خودا پیداونه ده گو ترئ: ئه م به هه شته رازاوه و نازو
 نیعمه ته ی پیتان دراوه، پا داشتی کرده وه کانتانه، خودا به فاضلو
 ئیحسانی خو ی له جیاتی کرده وه ی که متان پا داشتی زوری
 پیداون، طاعه ت و عیباده تی لی قبول کردن ۱ وه کوو له نایه تی کی تر دا
 ده فهرموئ: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا اسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ﴾
 (الحاقة/۲۴).

وہ زرع و حالی خود اپنے رستان ■ موشریکان ■ بی پروایان لہ دنیا دا

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ أَنْ تَزِيلَا ﴿٢٣﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَقْطَعْ
 مِنْهُمْ آيَةً أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾ وَأَذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾
 وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾ إِن
 هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾ نَحْنُ
 خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَلَهُمْ تَبْدِيلًا
 ﴿٢٨﴾ إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٢٩﴾
 وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾
 يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣١﴾

له‌وه‌پێش‌وه‌ز و حاڵی کافرو موسوڵمانه‌کانی له‌قیامه‌ت دا
رونکرده‌وه، پێغه‌مبه‌ری هه‌لئا: که سووربێ له‌سه‌ر راگه‌یانندی په‌یامی
خۆی و گوێ به‌قسه‌ی پڕو پوچی کافره‌کان نه‌دا.

نه بچار وه زع و حالي ههردوو تا قم له دونيادا روون ده كاته وه ده فهرموي: ﴿إِنَّا لَحَن نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا﴾ ئيمه خاوه و پهروهردگاري بوونه و هرين ■ خدای به حق و راستين، قورئانمان به پارچه پارچه نازل كړدوه بۆ سهر تو ئه پيغه مبهر! له ماوهي (۲۳) سال دا به گوته ي پيويست و روداو هه رجارهو به شيك له قورئانمان بۆ ناردويه خوارئ. بهيه كجار بۆمان نه ناردوي بۆ ئه وهي ئومعت فتري بين و له دليان دا چيگير ببي و چاره سهري

کیشهو نیزاعی خوئیانی پی بکه ن، قورئان هه لبه سترای خۆت نیه . سیحرو شیعوو چیرۆکی دانراوو نه فسانه نیه .

﴿فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ، وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا﴾ ئه ی پیغه مبه ر وه کوو ریزمان لی گرتوی و کردومان ی به پیغه مبه ر قورئانمان بۆ نازل کردوی له به رامبه ر سه ر ره قی و هه لۆیستی ناشیرینی موشریکه کان به صه برو ئارام به ، مل که چی قه زاو قه ده ری خودا به ، به وه دلته نگ مه به که سه رکه وتنت به سه ر موشریکه کان دا توۆی دوابکه وی .

پشوو درێژ به له سه ر گه یاندنی په یامی پیروۆت، پابه ندی حوکم و بریاری خودابه ، هه موو کارێک واده ی خۆی هه یه ، خودا بۆ هه موو شتێک ئه جه لی داناوه ، گوێرایه لی هه یچ که س له دوو روو کافره کان مه که ، به قسه ی تاوانبارو سته مکاران هه لمه خه له تی، وریابه له رێگه ی حق لات نه ده ن یان پشتت سارد نه که نه وه . به لکوو په یامی خۆت بگه یه نه و پشت به خودا ببه سته ، بیگومان خودا پارێزگاریت ده کاو ناهیلێت ده ستی چه په لیان بتگاتی .

پێویسته ئاماژه به وه بکه یین: که هه رچه نه ده پیغه مبه ر ﷺ نه که م و نه زۆر گوێرایه لی کافرو دوو روو کهانی نه کردوه ، وه لی ئه م نه هیه ی ئاراسته کراوه چونکه ئه و قوده یه بۆ موسو لمانان و ئاماژه یه به وه : که پێویسته خیرا خیرا ئاده میزاده کان ئاگادار بکریته وه و ئامۆژگاری بکرین، چونکه له سروشتیان دا توومی شه ر هه یه و نه فسی ئاده میزاد فه رمان ده کا به خراپه و خراپه کاری. هه یچ که س له ته و فیک و هیدایه تی خودا بی ئاتاج نیه . که وابی پێویسته هه موو موسو لمانیک له خودا بیاریته وه : که له شوێنکه وتنی هه واو هه وه س بیپاریژی و هه لته خلیسکی .

﴿وَاذْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا، وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا﴾ به رده وام به له سه ر ذیکرو یادی خودا، هه موو کات به دل و

بہ زویان یادی خودا بکہ، نویژ بۆ خودای خۆت بکہ به یانی و ئیواری۔
به یانی بریتیه له نویژی به یانی، ئیواری نویژی عهصر ده گرتیه وه،
له نیوانیشیان دا نویژی نیوهرۆ، به پرستی ﴿ومن اللیل فاسجد له...﴾
ناماژه ده کا به نویژی شیوان و خهوتنان، به پرستی ﴿وسبحه لیلاً طویلاً﴾
ناماژه به شهو نویژ ده کا۔

﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ یَجْرُونَ الْعَاجِلَةَ ویدرون وراءهم یوماً ثقیلاً﴾ بیگومان نهو
کافرو بی باوه پرانه ی مه ککهو هاو وینه کانیان دونیا ویست و هه وه سبازن،
هه موو هه ول ته قه لایه کیان بۆ دابین کردنی ئاره زۆکانی دونیا یانهو هیچ
خه می ژیا نی قیامه تیان نیه و هه ول بۆ نادهن و نهو رۆژه سه خته یان له بیر
خۆیان بردۆته وه، نه مه ش جوداوازی نیوان موسولمان و کافره،
موسولمانان هه ول بۆ ژیا نی دونیاو قیامه تیان ده دن و ژیا نی دونیا ده که نه
مه زره عه ی قیامه ت. کافره کان ته نها کار بۆ دونیا ده که ن و پروایان
به زیندوبوونه وه و ژیا نیکی تر نیه. تیروانی نیکی مادیانیه یان هه یه و له
قیامه ت و غه بییا تی تر بی تاگان و پروایان پیان نیه.

نه مجار به لگه له سه ر خودایه تی خۆی و ده سه لات ی ره های ده هی نیته وه و
ده فره موی: ﴿نحن خلقناهم وشددنا أسرهم، وإذا شئنا بدلنا أمثالهم
تبدیلاً﴾ به چ عه قلیک نهو موشریکانه له خودای خۆیان غافلن و
قیامه تیان بیرنایه ته وه؟ ئیمه نه وانان دروست کردوه، جهسته یانان ریک و
پیک کردوه، به نیسقان ماسولکه و ره گه ی جهسته یانان به هیز کردوه.

خۆ نه گهر مه یلمان لی بی له ناویان ده به بن و گهل و نه ته وه یه کی تر
دینینه گۆری: که فره مان به ردارو گو ترایه لی پهروه ردار بن. وه کوو
له نایه تیکی دی دا ده فره موی: ﴿إِنْ یَشَأْ یذهبکم ایها الناس ویات
بآخرین وکان الله علی ذلک قدیراً﴾ (النساء/۱۳۳) یان ده فره موی:

﴿إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ، وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ﴾
(إبراهيم/۱۹) .

که‌واته: که خودا ئیوه‌ی مۆلّه‌ت داوه‌و کۆمه‌ل کۆژی نه‌کردون ، له‌به‌ر چاوتان بێ و به‌خۆتان دا بچنه‌وه‌و بیر له‌سه‌ره‌نجامی حالی خۆتان بکه‌نه‌وه .
واز له‌سه‌ر ره‌قی و یاخی‌بوون بێنن.

﴿إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ، فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾ ئەم سورەتەو هەموو نایه‌ته‌کانی تری قورئان: که پرن له ئامۆژگاری و هه‌ره‌شه‌و ته‌ماع به‌رنان (ته‌رهیب و ته‌رغیب) بیرخه‌ره‌وه‌و رینوماين بۆ عاقل مەندان، جا که سی‌ک به‌خته‌وه‌ریی دونیاو قیامه‌تی ده‌وی، با رینگای نزیک‌بوونه بۆ لای خودا بگرێته‌به‌ر، ئیمان به‌یئێ، فه‌رمانبه‌رداری فه‌رمانی خودا بێ و خۆ له‌نه‌هیه‌سه‌کانی په‌روه‌ردگار بپاریژی. که سی‌ک ده‌یه‌وی با به‌قورئان هیدایه‌ت وهرگری.

﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ، إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ ئیوه مه‌یلی گرتنه‌به‌ری ریبازی خوداتان نابێ مه‌گه‌ر خودا بۆ خۆی مه‌شیئه‌تی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ بێ، که‌س ناتوانی هیدایه‌تی خۆی بدا ، که‌س ناتوانی به‌بی‌ویستی خودا ئیمان بچێته‌ ناو دلیه‌وه‌ . ته‌وفیقی خودا نه‌بی که‌س ناتوانی سود بۆ خۆی کیش بکا، هه‌موو کاریک به‌ده‌ست خودا خۆیه‌تی ، به‌ده‌ست به‌نده‌کان نه‌یه . ویست و ئیراده‌ی به‌نده ناتوانی به‌بی‌ویست و ئیراده‌ی خودا کاریگه‌ر بێ.

وه‌لی ئاده‌میزاد: که پاداشتی ده‌دریته‌وه‌ به‌سونگه‌ی ئه‌وه‌وه‌یه: که بۆ خۆی ریبازی حه‌قی هه‌لبژاردوه : که سزاش ده‌دری به‌هۆی ئه‌وه‌وه‌یه: که‌ریگای به‌تالی هه‌لبژاردوه . په‌روه‌ردگار بۆ خۆی ده‌زانی کێ شیایو هیدایه‌ته، ئاسانکاری بۆده‌کا . ده‌زانی کێ شیایو گو‌مرا بوونه له‌هیدایه‌ت لای ده‌دا . خودا بۆ خۆی حه‌کیم ودانایه، کاردروست و فه‌رمان‌روایه،

هه موو بریارو کاریکی له جی تی خۆی دایه. به کورتی هه کارێ له
بهنده کانه وه نه نجام بدری به مه شینه تی پهروه ردگار، وه لی زۆره
ملییان لی تاکا.

﴿یدخل من یشاء فی رحمته، والظالمین أعدّ لهم عذاباً ألیماً﴾
پهروه ردگار هه که سیکی مهیل لی تی به فزل و ئیحسانی خۆی ده بخاته
بههشتی رازاوهی خۆیه وه. سته مکارانیش به سزای سهخت سزا ده دا، له
قیامت دا عذابی دۆزهخی بۆ ئاماده کردون.

بسم الله الرحمن الرحیم

سوره تی (المرسلات)

ئهم سوپه ته مه ککیه و په نجا ئایه ته جگه له ئایه تی ژماره چل و ههشت
که مه ده نییه. ئهم سوپه ته ناوی نراوه سوپه تی (مورسه لات) چونکه
له سه ره تای سوپه ته که دا خودا سویندی پی خواردوه، ده فره موئ:
﴿والمرسلات عرفاً﴾.

په یوه ندی و موانسه به یی ئهم سوپه ته به هه پی شه وه له دوو ره وه به
۱- له سوپه تی ئینسان دا واده ی به هه شتی دا به خودا په رستان و
هه ره شه ی توندی له سته مکاران و تاوانباران کرد. به وه: که له کو تایی
سوپه ته که دا فره موئ: ﴿یدخل من یشاء فی رحمته، والظالمین أعدّ لهم
عذاباً ألیماً﴾ پاشان له سه ره تای ئهم سوپه ته دا پهروه ردگار سویندی خواردو
جەختی له سه ره نه وه کرده وه: که نه و واده و هه ره شانیه دینی ته دی و
کاته که شی به یان کرد. به وه: که ده فره موئ: ﴿فإذا النجوم طمست﴾.

۲- له سوپه تی پی شه ودا ده رباره ی حال و وه زعی کافره کان له
قیامت دا به کورتی به سه ری دا تی په ری و ده رباره ی حالی موسولمانه کان
به درێژی، له سوپه ته دا به پی چه وانه وه به، به درێژی باسی کافره کان ده کاو

به کورتی وه زعی موسو لمانه کان راده نوینسی. به مهش موعاده لسه و
هاوته رازویی له نیوان ههردوو سوپه ته که دا هاته جی.
ناوه پۆکی نهم سوپه تهش وه کوو باقی سوپه ته مه ککییه کانی تر نه وه یه:
گرنگی به بواری عه قیده و بنه ما کانی ده دا. باسی یه کتا په رستی و رابوونی
قیامهت و به لگه ی جوړاو جوړ له سه ر ده سه لات و به توانایی خودا
ده هینته وه.

رابوونی قیامت ■ کات و نیشانه‌کانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا ﴿١﴾ فَأَلْصَقْتَ عَصْفًا ﴿٢﴾ وَالنَّشْرَاتِ نَشْرًا ﴿٣﴾
فَالْفَرَقَاتِ فَرَقًا ﴿٤﴾ فَأَلْمَلَقْتَ ذِكْرًا ﴿٥﴾ عُدْرًا أَوْ نُذْرًا ﴿٦﴾ إِنَّمَا
تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ ﴿٧﴾ فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ ﴿٨﴾ وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ ﴿٩﴾
وَإِذَا الْجِبَالُ سُفِفَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا الرَّسُلُ أُنْقِذَتْ ﴿١١﴾ لِأَيِّ يَوْمٍ أُحِلَّتْ
﴿١٢﴾ لِيَوْمِ الْفَصْلِ ﴿١٣﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ﴿١٤﴾ وَلِلَّيْلِ يَوْمٍ
لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾

دهفهرموی: ﴿والمرسلات عرفاً﴾ سویند بهو بایانهی یهك له‌دوای یهك وهك یائی ته‌سپ هه‌لده‌بن، سویند بهو بایانهی خودا ده‌یان نی‌ری بۆ ویران‌کردنی شارو دیهات، یان نیعمه‌ت ده‌رژینن و ده‌بنه‌ پیشه‌نگی باران و

هه‌وره‌کان ئاسمان دا بڵاوده‌کهنه‌وه. هه‌وره‌کان ئاسمان دا بڵاوده‌کهنه‌وه. هه‌وره‌کان ئاسمان دا بڵاوده‌کهنه‌وه.

هه‌ندیک له موفه‌سسیرین ده‌لێن: مه‌به‌ست به‌ (المرسلات) نه‌و فریشتانه‌ن: که‌ خودا ده‌یاننیری بۆ نه‌وه‌ی نیگا و فروش و فرمان و جله‌و گیریه‌کانی به‌ پێغه‌مبه‌رانی بگه‌یه‌نن.

﴿فالعاصفات عصفاً﴾ سویند به‌و فریشتانه‌: که‌ به‌رپرسن له‌ هه‌لکردنی با بۆ تارومار کردنی هه‌ندیک ولات و هه‌ریم.

﴿والناشرات نشرأ﴾ سویند به‌و فریشتانه‌ی به‌رپرسن له‌ بڵاوکردنه‌وه‌ی هه‌وره‌کان یان نه‌و فریشتانه‌ی: که‌ له‌ حه‌وادا له‌ کاتی هاتنی نیگا و فروش دا باله‌کانیان بڵاوده‌کهنه‌وه، یان مه‌به‌ست کۆمه‌لی پێغه‌مبه‌رانه‌: که‌ خودا کردونیه‌ فروستاده‌و هۆی شاره‌زایی کردنی ئاده‌میزادان و حق و به‌تالیان بۆ لیک جیاکردونه‌وه، موسولمان و کافرو خاوه‌ن برپاو بیدینیان لیک هه‌لاوه‌ردون و نامۆژگاری ویری یه‌کتاپه‌رستی و به‌ندایه‌تی کردن بۆ خودایان فیتری ئاده‌میزاد کردوه.

﴿فالفارقات فرقا، فالملقيات ذکرأ، عذراً أو نذراً﴾ سویند به‌و فریشتانه‌ی فروش و فرمانی خودا نازل ده‌کهن بۆ پێغه‌مبه‌ران، بۆ جیاکردنه‌وی حق و به‌تال و هیدایه‌ت و گومرایی و هه‌لال و هه‌رام، بۆ نه‌وه‌ی ئاده‌میزاد عوزرو بیانویان نه‌می‌تی و بترسن له‌عه‌زایی بی‌تامانی نه‌گه‌ر سه‌رپێچی فرمانه‌کانی بکهن.

سویند به‌و شتانه‌ی باسکران ﴿إلما توعدون لواقع﴾ نه‌وه‌ی واده‌تان پیدراوه‌ له‌رابوونی قیامه‌ت و زیندوبونه‌وه‌ی مردوان و کۆکردنه‌وه‌ی هه‌موو ئاده‌میزاد، هه‌ر له‌ یه‌که‌م ئاده‌میه‌وه تا دوایین ئاده‌می هه‌موانیان له‌سارای مه‌حشر دا کۆده‌کاته‌و، هه‌موو که‌س پاداش و سزای خۆی به‌گۆیه‌ی کرده‌وه‌کانی وهرده‌گریته‌وه، چاکه‌ به‌ چاکه‌و خراپه‌ به‌خراپه‌.

ئەجگار پەرورەدگار نیشانەو دیاردەکانی رابوونی قیامەت
باس دەکاو دەفەرموی: ﴿فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ، وَإِذَا السَّمَاءُ
فُرِجَتْ، وَ إِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ﴾ ئەو کاتە ی نورو روناکی ئەستێرەکان
مەحوو بوو، ئەو دەمە ی ئاسمان شەقار شەقار بوو، ئەو وەختە ی
کێوەکان لەبێخ هەلکەندران و وردو خاش بوون و بوونە تەپ و تۆز
بەحەوادا چون و ئاسەواریان نەما.

﴿وَإِذَا الرُّسُلُ أَقْبَتْ، لَأَيُّ يَوْمٍ أَجَلَتْ﴾ ئەو کاتە ی پیغەمبەرەکان
کۆکرانەو کاتیکیان بۆ دیاریی کرا بۆ یەکا لا کردنەو ی کێشە ی نیوان
ئەوان و نەتەوێکانیان، بۆ دادگایی کردنی نەتەوێکانیان و شایەتیدانی
پیغەمبەرەکان لەسەریان وەکوو لەئایەتیکی تردا ئاماژە بەو دەکاو
دەفەرموی: ﴿يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ﴾ (المائدة/۱۰۹)

جا لەبەر سەرسۆرمانی خەلکە کە لەروداوێکانی ئەو رۆژە، دەگوتری:
ئەو ئەو کاروبارە ی پەیوەندە بەو پیغەمبەرەکانەو بۆ چ رۆژیک دواخراوە؟
واتە: عەزابانی بەدرۆخەرەوێکانیان و ریزگرتن لەوانە ی برۆیان
پێ کردون و دەرکەوتنی ئەو راستییانە ی وادەیان بە گەلەکانیان داو بۆ چ
رۆژیک دواخراوە؟

﴿لِیَوْمِ الْفَصْلِ﴾ دواخراوە بۆ ئەو رۆژە ی حیساب و لیکۆلینەو لە گەل
مەخلوقات دا دەکری و چاک و خراپ و بەختەوێرو چارەرەش لێک
جیا دەکری نەو!!

﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا یَوْمَ الْفَصْلِ﴾ ئەتۆ چوزانی رۆژی فەصل و جیاکردنەو
چۆنەو کارەساتەکانی چۆن؟ واتە روداوی گەورەو دیمەنی سامناک لەو
رۆژە دا هەن کە زۆر سەرنج راکیش و سەرسۆرەیتەرن!

﴿وَبَلِّیْ یَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِیْنَ﴾ ئەو رۆژە هاوارو عەزابی سەخت بۆ
بەدرۆخەرەوێکان، هاوار سەد هاوار بۆ ئەوانە ی برۆیان بە تاک و تەنهای

خوداو راستی پیغه‌مبه‌ران و رابوونی قیامت نه‌کرد! رۆژیکه
په‌له‌کاره‌سات و روداوی گه‌وره‌ی وه‌ها: که لافاوو بومه‌له‌رزو ته‌قینه‌وه‌ی
بۆمبى نه‌تۆم و هایدروژین و نه‌و جوۆره‌ شتانه‌ له‌ چاو بومه‌له‌رزو
راتله‌قاندن و لیک پچرانی بوونه‌وه‌رو شه‌قبوونی ناسمان و له‌بیخ هه‌لکه‌ندنی
کیوه‌کان وه‌کوو ته‌قاندنی میزه‌لدانی منالان وایه !!

هه‌ره‌شه‌و ترساندنی کافره‌کان له‌ سه‌ره‌نجامی هه‌لۆیستی
کوفرنامیزیان

أَلَمْ يَهْدِكَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نَبَّيْنَاهُمْ الْأَخْرِينَ
﴿١٧﴾ كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿١٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾
أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿٢١﴾ إِلَىٰ قَدَرٍ
مَّعْلُومٍ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٤﴾
أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ أَحْيَاءَ وَأَمْوَاتًا ﴿٢٦﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا رِوَاسِيَّ
شَمِخَاتٍ وَأَسْقَيْنَاكُمْ مَاءً فُرَاتًا ﴿٢٧﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٨﴾

له‌وه پیش هه‌ره‌شه‌ی له‌ کافره‌کان کرد به‌روداوه‌ ترسانکه‌کانی رۆژی
قیامت. نیستا هه‌ره‌شه‌یان به‌وه‌ لی‌ده‌کا: که نه‌گه‌ر له‌سه‌ر کوفرو بی‌دینی
خۆیان به‌رده‌وام بن، نه‌وه‌ دوور نیه‌ خودا وه‌کوو گه‌له‌ پیشینه‌کان له‌ناویان
به‌ری، نه‌جار هه‌ره‌شه‌یان به‌وه‌ لی‌ده‌کا: که نه‌گه‌ر ئینکاری نیعمه‌ته‌کانی
خودا بکه‌ن به‌سه‌ریان‌وه‌ ناچی و له‌سزای رۆژی قیامت قوتاریان نابێ.

ده فهرموی: ﴿ألم نهلك الأولين، ثم نتبعهم الآخريين﴾ نایا ئیمه له رابوردودا کافره به درۆخه ره وه کاغان له ناو نه بردوه گهل و نه ته وه ی ترمان نه خسته شوین؟ بیگومان هه ره له روژگاری ئاده م و هه واوه هه ره گهل و نه ته وه یه که پیغه مبه ره که یان به درۆخسته بیته وه، له ناومان بردون و گهل و نه ته وه یه که ترمان خسته شه شویتیان. ئه مه سوننه ت و داب و نه ریتی ئیمه یه له بوونه وه ردا.

﴿كذلك نفعل بالجرمین﴾ هه ره به و جوړه هه لسوکه وت له گهل گهل به درۆخه ره وه کان ده که یان، هه ره که سی پیغه مبه ره ی خودا به درۆبخاته وه شوین په یامی ئاسمانی نه که وی، هه مان داب و نه ریتی خویمانان به سه ردا ده سه پیئین. به عه زابی کوکوژ قه لاچویان ده که یان.

﴿ویل یومئذ للمکذبین﴾ ریسوایی و عه زابی سهخت و دژوار له روژی قیامهت دا بو ئه وان ی پروا به هه بوون و تاک و ته نهایی خودا ناکه ن و په یامی پیغه مبه ره رت ده که نه وه، قورئان به سیحرو جادو له قه لسه م ده دن و پیغه مبه ره به ساحیر ده زانن.

ئه محار سه رزه نشتیان ده کا به وه: که هه ندی له نیعه ته کانی خوی به سه ریان دا ده ژمیرو دیارده ی ده سه لاتی خوی راده نوینی و ده فهرموی: ﴿ألم نخلقکم من ماء مهین، فجعلناہ فی قرار مکین، الی قدر معلوم فقدرنا فنعم القادرون﴾ ئیوه نازانن و هه ست به وه ناکه ن: که ئیمه ئیوه مان له دلۆپه ئاوێکی پرو پوچ دروست کردوه، دلۆپه ئاوێکی پرو پوچ و زه عیفه به نیسه بت قودره تی خوداوه، ئه و دلۆپه ئاوه که له پشتی پیاهوه ده یته خواری، له گهل هیلکه گه رای ئافره ت تیکهل به یه کدی ده بن و له مندالدان ئافره ت دا جیگیری ده که یان: که شوینیکی گونجاوو ئه مین و قایه بو پهروره ده کردنی کوپه له تییدا، ئیتر له وی دا کوپه له ده هیلینه وه و قوناغه ئاسایی به کانی پهروره ده بوونی به سه ر دا

تیپه رده بن و کاتی له دایک بوونی دی، ئیمه جهسته و شتیه و روخسارو ره وشته کانیمان نه خشه کیشاوه و چۆمان ویستوه ئاوا شکل و شتیه ی هاتونه کایه وه.

به راستی ئیمه مه زنده کارو نه خشه کیشیکی باشین و به تواناو دهسه لاتین به سهر دروستکردن و شکل و شتیه کیشانی دا. به جوانترین روخسارو شتیه دروستمان کردوه.

﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ﴾ ریسوایی و عه زابی سهخت و دژوار له رۆژی قیامت دا بۆ نهوانه ی ته کذیبی «سه لاتنی ئیمه ده کهن، چۆن و به چ رویه ک نیعمه ته کانی ئیمه رهت ده که نه وه و سپله بیان بهرام بهر ده کهن؟! »

﴿أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كَفَاتًا، أَحْيَاءَ وَ أَمْوَاتًا﴾ نایا ئیمه زهویان نه کردوه به کۆکه ره وه تان؟ سهر زهوی بۆ زیندووه کانتان و ناو سکیشی بۆ مردوه کانتان، بووه ته شوینی جیگیر بوون و حهوانه وه تان و تییدا کۆبوونه وه.

﴿وَجَعَلْنَا فِيهَا رِوَاسِي شَاحَاتٍ، وَ أَسْقَيْنَاكُمْ مَاءً فَرَاتًا﴾ به دیمان هیناوه له زهوی دا کتوی دامه زراوو بهرزو بلند، بۆ تهوه ی لهنگه به زهوی بگرن له ره له ره نه کا، ئیهوه ی ئاده میزاد له سه ری نارام بگرن، ناویکی ساردو شیرین و گواراتان پی تۆش ده کهین، کانیاوو بیرو سه رچاوه ی ئاوی زولالمان بۆ به دی هیناون.

﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ﴾ ریسوایی و عه زابی سهخت و دژوار بۆ نهوانه ی سوپاسگوزاری ته م نیعمه تانه نین و سپله و پینه زانن. هاوار بۆ نهوانه ی له م بوونه وه «ورد ده بنه وه و ته م دیاردانه ده بینن که چی تیمان ناهینن و به رده وام ده بن له سهر کوفرو بی دینی خۆیان.

چهند جوړیکی تر له عه‌زابی کافره‌کان له قیامه‌ت دا

أَنْطَلِقُوا إِلَى مَا كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٩﴾ أَنْطَلِقُوا إِلَى ظِلِّ ذِي ثُلَاثِ
شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ الْهَبِّ ﴿٣١﴾ إِنِّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ
كَالْقَصْرِ ﴿٣٢﴾ كَأَنَّهُ جُمُلَتِ صُفْرٌ ﴿٣٣﴾ وَيَلُّ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾
هَذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْذِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَيَلُّ يَوْمَئِذٍ
لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ وَالْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ فَإِنْ كَانَ
لَكُمْ كَيْدٌ فَيَكِيدُونَ ﴿٣٩﴾ وَيَلُّ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾

له‌وه پېش په‌روهر دگار هه‌ره‌شه‌ی له کافره‌کان کرد به‌عه‌زابی روژی
قیامه‌ت، نه‌بجار لیږده‌دا چو‌نیه‌تی عه‌زابه‌کیان دیاریی ده‌کاو ده‌فه‌رموی:
﴿انطلقوا الى ما كنتم به تكذبون، انطلقوا الى ظل ذي ثلاث شعب﴾
به‌گالته پټ‌کرده‌وه پټیان ده‌گوتری: بړون بو ژیر سیبهری دوک‌ه‌لی دوزه‌خ
که سی په‌له، له‌به‌ر به‌رزیو گه‌وره‌بی ناگره‌که سی لقی لی بو‌ته‌وه.
بو‌وته سی‌فاق! مبه‌سته‌که نه‌وه‌یه: نه‌و دوزه‌خیانه له عه‌زابی‌که‌وه ده‌چن
بو ژیر عه‌زابی‌کی تر، له هه‌موو لایه‌که‌وه ناگر ده‌وره‌یان ده‌داو هیچ
ده‌ره‌تانیان بو ناهیل‌یت‌ه‌وه.

وه‌کوو له‌نایه‌تی‌کی تر‌دا ده‌فه‌رموی: ﴿احاط بهم سرادقها﴾
(الک‌هف/۲۹). واته: دوک‌ه‌لی ناگره‌که ده‌وره‌یان ده‌دا، مبه‌سته‌یش
به‌دوک‌ه‌له‌که خودی ناگره‌که‌یه‌و به‌مه‌جاز ته‌عبیری لی داوه‌ته‌وه.
یان ده‌فه‌رموی: ﴿لهم من فوقهم ظلل من النار، ومن تحتهم ظلل﴾

(الزمر/۱۶) یان ده‌فرموی: ﴿یوم یغشاهم العذاب من فوقهم ومن تحت أرجلهم﴾ (العنکبوت/۵۵)

ئه‌جار به‌گالته پیکردنه‌وه وه‌صفی سیبهره‌که ده‌کاو ده‌فرموی: ﴿لا ظلیل ولا یغنی من اللهب﴾ ئه‌و سیبهره گهرما گیره‌وه نیه، فیتنکایی نابە‌خشێ، بلیسه‌ی ئاگرو گهرمای دۆزه‌خیان لی دۆور ناخاته‌وه، چونکه ئه‌و سیبهره له‌ناو دۆزه‌خ دایه‌و سیبهر نیه له‌گهرمی، سیبهری ئاسایی نیه، وه‌کوو سیبهری دره‌خته‌کانی به‌هه‌شتیش نیه، نه‌فیتنکایی ده‌به‌خشێ و نه‌گهرمی ده‌گیرته‌وه، وه‌کوو له‌نایه‌تیکی‌تردا ده‌فرموی: ﴿فی سموم وحمیم وظل من یحموم لا بارد ولا کریم﴾ (الواقعة/۴۴).

﴿إنها ترمي بشر كالقصر، كأنه جمالة سفر﴾ ئه‌و ئاگره‌ی نیله پڕیشکی جوړاو جوړ ده‌هاوی، ههر پڕیشکیکی ده‌یهاوی له‌و پڕیشکانه ده‌لی‌ی کۆشک و باله‌خانه‌ی به‌رزو گه‌وره‌یه، هه‌روه‌ها ده‌لی‌ی وشتی زه‌رده، یان له‌ درێژی‌دا ده‌لی‌ی گوریسی که‌شتین. مانای یه‌که‌م ویچوتره. واته‌ چونکه دوکه‌لی ئاگر به‌ زه‌رد ده‌بینرێ، ئه‌و پڕیشکانه که لیکدان لیکدان به‌دوای یه‌کدا دین ده‌لی‌ی کۆمه‌له‌ حوشتی زه‌ردی پڕو بلاون.

جا له‌کاته‌دا که بیرو هۆش و واقیان و پرمایه‌ سه‌رنج ده‌ده‌نه ئه‌و ته‌شبییه‌و ئه‌و دیمه‌نه دیننه به‌رچاوی خۆیان و بیر لی‌ده‌که‌نه‌وه، ده‌فرموی: ﴿ویل یومئذ للمکذبین﴾ ریسوابون و سزای سه‌خت له‌روژی قیامت دا بۆ ئه‌وانه‌یه پیتغه‌مبه‌ران به‌درۆده‌خه‌نه‌وه، په‌یامی پیتغه‌مبه‌ر ره‌ت ده‌که‌نه‌وه.

ئه‌جار په‌روه‌ردگار وه‌صفی وه‌زع و حاڵی کافره‌کان ده‌کا له‌و روژه‌دا، ده‌فرموی: ﴿هذا یوم لا ینطقون، ولا یؤذن لهم فیعتذرون﴾ ئه‌و روژه

روژیکه ئەوانه زمانیان گۆناکاو ناتوانن هیچ بلێن. کارهسات و روداوه کان هێنده سامناکن، تاوانباران سه رسام و حه یران ده بن و واقیان و ڕ ده مینێ، رینگه یان پێ تادری عوزرو پاساو به ییننه وه، به لگه یان له سه ر راست کراوه ته وه بۆردراون !

وه کوو له نایه تیکێ تر دا ده فه رموی: ﴿لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كُفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾ (التوبة/ ۶۶) یان ده فه رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ، إِنَّمَا تَجُزُّونَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ (التحریم/ ۷) مه به ست ئەوه یه ئەوانه عوزریان به ده سه ته وه نیه به ییننه وه، هه رچی کرده وه یانه خراپه و تاوانکارییه و میژووی ژیا نیان سته م و کوفرو بیدینی یه . هیزو توانای ئەوه شیانی نه عه زابه که له خۆیان دوور بجه نه وه.

﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ﴾ عه زابی سه خت و دژوار له روژی قیامهت دا بۆ ئەوانه ی پێغه مبه ران به درۆ ده خه نه وه و ڕو له په یامه که یان وه رده گێرن! ﴿هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَعَلْنَاكُمْ وَالْأُولَى﴾ په ره و ردگار پێیان ده فه رموی: ئەم ڕۆ ئەو روژه یه کێشه ی هه موو مه خلوقات یه کالآ ده کری ته وه، حق و به تال لێک جیا ده که ینه وه، به هیزو توانای خۆمان ئە ی موشریکه کانی قوره یش؛ ئیوه و کافره پێشیننه کان هه ر له سه ره تای په یدا بوونی ئاده میزاد تا کو تایی دونیا له ساری مه حشه ردا کو مان کردونه وه ..

﴿إِن كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُوا﴾ نه گه ر ده توانن به فرت و فیل خۆتان له و عه زابه بهاریزن ده ده ست به کاربن، به لآم دلنیا بن هیه چتان بۆ ناکری و چتان له ده ست نایه .

﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ﴾ سزای سه خت و دژوار له روژی قیامهت دا بۆ ئەوانه ی ڕوایان به زیندو بوونه و نیه . له و روژه دا بۆیان ده رده که وێ: که بێ ده سه لات و هیه چ له بارا نه بوون ! هیوای قوتار بوون له عه زابیان نامینێ !!

نازو نیعمه‌تی به‌هه‌شتیه‌کان و هه‌ره‌شه له کافره‌کان

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي

ظِلِّلِ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَكَهٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ كُلُّوْا وَأَشْرَبُوا هَنِيئًا

بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ وَيَلُوكُ يُومِذُ

لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ كُلُّوْا وَتَمْنَعُوا قَلِيلًا إِنَّكُمْ تَجْزَمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيَلُوكُ يُومِذُ

لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ازْكُرُوا لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ وَيَلُوكُ

يُومِذُ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدُ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

له‌وه‌پیش په‌روه‌ردگار چهند جو‌ره عه‌زاب و ریسوا کردنیکی کافره‌کانی به‌یان کرد، نه‌جار له‌به‌رامبه‌ری نه‌وه‌دا وه‌زع و حالی موسولمانه‌کان له قیامه‌ت داو نازو نیعمه‌تی به‌هه‌شتیان به‌یان ده‌کا، نه‌وه روون ده‌کاته‌وه: که نازو نیعمه‌تی دنیا کورت و کمه‌بایه‌خه و به‌سه‌ر ده‌چی، نازو نیعمه‌تی نه‌پراوه‌و به‌نرخ نازو نیعمه‌تی به‌هه‌شته. نه‌جار سه‌ره‌زنه‌شتی کافره‌کان ده‌کا: که گوی به‌په‌یامی قورشان ناده‌ن و ئیمانی پی‌تاهینن. نه‌گه‌ر ئیمان به‌ قورشان نه‌هینن، ئیمانه‌ینانیان به‌ پیغه‌مبه‌ران و نامه‌ ناسمانیه‌کانی تر سودیان پی‌تاگه‌یه‌نن.

ده‌فرموی: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ﴾ و فواکه‌هه‌شته‌هه‌ن ۶ بی‌گومان خودا‌په‌رستان و له‌خودا‌ترسان و خویاریزان له‌ قیامه‌ت داوان له‌ژێر سی‌به‌ری دره‌ختی گه‌ل‌په‌ری پوشناخ دا، هه‌روا له‌ژێر سی‌به‌ری کۆشک و ته‌لاردان، به‌چوار ده‌وریان دا جو‌گا و جو‌یارو کانی‌اوه، هه‌نده‌ی‌تر

جوانی و رازاوه‌یی به‌دیینه‌که ده‌به‌خشن. به‌پیتچه‌وانه‌ی وه‌زع و حالی کافره‌کان له‌ دۆزه‌خ دا که له‌ژێر سیبهری دوکه‌لی ره‌ش دان و له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه ئاگر ده‌وری داون..

﴿وَفُؤَاكِهِ مِمَّا يَشْتَهُونَ﴾ جۆره‌ها میوه‌جات و به‌روبوومیان بۆ به‌یده‌سته‌و چۆنیان بوی ئاوا بۆیان ناماده‌یه.

﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا مِمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ له‌ قیامه‌ت دا پێیان ده‌گوتری: ئه‌ی خوداپه‌رستان، بخۆن و بخۆنه‌وه له‌ میوه‌و میوه‌جات و کانیای جۆراو جۆری به‌هه‌شت. به‌هۆی کرده‌وه باشه‌کانی دونیاتان.

﴿إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ ئێمه به‌و جۆره پاداشتی چاکه‌کاران ده‌ده‌ینه‌وه، به‌وێنه‌ی ئه‌و پاداشته‌گه‌وره‌یه بۆ له‌ خوداترسان پاداشتی هه‌موو چاکه‌کان ده‌ده‌ینه‌وه، پاداشی که‌س به‌فیرۆ ناده‌ین. وه‌کوو له‌ نایه‌تیکی تر دا ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّا لَنُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا﴾ (الک‌هف/۳۰).

﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ﴾ عه‌زایی سه‌خت و ریسوایی له‌روژی قیامه‌ت دا بۆ ئه‌وانه‌ی بروایان به‌ خودا نیه، په‌یامی پێغه‌مبه‌ر ره‌ت ده‌که‌نه‌وه. ئه‌جار خیطاب ئاراسته‌ی ئه‌وانه ده‌کا: که بروایان به‌ قیامه‌ت نیه، ده‌فه‌رموی: ﴿كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا، إِنَّكُمْ مَجْرُمُونَ﴾ ئه‌ی بی باوه‌ران! له‌م ژیانه کورته‌ی دونیاتان دا خۆراک و ئاوو شله‌مه‌نی بخۆن و بخۆنه‌وه، له‌زه‌ت و خۆشی له‌نازو نعمه‌ته‌کانی دنیا وه‌ربگرن، ماوه‌یه‌کی کورت و که‌مخایه‌ن به‌ئاره‌زی خۆتان رابوێرن، پاشان ئێوه راپیتی دۆزه‌خ ده‌کری‌ن، ئێوه تاوانبارو سته‌مکارن، هاوه‌لتان بۆ خودا داناوه، دۆزه‌خیش سزای هه‌موو تاوانبارو سته‌مکاریکه.

﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ﴾ عه‌زایی سه‌خت و دژوار بۆ ئه‌و موشریک و تاوانبارانه‌ی گوێ به‌فه‌رمان و جله‌وگیریه‌کانی په‌روه‌ردگار ناده‌ن، په‌یامی

قورئان به درۆده خه نه وه. سه رگه رمی خه وو خواردنن، بی تاگا له خوداو نه رکى سه رشانیانن به رامبه ر به ديه تهنه ریان.

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُم: ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ﴾ هه ركاتى فه رمانیان پى بکرى به نه بجامدانى نو یژو باقى فه رزه کانى ترى سه رشانیان ، نو یژه کانیان ناکه ن، پشت له تاعه تى خودا هه لده کهن و نه رکى سه رشانیان جى به جى ناکه ن. سوورن له سه ر کوفرو بیدینى خو یان.

﴿وَيْلٌ لِّمُؤْمِنٍ لِّلْمَكْذِبِينَ﴾ عه زابى دۆزه خ له و رۆژه دا بو نه وانهى ته کذیبى فه رمان و جله و گیریه کانى خودا ده کهن! په یامى قورئان ره ت ده کهنه وه. نه گه ر نه وانه برپوا به قورئان نه کهن ﴿فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ؟﴾ نه دى به چ که لامیك برپوا ده کهن؟ نه گه ر نه وانه نه م قورئانه ی که پره له به لگه و ده لیل له سه ر هه بوونى خوداو تاك و ته نه یایى و ده سه لاتى ره های به سه ر هه موو شتیک دا، له سه ر راستى پیغه مبه ریتى حه زره تى موحه مده ﷺ و رابوونى قیامه ت و زیندوبوونه وه نه دى به چ نامه یه کى تر جگه له قورئان برپوا ده کهن؟؟

به یارمه تى خودا جزئى تبارك ته و او بوو، خودا توفیقم بدا بو ته و او کردنى جوزئى (عم) و ته و او کردن و به چاپگه یاندنى هه موو به رگه کانى نه م ته فسیره پیروژه.

ملا محمود أحمد

سلیمانى / گه ره کى قازى

٢٤ / ١ / ٢٠٠٣ ز

بیستی بابتهکان

لایه	بابته
۳	سورهتی (تبارک)
۵	بری له به لگه و نیشانهی دهسه لاتی خودا
۱۰	سزادانی کافرو یاخی بوان
۱۱	جوار دیاردهو رهوشتی ناگری دۆزهخ
۱۴	وادهدان به خوداپه رستان به لیخوش بوون و هه ره شه کردن له کافره کان
۱۷	هه ره شه له بی پروایان و په ند وهرگرتن له به سه رهانی گه له بی شینه کان
۱۹	سه ره نه شکر دنی موشریکه کان و سه لماندن دهسه لاتی خودا
۲۴	دوعا کردنی کافره کانی مه که له پیغه مبهرو موسولمانه کان
۲۶	پیشه کی سورهتی (القلم)
۲۸	سورهتی (القلم)
۳۲	رهوشته ناشیرینه کانی بته رهسته کان
۳۸	جیروکی خوه نه کانی باخه که
۴۵	پاداشی خوداپه رستان و وه ک یه کنه چوونی گۆپراه ل و یاخی بوان
۴۹	هه ره شه له کافره کان و فه رمان کردن به پیغه مبهرو ﷺ به سه بهرو خۆراگری
۵۵	سورهتی (الحاقه)
۵۶	گه وه ره گرتن و گرنگی دان به روژی قیامت و باسی له ناو بردنی گه له سه ته مکاره کان
۶۰	بری له روداو سه مانا که کانی روژی قیامت
۶۲	حال و وه زعی خوداپه رستان له دوای حیساب و لیکو ئینه وه
۶۴	حال و وه زعی کافرو به دبه خته کان له روژی قیامت دا
۶۸	گه وه ره گرتن و گرنگی دان به قورنان و سه لماندن که به نیگا بو پیغه مبهرو ﷺ هاتوو
۷۲	سورهتی (المعارج)

لایه	بابته
۷۲	هه‌ره‌شه له‌موشریکه‌کان به‌عه‌زایی قیامته و جه‌خت کردنه‌وه له‌سه‌ر هاتنی عه‌زابه‌که
۷۹	ئه‌و ره‌وشانه‌ی چاره‌سه‌ری سروشتی ئاده‌میزاد ده‌که‌ن
۸۲	حال و وه‌زعی په‌یام ره‌تکه‌ره‌وه‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌دونیاو قیامته دا
۸۷	پیشه‌کی سوره‌تی (نوح)
۸۸	سوره‌تی (نوح)
۹۱	پارانه‌وه‌ی نوح له‌ خوداو هانا بو بردنی
۹۸	کردارو گوفتارو هه‌لۆبستی ناشیرینی گه‌لی نوح
۱۰۴	سوره‌تی (الجن)
۱۰۴	دوو سه‌ره‌ باسی سه‌ره‌کی سوره‌تی (الجن)
۱۰۵	نیمانه‌بنانی جندوکه به‌قورئان وتاک و ته‌نهایی خودا
۱۱۴	چه‌ند هه‌والێکی‌تر له‌جندوکه‌که‌نه‌وه
۱۱۸	هه‌ندی له‌بنه‌های ئایینی ئیسلام
۱۲۲	زانباریی ده‌رباره‌ی کاتی هاتنی قیامته، زانیارییه‌که تاییه‌ته به‌په‌روه‌ردگار
۱۲۳	دوو جو‌ر غه‌یب هه‌یه
۱۲۸	سوره‌تی (المزمل)
۱۲۹	رێنمایی کردنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ سه‌ره‌تای نیگاو سروش بو هاتن دا
۱۳۵	هه‌ره‌شه له‌ کافه‌رکان و ترساندنیان
۱۳۷	یادخستنه‌وه‌و شاره‌زایی کردن
۱۴۲	سوره‌تی (المدثر)
۱۴۴	ره‌هنومایی کردنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌سه‌ره‌تای نیگا بو هاتنی‌دا
۱۴۶	هه‌ره‌شه له‌سه‌رانی شیرک
۱۵۲	حیکمه‌تی یه‌زدانی له‌هه‌لبێزاردنی نۆزده بو ژماره‌ی فریشته‌کانی دۆزه‌خ

لایه	بابته
۱۵۷	گفت و گۆی نیوان بههشتیهکان و توانباران
۱۶۳	سورتهتی (القیامة)
۱۶۳	رابوونی قیامته و زیندوبوونهوو نیشانهکانی
۱۶۸	ههولدانن پیغه مبهەر ﷺ بۆ له بهر کردنی قورئان، حال و وهزعی ئاده میزاد له قیامته دا
۱۷۲	ههل له کیس چوونی کافرهکان و سهاناندن زیندوبوونهوو
۱۷۴	دوو به لگه له سهەر راستی رابوونی قیامته و زیندوبوونهوو
۱۷۶	سورتهتی (الإنسان)
۱۷۷	پهروهردگار ئاده میزادی دروست کردوو ریگای راست و ناراستی بۆ روون کردوتهوو
۱۸۰	سزای پاداشی کافران و خودانسان له روژی قیامته
۱۸۴	خانووبه رهو خواردنهوو پۆشاک و خزمه تچی بهههشتیهکان
۱۸۸	وهزوع و حالی خودابه رستان و موشریکان و بی بروایان له دونیادا
۱۹۲	سورتهتی (المرسلات)
۱۹۳	رابوونی قیامته و کات و نیشانهکانی
۱۹۶	هه ره شهو ترساندن کافرهکان له سه ره نجامی هه لوبستی کو فرنامیزیان
۱۹۹	چه ند جوړیکی تر له عه زابی کافرهکان له قیامته دا
۲۰۲	نازو نیعمهتی بهههشتیهکان و هه ره شه له کافرهکان
۲۰۵	پیرستی بابتهکان